

ՂԱԶԱՐԱՅ ՓԱՐՊԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Ա. Սկիզբն առաջին գրոց պատմութեանն Հայոց, որում սկիզբն արարեալ պատմեաց ստուգիւ պրն երանելի Ագաթանգեղոս, սկսեալ ի մահուն Արտեւանայ յԱրտաշէր յորդոյ Սասանայ բռնաւոր Ստահրացւոյն. եւ զդարձ աշխարհիս Հայոց յանգիտութենէ կռապաշտութեան յաստուածգիտութեան ճշմարտութիւն ի ձեռն սրբոյ նահատակին Գրիգորիսի. որոյ անուն եւ զգիրսն անուանեալ կոչեն Գրիգորիսի: 2 Երկրորդ գրոց սկիզբն արարեալ պատմելոյ ի կարգէ առաջին գրոցն՝ զիրս բազմափոփոխ աշխարհիս Հայոց, զբարեաց եւ զչարեաց, զվարս եւ զգործս զարանց սրբոց եւ զպղծոց, զժամանակի պատերազմաց եւ զխաղաղութեան: 3 Պատմեալ զայս ամենայն Փոստոս ոմն Բուզանդացի, մինչեւ ցթագաւորութիւնն Արշակայ (որդոյ Պապայ, որդոյ Արշակայ), որդոյ Տիրանայ. առ որով թագաւորութեամբ բաժանեալ աշխարհս Հայոց՝ պատահեցաւ յերկուս ծուէնս, ըստ աւրինակի հնացեալ ձորձոյ: 4 Եւ աւարտեալ աստանաւր զբան պատմութեան իւրոյ՝ մնացուցեալ հանգոյց. զոր անուանեալ կոչեն զանուն գրոցն Հայոց պատմութիւն:

5 Երրորդ Պատմութիւնս այս ի կարգէ նորին գրոց շարագրեալ տկարութեանս մերում. յոր հարկաւորեալ հրամանաւ իշխանաց եւ բանիւ սուրբ վարդապետաց՝ տուաք զանձինս յայսպիսի գործ կարելոր, չիշխեցեալ ընդդիմանալ. յիշելով ի Սուրբ Գրոց *զայստնապիսն անհնազանդից որդոցն* եւ զորս գրէ ներողութիւն հնազանդից եւ հաւանելոց. կարել մի ըստ միոջէ զիրս եւ զգործս, զբազմայեղանակ դիպմունս Հայաստան աշխարհիս, բաժանմանց յերկուս թագաւորութիւնս. եւ ի վիճակէ բաժնոյ անաւրինացն արանց քաջաց, ի տոհմէ նախարարացն Հայոց, տալ զանձինս անհամարս ի նահատակութիւնս ի վերայ ուխտին սրբոյ եկեղեցւոյ, եւ կիսոց համբերել կապանաց եւ բանդից վասն երկնաւոր յուսոյն բազմաժամանակ տեւողութեամբ. հեղուլ եւ քահանայից ընտրելոց Աստուծոյ եւ ճշմարտապէս հովուաց զարիւն ի պարանոցաց իւրեանց ի վերայ ընտրեալ բանաւոր հաւտին Քրիստոսի. եւ ոմանց յընկերակցաց նախարարացն եւ յայլ ազատ մարդկանէ՝ դառնալ յետս յուխտէ սրբութեանն եւ անշէջ յաւիտենից հրոյն լինել լուցկիք, պատրաստելոյն աստանայի եւ նորին արբանեկացն: 6 Եւ գրել զայս ամենայն մինչեւ ցաւր սկզբան մարգարտութեանն Հայոց Վահանայ Մամիկոնից տեառն եւ մեծի զաւրավարին Հայոց եւ մարգարտի. եւ դադարեալ հանգուցից յայնմ տեղուջ զբան վաստակոց պատմութեանցս այսոցիկ:

Բ. Ընդ բազում ճառս մատենից առաջնոցն պատմագրացն Հայոց անցի. յորոց ըստ յերկար ընթերցողութեան գտի ի նոցանէ զժամանակաց եւ զդարուց աշխարհիս Հայոց բազմադիմի յեղափոխութիւնս, յստոյզ եւ յանսխալ կարգաւորութենէ Առաջին գրոցն, զոր յարմարապէս պատմեալ ծանոյց մեզ երանելին Ագաթանգեղոս, այր բանիբուն գիտութեամբ եւ լի ամենայն հրահանգիւ, ստուգաբան ի կարգադրութիւն ճառից եւ յարմարագիր ի պատմութիւնս ասացուածի իւրոյ: 2 Սա զնուագումն թագաւորութեան Արշակունւոյն Արտաւանայ եւ զգաւրանալն Ստահրացւոյն Արտաշրի որդոյ Սասանայ՝ ստուգապէս յաւրինուածով կարգեալ դրոշմեաց. զքինախնդրութիւնն Խոսրովու եւ զտարակուսանս զոռոզացեալ Ստահրացւոյն. զխորհուրդն եւ զխոստմունսն գտողի հնարս յաղագս մահուն Խոսրովու. զխորամանկութեանն զմտածութիւնն Անակայ եւ զպանումն ի նմանէ զնորուն Խոսրովու՝ նենգաւոր խաբէութեամբ. զմատնումն յայնմհետէ զաշխարհիս Հայոց ի ձեռս թագաւորութեան աւտարի. զփախուցանել դայեկացն զորդիս Խոսրովու յաւտարութիւն առ ի յապրումն. զհսկայաբար միւսանգամ զդարձն Տրդատայ եւ զյաղթող մարտիւ ունելն զիւրոյին զնախնեացն քաջաբար զթագաւորութիւնն. զդիմելն առ նա սրբոյն Գրիգորի՝ զհեշտ պաշտաման տենչիւ, զնահատակութիւն նորին սրբոյն, եւ թէ ո՛րպէս տարաւ անպատումն եւ անբաւ բազում չարչարանացն. զառաւելապէս աւզնականութիւնն Քրիստոսի, որ ցուցաւ ի վերայ սրբոյն, ի հիացումն դեռեւս մոլորեալ մարդկան. զհամբերութիւն տեւողութեանն այնչափ ամս ի վիրապին, ըստ կանխագէտ տնտեսութեանն վերնոյն, որ պահէր զնահատակն ի գործն Հայոց. զեկս սուրբ կուսանացն ի Հռովմայեցւոց քաղաքէն, եւ զհեղումն մարտիրոսական արեանն ի Վաղարշապատ քաղաքի,

յոռոգումն դալարութեան գաւսացելոց դիոց մարդկան. զելն սրբոյն Գրիգորի ի խոր վիրապէն, եւ զհանումն Հայաստան աշխարհիս ի խաւարէ անգիտութեանն յաստուածային արքայութեանն լոյս. զյորդորումն յայնմհետէ վարդապետութեան կենաց աշխարհիս Հայոց. զկտակս մկրտութեան լուսոյ, զոր Փրկիչն Քրիստոս ի ձեռն մեծի նահատակին Գրիգորի, բարեխաւսութեամբ եւ սուրբ կուսանացն, ծաւալեցոյց յաշխարհիս մերում. զշինութիւն եկեղեցեաց, զպայծառութիւն քահանայից, զխումբս բազմամբոյս ժողովրդոց ի տաւնս Փրկիչն եւ ի ժողովմունս յիշատակաց սրբոց: 3 Չայս ամենայն, եւս առաւել քան զայն գիտութիւն, յիւրում հաստատուն եւ անսխալ կարգադրութիւնսն պատմեաց մեզ երանելի այրն Աստուծոյ սուրբն Ագաթանգեղոս:

Գ. Իսկ զհետ սորա, ըստ այլայլման իրաց եւ ժամանակաց եւ դիպելոյ աշխարհիս Հայոց բազմամբոյս դարուց, երբեմն խաղաղութեան եւ երբեմն սաստիկ եւ անբաւ շփոթմանց, միաբանութեան առ միմեանս եւ երկպառակութեամբ ճեղքելոյ ի միմեանց՝ կալ ոմանց ըստ աստուածային հրամանատուութեան ի հնազանդութիւն բնիկ իւրեանց Արշակունի թագաւորացն, եւ այլոց ծառայել կամաւ աւտար թագաւորացն՝ ի կորուստ անձանց եւ աշխարհիս. որք ի միաբանելն տեսանէին զԱստուծոյ աւգնականութիւնն յանձինս եւ յաշխարհս, եւ ի քակտելն եւ ի պառակտելն՝ զվնաս եւ զկորուստ յանձինս եւ յաշխարհս:

2 Որում երկրորդ գրոցն անուանեն զոմն պատմագիր, կոչեցեալ Փաւստոս Բուզանդացի. եւ վասն զի կարգելոցն առ ի նմանէ ի տեղիս ուրեք կարծեցին ոմանք բանք ինչ ոչ յարմարք եւ դիպողք, որպէս առաջնոյն ճշգրտաբանութիւն, Ագաթանգեղոսն կոչեցելոյ՝ յերկուացեալ հարկաւորին չասել զայնպիսի անպատշաճ կարգումն բիւզանդացւոյ ուսելոյ: 3 Քանզի Բիւզանդիոսս այս փոքրիկ քաղաքիկ էր, յառաջագոյն շինեալ յառնէ ումեմնէ Բիւզաս անուն կոչեցելոյ, մերձակայ Թրակացւոց սահմանակցութեանն. զոր եւ ի գալն աստուածակամ հրամանով սրբոյն Կոստանդիանոսի ի վերայ անթիւ բազմութեանն Գթաց ի պատերազմ, եւ առ եզերքն Ղեկովբ գետոյ արարեալ զիւր զաւրու բանակատեղս, որ եւ աստուածային տեսչութեանն լինէր արժանի, աւրինակեալ նմա յայտնապէս յերկնից աստեղեայ լուսատեսիկ նշան կենսատու իսպին, բերելով շուրջ զինքեամբ ճառագայթից նշանագիրս, թէ .այսու յաղթեսցես. եւ նորա զարթուցեալ՝ յուսով երեւցելոյ նմա սուրբ նշանին աւգնականութեան յաղթեալ վանէր զթշնամեացն բանական, եւ խնդիր փութապէս գիւտիս այսմ հոգացեալ՝ ճեպով զիւր մայրն զերանելին Հեղինէ յԵրուսաղէմ առաքէր: 4 Եւ թէ ո՛րպէս անդ ի ձեռն ջերմ խնդրոյ սրբոյ մարդոյն յայտնեցաւ կենաց փայտն՝ զիտէ ամենայն անձն, ի նորին գրոց տեղեկացեալ զգիւտ փրկութեան մերոյ:

5 Եւ ինքն թագաւորն եկեալ ի յառաջագրեալ քաղաքիկն, որ անուանեալ կոչէր Բիւզանդիոս, եւ տեսեալ զքրանչելատեսիլ զամրութիւն տեղւոյն, թեպէտ եւ ծանրագոյն եւ բազում աշխատութիւն ի տեղւոջն ցուցանիւր՝ ոչ ինչ վեհերէր վասն աւգտակարութեան կղզւոյն. վասն զի շրջափակեալ յամենայն կողմանց՝ ծովածիր էր տեղին, բայց խուն ինչ ցամաքայատակ ճանապարհ, առանց շրջագայութեանց ջրոցն, որ ելանէր յարեւմուտս կոյս կաղաքին: 6 Վաղվաղակի զձեռն ի գործ արկեալ՝ տայր հրաման հարթել զբարձրաբերձ զբլուրսն, որ ի ներքս ի կղզւոջն էին, եւ շինեալ քաղաք մեծապայծառ, զոր ըստ իւրում անուանակոչութեանն Կոստանդնուպալիս անուանէր, որ թարգմանի հայերէն՝ Կոստանդիանոսի քաղաք. զոր ոմանք ըստ հռովմայեցի բարբառոյն Պաղատն ասեն, որ թարգմանի արքունի: 7 Իսկ որ յառաջագոյն շինեալ Բիւզանդիոսն էր՝ է թաղ մի յեզեր նորին քաղաքի, որ մինչեւ ցայսաւր նորին անուամբ կոչի Բիւզանդիոս: 8 Եւ յայնմհետէ վտակք գիտութեան, որպէս ի թագաւորանիստ վայրի, յորդեալ բղիսեն ի քաղաքէն. որպէս եւ յամենայն կողմանց յաշխարհէն Յունաց քաջ ուսեալքն անդ փութան հանդիսանալ, եւ մինչեւ ցայսաւր առաւելեալ տարածին յամենայն կողմանս նորա իմաստութեան վտակք:

9 Արդ յայնպիսումն քաղաքի եւ ի մէջ այնչափ բազմութեանն ուսելոյ վարժեալ այրն Փաւստոս այնպիսի ինչ արդեաւք անհաճոյս խողաց բանս կարգէ՛ր ի պատմութեան իւրում: 10 Քա՛ւ եւ մի՛ լիցի: 11 Ուստի եւ անհաւատալի իմում տկարամտութեանս կարծեցեալ գործն՝ ասեմ, թէ գուցէ այլ ոք յանդուգն եւ անհրահանգ բանիւ լրբաբար ձեռն արկեալ յիւրն՝ գրեաց զինչ պէտս ըստ

կամի. եւ կամ զի ուրուք անկարեալ դիպողս՝ այլաբանեալ վնասեաց, եւ անուամբ Փաւստոսին զիւրոյ յանդգնութեանն սխալանս համարեցաւ ծածկել. եւ այն յայտնի ցուցանի ամենայն հայեցողաց. քանզի են ոմանք ի Յոյնս, այլ մանաւանդ առաւել յԱսորիս, բազումք սարդեցին գալ յայսպիսի յայրատութիւնս. արք տգէտք եւ յանդուր կրեցին յինքեանց ճառս ընդունայնս եւ անպիտանաբանս եւ խառնեալ եղին ի գիրս գիտուն խողաց. այլ ընտրող մտաց ճանաչի յայտնապէս զիտնոցն բանք եւ անմտացն շաղփաղփութիւնք:

Դ. Որում արթնամիտ խորհրդականութեամբ ուշադրեալ այսմ ամենայնի մտաւոր եւ քաջ այրն Վահան տէրն Մամիկոնէից, զաւրավարն Հայոց եւ մարգպանն, որ բազում եւ անհամար ուղղութեանց աշխարհիս Հայոց ի ժամանակս իշխանութեան իւրոյ եղել արարող, անձամբ եւ զայս յորդորելով զբազումս: 2Մա որպէս եւ այլ ամենայն բարւոյ իրաւք հոգացեալ զՀայաստան աշխարհի իրս՝ առաւել եւս զայս ի դէպ եւ պատշաճ համարեցաւ. ի մնացեալ տեղոյ պատմութեան Երկրորդ գրոցն անցուցանել յառաջ եւ գրել յայնմիտեւ զեղեալս յաշխարհիս Հայոց: 3Բազում զգուշութեամբ գրել եւ կարգել մի ըստ միոջէ զամենայն զհոգեւորացն զառաքինութիւնս եւ զարանց քաջաց զաւուրթիւնս: 4Որպէս զի զհոգեւորացն զբարի վարսն լուեալ բազմութեան ժողովրդոցն՝ նմանողք յինել ցանկացի մարդիկ ճգնութեանց նոցա, եւ քաջքն լսելով զայլոց զգործսն յառաջագոյն քաջացելոցն՝ յաւելեալ յանձանց քաջութիւն՝ անուանի յիշատակ թողցեն զկնի իւրեանց՝ անձանց եւ ազգի: 5Իսկ ծոյլքն եւ վատքն հայելով յանձինս եւ լսելով զայլոց զպարսաւանս՝ ի բարի նախանձն կրթեալք ջանասցին լաւանալ:

6Ըստ այսմ արինակի զգուշացեալ ստիպեցուցանէ զմեզ տէրն Մամիկոնէից Վահան, զաւրավարն Հայոց եւ մարգպան. որոյ հասեալ հրաման առ իս Ղազար Փարպեցի. որ եւ սնեալ եւ ուսեալ առ ոտս առաքինակրան երանելոյն Աղանայ, որ էր ազգաւ ի հոյակապ եւ յականաւոր տոհմէն Արծրունեաց, որդի Վասակայ, եղբարի Տաճատայ եւ Գոտորզի: 7Որ մինչդեռ էր ի տիս մանկութեանն, եւ այն ինչ դեռ տէգ մուրուացն ի վերայ զեղեցկատեսիլ վարդափոթիք ծնաւտիցն բուսանէր՝ ի բաց ընկեցեալ արհամարհէր զամենայն վայելս անցաւոր կենցաղոյս, եւ զերկնաթռիչ զճանապարհէն յախտենից բարութեանցն ընտրեալ հետեւիւր, կեցեալ յանապատս ընդ արս ընտիրս ի ճգնութիւնս մեծամեծս: 8Չորոյ եւ ոչ բաւական որ է բանիւ բովանդակել զանբաւ վարուցն զառն նահատակութիւնս. այլ այսքան միայն ասացեալ մնացուցուք զբանս, որպէս թէ պատճառանաւք գոյով ի մարմնի՝ տքնութեամբ եւ պահաւք եւ անդադար աղաւթիւք զցայգ եւ զցերեկ միշտ հոգեւոր անսպառ վաստակաւք զանմարմնոցն զվերին զաւրացն բերէր յանձին զքաղաքավարութիւն. որ ոչ երբէք ի կեանս իւրում ընտրեաց ժամ աղաւթից. այլ զտիւ եւ զգիշեր անհանգիստ նմա ժամ աղաւթից էր, եւ կեցեալ այսպէս, մինչեւ առաւելեալ ծաղկէր հեր զյիտոյն սպիտակն քան զխարտէշն, եւ կատարեալ զընթացս նահատակութեան իւրոյ՝ հանգչէր: 9Եւ եղեալ ի մատրանն ի Հաղամակերտի. որոյ յիշատակարանն ընդ անուանս վկայիցն սրբոց պատմեալ քարոզի մինչեւ ցայսաւր եւ յախտեան անուն սրբոյն՝ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց աշխարհիս, Վրաց եւ Աղուանից:

10Եւ արդ՝ այսպէս հարկաւորեալ բռնադատեաց զտկարութիւնս մեր տէրն Մամիկոնէից Վահան, սպարապետն Հայոց եւ մարգպան, զձեռն արկանել ի գործ, որ ի վեր քան զկար զիտութեան մերոյ էր, քանզի էր քան զքան...

11... եւ պարտեալ եռանդեանն չարութիւնն՝ անդէն եւ անդ դադարեալ ցածնուն: 11 Այսպէս եւ բան հզաւրին Աստուծոյ վճարէ զամենայն գոր կամի. ցասուցեալ ըստ չարի մեր գործոց՝ իրատե ողորեալ. զբարի դարձ տեսանելով՝ ողորմի փութով:

Ե. Եւ արդ՝ յահագին այսպիսի մահուս զերծեալ անձինք շահաժողով ընչասիրացն եւ հասեալք եւեթ խնդրոյն տենչիցն, որում ուշ արարեալ բաղձան, մոռացեալ զվիշտսն՝ բերկրեալ աւզտիւքն զուարճանան: 2Իսկ ո՞րչափ եւս առաւել գտանիցին զանձուն յախտենից ժառանգաւորք՝ որք եւ զյարիւնուածս բանից ստուգապատում կարգեալ պատմագրեցին, *չստնել մարդսահանութեան բանից յաւելուածս, ի ցրումն ոսկերաց*, ըստ ասացածի սաղմոսերգին. այլ զգուշական երկիւղին ընդ բազմաց լայնաձաւալս զիտնական բանի նաւեցին անվթար, ի սուրբ Հոգւոյն շնորհսն յուսով ապաւինեալք. ունեալով փոխանակ փայտամած տախտակացն՝ զիմն ուղղափառ հաւատոյ, եւ փոխանակ ի նմա բազմայարմար կազմութեանն հնարիցն՝ զերբեակ

ինքնությունն միություն զանբաժան սուրբ Երրորդությունն: 3 Եւ զի նաւացն տախտակք առանց բազմաց սատարելոյ չհնարին լինել յանաթ պիտանացու, քանի՛ եւս առաւել այսպիսի մեծ եւ հոգւոր գործոյ ձեռնարկութիւն, ուր բազում կարելոր պէտք էին առաքինի արանց աւգնականութեան: 4 Չի ոչ փոքր ինչ կասկած է՝ աներկիւղ այսպէս ումեք տալ զանձն յայսպիսի վաստակս, ուր պիտոյ են յարմարութիւնք բանից, որոշեալ կարգադրութիւնք ըստ հրամանի կանոնեալ գիտութեանն, բերել պատկառելով ստուգագրութիւն անպարսաւ յականջս իմաստասէր լսողաց. ջաւելուլ զանեղեալսն՝ յընդունայն աճմունս բանից. չնուազեցուցանել զեղեալսն եւ կարճակտոր պատմել բանիւք անփութութեամբ. այլ զբնաւն ողջախոհ զգուշութեամբ բերել ի յայտնութիւն: 5 Եւ վասն զի են աստ պէտք բազում երկիւղագին պատրաստութեան՝ արդ նպաստեալ իմում տկար խորհրդոյս՝ աղաչեմ, սատարեցէ՛ք ամենայն աղաթասէր անձինք, ձերովք առ Աստուած խնդրուածովք աւգնականութեամբք: 6 Որովք արդարապատումն ճշգրտաբանեալ զեղեալ ի վեր քան զիս գործոյս հարկաւորութիւն՝ ընդ յորձանս մեծապատումն ծաւալացս նաւեալ մտաւոր ստուգաբանութեամբ՝ հասից բարեխաւսութեամբ սրբոց յանալէկոծ եւ յապահով նաւահանգիստն:

7 Աւրինեալ է Աստուած:

ԴՐՈՒԱԳ Ա

2. Եւ ի բաժանելն զթագաւորութիւն Արշակունւոյն յերկուս, առ ի հնագանդեցուցանել զկողմն արեւմտից աշխարհիս Հայոց՝ թագաւորին Յունաց ընդ իշխանութեամբ իւրոյ տէրութեանն, եւ զկողմն արեւելից խոնարհեցուցանելով դառն եւ բռնաւոր ծառայութեամբ՝ արքային Պարսից՝ երթեալ այնուհետեւ նախարարքն Հայոց ի վիճակէ մասին արքային Պարսից՝ խնդրէին իւրեանց թագաւոր ըստ բնիկ նախնի կարգին յազգէն Արշակունեաց: 2 Եւ արքային Պարսից Շապիոյ կատարեալ զհայցուածս նոցա՝ շնորհէր նոցա թագաւոր Խոսրով անուն յազգէն Արշակունեաց:

3 Քանզի նախգոյն թագաւորն Հայոց Արշակ ունէր միահեծան զթագաւորութիւնն ի վերայ ամենայն աշխարհիս Հայոց: 4 Իբրեւ տեսս, թէ խախտեալ քայքայեալ մատնեցաւ ի բաժանումն մեծ իշխանութիւն թագաւորութեան ազգին իւրեանց՝ մեծաւ տրտմութեամբ խռովեալ տարակուսէր յանձն իւր. տեսանէր նախ զանկանելն ընդ լծով ծառայութեան երկուց թագաւորաց զաշխարհս Հայոց. եւ դարձեալ՝ զմեծ մասն, զլաւն եւ զպիտանին եւ զարգաւանդն աշխարհիս Հայոց ունէլ ի բաժին արքային Պարսից. քանզի թեպէտեւ հասեալ բազում գաւառք այլ ի ժառանգութիւն մասին թագաւորին Յունաց՝ սակայն համեմատէին այն միայն Այրարատեան գաւառին: 5 Խորհուրդ բազմածուփ հանդերձ իւրովք սիրելեալք ի մէջ առեալ թագաւորն Արշակ՝ մտայոյզ լինէր ի սիրտ իւր ասելով. «Թեպէտ երբէք մինչեւ ցայժմ կամ հակառակութեամբ կամ սիրով եղեալք մեք ընդ միմեանս՝ զգացուցեալ էր մեր նոցա գործով պատերազմի, որպէս եւ պարտ էր ճանաչել առն զփորձ միւսոյ եւս լաւագունի քան զինքն. եւ թէ խոնարհեալ դիպեալք ի սեր առ միմեանս՝ սակայն եղբայր լինէաք հաշուեալ նոցա, պատուով եւ գահակցութեամբ ըստ կրսերագոյն մասին, եւ ոչ բնաւ անկեալք ի բաժին՝ զանուն ծառայութեան ստացեալ կրեալ յանձինս: 6 Իսկ այժմ, յաղագս ցասուցանելոյ մեր եւ մերոց առաջնոցն զերկայնամիտ եւ զքաղցր Աստուած՝ մատնեալ անկաք ի ստրկութիւն, եւ խոնարհեալք յանարգութիւն՝ անողորմութեամբ գտեալք ի բաժանումն. այլ եւ զգեղեցիկ տեղիս հանգստի մերոյ եւ բնակութեան տեսաք ժառանգեալ ամբարհաւած եւ անաստուած ազգին Պարսկաց: 7 Վասն որոյ ընտրելագոյն լիցի ինձ թողուլ զանձկալի եւ զամենատենչ վայրս երկրիս Այրարատոյ, զբնիկ եւ զսեպիական տեղիս նախնեաց իմոց, եւ զնալ զկնի աղքատութեան եւ կեալ բաղձալի կարաւտանաւք՝ քան թէ սիրել զկենցաղս աշխարհիս, գոր իբրեւ թողոյց եմք ականայ. եւ ընտրել զբնակութիւն մասին այստրիկ՝ քան բնակել անարգանաւք ի մէջ անաւրինաց եւ կեալ միշտ ցաւաւք մտաց զյերկար եւ կամ զկարճ կեանս անյայտ կենցաղոյս, եւ վախճանել անարգութեամբ, ըստ որում ոչ արժանի թագաւորական պատուոյ եւ շքեղութեանն:

Է. Եւ խորհելով զայս ամենայն Արշակ թագաւորն ի միտս իւր՝ լքեալ մերժեալ թողոյր զբարի եւ զբնիկ ժառանգութիւն նախնեաց իւրոց, զգաւառն Այրարատու, զհոյակապն եւ զհռչակաւորն եւ զականաւորն. զամենաբոյսն, զամենաբուղին, զամենալին, զամենագիւտն ի շահս եւ ի դարմանս մարդկային պիտոյիցս կենաց եւ վայելչութեան եւ սթափութեան. զդաշտս մեծատարածս եւ որսալիցս. զլերինս շուրջանակի գեղեցկանիստս եւ պարարտարատս, զհոծեալս էրէովքն կնդակարաժնիւք եւ որոճայնովքն, եւ այլովք եւս բազմաւք ընդ նոսին: 2 Յորոց ի վերուստ ի կատարացն ջրոց հոսմունք, անկարաւտ ոռոգման արբոցանելով զդաշտս՝ մատակարարէ անբաւ բազմութեամբ յոստանն, կանամբք, արամբք եւ ընտանեաւք, զանպակասութիւն հացի եւ զինւոյ, զանուշահոտ զմեղրահամ քաղցրութիւն բանջարացն եւ զգանազանումն իւղաբուղիս սերմանցն: 3 Իսկ ի լանջակողմանս կամ ի սարահարթ տեղիս սփռեալ, յոր դիպեցուցեալ զհայեցած նորոգատեսիլ մարդոց՝ հանդերձս ինչ եւ ոչ ծաղկաբոյս գոյնս կարծեցուցանեն սփռեալքս պարարտաբոյսք եւ պարարտ արաւտք պարարտահամք. որոց թանձրախիտ անմունք խոտոցն զանթիւ արաւտականս ընդանի իշանց եւ զանհամբոյր բոյս վայրենի էրէոցն յազեցուցեալ՝ թանձրաթաղանթս, առոգազաւակս, սոնքացեալս զիրութեամբ զբնաւ մարմինն ցուցանեն: 4 Իսկ սաստկաբուրբումն անուշահոտ ծաղկանցն, որ զարանցն քաջաց որսասէր նետողացն եւ զհաւտարած բացալթեզացն, ընձեռելով առողջութիւն՝ զաւրացուցանեն զզգայութիւն խելացն եւ նորոգեն: 5 Անդ գտանին եւ ազգի ազգի արմատք բուսոց ի պէտս աւգտակարութեան դեղոց, ըստ ճարտարագէտ ճանաչողութեան ստուգահմուտ բժշկացն յաւրինուածոցն, երագահաս ախտահալած սպեղանիք, եւ կամ արբմամբ՝ յերկարելոցն ի ցաւս պատահացուցանեն առողջութիւն:

6 Իսկ դաշտացն ամենալրութիւն զկամս աշխատասիրացն կորզելով յինքեանց իբրեւ բանիւ, եւ առլցեալ որ զինչ եւ է բարով՝ եւս առաւել փութանակի զդարձն առ ինքեանս հրաւիրեն միանգամայն: 7 Որք ոչ միայն երեւելութեամբն ցուցանեն, վերաբերեալ զշահաւորութիւն աւգտից մարդկան, այլ առաւել յորդորախոյզ աշխատողացն՝ զառ ընդ երկրաւ ծածկեալ աւգուտս ուսուցանեն, զանձել անձանց շահս եւ զվայելս այսր աշխարհիս ի մեծութիւն թագաւորաց եւ ի հաստատութիւն հարկահանաց, զոսկի եւ զպղինձ եւ զերկաթ եւ զպատուական քարինս. զոր ընկալեալ արուեստող ձեռաց՝ զարդարեն զթագաւորս մեծատեսիլ զարդեալքն յաւրինուածովքն, զոր ի խոյրսն եւ ի թագսն եւ ի հանդերձսն յոսկէհուռս պանուրեալս ընդելուզանեն: 8 Այլ եւ ածմամբ ջրոց՝ համածին անուշութիւնս մատուցանեն կերողացն զխորտկացն որոշութիւնս: 9 Նաեւ զարմատս եղէզնասեր բուսոցն ոչ ընդունայն սնուցանէ յինքեան ամենաբաղձ դաշտն Այրարատոյ, այլ եւ ի նմանէ ծնեալ որդունս, ի զարդ կարմրատեսիլ գունոց, ընծայէ աւգտասիրացն շահս եւ շքեղութիւնս: 10 Եւս եւ զետոցն գնացք բազմակերպ ձկամբք մեծամեծաւք եւ փոքումբք, զանազանեալ համովք եւ այլ եւ այլ տեսովք՝ ուրախացուցեալ լցուցանէ զշնորհս ընչից եւ յագուրդ որովայնից ժրացելոցն եւ անվեհեր ջանացողացն:

11 Մնուցանէ յինքեան երկիրն ջրովք արուեստիւք եւ զառաւելութիւն հաւուցն յուրախութիւն եւ ի սթափումն որսատենչ ազատացն. զկրկչածայն քաղցրածայն առապարասէր վիմասոյզ սորամուտ երամս կաքաւացն եւ սալամբացն, եւ կամ զեղէզնաբնակ թփամուտ մացառաղաւղ պարարտամարմին զանուշահամ ազգ արարացն վայրենեաց. այլ եւ զջրասուզակ մամռախնդիր խաւզակեր մեծանձունք եւ յաղթամարմինք հաւքն, փորն եւ թանձրն եւ սագն, եւ կամ այլ բազում եւ անհամար ցամաքայնոցն եւ ջրայնոցն ջոկք թռչնոցն: 12 Իսկ թակարդացն շրջափակութեամբք, երագազիւքն եւ գահողովքն, ելեալ ի յորս գունդք նախարարացն որդւովքն ազատացն. ուր ոմանք զհետ ցռուցն եւ այծեմանցն արշաւելով՝ զխիզախական զաղեղնաձայնն եւեթ բարբառիցին. եւ այլք զհետ բուլից եղջերուացն եւ եղանց ձիարձակ եղեալ՝ զգործ կորովածիզ արանցն ցուցանեն. եւ կէսք սուսերաւք իբրեւ զմենամարտիկս՝ զսաստկանդամ երամս վարագացն զլորեցուցեալ սպանեն: 13 Եւ շատք ի մանր մանկանց նախարարաց որդւոցն դաստիարակաւք եւ ծառայիւք զայլ եւ այլ սեռս ի թռչնոցն որսացեալ բազայիւք՝ դարձեալ բերիցեն ի յանումն ընթրեացն ուրախութեան. եւ այսպէս առլցեալք իւրաքանչիւր որսով՝ զնան ուրախացեալք:

14 Որոց դէտ ակն կալեալ ըստ հանապազաւրեայ սովորութեան՝ ջրայոյզ ջրածուիլ ձկնորսացն մանկունք, ընթացեալք ի յառաջս նախարարագունդ որերոյն՝ ձկունս ի յորսոյ եւ

բազմազան վայրենի հաւուց ձագս եւ կամ ճուս ի կղզեաց գետոյն բերեալ մատուցանեն ընծայս իշխանացն: 15 Յորոց ընկալեալ մասն ինչ նախարարացն ըստ կամի՝ պարգեւեն եւ նոքա ի յիւրեանց բերոցն ըստ առաւելապէս բաւականի ընծայաւորացն. եւ հասեալք յի ամենայն բարութեամբ յիւրաքանչիւր յապարանս՝ շնորհեն եւ անպարապիցն մնացելոցն ի տան՝ զամբիծան, առաւելապէս եւ առ աւտարսն: 16 Եւ տեսանել է յամենեցուն ընթրիս, որպէս եւ շեղջակոյտս ինչ ի վերայ միմեանց, զերեոցն բազմութիւն եւ գնոցուն գլխոց կարգմանց զառաջադրութիւն. յորոց ուրախացեալ բերկրին ձկնակերացն եւ մսակերացն անձինք. առաւել քան զխորտկաց անուշութեամբ՝ հոգեւոր ճաշակաւք, սաղմոսիւք եւ մարգարէական երգաւք արինելով զպարգեւատուն Զրիստոս եւ գտուիչ եւ զցուցիչ ամենայն բարութեանց:

Ը. Եւ արդ՝ զայսպիսի զրդձակերտ գաւառ, զչնաշխարհիկ եւ զամենայի ըստ տուութեան ամենախնամ արարչին Աստուծոյ, զԱյրարատեան գաւառ, որ է գլուխ աշխարհիս Հայոց, զգաւառն համբաւատենչ, զգաւառն ամենայի, որ բերէ յինքեան զարինակ յիութեան, ըստ բանի Գրոյն, զերկրին Եգիպտացոց եւ զդրախտին Աստուծոյ, եւ զբնիկ սեպիական կալուածի ազգին Արշակունեաց զքաղաքն Վաղարշապատ, զբնակութիւն ոստանի Արշակունի թագաւորացն, զքարձրարերձ շինուածս անթիւ սպարանացն, զանյագ զամենայի դաշտացն զբերկրումն, զհրեշտակացոյց հիմնարկութիւնն սրբոյ տանն Աստուծոյ, մեծի եկեղեցւոյն կաթողիկէի, եւ զայնց վկայարանաց ճգնագգեցիկ երանելի կուսանացն. որոց գտեալք անարժան՝ ազգն Արշակունեաց յաղագս անարժան գործոց իւրեանց, ըստ բանի սրբոյ առն Աստուծոյ Ներսէսի՝ գտան եղեալք ընկեցիկք յերեսաց Աստուծոյ. մատնեցան ի բաժանումն թագաւորին Պարսից եւ Յունաց, որոց վիճակեալ երկոցունց զմեծ զաշխարհս Հայոց՝ բաժանեալ ծառայեցուցին:

2 Յաղագս որոյ յուղի անկեալ գնայր յԱյրարատեան գաւառէն որպէս ի գերութիւն Արշակ թագաւորն Հայոց. յաւ համարեցաւ երթալ զհետ սուղ սակաւ բաժնի յերկիրն հաւատացեալ, եւ կալ ի հնագանդութիւն Յունաց թագաւորին, քան թէ կալ ի փափուկ գաւառի այսպիսի վայելչութեանց, եւ տեսանել հանապագաւր զայսպանումն հաւատոց, զթշնամանս սուրբ եկեղեցւոյ, զնախատինս, զոր կրելոց էին պաշտամունեայք աստուածային ուխտին յանարինաց մոզուցն, զթեթեւութիւն իւրոյ ազգին եւ զթագաւորութեան՝ յամբարհաւան իշխանացն Պարսից տէրութեանն. ընտրելագոյն հաշուեալ անցուցանել զնուազ եւ զթուով ժամանակ կենցաղոյս այսորիկ քրիստոնէութեամբ ի խաղաղութեան, քան թէ սուտ փառաւք որպէս զարհամարհոտ կեցեալ աստ եւ վրիպեալ յաւիտենից կենացս՝ մատնիլ յայրումն անշէջ հրոյն յաւիտենից: 3 Եւ խորհելով զայս ամենայն՝ յանկարծակի ի միտս իւր լքեալ տարակուսեալ զբարի ժառանգութենէ զնախնեացն իւրոց՝ գնայր ի ծառայութիւն թագաւորին Յունաց:

Թ. Իսկ յետ ժամանակի ինչ անցելոյ՝ բերեալ ատելութիւն նախարարացն Հայոց, որ ընդ Պարսից իշխանութեամբն էին, ընդ թագաւորին իւրեանց Խոսրովու,- վասն երթալոյ տակաւին ի նուագումն թագաւորութեան յազգէն Արշակունեաց, յաղագս առաւելեալ ի նոսա գործոց իւրեանց չարաց, ըստ բանից սուրբ քահանայապետիցն առաջնոց եւ այլոց եւս բազում առաքինի արանց, որք անլուռ բերանով բողոք բարձեալ յանդիմանէին զանարժան գործս նոցա եւ զմատնումն ընդ լծով խիստ եւ անարէն ծառայութեանն Պարսից, եւ նախագոյն բարբառէին,- երթեալ այնուհետեւ առնէին բանսարկութիւնս առ Շապուհ արքայն Պարսից, եթէ Խոսրով զինքն կարծեցուցանէ քեզ սիրելի եւ հնազանդ, եւ այս ամենայն ցուցականութիւն նորա առ քեզ՝ ստութեամբ եւ ոչ ստուգութեամբ. վասն զի գաղտ ուխտ իւր եւ խորհուրդ ընդ թագաւորին Յունաց է, եւ միշտ հրովարտակաւք եւ երթելեկ պատգամաւորաւք խաւսի ընդ նմա ի խաղաղութիւն: 2 Բայց դուք որպէս իմանայք հատուցանել նմա ըստ նորա խաբէութեանն՝ զայն դուք ոչ իշխէք: 3 Եւ կարծէին բանսարկութիւն ըստ իւրեանց անմիտ խորհրդոցն՝ կորուսանել զնա, եւ անձանց եւ աշխարհի բարւոյ իմիք շինութեան լինել պատճառ. եւ ոչ գիտէին, եթէ տակաւին ի մաշումն եւ ի չար ծառայութիւն վասն մեղաց իւրեանց մատնեալ լինին յԱստուծոյ:

4 Իսկ զայն լուեալ ինդութեամբ եւ ախորժակ ունկնդրութեամբ Շապուհ արքային Պարսից՝ հրաման տայր վաղվաղակի հրովարտակաւ զԽոսրով ի դուռն կոչել. եւ նորա չզգացեալ զբանսարկութիւն իշխանացն Հայոց՝ վաղվաղակի որպէս առ իւր իշխան եւ բարեկամ ի դուռն հասանէր: 5 Եւ Շապուհ թշնամանեալ զնա պատուհասէր, այլ թերեւս եւ վասն յաւժարութեամբ

մերժելոյ զնա ի թագաւորութենէն, եւ ոչ յանդիման կամեցեալ առնել զնա չարախաւսացն՝ վաղվադակի մերժեալ ընկենոյր զԽոսրով յիշխանութենէ իւրոյ թագաւորութեանն, եւ ուխտեր՝ այլ եւս ոչ տեսանել զաշխարհն Հայոց, անդէն կալեալ յաշխարհին Պարսից պահեր: 6 Իսկ իբրեւ մերժեալ լինէր Խոսրով ի թագաւորութենէն՝ խնդրէին Հայք ընդ Շապուհ՝ ա՛յլ թագաւոր իւրեանց. եւ նա հաւանեալ թագաւորեցուցանէր նոցա Վռամշապուհ զեղբայր նորին Խոսրովու, յազգէն Արշակունեաց. եւ թագաւորեցուցեալ Վռամշապուհ՝ արձակէր ի Հայս:

Ժ. Ի ժամանակս սորա թագաւորութեանն տուաւ շնորհ հոգողութեան յամենախնամէն Աստուծոյ առն միում ճշմարտի՝ Մաշտոց անուն կոչեցելոյ, որ էր ի գաւառէն Տարունոյ, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն, որում անուն էր Վարդան. ի տիս մանկութեան իւրոյ ուսեալ դպրութիւն գոյն, զինուորեալ ի դուռն Հայոց արքային Խոսրովայ, կարգեալ յերամ մատենագիր արքունի դպրացն. վասն զի ասորի եւ յոյն գրով վճարէին յայնժամ զգործ թագաւորացն Հայոց՝ արքունի դպիրքն, զվճռոցն եւ զհրովարտակացն: 2 Եւ սպասաւորեալ անդ ամս կարգաւորապէս առանց եպերանաց, յետ այնորիկ տենչացեալ կարգի վանականութեան՝ երթայ ի վանս բազմութեան եղբարց, եւ ընկալեալ զկերպարանս վանականութեան՝ լինէր ընտիր յամենայնի եւ երեւելի. հրաժարէր յամենայն աշխարհագրաւս երկրաւոր զբաղմանց: 3 Ապա յանապատական կրանս փոխեալ՝ զարմանալի երեւէր եւ հոչակաւոր. եւ կայր յանապատս ի բազում տեղիս քարանձաւաց, մեծաւ առաքինութեամբ եւ խստամբեր վարիւք, բազում եւ այլ սուրբ վարութիւնս կրանաւորաւք եւ աղաթասէր եղբարքք, մինչեւ յամս հինգերորդ՝ արքային Հայոց Վռամշապուհոյ եղբար Խոսրովու: 4 Եւ զայս թէ կամիցի որ գիտել հաւաստեալ՝ ի պատմութենէ գրոյց առն ցանկալի կորեան, աշակերտի նորին երանելոյն Մաշտոցի, կարդացեալ տեղեկասցի զվարս կենաց նորա եւ զիւր հայերէն նշանագրացն, թէ ե՛րբ կամ ո՛ր եւ կամ յո՛յր ուրութ ձեռն գտանէ, թագաւորին Հայոց Վռամշապուհոյ ջերմեռանդն խնդրելով. զոր կարգեաց գրելով ճշմարտապէս յառաջագրեալ այրն հոգեւոր Կորիւն. ուստի եւ մեր բազում անգամ կարդալով տեղեկացեալ հաւաստեալ:

5 Եւ այսպէս բազմաժամանակեալ մտածութիւնն երանելոյ առն Մաշտոցի ընկալեալ յամենախնամ մարդասիրէն Աստուծոյ՝ զաւրացոյց զնա հոգով ողորմութեան իւրոյ: 6 Բանզի հոգացեալ յարաժամ տրտմէր երանելի այրն Մաշտոց, տեսանելով զմեծ ջանն եւ զառաւելապէս ծախս՝ մանկանցն Հայաստան աշխարհիս. որք բազում թոշակաւք եւ հեռագնաց ճանապարհաւք եւ բազմաժամանակեալ դեգերմամբք մաշէին զաւուրս իւրեանց ի դպրոցս ասորի գիտութեան: 7 Բանզի պաշտաւն եկեղեցւոյ եւ կարդացմունք գրոց ասորի ուսմամբ վարէին ի վանորայս եւ յեկեղեցիս հայաստան ժողովրդոցս. յորմէ ոչ ինչ էին կարող լսել եւ աւզտել ժողովուրդքն այսպիսի մեծ աշխարհի, եւ լինէր պաշտաւնէիցն աշխատութիւն եւ ժողովրդոցն անշահութիւն յանրութենէ լեզուին ասորոյ: 8 Չայս ի բազում ժամանակս զմտաւ ածեալ երանելի առն Մաշտոցի, եւ փղձկացեալ յանձն իւր, մանաւանդ թէ զոն նշանագիրք հայերէն լեզուոյս, որով հնար է՝ ինքեան ձայնիւ, եւ ոչ մուրացածոյ բարբառով, շահել զոգիս արանց եւ կանանց առ հասարակ յամենայն եկեղեցիս բազմութեանն: 9 Չաւրացեալ ի սուրբ Հոգւոյն յորդորմամբ եւ եկեալ առ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց Սահակ՝ զեկուցանէր նմա զիւրոյ բազմաժամանակեալ մտածութեան զխնդիրն, եւ ընկալեալ ի նմանէ քաջալերութեան աւետիս, թէ .Չաւրացեալ պի՛նդ կաց, առեալ ընդ քեզ եւ այլ արս աւզնականս ի քահանայից՝ զոր ես պատուիրեմ. եւ ուր տկարանայք ի կարգել զհեգենայսն՝ բերեալ առ իս ուղղեմ զայն. քանզի յոյժ դիւրին է գիւտ իրացոյ զոր հայցես: 10 Բայց նախ արժան է մեզ զգացուցանել թագաւորին զպէտս այսպիսի մեծ եւ կարեւոր խնդրոյ. վասն որոյ եւ քան զաւուրս ինչ յառաջ ոչ բազումս, առեալ բանք յեկեղեցւոյ յաղագս կարաւորութեան այդպիսի պիտոյից՝ ասացեալ է ուրումն ցարքայ, թէ տեսի նշանագիրս հայերէն առ ումեմն եպիսկոպոսի ի գեաւղ միում. եւ թագաւորն յիշէր զասացեալսն, քանզի եւ ինձ նա պատմեացե:

11 Եւ մտեալ սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց Սահակայ հանդերձ երանելեաւն Մաշտոցիւ առ թագաւորն Վռամշապուհ եւ իմացուցեալ նմա զպէտս իրացն՝ յիշեաց եւ ինքն թագաւորն զխաւսեցեալսն վանականին վասն նորին իրացն ընդ նմա, զոր եւ նորա պատմեալ ուրախացոյց: 12 Եւ նոցա լուեալ զայս ի թագաւորէն՝ փութացուցանէին զնա ասելով, թէ .Ճեպեա՛ յաղագս մեծ եւ աւզտաբեր աշխարհիս Հայոց գիւտիս այսորիկ՝ ի ժամանակս քո, որ շատ աւելի առ յապայսն

քերէ քեզ շահ, յիշատակ անմոռաց եւ աւգուտ երկնաւոր վայելից, քան զիշխանութիւն թագաւորութեանդ քո, եւ կամ որպէս յառաջ քան զքեզ նախնիքն քո էին յազգէն Արշակունեացե: 13 Եւ թագաւորին լուեալ զայս եւ խնդայից եղեալ՝ ետ փառս Աստուծոյ, որ ի ժամանակս թագաւորութեան նորա զայսպիսի հոգեւոր կենաց փափաք ժառանգեաց յաշխարհիս Հայոց:

14 Վաղվաղակի ստիպով առաքեալ դեսպան գՎահրիճն ոմն անուն կոչեցեալ ի ծնողաց իւրոց հանդերձ հրովարտակաւ առ այր մի երեց Հաբէլ անուն, որոյ ասացեալ էր յառաջագոյն ցարքայ, որ եւ մերձաւոր էր առն բարեպաշտի Դանիէլի եպիսկոպոսի, առ որում նշանագիրքն հայերէն կային: 15 Եւ երանելոյն Հաբէլի ընկալեալ զհրովարտակն ի Վահրիճէ եւ լուեալ զիրսն՝ փութանակի հասանէր առ սքանչելի եպիսկոպոսն Դանիէլ: 16 Եւ նախ անդէն ի նմին Դանիէլէ ինքն տեղեկանայր զկարգ նշանագրացն, եւ առեալ ի նմանէ առ թագաւորն եւ առ սուրբ հայրապետն Հայոց Սահակ եւ առ երանելին Մաշտոց հասուցանէր: 17 Իսկ արքային Հայոց սուրբ կաթողիկոսան Սահակաւ եւ երանելեան Մաշտոցիւ զնշանագիրսն ի Հաբէլէ՝ ուրախ լինէին:

18 Եւ այսպէս դիպեալ զիւտի նշանագրացն՝ ձեռն ի գործ արկանէր երանելին Մաշտոց, յերիւրելով զնա սուրբ հայրապետին Հայոց Սահակայ, դիւրահնար ճանապարհ ցուցանելով կարգադրութեան գրենոյս եւ հեզենային ուղղաձայնութեան. տալով նմա աւզնականս եւ այլ արս բանիքունս եւ մտացիս ի քահանայիցն Հայոց, որք էին սակաւ մի եւ նոքա, որպէս երանելին Մաշտոց, մերձաւորեալք ի յունարէն հեզենայինսն. որում առաջնոյն անուն էր Յոհան՝ ի գաւառէն Եկեղեաց, եւ երկրորդին Յովսէփ՝ ի Պաղանական տանէն, եւ երկրորդին Տէր՝ ի Խորձենոյ, եւ չորրորդին Մուշէ՝ ի Տարաւնոյ: 19 Որոց աւզնելով զաւրէր երանելին Մաշտոց, հանդիպեցուցանէր զհայերէն աթոռայսն ըստ կարգման սիլովբայիցն Յունաց, ստէպ հարցմամբ եւ ուսանելով ի սուրբ կաթողիկոսէն Սահակայ զաթոռայիցն գաղափար, ըստ անսայթաքութեան յունին: 20 Վասն զի ոչ լինէին բաւական ի վճարել անսխալ ուղղակի, առանց առաջնորդելոյ նոցա սրբոյ հայրապետին Սահակայ, որ յոյժ առցեալ անցուցանէր վարժիւք զբազում գիտնովքն Յունաց, եղեալ կատարելապէս հմուտ երգողական տառիցն եւ հռետորական յորդասաց յայտնաբանութեան, եւս առաւել տեղեկացեալ փիլիսոփայական արուեստիցն ցուցանիւր:

21 Կարգեալ այնուհետեւ, Փրկչին առաջնորդութեամբ, զգիր գրենոյն հայերէնի եւ հելլենացին ուղղեալ յաւրինուածս՝ ցանկային կարգել դպրոցս եւ ուսուցանել բազմութիւն մանկուոյ. քանզի ամենայն անձն յորդորեալ փափագէր յուսումն հայերէն գիտութեան, որպէս ի խաւարէն, յասորի տանջանացն, զերծեալք ի յոյս՝ խնդային: 22 Բայց տարակուսեալք կասէին յանչրութենէ Գրոց սրբոց. քանզի ոչ գոյին դեռ եւս հայերէն լսողութեամբ սուրբ կտակարանք եկեղեցւոյ: 23 Եւ երանելին Մաշտոց եւ որ ընդ նմա պատուական քահանայքն էին՝ ոչ զաւրէին համարձակել յայսպիսի սաստիկ եւ կարեւոր գործ, թարգմանել զիրս ի յոյն լեզուոյն ի հայ բարբառս. վասն զի ոչ ինչ էին այնպէս տեղեակ գիտնապէս հրահանգի յունարէն ուսմանն:

ՏԱ. Այս ժողովեալ ամենայն աւագ քահանայք աշխարհին Հայոց հանդերձ երանելեան Մաշտոցիւ եւ ամենայն նախարարաւք աշխարհիս Հայոց եւ մեծամեծ տանուտերաւք առ թագաւորն Հայոց Վռամշապուհ, եւ հանդերձ թագաւորան սկսան աղաչել զսուրբ կաթողիկոսն Սահակ, արկանել զանձն յաշխատութիւն հոգեւոր եւ թարգմանել զաստուածաշունչ կտակարանս ի յոյն լեզուոյ ի հայ բարբառս: 2 Եւ դասք աւագ քահանայիցն ասէին ցսուրբ քահանայապետն, թէ Մէք որ կամքս առաջի քո, հանդերձ երանելեան Մաշտոցիւ, զոր զարթոյց աստուածայինն շնորհ ի ցանկութիւն այս՝ կարգել զվաղընջուցն գրեալ շարագիրս տառիցն, զորս ոչ ուրուք էր հոգացեալ արկանել ի կիր, այլ ասորի մեծաջան եւ անաւգուտ ուսմամբքն աշխատեալք յոխորտ. յորոց բազմութիւնք ժողովրդոց ունայնք եւ թափուրք հրաժարեալք գնային յեկեղեցւոյն. եւ ուսուցիչքն հանելով յոգւոց եւ հառաչելով՝ զղջանային զանոտի ջանն իւրեանց, յորում ոչ զոք յուսումնասէր ժողովելոցն տեսանէին աւգտեալ ի վարդապետութենէ հոգեւոր իւրատուցն, որ է կերակուր եւ պարարումն իմաստնախնդիր անձանց. մինչեւ գտաւ զիր եւ աջողելով Քրիստոսի եկեալ յաճումն տակաւին զաւրանայ: 3 Համայն եւ զայս վաստակոյս կարգումն քոյին առաքինութեանդ գիտութեամբ եղիցի եւ կատարեալ: 4 Արդ՝ որպէս եւ սուրբ նահատակն Քրիստոսի Գրիգորիոս պահեալ ի խոշտանգանսն անվնաս աջով հզարին՝ ի լուսաւորութիւն գիտութեան աշխարհիս Հայոց տուաւ՝ պահեալ շնորհեցաւ եւ քեզ, նորին

շառաւելի, վիճակ ժառանգութեան պայծառութեան պաշտամանս այսորիկ, սկիզբն առնել գործոյ մշակութեանս այսմիկ եւ լինել նմանող սուրբ նախնւոյն քում, որ յանգիտութենէ ի ճշմարիտ աստուածգիտութիւն առաջնորդեաց աշխարհիս Հայոց: 5 Արդ՝ եւ դու յանաւզուտ մուրողարանութենէն ի ստոյգ հոգէշահ եւ եկեղեցազարդ բանաւորութիւնս առաջնորդեաց բազում ժողովրդոց աշխարհիս մեծի, լնուլ գպակասութիւնս գայս, մնացեալ ի սուրբ նախնեացն քոց. գոր պահեաց քեզ Աստուած, գոր ոչ ումեք այլում ի Հայաստան աշխարհիս մարդկան գոյ հնար ձեռն արկանել յայդպիսի գործ մեծ: 6 Վասն զի եւ ոչ կարացաք հմուտ լինել եւ տեղեկանալ այդչափ արուեստաւոր ուսմանցդ, որպէս եւ քեզ տուաւ զարութիւն ճարտարութեան ի վերին աւզնականութենէն յաղագս քո առաքինասէր եւ պարկէշտ հոգւոյդ, որ նմանեալ ճշգրտապէս արինակեցեր ի քեզ զվարս երանելոյ հաւր քո Ներսէսի:

7 Եւ լուեալ գայս ամենայն բարեպաշտ կաթողիկոսն Հայոց սուրբն Սահակ ի թագաւորէն Հայոց Վռամշապիոյ եւ յերանելոյն Մաշտոցէ եւ յամենայն ուխտէ քահանայիցն, եւս առաւել յաւագ տանուտերացն եւ յամենայն նախարարացն Հայոց՝ զուարճացաւ յոգի իւր, փառաւորելով զՓրկիչն ամենեցուն գտէր Յիսուս Քրիստոս: 8 Եւ կամաւոր յաւժարութեամբ ետ զանձն ի գործ, պանծացեալ յԱստուծոյ գործակցութիւնն, որ ետ նմա գայնպիսի շնորհս առաւելապէս գիտութեան. եւ անվեհեր ջանալով զցայց եւ զցերեկ՝ թարգմանեաց գկտակարանս ամենայն, զիսաւեցեալս ճշմարիտ մարգարէիւք սուրբ Հոգւոյն, եւ հաստատեալ կնքեաց երջանիկ առաքելովքն զնորոց կտակարանացն զլուսաւոր եւ զկենսատուր քարոզութիւնս նովին Հոգւով:

9 Եւ տարեալ ի գլուխ սրբոյ հայրապետին Հայոց Սահակայ զգործ մեծ հոգեւոր վաստակոյն՝ կարգեցան վաղմադակի յայնմհետէ դպրոցք հաւտին ուսմանց. բազմացան դասք գրչաց, ելեւելս առնելով զմիմեամբք. զարդարեցան պաշտամունք սուրբ եկեղեցւոյ. յորդորեցան բազմութիւնք արանց եւ կանանց ժողովրդոց ի տաւնս Փրկչին եւ ի ժողովս մարտիրոսաց: 10 Որ շահեալք լի հոգեւոր աւգտիւ՝ ընթանային խնդայիցք ի հաղորդմանէ մեծի խորհրդոյն, արձակեալք յիւրաքանչիւր ի տունս, մեծամեծք եւ տղայք, սաղմոսելով եւ կցորդս ասելով ընդ ամենայն տեղիս, ի հրապարակս եւ ի փողոցս եւ առտնին: 11 *Պայծառացան եկեղեցիք. շուք առին վկայարանք սրբոց, միշտ ծաղկելով ի նոսա ուխտ կտակարանաց ընծայիք. հանապազարտոյիս հոսէին վտակք յաստղացն մեկնութեանց, որք զծածուկս մարգարէից բերելով ի յայտնոյթիւն՝ սեղանս ամենայիցս հոգեւոր խորտկալք դնէին առաջի ամենայն ժողովրդեանն. յորոց ճաշակեալ իմաստասխնդիրն մարդոց՝ քաղցրանայ ի քիմս նոցա, ըստ բանի սաղմոսերգին, բանք վարդապետութեան քան զխորհիս մեղու: 12 Եւ զի միանգամայն իսկ ասացից ըստ բանի սուրբ մարգարէին Եսայեայ, թէ Լցաւ երկիրս ամենայն Հայոց գիտութեամբ Տեառն ի հոգեւոր վտակաց սուրբ հայրապետին Սահակայ, իբրեւ զջուրս բազումս որ ծածկնն զծովս: 13 Եւ շնորհիւ ամենախնամ Փրկչին Քրիստոսի կատարեալ այս ամենայն ի ժամանակս Վռամշապիոյ, ըստ յառաջագոյն գրելոց, եւ լուսաւորեալ աշխարհս Հայոց՝ եկաց յետ այսորիկ թագաւորն Վռամշապուռի ամս բազումս, եւ հասեալ ի յերկար ծերութիւն՝ վախճանեցաւ յանկողնի իւրում իսաղաղական հանգստիւ յաշխարհիս Հայոց:*

ԺԲ. Յետ այսորիկ մեռաւ եւ Շապուռի արքայն Պարսից, եւ թագաւորեաց Վռամ որդի նորա, որ էր Կրման արքայ. յորմէ խնդրեցին իւրեանց Հայք թագաւոր զնոյն միւսանգամ զԽոսրով զեղբայր Վռամշապիոյ, գոր յառաջնումն բանսարկութեամբ ետուն մերժել զնա Հայք՝ Շապիոյ արքային Պարսից ի թագաւորութենէ Հայոց: 2 Եւ նորա կատարեալ զխնդիրս նոցա՝ թագաւորեցուցանէր դարձեալ զԽոսրով, զայր յոյժ ծեր: 3 Եւ եկեալ Խոսրով յաշխարհս Հայոց եւ կեցեալ ամիսս ութ՝ վախճանէր, առ հարսն յաւելեալ:

4 Եւ յետ մահուան Վռամայ արքային Պարսից թագաւորէր Յազկերտ եղբայր Վռամայ որդի Շապիոյ ի վերայ աշխարհին Պարսից: 5 Եւ ոչ կամեցեալ Յազկերտի թագաւորեցուցանել ի վերայ աշխարհիս Հայոց յազգէն Արշակունեաց՝ թագաւորեցուցանէր ի վերայ սոցա զիւր գորդին, որում անուն էր Շապուռի, ըստ անուան հաւր իւրոյ. խորհեալ չարաչար իմացմունս առնն ի միտս իւր. առաջին՝ գայս, եթէ աշխարհն Հայոց մեծ է եւ աւգտակար, սահմանակից եւ դրակից է Յունաց իշխանութեանն, ընդ որոյ ձեռամբ բազումք են հնազանդեալք յազգէն Արշակունեաց. որոց գուցէ գորովեալ առ միմեանս ազգացն, ըստ արինի եղբարց, որք ընդ մերով եւ ընդ Յունաց իշխանութեամբն են, եւ հաւանեալ երբէք սիրով ընդ միմեանս եւ եկեալք ի միաբանութիւն՝

խաւսեցին ի խաղաղութիւն ընդ թագաւորին Յունաց, եւ ընդ նորա հնազանդութեամբ յաւժարեալք՝ ապստամբեցին ի մէնջ: 6Եւ որպէս կալեալ է զմեզ բազում անգամ յաշխատութեան՝ առաւել եւս յաւելուածով նոցա՝ անհանգիստ առնիցեն զմեզ պատերազմաւ: 7Եւ երկրորդ՝ զի յաւրինացս մեր աւտար են եւ ստեցողք, եւ միահաւան ունին զպաշտաւն նոցա եւ զաւրէնս: 8Արդ՝ ի թագաւորել յազգէս մերմէ ի վերայ աշխարհին Հայոց՝ յամենայն այդպիսի կասկածանաց անհոգացեալ լինի թագաւորութիւնս մեր. եւ նոքա ցանկ երկիւղիւ եւ դողութեամբ ծառայեն մեզ եւ աւտարոտիս ինչ եւ վնասակարս ինչ ոչ խորհին: 9Է զի եւ սովորութիւն առնուն յանկջել յաւրէնս մեր, հանապազ խաւսիւք ընդ միմեանս եւ ընդելական բարեկամութեամբ, ի զբաւսմունս որսոց եւ ի խաղս, որ լինին ի միջի նոցա. այլ եւ ամուսնութեանց տուրեւտիւք հաղորդեալք առ միմեանս՝ զատուցեալք այնուհետեւ որոշին ի սիրոյ նոցա եւ յաւրինացն:

10Եւ սորա խորհելով զայս այսպէս՝ չգիտեր զբան սուրբ Հոգւոյն, որ ասէր, թէ *Տէր նսնայտ զխորհուրդս մարդկան, զի են ընդունայն*: 11 Որ փութանակի եւ արդեամբք վճիռ ետուն գրեալքն՝ իրացն եղելոցն. քանզի չեւ եւս յերկարեալ ի թագաւորութեանն՝ մեռանէր Յազկերտ: 12Ի նմին աւուր եւ գորդի նորին զՇապուհ, գոր ի տեղի Արշակունւոյն թագաւորեցոյց ի վերայ աշխարհիս՝ անդրէն ի դրանն մարդկանէ դառով յարքունիքն սատակեցին: 13Եւ յետ մահուանն Յազկերտի որդւոյ Շապիոյ թագաւորին Պարսից թագաւորեաց Վռամ որդի նորա ի վերայ աշխարհին Արեաց: 14Եւ եկեալ իշխանք աշխարհին Հայոց առաջի Վռամայ արքային Պարսից, խնդրեցին իւրեանց թագաւոր յազգէն Արշակունեաց: 15Եւ նա թագաւորեցոյց ի վերայ նոցա զԱրտաշէս որդի Վռամշապիոյ, յազգէ թագաւորացն Հայոց:

ԺԳ. Եւ էր Արտաշէս այր մանուկ եւ իզամով, եւ բազում անառակութեամբ վարէր զթագաւորութիւնն: 2Եւ չկարացեալ այսպիսի գեղիս եւ մոլեկան վարուց թագաւորին Արտաշէսի տանել նախարարքն Հայոց՝ ժողովեցան միահամուռ առ մեծ քահանայապետն Հայոց առ սուրբն Սահակ, որ էր յազգէն Պարթեւաց, որդի սրբոյն Ներսէսի, եւ ասեն ցնա. .Ոչ եւս կարեմք այսպիսի անաւրէն եւ պիղծ գործոց թագաւորին համբերել. վասն զի լաւ համարիմք մեռանել՝ քան եթէ զայսպիսի գործ աղտեղութեան հանապազաւր տեսանել եւ լսել: 3Այլ եւ մեծի պատուական եւ երկնաւոր խորհրդոյն հաղորդել ոչ կարեմք ի խղճ մտաց, զաւր ամենայն տեսանելով զայսպիսի պղծագործութիւն, եւ լռել. քանզի ուսեալ ենք ի քէն եւ ի քոց նախնեացն վարդապետութենէ, թէ ոչ միայն որ գործենն պարտական են, այլ եւ որ յանձն առնուն: 4Արդ՝ քեզ նախ պարտ է այսպիսի անհնարին աղէտից խնդրել հնարս եւ բառնալ ի միջոյ զայնպիսի ամբարշտեալ թագաւոր, որ այսպէս յայտնի իբրեւ զանհաւատ արհամարհանաւք առ ոտն հարկանէ զսրբութիւնն եւ աներկիւղ կամակարութեամբ գործէ զաղտեղի գիճութիւնս:

5Եւ լուեալ զայսպիսի բանս սրբոյ քահանայապետին Հայոց Սահակայ ի նախարարացն Հայոց՝ պատասխանի տուեալ ասէ. .Իբրեւ ոչ եթէ նոր ինչ լսելով այսաւր ի ձէնջ, ճանաչեմ զասացեալսդ ձեր. արդ գիտեմ, զի զկծեալ սրտիւք խաւսիք զայսպիսի խաւսս: 6Եւ ինձ անհնար է ասել, եթէ այլաբանք ինչ եւ ոչ ստուգութեամբ պատմին ասացեալքդ ի ձէնջ. բայց արդ՝ ո՛րպիսի հնարիւք ըստ արժանի հոգեւոր մարդկան պարտ է զելս իրացդ գտանել՝ զայն արժան է խորհել ամենեցուն եւ առնել:

7Եւ նոցա առ հասարակ պատասխանի տուեալ ասեն ցուրբ կաթողիկոսն Սահակ, թէ .Մեք եւ ոչ մի ինչ ելս այլ եւ հնարս իրացն գտանել կարող ենք, բայց բողոքել թագաւորին Պարսից՝ ի բաց բառնալ ի թագաւորութենէ այտի, որում ինքն իսկ ինքեամբ չեղեւ արժանի ժառանգելոյ. այլ մեզ քան զայդ ո՛չ իմանալ ինչ է եւ ոչ առնել: 8Այլ զքեզ աղաչեմք միաբանել այսմ խորհրդոյ մեզ. եւ չէ պարտ այսպիսի անսրբութեանց այլ եւ պղծութեանց գործոյ թագաւորին հաղորդ լինել:

9Իսկ սուրբ հոգեւոր կաթողիկոսն Հայոց Սահակ, իբրեւ լսէր զայս ամենայն ի նախարարացն Հայոց, եւ ստուգիւ ճանաչէր, եթէ ի նոյն միտս եւ ի նոյն խորհուրդս հաստատեալ են բովանդակ աւագանի աշխարհին՝ ի մեծ տրտմութիւն եւ յանմխիթար սուգ ընկղմեալ լինէր. եւ հեղեալ արտասուաց վտակս առաջի բազմութեան նախարարացն Հայոց՝ հրաժարէր առնել պատասխանի բանիցն մինչեւ յաւուրս բազումս: 10Եւ արգելեալ զինքն ի սենեակ՝ ողբոց միայն եւ արտասուաց լսէին ձայնս, մերձեալ ի դուրս սենեկին. քանզի տեսանող ականք ի զարութենէ սուրբ Հոգւոյն տեսանէր այրն Աստուծոյ ի սպառ ի սպուռ զկործանումն աշխարհիս Հայոց: 11 Իսկ

յետ բազում աւուրց համարձակեալ ոմանք յեպիսկոպոսաց, որք հանապազ պարապէին առ դուրս սրբոյն,- չկարացեալք եւ առ վայր մի տեւել յառատաբուղիս եւ ի շնորհալից վարդապետութենէ առնն, որ *քաղցր էր ի ճաշակելիս խորհրդոց հոգեւոր եւ իմաստուն յողաց, ըստ բանի մարգարէին Դաւթի, քան զխորիսկս մեղու,- եւ այլք ի պատուական երիցանց եւ ի սարկաւազաց, որք ի նորին ի սուրբ ուխտէ հայրապետին էին, եւ ոմանք յագատ աւագանւոյն Հայոց՝ համարձակեալ մտանէին ի ներքս եւ խաւսէին ընդ նմա բանիւք ողորբանաց: 12 Ընդ որս սփոփեալ սակաւ մի սուրբ քահանայապետն՝ ըստ հոգեւոր գիտութեան եւ խրատու, գոր միացեալ ունէր ի յինքեան ի մանկութենէ իւրմէ՝ լռեալ դադարէր առ վայր մի:*

13 Իսկ յետ բազում աւուրց դարձեալ ժողովեալ առ նա միաբան ամենայն ազատագունդք աշխարհիս Հայոց, եւ գնոյն բանս երկրորդեալ առաջի սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց՝ խնդրէին ստիպով ի նմանէ եւ գնորա միաբանութիւնն ընդ ինքեանս: 14 Իսկ սուրբն իբրեւ տեսանէր, եթէ ոչ ինչ ամենեւիմբ են կասեալք յառաջին կամացն եւ խորհրդոցն,- վասն զի յաւելուած աւր ըստ աւրէ աղտեղի գործոց թագաւորին առաւել քան զառաւել անեցուցանէր ի կորուստ անձին իւրոյ զմիաբանութիւն իշխանացն,- ճայն բարձեալ մեծագոյն ողբալով ասէր ցամենեսեան առ հասարակ. *Եթէ ես, ասէր, եթէ դուք իսկ, որպէս ուսեալք յԱստուծոյ խաւսիք հոգեւորապէս. եւ տարեալ վայր մի թերութեան առնն՝ արտասուաւք եւ թախանձեցուցանելով զամենողորմ զՓրկիչն մեր զտէր Յիսուս Քրիստոս՝ յաղագս գիւտի կորուսելոյն խնդրեցէ՛ք հնարս. զի ըստ աւագանի ծննդեանն, թէպէտ մեղաւոր է, սակայն եղբայր եւ մարմին մեր է. յիշելով զվարդապետութիւն սուրբ առաքելոյն Պաւղոսի, գոր աւանդեալ ուսոյց ձեզ հոգեւոր հայրն ձեր եւ քահանայապետն սուրբն Գրիգոր. 2ի եթէ վշտանայ ինչ մի անդամն՝ ասէ, վշտանան ամենայն անդամք ընդ նմա. եւ եթէ փառաւորի մի անդամն՝ խնդան ամենայն անդամք ընդ նմա: 15 Յիշել պարտ է եւ զմտաւ ածել զվիշտան եւ գնեղութիւնս, զբանդան եւ զկապանս զսրբոյն Գրիգորի, զպաղատանս եւ զաղաւթս, գոր վասն ամենայն աշխարհիս փրկութեան խնդրեալ յԱստուծոյ եզիտ եւ զամենեսեան յանհաւատութենէ, շնորհիւ սուրբ Հոգւոյն, հաւատացեալս արար. զդիւսաց մոլորութիւնս փախստական արարեալ հալածեաց ի ձենջ. զճշմարիտ հաւատ սերմանեալ աստուածգիտութեան՝ ի միջի ձերում ծաղկեցոյց: 16 Եւ ձեզ ըստ նմին արինակի պարտ է ի վերայ մեղուցեալ անդամոյն խնդրել զողորմութիւն, եւ ոչ անարինաց մատնելով՝ ի ծաղր եւ յայպանումն տալ զսուրբ խորհուրդ հաւատոյս մերոյ: 17 Յիշեցէ՛ք զսուրբ հայրն իմ եւ զձեր եւ զվարդապետն, որ եւ զփոխեալն յանասնական բնութեանն կերպարանս, հառաչանաւք եւ անդադար խնդրուածովք զցայգ եւ զցերեկ ածեալ ի գութս զամենեցուն արարիչն Քրիստոս՝ ի նոյն հաստատեաց ի մարդկային բնութիւնս: 18 Եւ դուք աշակերտեալք նորին հոգեւոր վարդապետիւք միաբանութեամբ առ հասարակ արք եւ կանայք, ծերք եւ տղայք զինդրուածս եւ զարտասուս ի մէջ առեալ հաշտեցուցէ՛ք զամենահնարն Աստուած, որում հնարաւորն է ամենայն, եւ ոչ ինչ սկարանայ առաջի ահեղ հրամանաց զաւրութեան նորա. եւ նա վճարէ մարդասիրապէս՝ գոր ի յոյժ դժուարինս կարծեցեալ է մեզ. որ եւ ետ իսկ վճիռ միամիտ եւ անթերահաւատ խնդրողացն, ասելով անտուսն Աստուած, թէ *Ուր իցեն երկու եւ երեք ժողովեալ յանուն իմ՝ ամենայն գոր ինչ եւ խնդրեացն ի Հարէ իմմէ՝ տացի նոցա: 19 Իսկ արդ՝ եթէ երկուցն եւ երիցն աներկմիտ խնդրողացն զամենայն հայցուածսն կատարէ Աստուած, ո՞րչափ եւս առաւել զայսչափ բազմութեան խնդիրսն շնորհէ Աստուած փութով, մանաւանդ թէ անձանձրոյթ եւս լինիցին խնդիրքն եւ ջերմ հառաչանաւք եւ անթերահաւատ յուսով. զիա՞րդ ոչ առաւել եւս քան զհայցուածսն մեծամեծ իրս վճարիցէ:**

20. Այլ վասն իմ որ ասէքդ, եթէ միաբանեա՛ ընդ մեզ՝ ինձ քաւ լիցի մատնիչ լինել ճշմարիտ հաւատոյն մերոյ եւ անհաւատից զիմ հաւտի զմոլորեալ ոչխարն մատնել յայպանումն: 21 2ի թէպէտ եւ մեղաւոր է, այլ դրոշմեալ է սուրբ աւագանին ծննդեամբ, հմուտ է փրկութեան խնդրոյն, լուեալ է զլուր քարոզութեան Աւետարանին կենաց: 22 Արդ՝ եթէ էր տանել առ բժիշկ առողջ զվիրաւոր եկեղեցուոյս իմոյ զոչխար՝ փութայի եւ ոչ յապաղէի. այլ յամենախտալից ատեան մատուցանել զիմ հիւանդացեալ հոգւոյ որդի եւ ոչ երբէք առնում յանձնս: 23 2ի եթէ էր հաւատացեալ թագաւորի առաջի տանել զայսպիսի յանդիմանութիւն՝ թերեւս համարձակէի, յուսով գիւտի կորուսելոյն. այլ կշտամբել զհաւատացեալս յաղագս մեղաց առաջի անհաւատիցն՝

ոչ հաւանիմ, որ հանապազ ուսուցիչ լեալ եմ բողոքոյն Պաւղոսի, որ ասէ. *Իշխէ՛ որ ի ձեռք, եթէ իրք ինչ իցեն ընդ ընկերի իւրում՝ դատել առաջի անարիւնաց, եւ ոչ առաջի սրբոց. եթէ ո՛չ գիտէք, եթէ սուրբք զաշխարհս դատին. եւ եթէ ձեռք դատի աշխարհ՝ ասցա ոչ էք արժանի անարգ ստեանից: 24 Ո՛չ գիտէք, եթէ զիրեշտակս դատիմք, թող թէ գերկրաւորս. գերկրաւոր ստեանս եթէ յանձն առնուք, զանարգս՝ եկեղեցոյ դատաւոր նստուցանեմք. առ ամալոյն ձերոյ ասեմ: 25 Եւ այնպէս, ասէ, ո՛չ որ զոյ իմաստուն ի ձեզ, որ կարիցէ իրաւունս ընտրել ի մէջ եղբար իւրոյ. այլ եղբայր ընդ եղբար դատի, եւ զայն ի մէջ անհաւատից: 26 Եւ արդ՝ որ ուսուցի զբազումս, զանձն իմ ընդէ՛ր ոչ ուսուցից: 27 Այլ ինձ լաւ լիցի մեռանել, քան եթէ գոք ի հաւատացելոց վասն անարժան գործոյ մատնել անարիւնաց: 28 Չի թէպէտ եւ իցէ պոռնիկ, այլ զկնիք հաւտին Քրիստոսի կրէ յանձին իւրում. զինացեալ է մարմնով, այլ ոչ անհաւատ եւ հեթանոս. զեղիս, այլ ոչ կրակապաշտ. տկարացեալ է ի կանայս, այլ ոչ ծառայէ տարերց. միով ախտանայ ցաւով, այլ ոչ վարակեալ ամենայն ախտիւք իբրեւ զամբարիշտ: 29 Եւ զիս՝ որ զսակաւամեղն՝ ամենայնիւ ամբարշտելոցն մատնել խորհիցիմք ի սատակումն: 30 Քա՛ւ ձեզ, որդիք, մի՛ խորհիք զխորհուրդոյ զայդ, եւ զբնիկ զձեր զտեսարսդ, որպէս եւ ոմանք ի ձեր նախնեացն, կորուսանել մի՛ ջանայքէ:*

31 Չայս եւ առաւել եւս քան զոյն բանս եւ խրատ բազում արտասուաւք եւ աղերսանաւք խաւսեցեալ անձանձրոյթ սրբոյ կաթողիկոսին ընդ աւագանին Հայոց՝ ոչ ինչ կարաց գնոսա յառաջին միաբանութենէն եւ ի խորհրդոյն, զոր հաստատեալ էին ի միտս իւրեանց, ի բաց դարձուցանել: 32 Քանզի եկեալ հասեալ էր ի վերայ նոցա նզովք սրբոյ առն Աստուծոյ Ներսէսի՝ անկանել նոցա ընդ լծով չար ծառայութեան հեթանոսաց, եւ ոչ դադարէր մինչեւ ի գլուխ զգործն հանէր: 33 Միաբանութեամբ պատասխանի արարեալ ամենեցուն քահանայապետին սրբոյ՝ ասացին, թէ .Փոխանակ զի ոչ լուար բանից մերոց, եւ ի միաբանութենէ մերմէ զանձն քո ի բաց մերժեցեր՝ զհտասջիր, զի որպէս եղեալ է ի մտի չթագաւորել սմա եւ այլ եւս ի վերայ մեր՝ խոստանամք չքահանայանալ եւ ոչ քեզ առ յերկարս ի վերայ աշխարհիս մերումն: 34 Եւ զայս այսպէս ասացեալ ամենայն աւագաց տանուտերանց աշխարհիս Հայոց առաջի հայրապետին Սահակայ՝ ելին զայրագնեալք ի խրատուէ սրբոյն, եւ այլ ոչ եւս կամեցան դառնալ առ երանելի քահանայապետն Սահակ. զի էր գնոսա շրջափակեալ եւ պաշարեալ անիծից երանելոյ հայրապետին Ներսէսի, ի համաւրէն կորստեան խորհուրդս:

ԺԶ. Եւ այնուհետեւ միաբանեալ գնացին ի դուռնն, եւ երթեալք անդր յանդիման եղեն արքային Պարսից Վռամայ: 2 Ընդ որս էր եւ երէց մի Սուրմակ անուն ի գաւառէն Բզունեաց, ի զեղջէն որ կոչի Արծկէ, ի տոհմէ քահանայից գաւառին մեկուսանայր. որոյ միաբանեալ ընդ նախարարսն Հայոց, ճեղքեալ ի խրատուէ սրբոյ հայրապետին Սահակայ՝ խաւսէր բանս անհանճարս եւ առաւել աղտեղիս քան զամենայն նախարարսն Հայոց զթագաւորէն Արտաշեսէ առաջի աւագորերոյն Պարսից. շնորհ առնելով նախարարացն Հայոց՝ յաղագս խոստանալոյ նմա ոմանց յաւագանւոյն Հայոց զայթոռ կաթողիկոսութեան աշխարհին Հայոց: 3 Եւ ծանուցեալ նախագոյն զպատճառս տրտնջոյն իւրեանց Սուրբնայ եւ այլ աւագանւոյն Պարսից. քանզի Սուրբնն պահլաւ՝ էր ի ժամանակին յայնմիկ հազարապետ դրանն արքունի. եւ հանդերձ նովաւ եւ այլ մեծամեծաւք դրանն հասուցին զբանս ամբաստանութեանն առ Վռամ արքայն Պարսից:

4 Եւ լուեալ արքային Պարսից այնպիսի բողոք յազատանւոյն՝ ոչ թոյլ տայր նոցա խաւսել առ վայր մի առանց զայոյ ոսոխին ի դուռնն: 5 Վաղվաղակի դեսպան արարեալ զթագաւորէն Հայոց զԱրտաշեսէ՝ առ ինքն ճեպով գալ հրամայէր. գալ ընդ նմա գրէր եւ մեծի քահանայապետին Հայոց Սահակայ: 6 Եւ եկեալ նոցա ի դուռն՝ հարցանէր նախ առանձին արքայն Պարսից զթագաւորն Հայոց զԱրտաշես, եթէ .Չի՞նչ են իրքդ, յաղագս որոյ ամբաստանեն զքէն նախարարքդ Հայոցէ: 7 Եւ նորա պատասխանի տուեալ ասէր, եթէ .Ամենեւին ոչ գիտեմ, զի՞նչ խաւսին եւ չարախաւսեն դոքս զինէն. այլ որպէս սովոր են ի բնէ թշնամանել զտեսարս իւրեանց՝ ըստ նմին աւրինակի եւ այժմ կամին կատարել զչար կամաց իւրեանց զխնդիրս. քանզի միշտ իշխանափոխք լեալ են եւ տիրատեացքէ: 8 Եւ թագաւորն Արեաց Վռամ հրաման տայր՝ միայն ընդ միայն կոչել առ ինքն զսուրբ կաթողիկոսն Հայոց զՍահակ. քանզի մեծաբեր գնա, նախ՝ վասն ազգականութեան առնն, եւ դարձեալ՝ զի առաջի անհաւատիցն յարգոյ եւ պատուական ցուցանէր զսուրբ ծառայս իւր Աստուած. եւ հարցեալ զերանելի կաթողիկոսն՝ կամէր լսել ի նմանէ զամենայն բանիցն զչարախաւսացն թագաւորացն Հայոց: 9 Իսկ նորա պատասխանի արարեալ ասէր, եթէ .Ոչ

գիտեմ, զի՛նչ խաւսին նոքա զնմանէ. նոքին իսկ ասասցեն, եւ դուք լուարուք ի նոցանէ. եւ որպէս ասենն առաջի ձեր՝ յանձինս իւրեանց ընդունին զհատուցումն. զիս ինչ այդպիսի խնդիրս բանից մի՛ հարցանէք. զի ոչ ինչ լսելոց էք յինէն յաղագս չարախաւսութեանդ այդորիկ չար ինչ եւ կամ բարիե:

10 Ապա կոչէր առ ինքն թագաւորն Վռամ զՍուրեն պալիան, զիւր զհագարապետն, որ ազգակից եւ տոհմակից էր մեծի քահանայապետին Սահակայ, որպէս զի միաբանեալ եւ նա ընդ այլ նախարարսն Հայոց՝ վկայեսցէ չարախաւսութեան նոցա, եւ պատուեալ բազում պարգեւաւք եւ մեծապէս շքեղութեամբ դարձցի յիշխանութիւն կաթողիկոսութեան իւրոյ եւ յաշխարհ: 11 Եւ Սուրենայ բերեալ զպատգամն զարքայի առ երանելին Սահակ՝ խոստանայր նմա ըստ ասացածին Վռամայ շքեղութիւն մեծ եւ աւգուտ գտանել ի թագաւորէն: 12 .Թէ հաւանեալ, ասէ, կամաց նորա, տացես վկայութիւն նախարարացն Հայոց՝ մեծարեալ բազում պատուովք դառնաս յիշխանութիւնդ. ապա եթէ այլազգագոյն ինչ խորհիս յամառեալ՝ եւ զքո կաթողիկոսական տունն կորուսանես ի քէն եւ յիշխանութենէդ զոր ունիս՝ մերժեալ լինիս. եւ ես վասն զի ազգակից քո եմ՝ եւ զբարին քո կամիմ, եւ ոչ թէթեւութեամբ տամ քեզ այսպիսի սիրոյ խրատն: 13 Եւ այսպիսի բանիւք ջանայր հաւանեցուցանել զուրբ հայրապետն զՍահակ. քանզի կամէին բառնալ ի միջոյ զթագաւորութիւնն Հայոց:

14 Իսկ սուրբն եւ բնաւ իսկ յանձն ոչ առնոյր այսպիսի բանից՝ տալ վկայութիւն իշխանացն Հայոց. այլ հաստատեալ ի նոյն միտս՝ ասէր, եթէ .Ես զԱրտաշեսի զայդպիսի ինչ զվատթարութիւն ոչ գիտեմ, որով թէ արժան է ի ձէնջ դատելոյ եւ անարգանաց. զի թէպէտ եւ ըստ սրբասէր մերոց արիւնաց անարգանաց արժանի է եւ անգոսնելոյ, այլ ըստ հրամանի ձեր աղտեղասէր արիւնացդ՝ զովութեան արժանի է եւ մեծարանացե:

15 Եւ լուեալ զայս պատասխանի Սուրենայ ի մեծ հայրապետէն Հայոց Սահակայ յիւրմէ տոհմակցէն, եւ պատմեալ թագաւորին Արեաց՝ ի ցասումն զայրացման գրգռեալ թագաւորն՝ հրաման տայ այնուհետեւ յանդիման բազմամբոխ ստենին հարցանել զնախարարսն Հայոց եւ զԱրտաշէս: 16 Եւ կուտեալ իշխանացն Հայոց բազում աղտեղաբանութիւնս եւ ազգի ազգի խաւսս անարժանութեան ի վերայ թագաւորին իւրեանց. քանզի ոչ եթէ ի նմա եղեալ զիրսն խաւսէին, այլ եւս յաւելուածովք ըստ արիւնի թշնամութեան կուտէին ի վերայ նորա բազում վնաս. որ թէպէտ եւ յուրաստ եղեալ Արտաշեսի, թէ չէ այդպէս՝ ոչ հաւատացին լսողքն, եղեալ զկամս իւրեանց՝ բառնալ ի միջոյ զթագաւորութիւնն յԱրշակունեաց ազգէն: 17 Մանաւանդ զի լուաւ թագաւորն Արեաց ամենայն աւագանեալք դրանն ի դատախազացն Արտաշեսի, թէ բնաւ զի՛ իսկ եւս պիտոյ է թագաւոր. այլ իշխան պարսիկ ըստ ժամանակի եկեալ վերակացու լիցի մեզ, որ եւ զիւրաքանչիւր ուրուք ի մէնջ ծանուցեալ զհպատակութիւն եւ զանհպատակութիւն՝ ցուցցէ ձեզ:

18 Եւ լուեալ զայս Վռամայ հանդերձ աւագանուով դրանն՝ ոյժ ուրախանայր. եւ այնուհետեւ հրաման տայր վաղվաղակի ի բաց առնուլ զթագաւորութիւնն յԱրտաշեսէ. ընդ նմին եւ զտունն կաթողիկոսական ի սրբոյն Սահակայ՝ յարքունիս ունել, փոխանակ զի ոչ միաբանեցաւ տալ վկայութիւն ընդ նախարարսն Հայոց: 19 Եւ այսպէս վճարեալ՝ հրաման Պարսից թագաւորին ի գլուխ ելանէր: 20 Յայնմհետէ բարձաւ թագաւորութիւն յազգէն Արշակունեաց ի վեցերորդ ամի Արտաշեսի, ըստ բանի երանելոյ առն Աստուծոյ մեծի քահանայապետին Ներսէսի, եւ անկաւ աշխարհս Հայոց ընդ լծով ծառայութեան անաւրէն իշխանութեան Պարսից: 21 Եւ առեալ զինս իշխանացն Հայոց ի թագաւորէն Պարսից, ընդ մատնութեանն Արտաշեսի, պատիւս եւ մեծութիւնս, նման արձայթոյն զոր առին ընդ Յովսէփայ եղբարքն, ընդ մատնութեանն իսմայէլացի վաճառականացն, եւ այսպէս հրաժարեալք ի դրանէ՝ եկին յաշխարհն իւրեանց:

ԺԵ. Եւ տանուտերացն Հայոց, որոց խոստացեալ էր զկաթողիկոսութիւնն Սուրմակայ արծկեցի երիցուն՝ նստուցին զնա յաթոռ կաթողիկոսութեան Հայոց: 2 Որում, յետ սակաւ ինչ ժամանակի անցելոյ, ընդդիմացեալ ոմանց ի զաւրավար իշխանացն Հայոց՝ մերժեալ ընկեցին զնա յիշխանութենէ կաթողիկոսութեանն: 3 Եւ յայնմհետէ առաքեցաւ նախ ի Վռամայ արքայէն Պարսից յաշխարհս Հայոց մարգպան պարսիկ. եւ յայնմհետէ եղեն ի սպառ ի սպառ անկեալք ընդ լծով ծառայութեան անաւրէն ազգին Պարսից: 4 Եւ կատարեալ էլ ի գլուխ բանն անիծից մեծի քահանայապետին Ներսէսի, զոր յաղագս առաւելապէս աճեցեալ արքան քան զարքան ի

թագաւորական տոհմին Արշակունեաց գործք անաւրէնութեան չարեացն, զոր կամակար համարձակութեամբ միշտ գործէին անամաւթեայք: 5 Մանաւանդ յորժամ ետես սուրբն Ներսէս եւ զմահն արդար, զոր հասոյցն նենգութեամբ Արշակ ի վերայ Գնեւայ եղբարորդոյն իւրոյ, եւ չկարացեալ հանդուրժել այնպիսի անաւրէն գործոց սուրբ այրն Աստուծոյ Ներսէս՝ զայրագնեալ սրտիւ, ըստ գրելոցն ի պատմութեան երկրորդումն, ի ճառին հնգետասաներորդի, ասաց, թէ .Փոխանակ զի յաճախեցեր ի չարիս մեծամեծս առաւել քան զհայրն քո Տիրան եւ քան զայլ նմանիսն քո, որք եղեն չարք եւ ամբարիշտք յազգէդ Արշակունեաց, եւ ոչ նմանեալ նախանձեցար լաւացն եւ առաքինի արանց եղելոց ի տոհմին քում, որոց ժառանգեալ զպատիւ թագաւորութեան հարց իւրեանց՝ առաւել եւս փութացան լինել ժառանգաւորք բարի գործոց արքայութեանն. այլ աւր քան զաւր անեցուցեալ ի քեզ առանց պատկառանաց զամենայն պղծագործութիւնս լցեալ կատարեցեր. ի վերայ ամենայնի այդորիկ գտար պատճառս հեղման արդար արեան եղբարորդոյն քո Գնեւոյ. արդ եղիցիս դու հեղեալ յերկիր իբրեւ զջուր լուսլեաց, եւ ի լարել աղեղան Բարձրելոյն տկարասջիր: 6 Եւ կործանումն, որ բերանով մարգարէին ասացաւ՝ *հասցէ ի վերայ ձեր, և ընկէ ազգիդ* Արշակունեաց զետին բաժակն. արբջիք, արբեսջիք եւ կործանեսջիք, եւ այլ մի՛ հաստատեսջիք: 7 Հանդերձ եւ այլ եւս ծանր եւ ահագին յաւելուածովք, զոր ասացեալ է սրբոյ քահանայապետին ի վերայ ազգին Արշակունեաց:

8 Խնդրեցին այնուհետեւ իւրեանց նախարարքն Հայոց յարքունուստ կաթողիկոս, եւ թագաւորն Վռամ ետ նոցա զԲրքիշոյ զոմն անուն, այր յազգէ Ասորոց. որ եկեալ յաշխարհն Հայոց իւրովք զաւառակցաւք, որք կէին լոյծ կրանիւք, եկեալք ընդ նմա յԱսորեստանէ, ըստ սովորութեան իւրեանց աշխարհին՝ տանտիկնաւք. եւ ոչ կէին ըստ սուրբ եւ ամբիժ կրանիցն, զոր եղեալ էր եւ կարգեալ յամենայն եկեղեցիս Հայոց՝ սրբոյ նահատակին Գրիգորի: 9 Եւ տաղտկացեալ մեծամեծ տանուտեարքն Հայոց եւ աւագ սեպուհքն եւ ամենայն ժողովորոցն բազմութիւնք ընդ վարս մարդկան, որք եկեալ էին ընդ կաթողիկոսին Բրքիշոյի, որ ոչ հաւասարեալ հանգոյն էին կանոնի եւ վարդապետութեան հրեշտակակրան կարգաւորութեամբ սրբոյ նահատակին Գրիգորի, որով վարժեալ զամենեսեան սնոյց եւ հաստատեաց ըստ վերին քաղաքավարութեանն: 10 Առաւել եւս սուգ առեալ հեծէին անմիտիթար սքանչելի քահանայք սուրբ եկեղեցւոյ, որ յառաքելանման աջոյ սուրբ հայրապետին Սահակայ ձեռնադրեալք էին: 11 Եւ չկարացեալք հանդուրժել առ ի յերկարս այսպիսի գեղիս եւ անարժան կարգի՝ խոտեալ մերժեցին զԲրքիշոյն ի քահանայապետութենէն Հայոց, ծանուցանելով թագաւորին Վռամայ, թէ՛ .Ոչ են կարգք սորա եւ վարք ըստ կարգի մերոյ աշխարհի ուսման. բայց ա՛յլ այր տուր մեզ առաջնորդ ըստ մերում բնիկ կարգիս, որ եղեալ վերակացու՝ կայցի հաստատուն զկարգ սուրբ եկեղեցւոյն: 12 Եւ Վռամայ արքային հաւանեալ կամաւ խնդրոյն նոցա՝ տայր նոցա դարձեալ կաթողիկոս այլ ասորի, որում անուն էր Ծամուէ: 13 Որ եկեալ յաշխարհս Հայոց՝ կայր եւ նա նոյնպէս ըստ կրանիցն Բրքիշոյի, եւ ասկաւ ինչ կացեալ ժամանակս՝ վախճանէր յաշխարհիս Հայոց:

14 Եւ ապա ժողովեալ աւագ սեպուհեացն եւ բովանդակ բազմութեան ուխտին եկեղեցւոյ եւ ժողովորոց ի միասին արանց եւ կանանց՝ ողբային զսուրբ եւ զանարատ եւ զառաքելաշնորհ վարդապետութիւնն, զոր սերմանեալ անեցոյց ի նոսա սուրբն Գրիգորիոս եւ նորին զաւակքն, որք ուսուցին զճշմարիտ եւ զարդար ուսումն ամենայն լտոյաց. զոր ինքեանք, նման երանելի առաքելոցն, ընկալան ոչ ի մարդկանէ եւ ոչ ի ձեռն մարդոյ, այլ յազգեցութենէ սուրբ Հոգւոյն շնորհաց: 2 Եւ դարձեալ ժողովեցան միահամուռ, եւ դիմեալք բուռն հարկանէին զոտից սրբոյ առն Աստուծոյ Սահակայ, աղերս թախանձանաց եւ բազմազեղ արտասուս արկեալ առաջի ճշմարիտ քահանայապետին եւ ասեն. .Մեղաք յերկինս եւ առաջի քո. թո՛ղ մեզ մեղուցեցոցս եւ ձեւացո՛ր զքեզ ըստ աւրինակի նախնոյն քո բարեպաշտի սրբոյն Գրիգորի, որ ոչ յիշեաց զայնչափ տանջանս եւ զքերանս, զոր անցուցին ընդ նա նախնիքն մեր. այլ նմանեալ Արարչին ամենեցուն՝ հասոյց փոխարէնս բարի փոխանակ չարեացն, զոր հասուցին ի վերայ նորա, եւ ծանուցեալ եցոյց ամենայն բանիւ հաւանելոց նմա՝ վարս երկնայթիչս եւ ճանապարհս աստուածագիւստս. եւ ուսոյց ամենեցունց ասել հանապագ. .Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, ըստ մեր թողոյ մերոց պարտապանաց: 3 Արդ՝ որ եղեր դու անդադար վարդապետ մեր՝ զնորին փառաւորութիւն տպաւորեալ՝ եւ դու ի քոյին անձնդ, զնոյն համբերութեան աւրինակ, եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր:

4Եւ մեք ջանամք եւ խնդրեմք ի դրանէ՝ հաստատել զքեզ ի բնիկ հայրենի այթոռ կայթողիկոսութեան սուրբ եկեղեցւոյ, յորմէ լուսաւորեալ՝ տեսաք զայն անմատոյց արդարութեան արեգակն: 5Եւ մի՛ խառնեսցի պղտոր ուսումն ընդ յատակ եւ ականակիտ վարդապետութիւն սրբոյ եւ առաքելանման հայրապետին Գրիգորի. քանզի ահա դեռ թուլացեալ մեղկի ի լոյծ առաջնորդաց կնիք աւանդոց անարատ քարոզութեան սրբոյն, եւ ահա կորնչիմք մեք եւ ծնեալք ի մէնջ գլաւիտենական կորուստե:

6Սոյնպէս եւ առաւել եւս քան զսոյն բանս աղաչանաց խաւսեալ միաբանութեամբ ամենայն բազմութեանն ի բազում աւուրս ընդ սրբոյն ի տուէ եւ ի գիշերի անդադար՝ ամենեւին ոչ կարելին խոնարհեցուցանել զմիտս առնն ճշմարտի ի բանս խանդադատականս պաղատանաց իւրեանց: 7Այլ խաղաղական պատասխանատուութեամբ ասէր ցամենեսեան, թէ *Ես ոչ ուսայ յերկնաւոր Արարչէն եւ ի վարդապետէն Բրիստոսէ բարկանալ ումեք, որ եւ ի խաչին յաղագս խաչսահանուացն աղաչէր զՀայր՝ շիամարել նոցա զմեղսն. Հայր, թո՛ղ որոցա, զի ոչ գիտեն զի՛նչ գործեն. Տէ՛ր, մի՛ համարիր որոցա զայս մեղս. որ եւ մեզ ցանկ բողոքէ ասելով. Արհնեցէ՛ք զհալածիչս ձեր, բարի արարէք ստեղծեաց ձերոց:* 8Այլ քահանայանալ ի վերայ տիրանենզ եւ տիրասպան եւ մատնիչ ժողովրդոց ոչ կարեմ. քանզի սուրբ Հոգին, որ ծնաւ զմեզ վերստին սուրբ աւագանաւն, ժառանգակից լինել Բրիստոսի՝ նոյն ասաց երկնաքաղաքացի արամբն Պաւղոսիւ, թէ *Մի՛ դատիրք, զի մի՛ դատասպարտեսցիրք. եւ եթէ, Դուք որ կարող էք՝ զտկարութիւն տկարացն բարձէք. եւ դարձեալ ասէ, թէ Իմ են վրէժխնդրութիւնք, եւ ես հատուցից, ասէ Տէր:* 9Արդ՝ դուք ձեզէն գիտէք. եղէք վրէժխնդիր թագաւորին ձերոյ գործոց, եւ զայրացեալք նմա՝ զսուրբ հաւատ ուխտին մերոյ մատնեալ՝ ծաղր ետուք առնել անաւրինացն: 10Ի՛նչ զիս արդեաւք ջանայցէք միսիթարել, եւ կամ ո՛ւմ թախանձեցուցանէք զիս քահանայանալ, որ զվիրաւոր ոչխար հաւտին Բրիստոսի տեսանեմ ոչ պատեալ, եւ ձիրթով եւ գինուով աւծեալ զվերսն եւ եղեալ ի վերայ գրաստու եւ տարեալ ի պանդոկի. այլ յաւշեալ յանխնայ եւ առաջի գիշակեր գազանաց ընկեցեալ յաւցտումն: 11Երթա՛յք յինէն ի բաց, եւ թո՛յլ տուք ինձ ողբալ զընդհանուր կորուստ աշխարհիս Հայոց, զոր տեսանեմ աչաւք մտացս ի զաւրութենէ վերին ցուցակութեանն. մի՛ բռնադատէք միսիթարել զիս ի վերայ բեկման ժողովրդեան իմոյ: 12Վասն զի զանցս աղէտիս այսորիկ յառաջ քան զձեռնադրելն զիս յեպիսկոպոսութիւն՝ եցոյց ինձ վերին կանխասացութիւն, գիտելութիւն յանուրջս, ըստ աւրինակի մարգարէական տեսլեանն, որ ցուցաւ սուրբ նահատակին Գրիգորի, գիտելութիւն իրաց առ ի յապայ եղելոցս: 13Չոր եւ ձեզ պատմել այսաւր բռնադատիմ առ նեղել սրտի իմոյ, եւ ցուցանիմ անզգամ որպէս եւ սուրբ առաքեալն Աստուծոյ Պաւղոս, որ յաղագս սուտ առաքելոցն եւ անաւրէն մշակացն՝ զրեաց պարծելով առ Կորնթացիսն զիւր ճգնութեանցն զհանդէսն: 14Արդ՝ ունկնդիր լերուք ինձ մտադիւրութեամբ ամենայն բազմութիւնք ժողովրդոց, եւ պատմեցից ձեզ:

ԺԷ. Յառաջ քան զամս բազումս խորհուրդք անմիսիթարք նեղէին զիս, անդադար զմտաւ ածելով եւ աղաչելով զԲարձրեալն՝ շնորհել ինձ արու որդի, որպէս եւ նախնեացն իմոց, որք յառաջ քան զիս էին ամուսնացեալք յաղագս որդեծնութեան: 2Եւ արդ՝ վասն զի մատակարարումն հզարին առ իւրաքանչիւր ոք արդար է եւ ճանաչող առաւել քան եթէ զոր մեք իմանամք եւ խորհիմք. եւ էի ես ի մեծի հինգշաբաթոջն ի գատկի աղուհացիցն ի հսկման, հաղորդեալ ի ժամ երեկոյին պաշտաման՝ սրբոյ եւ մեղսաքաւիչ խորհրդոյ կենարարին, ճաշակեալ այլ բնաւ աւելի ինչ ոչ՝ բայց հաց եւ ջուր եւ աղ, ըստ կանոնելոյ մեծի եւ սուրբ ժողովոյն երեք հարիւր ութ եւ տասանցն, որք ի Նիկիացւոց քաղաքին այսպէս կանոնագրեալ հաստատեցին, զորոց կանոնադրութիւն կնքեալ սուրբ Հոգին սահմանեաց: 3Եւ կատարեալ կանոն յերկարման առաջին գործողայիցն, եւ դասք պաշտաւնէիցն ընդ նստելն, ծանր նիրհմամբ, ի սաստկութենէ բազմաւրեայ տքնութեանցն՝ որպէս կիսամեռք եղեն. որոց զաւուրս քառասնորդացն ուժգին պահաւք եւ անդադար աղաւթիւք զցայգ եւ զցերեկ հանեալ էր. եւ մանաւանդ ի մեծի շաբաթուն առաւել եւս յաւելուածով զնոյնս անեցուցանել փութային, ուշադրեալք ուրախայից վաստակով հասանել վարձուցն հատուցման: 4Եւ լոյս ճրագացն եւ կանթեղացն բորբոքեալ տոչորէր. եւ ընթերցողն կամաւ յերկարէր զկարդացմունսն, յաղագս սակաւ մի առնելոյ ոգի եւ բաւելոյ պաշտաւնէիցն առաջարկութեան կանոնին. մնային եւ ժողովրդոցն բազմութեան ժողովելոյ ըստ սովորութեանն ի պաշտաւն գիշերոյն. քանզի յորդոր կամաւորութեամբն փափաքէր իւրաքանչիւր ոք, այր եւ կին

առ հասարակ, ժամանել արթնութեամբ անձին փրկութեան: 5 Եւ ես նստելի մերձ առ սեղանն Աստուծոյ ի սուրբ եկեղեցւոջն Վաղարշապատ քաղաքի:

6 Տեսիլ սրբոյն Սահակայ Պարթևի, գոր ետես ի Վաղարշապատ քաղաքի, յորժամ նստէր ի սուրբ եկեղեցւոջն ի վերայ բնին մերձ ի սեղանն Աստուծոյ ի սուրբ կայտողիկէին: 7 Արդ՝ գրեացուք զտեսիլն, որ են բանք Հար եւ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ:

8 Եւ ահա յանկարծակի բացաւ հաստատութիւնն երկնից, ընդ որ ծագեաց լոյսն սաստիկ եւ ելից զամենայն երկիր: 9 Եւ կանգնեալ երեւեցաւ ինձ յերկրի բեմբ չորեքկուսի ամպեղէն, որոյ բարձրութիւնն հասանէր մինչեւ յերկինս, եւ լայնութիւնն տարածեալ լնոյր զամենայն երկիր: 10 Եւ ի վերայ բեմբին երեւէր տետրասկեղ յոսկւոյ սրբոյ՝ խորանարդ, ըստ արժանի սպասաւորութեան Տեառն, ծածկեալ յոյժ բարակ կտաւով սպիտակափայլ գունով: 11 Եւ ի վերայ խորանածեւ ծածկութեանն՝ յայտնապէս նշան տերունական խաչին երեւէր, որոյ երեւելութիւնն ոչ նիւթեղէն, այլ լուսեղէն ցուցանիւր: 12 Եւ յանկարծակի եղեւ շնչիւն խաղաղասիւզ աւոյոյ, եւ բացաւ փեղկ մի ծածկութի կտաւոյն. ընդ որ հայեցեալ տեսի, եւ ահա կայր ի վերայ բեմբին սեղան չորեքկուսի ականակապ, ի բազմագունի ականց պատուականաց ընդելուզեալ: 13 Եւ ի վերայ սեղանոյն կայր հաց մի սուրբ եւ ողկոյզ մի խաղողոյ, ըստ պատուականութեան խորհրդոյ երկնաւոր փրկութեան: 14 Եւ մերձ ի սուրբ խորհուրդն երեւէր ծառ մի ձիթենի վարսաւոր, պտղալից յոյժ, զորոյ ոչ կարէի առնուլ զչափ բարձրութեանն եւ զլայնութեանն. որոյ բերն էր բազմապտուղ եւ աստք, եւ տեսիլն եւ գեղեցկութիւնն՝ անպատում եւ սքանչելի: 15 Եւ որոշեալ չորք ոստք ձիթենոյն՝ ի խոնարհ կողմ երկրի ձկտեալ մաւտէին. որոց երեք ոստք միաչափք եւ հասարակապտուղք երեւէին, եւ չորրորդն ի նոցանէ որպէս կիսաբաժին եւ նուազապտուղ ըստ երկայնաչափութեան երիցն երեւէին: 16 Եւ պտուղք չորեցունց ոստոցն ոչ ինչ բնաւ էին նմանք եւ կամ հաւասար պտղաբերութեան պտղաբոյժ աստքութեանն այլ պտղոյ ձիթենոյն, այլ նուազք առաւել թուով եւ վտիտք աստքութեամբ, որպէս թէ ծնկեալք էին:

17 Եւ ընդ ահեկէ բեմբին տեսի այթոռ մի բարձր չորեքկուսի, ծովագոյն սառնակերպ, եւ ծածկեալ թանձր կտաւով թխագունի: 18 Եւ վերացեալ կտաւն ի շնչմանէ քաղցր աւոյոյն եկելոյ՝ տեսի, եւ ահա սկուտեղ արծաթի մեծ ի վերայ այթոռոյն: 19 Եւ ի վերայ սկուտեղն կայր նափորտ մի բեհեզեայ ծալեալ եւ եղեալ, եւ առ նմին գունդ մի ոսկի բոլոր, եւ մագաղաթ հատուածածեւ չորեքկուսի, գրեալ ի սկզբանն կարգս ինչ սակաւ՝ ոսկէտեսիլ գրով սքանչելապէս, իբր թէ ձեռամբ գրչի ճարտարի. եւ ի միջոյ կողման մագաղաթին, հեռի յոսկեգիր կարգացն, երեւէին այլ կարգք ինչ եղծեալք ջնջագիրք, որոց ոչ ինչ բնաւ երեւէր տեսիլ գրոյն եւ կամ կերպարան: 20 Եւ հուսկ յեզր մագաղաթին, հեռի ի ջնջագիր կարգացն, դարձեալ տեսանէի այլ եւս կարգ մի եւ կէս կարգի, գրեալ ոսկեգիր գրով առաւել սքանչելապէս, ըստ տեսոյ առաջին կարգացն գրելոց ի սկզբանն մագաղաթին: 21 Եւ կիսագիր կարգին մինչեւ ցմիջոց գրոյն՝ եւս առաւելագոյն էր ոսկով, եւ այլն կարմրադեղով էր: 22 Եւ կային շուրջ զմաւտիւք սկուտեղն անթիւ բազմութիւնք տղայոց արուաց, այլ սակաւ եւ իգաց. ամենեքեան պայծառացեալք լուսագգեստք էին: 23 Բայց ճառագայթք փայլատակման պատմունճանաց նոցա՝ էր որ կարմրագոյն արծակէին նշոյս, եւ էր որ այլ երփն երփն եւ գոյնս ազգի ազգիս երեւէր: 24 Եւ դեմք ամենեցուն ի սուրբ սեղանն հայէին, չդարձուցեալ բնաւ ուրեք գաշս իւրեանց ի խորհրդոյն փրկութեան:

25 Եւ սկսաւ յանկարծակի սաստկապէս դորդամբ շարժել այթոռն: 26 Եւ զմանկտին, զոր տեսանէի ի տիս տղայութեան՝ առժամայն վաղվաղակի փոփոխեալք ի հասակ երիտասարդութեան՝ կատարեալք լինէին, եւ եղեալք թեւագգեցիկք՝ ի վեր ի սուրբ սեղանն, որ էր ընդելուզեալ ի բազմագունի ականց՝ թռուցեալ բնակէին եւ զՍուրբ Աստուածն երգէին: 27 Եւ համբարձեալ սուրբ սեղանն հանդերձ նաւքաւք ի վեր քան զբարձրութիւն հաստատութեան երկնից՝ ծածկէր: 28 Եւ այսպէս եղեալ աներեւոյթ՝ տեսիլն ամփոփէր. եւ ես ի մեծ զարհուրումն ընկղմեալ ամիշէի:

29 Եւ ահա յանկարծակի կերպարան մարդոյ երեւէր ինձ յերկնից այր լուսեղէն, որոյ տեսութիւն սաստկութեան լուսոյն մռայլեցուցեալ ծածկէր զարեգականն զլոյս: 30 Եւ սլացեալ այրն հասանէր ուր եսն էի: 31 Եւ իմ առաւել եւս հիացմամբ ամիշեալ ի փայլակնացայտ երեւմանէ առնն՝ անկայ վաղվաղակի դողալով ի վերայ երեսաց իմոց յերկիր. եւ նորա բուռն հարեալ

կանգնեաց զիս եւ հաստատեալ կացոյց ի վերայ ոտից իմոց, եւ ասէ ցիս. «Քաջալերեա՛ց, զաւրացի՛ր եւ մի՛ երկնչիր. այլ հաստատեա՛ զսիրտ քո յանուն հզարին, որ արար զամենայն եւ եցոյց քեզ զմեծ խորհուրդ յառաջատես արարչութեան իւրոյն: 32 Եւ իմ ուշաբերեալ զաւրացայ ի բանէ նորա եւ կանգնեալ կացի ի վերայ ոտից իմոց: 33 Եւ ասէ ցիս. «Վասն է՛ր ես տրտում, եւ կամ ընդէ՛ր զբաղմունք նանրութեան պղտորեն զմիտս քո եւ զյատակ խորհրդոց քոց: 34 Վասն զի անգիտական խորհրդովք յաժեցուցեալ զմիտսդ՝ խոռվէիր վասն չիմելոյ քեզ արու որդի. որ քաջաճանաւթ էիր կամաց հզարին, որ գիտելութեամբ բաշխէ զիւրաքանչիւր աւգուտ, եւ ոչ զլացութեամբ խափանեալ արգելու յումեքէ զարժանն: 35 Եւ արդ՝ գթալով ի քեզ Բարձրեալն վասն սիրելոյ զքեզ՝ կամեցաւ հեռացուցանել ի քէն զայդպիսի ընդունայն մտածութիւնս, եւ միսխարեաց զքեզ տեսեամբդ այդուիկ, որ ցուցաւ քեզ յայտնութիւն մեծ, ոչ միայն յառաջիկայս, այլ եւ առ յապա ամենայն իրաց, որ լինելոց են մինչ ի վախճան աշխարհիս, ծանոյց քեզ եւ ամենայն հաւատացելոց ի բան նորա, որպէս ճշմարիտ նախնւոյն քում, առն Աստուծոյ սրբոյն Գրիգորի. իսկ քեզ մինչ ի կատարած աշխարհի որ ինչ միանգամ լինելոց է՝ եցոյց զամենայն: 36 Եւ արդ՝ լո՛ւր, եւ պատմեցից քեզ զմեկնութիւն մեծի յայտնութեանդ, որպէս ինձ հրամայեցաւ ի վերին զաւրութենէն՝ ծանուցանել քեզ զամենայն. եւ դու ունկնդիր եղեալ բազում զգուշութեամբ՝ զրեա՛ ի տախտակս սրտի քո անմոռաց. գոր եւ ի մագաղաթի դրոշմեալ թողցես հաւատացեալ ժողովրդոց զգուշութիւն անսխալ մինչեւ ի վախճան աշխարհի:

37 Մեկնութիւն տեսեալն սրբոյն Սահակայ ի հրեշտակէ Աստուծոյ. գոր եցոյց յայտնի ըստ իւրաքանչիւր զիտոց եւ միոյ միոյ տանց, վասն կենաց մարդկան եւ կատարածի աշխարհի: 38 Տեսիլ սրբոյն Սահակայ:

39. Չբանալ հաստատութեան երկնից գոր տեսեր եւ զտարածել լուսոյն սաստիկ ընդ ամենայն երեսս երկրի. քանզի ահա ի գալստենէ կենարարի Որդւոյն Աստուծոյ բացեալ է դուռն շնորհի ողորմութեան նորա առ ամենեսեան, որ սիրեն զնա եւ պահեն զբան հրամանի նորա, յորս ծագեալ լուսաւորէ լոյս փառաց վարդապետութեան նորա: 40 Եւ բեմբն չորեքկուսի կանգնեալ որ երեւեցաւ քեզ, բարձր յերկրէ մինչեւ յերկինս՝ հաւատն ճշմարտութեան է, որով վերանան արդարքն ի ծանրութենէ աշխարհիս կենաց ի թեթեւութիւն երկնից բնակութեանն: 41 Եւ զի ամպեղէն գունով երեւեցաւ բեմբն՝ վասն զի որ վերացաւ ամպով՝ նոյն գալոց է վերացուցանել ընդ իւր զարդարս, ուր բազում աթեւանք են ի տան արքայութեանն Հաւր. գոր եւ դու տեղեկացեալ ուսար ի սուրբ Հոգւոյն, որ խաւսեր ընտիր արամբն Պաւղոսի, թէ *Ամպովք յաիշտակիմք ընդ առաջ Տեսնն յարս:* 42 Եւ տեսրասկեղն ոսկի, որ ի վերայ բեմբին, գորով էր արկեալ մաքուր կտաւն բարակ, որով ծածկեալ էր սուրբ սեղանն եւ որ ի նմա խորհուրդն՝ զիտեա՛ եւ ծանի՛ր, զի ծածուկ եւ անյայտ է խորհուրդ աստուածային գիտութեանն, պատուականութեամբ եւ մաքրութեամբ՝ ըստ պատուականութեան մաքուր ոսկւոյն եւ լուսափայլ մաքրութեան կտաւոյն. յորոյ վերայ կանգնեալ նշան կենդանացուցիչ խաչին որ երեւէր՝ կենդանացեալ կանգնեցան ամենայն արարածք, զլորեալք մեղաւք. եւ դարձեալ, զի նախ խաչն երեւի ի գալստեանն Քրիստոսի, եւ ապա յայտնի խորհուրդ դատաստանին եւ հատուցման ըստ իւրաքանչիւր գործոց:

43. Եւ զի եղեալ աւդ քաղցրաշունչ, որ երաց զմասն ինչ կտաւոյն՝ ի մի՛տ առ, զի ցուցաւ քեզ ի սուրբ Հոգւոյն քաղցր խաղացմունք, որ յայտնէ սրբոց իւրոց զխորհուրդ ծածկեալ՝ աստուածութեան իւրոյ: 44 Ընդ որով կայր սեղանն ոսկի ի պատուական ականց ընդելուզեալ - սրբոյ Երրորդութեանն ծանուցանի միասնականութիւն. որ զվարս եւ զնգնութիւն արդարոցն որպէս զպատուական ականց զանագանումն առ ինքեան տպաւորեալ զուարճացուցանէ, որք զմարմին եւ զարիւն Փրկչին արժանաւորապէս ճշմարտութեամբ, բազմեալք ընդ նմա, ճաշակեն ի սուրբ սեղանոյն. ըստ երեւելոյ քեզ հացն եւ ողկոյզն ի վերայ սեղանոյն՝ աւրինակ մարմնոյ եւ արեան կենարար չարչարանացն Տեսնն ցուցանի:

45. Իսկ երեւումն քեզ սքանչելատեսիլ ձիթենւոյն, որ էր հուպ առ տերունեան խորհուրդն, բարձր եւ վարսաւոր բազմաբեր պտղալից՝ զտուրս եւ զողորմութիւն եւ զսէր մարդկան որ առ միմեանս՝ եցոյց քեզ: 46 Քանզի մաւտ եւ առաւել եւս պատուական է աստուածութեանն աղքատսիրութիւն յամենայն բարեգործութիւնս, որով եւ առաջին արդարքն ընտիրք երեւեցան, Աբրահամ, Իսահակ եւ Յակոբ. առանց որոյ եւ կուսանացն արհամարհեալ վաստակք կուսութեան՝ արտաքոյ հարսանեացն ընկեցան: 47 Սովաւ ճանաչի յանձինս մարդկան կնիք

քարոզութեանն Քրիստոսի, որ ասացն, թէ *Յայսմ ծանիցեն ամենեքեան թէ իմ աշակերտք էք՝ եթէ սիրիցէք զմիմեանս*. Եւ մանաւանդ որ առատապէս զուարթամտութեամբ կամաւ կատարեսցէ զսիրոյն պատուիրան, ոչ միայն յաղքատս, այլ եւ յընկերս եւ յեղբարս եւ առ ամենեսեան, որով հաստատի խաղաղութիւն աշխարհիս, եւ տէրն փառաց բնակէ ի մէջ նոցա, շնորհելով զհանգիստ եւ զառատաբերութիւն երկրի, որպէս տեսանէիր բարձր զձիթենին լիապտուղ եւ վարսաւոր:

48. Եւ ոսոք չորք ձիթենւոյն, որ ի խոնարհ կողմ երկրի ձգտէին երեւելովն, երեք ոսոք հասարակատեսք չափով, եւ այն առաւել միաթիւք պտղովք, եւ չորրորդն ի նոսա, զոր կիսաչափ ըստ հասարակութեան երիցն եւ պակասաւոր ըստ պտղաբերութեանն տեսեր, որոց չորեցունց պտուղքն վտիտք էին եւ թառամք, եւ բերքն պակասք եւ անմանք քան զայլ առոքատեսիլ պտուղս ձիթենւոյն - արդ ամփոփեա՛ զունկնդրութիւն մտաց քոց, լուր եւ ասացից քեզ՝ զոր ինչ սահմանեացն Բարձրեայն. յայսմ հետէ մինչեւ ի վախճան աշխարհիս՝ երեք տեսներեակք ամաց եւ կէս տասներեկի համառատեսցի ի վերայ ամենայն աշխարհի, մինչեւ յերեւուսն պղծոյն անապատի, զոր Դանիէլ մարգարէի ասացեալ է սուրբ Հոգւոյն. եւ լինին սոքա յայտնապէս թուով ամբ երեք հարիւր յիսուն, ըստ միագոյց պտղոց երից ոստոցն եւ կիսոյն: 49. Եւ զի տեսեր զպտուղ ոստոցն թառամս եւ ծնկեալս եւ ոչինչ բնաւ նմանս ա՛յլ պտղոցն որ ի ձիթենւոջն էին. տե՛ս ճշգրտապէս եւ ծանի՛ր, զի բարձեալ է սէր եւ արդարութիւն յամենայն մարդոց, որք ստութեամբ եւ ոչ ստուգութեամբ կարծեցուցանեն զանձինս սիրունս եւ պատուիրանապահս. եւ այն յայտնի գրեալ կայ եւ կնքեալ ի դպրութեան ամենագիտին Աստուծոյ, որ ներէ երկայնմտութեամբ եւ հատուցանէ անաչառութեամբ:

50. Եւ ընդ ահեկէ բեմբին որ ցուցաւ քեզ աթոռ չորեքլուսի ծովագոյն սառնակերպ՝ զնստումն զահու քահանայութեանն եւ թագաւորութեանն ցուցանէ, զոր արդարեւ Բանն Աստուած հաստատէ: 51. Յորոյ վերայ կայր սկուտեղն արծաթի. քանզի իբրեւ զարծաթ ընտիր եւ փորձ լուսափայլ՝ յամենայն ազգս ընդունողաց սփռեալ տարածեցաւ բանն. զոր եւ սաղմոսերգն վարդապետէ սուրբ Հոգւովն, յասելն, թէ *Բանք Տեսնն որպէս զարծաթ ընտրեալ եւ փորձեալ յերկրէ*. Եւ զասելն յերկրէ՝ զհտասցես, եթէ զերեւուսն Որդւոյն Աստուծոյ մարմնով ի սուրբ կուսէն յայտ առնէ մարգարէն: 52. Եւ զի երեւեցաւ քեզ ծովագոյն սառնանման տեսիլ աթոռոյն՝ նշանակեալ ցուցանէ զծփումն ալէկոծութեան աշխարհիս Հայոց: 53. Բանզի եւ թխագոյն թանձր կտաւոցն ծածկումն՝ զաւրինակ բերէ զթանձրամած սգոյն, որ ունելոց է զաշխարհս ամենայն. վասն զի տեսիլդ ի վախճան է: 54. Եւ նափորտն բեհեզեայ, զոր տեսանէիր ծալեալ եւ եղեալ ի վերայ սկտեղն, եւ զունդն ոսկի որ կայր մերձ նափորտանն՝ նշանակէ մինն զքահանայութիւնն, եւ միւսն զթագաւորութիւնն: 55. Եւ զի ոչ ոք էր արկեալ զիւրեաւ զնափորտն, եւ ոչ այն ոք էր որ զգունդն ունէր ի ձեռին՝ լո՛ւր ստուգապէս, զի լռեսցէ մերձ ընդ մերձ թագաւորութիւն յազգեղ Արշակունեաց, եւ քահանայութիւն ի ցեղէ արժանաւոր քահանայապետին Գրիգորի:

56. Եւ մագաղաթն հատուածածեւ, որ ցուցաւ քեզ գրեալ ի սկզբանն կարգս ինչ ոսկեղէն գրով՝ զձեռնադրութիւն արանց սրբոց եցոյց քեզ շնորհք Հոգւոյն սրբոյ, որք ի զաւակէ երանելոյն Գրիգորի յաջորդեսցեն արժանապէս զաթոռ քահանայապետութեան. նոքա են արք ընտիրք, գրեալք ոսկետեսիլ գրով ի դպրութիւն կենաց: 57. Եւ զի երեւեցաւ ի միջոյ կողմն մագաղաթին, հեռի յոսկէզիր կարգացն, կարգք ինչ խանգարեալք եւ ջնջագիրք՝ զիտեա՛, զի նստելոց են քահանայապետք ոմանք յաթոռ սրբոյն Գրիգորի, որք ոչ ըստ հրամանի սրբոց առաքելոցն եւ ոչ ըստ կանոնի սուրբ ժողովոյն երեքհարիւր ութուտասանիցն լինին ձեռնադրեալք յերկնաւոր պատիւ, այլ ըստ փառաց աշխարհիս ձգտին ի պատիւն յանդգնութեամբ, որք են արծաթասէրք առաւել քան աստուածասէրք: 58. Եւ վասն զի խոտան է քահանայութիւնն եւ ոչ ըստ հաճոյից Բարձրելոյն՝ ջնջեալ են նոքա ի դպրութենէ երկնից բարութեանն, տալով դատաստան, գեհեմինն այրմամբ, զանձանց եւ զժողովրդոցն կորստեան: 59. Եւ այլ կարգն եւ միւս եւս կէս կարգին, որ երեւեցաւ քեզ գրեալ սքանչելապէս ոսկի գրով ի ստորին եզեր մագաղաթին՝ ծանի՛ր հաւաստեաւ, զի մերձ յերեւուսն պղծոյն անապատի դարձեալ յառնէ թագաւոր յազգեղ Արշակունեաց, եւ նորոզի աթոռ հայրապետութեան ի շառաւելէ սրբոյն Գրիգորի: 60. Եւ վասն զի ոչ էին արհամարհեալք եւ ընկեցեալք յերկիր ի կոխումն, այլ յայտական երեւմամբ կայր զունդն, եւ ծալեալ պատուականութեամբ ցուցաւ նափորտն, որ եւս առաւել հաստատապէս ցուցաւ քեզ. եւ

ծանոյց զայս վերին ազդեցութիւնն սքանչելատեսիլ ոսկէգիր կարգովն եւ կարգակիսան, որ ի ժամանակս գոռոզացելոյ թշնամոյն արդարութեան նստի քահանայապետ արդար, ի ցեղէ սրբոյն Գրիգորի. եւ քահանայացեալ առաջինն կատարէ զաւուրս իւր, կրեալ ճգնութիւնս բազումս ի սուտ առաքելոց իշխանին կորստեան, եւ վախճանի խաղաղական հանգստիւ եւ ոչ սրով: 61 Եւ միւս զաւակ նորին յաջորդեալ զաթոռ քահանայապետութեանն՝ բազում եւ ազգի ազգի համբերեալ քերանաց եւ զանից, սովոյ եւ հալածանաց եւ դառն նեղութեան՝ ժամանակս բազումս՝ յանաւրէն իշխանին դահնացն սրով ընկալցի զվճիռ մարտիրոսութեան: 62 Այն զի ցուցաւ քեզ ի կարգին մասն մի ի գրելոցն կարմրադեղով՝ ստուգեալ հաւատարմութեամբ դաւանեաց զկատարումն մարտիրոսութեանն, որ դիպելոց է սրբոցն:

63. Եւ որ երեւեցաւ քեզ բազմութիւնք տղայոց շուրջ կայով ի վերայ արծաթի սկտեղն, զուարթացի՛ր ցնծալից ուրախութեամբ. զի ահա յարգանդէ զաւակիդ, որ տուաւ քեզ յԱրարչէն, ելցեն բազում շառաւեղք, արք ընտիրք զաւրութեամբ. ընդ որս միաբանեալ եւ այլ բազմութիւնք լաւ արանց, յազգէ նախարարացդ Հայոց. որք զաւրացեալք սուրբ բանին Աստուծոյ եւ զյարուցմունս թագաւորաց եւ զսպառնալիս իշխանաց առ ոչինչ համարեալ՝ միացուցանեն զանձինս ընդ յոյսն բաղձալի երկնաւոր կոչմանն, չհայելով ի մեծութիւնս սնտոխս եւ ոչ ի փառս առժամայնս. ընդ որոյ վանառեալ ոմանց զփառս անեղծին Աստուծոյ, ընդ սնտոխի եւ ապականացու կենաց աշխարհիս՝ ուրացողք լինին. վասն զի մաւտ է առ դուրս վանառ՝ թուլացելոցն ի կորուստ, եւ հասեալ կայ հուպ աւգնութիւն՝ զաւրացելոցն ի փրկութիւն: 64 Յորս եւ դու հայեցեալ տեսեր շուրջ զաստուածային սեղանովն պարելով զտղայսն, չհայելով բնաւ ի սայթաքմունս սնտոխի հեթանոսական պաշտամանն. յորոց ոմանք կատարելութեան հասեալք՝ մարտիրոսական պսակին լինին արժանիք: 65 Եւ այլք յարանց բազմաց, եւ ոչ միայն յարանց, այլ զտանին եւ ի կանանց, որք թէպէտ եւ ոչ սրով, այլ ի շնորհաց սուրբ Հոգւոյն զաւրացեալք՝ բազում բարեգործութեամբք կատարին: 66 Որպէս երեւէին քեզ լուսափայլ նշոյլք արձակեալք ի մանկտուոյն. յորոց ոմանց կարմրագոյն փայլմամբ երփն երփն էր գոյնն՝ զկատարելոցն արեամբ զուշակէ գնահատակութիւն. եւ զայլոցն պէսպէս ճառագայթիւք ցուցանէր զշողումն՝ որպէս զբազմափայլ գոյնս լուսաւորութեան առաքինի մարդոց. վասն զի բազում եւ անթիւ են ճգնութիւնք եւ վաստակք արանց արդարոց:

67. Եւ վասն զի շարժեցաւ սաստիկ դողողմամբ այթոռն զոր տեսեր, եւ որ երբեմն տղայք քեզ երեւէին, յաճումն կատարելութեան բովանդակեալք, յերկրէ յերկինս թռուցեալ համբարձան՝ բովանդակապէս զերկրիս կենցաղս արդարոցն եւ ի յերկինս զլինելոց նոցա զիրեշտականման փոխումն եցոյց քեզ պարգեւատուն բարեաց: 68 Քանզի իբրեւ զտղայս կացին յաշխարհիս արդարքն անմեղութեամբ, չդարձուցանելով ուրեք զհայեցուածս մտաց իւրեանց՝ ի զբաղմունս նանրութեան, այլ ուշադրեալք ի հրաւիրումն երկնաւոր կոչմանն ուրախութեան հային: 69 Քանզի բազում եւ իսիստ դողողմունք յայսմ հետէ լինելոց են յաշխարհիս. յարուցմունք թագաւորաց ի վերայ միմեանց, սովք եւ սասանութիւնք եւ բազում նեղութիւնք, որք զգալուստ որդւոյն կորստեան նշանակեն, որ եկեալ նստիցի ըստ գրեցելումն ի տեղուջն սրբութեան, ցուցանելով զինքն Աստուած. որ հաշի եւ մաշի ի վերին զաւրութենէն. զոր տէր Յիսուս սատակեսցէ հոգւով քերանոյ իւրոյ: 70 Եւ յայնժամ կատարեալ վարուք առաքինութեամբ թոխցեն արդարքն ի յաւիտենից յարկսն եւ այնպէս յամենայն ժամ ընդ Տեառն լինիցին: 71 Եւ ապա յայտնապէս կատարի առ նոսա բանն Տեառն, որ ասէ, թէ *Որ եսն եմ՝ անդ եւ պաշտանեսայն իմ եղիցի*: 72 Եւ դու կնքեա՛ զտեսիլդ, որ ցուցաւ քեզ յայտնութիւն ի բարձանց. քանզի ոչ վրիպեսցի այտի բան մի՝ մինչեւ կատարեսցի ամենայն:

73. Եւ ես որպէս ի քնոյ զարթուցեալ ի տեսլենէն, զոր եցոյց ինձ Բարձրեալն որպէս արթնութեամբ յայտնապէս, եւ ի զարմացման մեծի եղեալ՝ փառաւորեցի զմարդասէրն Աստուած, որ արժանի արար զանարժանութիւնս իմ այսպիսի ահաւոր տեսլեան: 74 Եւ լռեալ դաղարեցի յայտնել զայս ումէք մինչեւ ցայսաւր: 75 Եւ արդ պատմեցի ձեզ ոչ միայն առ նեղել սրտիս, այլ եւ թաքուցանել երկուցեալ. զի մի երբէք իբրեւ զլացող պատուհասեալ դատեցայց ի ցուցողէ յայտնութեանս այտորիկ. որ եւ գրով իսկ հրամայեաց ինձ զաւանդս զայս թողուլ աշխարհիէ:

ԺԸ. Եւ լուեալ զայս ամենայն խաւսս բազմութեան աւագացն Հայոց, տանուտերացն եւ սեպհացն եւ միահամուռ ժողովրդոցն բազմութեան ի սուրբ հայրապետէն Սահակայ՝ յարտասուս հարեալ զարհուրեցան: 2 Եւ այնուհետեւ ոչ ոք ինչ իշխէր յաղագս այսպիսի բանից ասել ինչ ընդ սրբոյն եւ կամ ճառել:

3 Եւ յայնմհետէ ամփոփեալ զինքն առաքինւոյն յամենայն աշխարհաճուփ զբաւսանաց՝ աղաւթից միայն պարապէր եւ վարդապետութեան. վասն զի բազումք յեպիսկոպոսաց եւ յայոց պատուական քահանայից ոչ երբէք ժուժէին տելել եւ մեկուսանալ ի մշտարուղիս աղբերէ վարդապետութեան սրբոյն, ո՛ր ուրեք եւ դիպէր ի տեղիս, ի յոստանի եւ կամ ի հովս: 4 Եւ կեցեալ ամս բազումս եւ հասեալ ի յերկար ծերութիւն՝ վախճանեցաւ խաղաղական հանգստիս ի զաւառին Բագրեւանդայ, ի զիւղն որ անուանեալ կոչի Բլուր, ի սկզբան ամին երկրորդի Յազկերտի որդւոյ Վռամայ թագաւորին Պարսից, յամսեանն նաւասարդի, որ աւր երեսուն էր ամսոյն, յերկրորդ ժամու աւուրն. որ եւ զաւր ծննդեան սրբոյն ի ստոյգ գիտողաց եւ ի Պատմութենէ երանելոյ առն Կորեան՝ հաստատեալ զիտացաք լինել նոյն աւր եւ ծննդեան սրբոյն, ի նմին ամսեան:

5 Եւ վասն զի ոչ գոյր իւր արու որդի, բայց միայն դուստր մի, զոր էր տուեալ կնութեան Համագասպայ տեառն Մամիկոնէից եւ Հայոց սպարապետի, որ ծնաւ ի Համագասպայ երիս արու որդիս, զսուրբն Վարդան եւ զսուրբն Հմայեակ եւ զերանելին Համագասպեան. որոց ետ եւ կնքեաց սուրբ այրն Աստուծոյ Սահակ զստացուածս գեաւղից իւրոց եւ ազարակաց, եւ որ ինչ միանգամ էր իւր՝ ետ նոցա ի ժառանգութիւն եւ զաւակի նոցա մինչեւ ցյաւիտեան: 6 Եւ ամբարձեալ զճեռս իւր՝ աւրինեաց գնոսաւ արհնութեամբ բազմաւ, եւ պատուիրեաց նոցա պահել զվարդապետութիւն պատուիրանի սրբոյն Գրիգորի, զոր ուսոյց եւ աւանդեաց ճշմարտութեամբ ամենայն աշխարհիս Հայոց, ծառայել եւ երկիր պագանել միումն միայնոյ ճշմարտին Աստուծոյ, Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Զրիստոսի:

7 Որոց առեալ զտենչալի նշխարս սրբոյն, բազմութեամբ քահանայից եւ ազատաց, տարան ի զաւառն Տարաւնոյ, ի բնիկ զիւղն իւր սեպհական, յանուանեալն Աշտիշատ. եւ անդ կազմեալ զհանգստարանն սրբոյն՝ պատեցին զպարկեշտ մարմինն արդարոյն ըստ արժանի կայանից ճշմարտին: 8 Ուր եւ շինեալ եկեղեցի մեծապայծառ եւ վկայարան սրբոց՝ զարդարեցին պատուական եւ մեծագին սպասուք. հիմնացուցեալ կանգնեցին ի տեղոջ վանս բազմութեան պաշտանէից, կարգեալ դարման անպակաս պտղոց ի հանգիստ առաւելեալ եղբայրութեանն. ժողովս տարեւորականս աշխարհայորդոր բազմութեամբ հաստատեցին ի տեղոջն, որ ըստ ժամանակի բազմամբոյս ժողովրդաւք կամաւոր յաւժարութեամբ ազատք եւ քահանայք զաւառին, այլ եւ կարի յոյժ ի հեռաւոր տեղեաց դիմեալք յաւր կարգադրութեան նորա կատարեն: 9 Որ եւ բազում աւգնականութիւնս առողջութեան ըստ իւրաքանչիւր ակտից շահէին ի նշխարաց սրբոյն եւ ուրախալից սրտիս դառնային ի բնակութիւն յիւրաքանչիւր:

ԺԹ. Եւ յետ վեց ամսոյ կատարման նորին տարւոյ հանգստեան սրբոյն Սահակայ՝ վախճանեցաւ երանելին Մաշտոց ի Վաղարշապատ քաղաքի, զոր եւ Նոր քաղաք անուանեն, յերեքտասաներորդի աւուր ամսոյն մեհեկանի. զոր առեալ իշխանին Ամատունեաց Վահանայ զմարմին առաքինւոյն՝ տարաւ յիւր ի գեաւղն, որ անուանեալ կոչի Աւշական: 2 Եւ յոյժ մեծարանաւք զդիր երանելոյն կազմեալ՝ տաւն յիշատակի առնեն ամենափոյթ պատուով ամենայն բազմութիւնք ժողովրդոցն Այրարատոյ:

3 Չորոյ զհետ յաջորդեաց զայթոռ հայրապետութեան աշխարհիս Հայոց, հրամանաւ երանելոյն Մաշտոցի՝ սուրբն Յովսէփ, որ էր ի զաւառն Վայոց ձորոյ, ի գեղջէն որում անունն էր Խողոցիմբ: 4 Եւ ի բարեխաւսութենէ սուրբ հանգուցելոցն արանց՝ շնորհեցաւ աշխարհիս Հայոց պաշտան ուղղափառ հաւատոց, մինչեւ ցամն երկոտասաներորդ Յազկերտի արքային Պարսից որդւոյ Վռամայ:

5 Վերջ բանիս այս:

ԴՐՈՒՄԳ Բ.

Ի. Եւ էր Յազկերտի արքայի հազարապետ մի Միհրներսեհ անուն, այր չարահնար եւ դժնամիտ. որոյ արկեալ ի միտս ի շատ ամաց զխորհուրդս անաւրէնութեան, ի կործանումն եւ ի կորուստ թուլամիտ ոգւոց. որում գտեալ աւժանդակ չար եւ սաղորիչ անաւրէն թիւնաւոր բազմաժամանակեայ մտածութեան իւրում՝ այր մի ի տոհմէն Միւնեաց, որոյ անունն էր Վարազվաղան. որով ըստ նմանութեան սատանայի, որ ի դրախտին աւճին խաբեաց զնախաստեղծին հաղորդն՝ նոյնպէս եւ նա նովաւ զիւրոյ դառն կամացն վճարել ջանայր զհանդսն: 2 Եւ էր Վարազվաղանս այս փեսայացեալ իշխանին Միւնեաց Վասակայ. որ եւ ըստ համբաւոյ ոմանց՝ ատելութեամբ մեծաւ ասէին զկեալն ընդ միմեանս զՎարազվաղանայ եւ զդստեր իշխանին Միւնեաց. յաղագս որոյ ծանր քինու հայէր հայր աղջկանն ընդ փեսային իւրում եւ հնարէր սպանմամբ խնդրել զվրէժս թշնամանաց դստերն իւրոյ, մինչեւ հալածեալ հանէր զնա յաշխարհէս Հայոց:

3 Եւ չարիմացին Վարազվաղանայ գիտացեալ զանհնարին յխութիւնն Վասակայ, եւ զի ոչ կարէր հանդուրժել սաստիկ բռնութեան աներոյն, յաղագս հզաւրապէս ճոխութեանն, որով վարէր ի ժամանակս իշխանութեան իւրոյ՝ փախուցեալ յերկիրն Պարսից առ Միհրներսեհ հազարապետն Արեաց անկանէր: 4 Եւ վաղվաղակի խորհուրդ դիւական ի միտս արկեալ՝ առաջնորդ կորստեան աշխարհիս լինէր, ճանաչելով ի նոյն խորհուրդ չարութեան յորդոր եւ զկամսն Միհրներսեհի. մտածութիւն անաւրէն ի միաբանութիւն բանսարկուին ի մէջ առեալ՝ ուրանայր զճշմարտութիւնն եւ տարերց հաստատելոց յԱրարչէն ի սպասաւորութիւն մարդկան, արեգական եւ լուսնի՝ երկիր պագանէր. եւ ճեղքեալ ինքնակամ յաւժարութեամբ ի սուրբ եւ յարդար քարոզութենէն կենաց, զոր նահատակն եւ առաքեալն Հայոց Գրիգորիոս բազում եւ մեծամեծ վիշտս կրելով՝ անձանձրոյթ աղաւթիք եւ անգրաւ խնդրուածովք զցայգ եւ զցերեկ վարդապետեալ սերմանեալ յամենայն ոգի, արհամարհեալ մերժէր յինքենէ անաւրէնն Վարազվաղան: 5 Եւ մտեալ ի տուն մոխրանոցին զկրակն ասաց գոյ աստուած, եւ ուրացեալ յանքակ եւ ի միասնական սուրբ Երրորդութենէն՝ եղև դեղագործ մահու եւ մատռուակ կորստեան ոգւոց, անաւրինաւն Միհրներսեհիւ, ամենայն տկարամիտ անձանց: 6 Որում այնուհետեւ եղեալ վարդապետ՝ ուսուցանէր փութապէս ի տուէ եւ ի զիշերի դառն իշխանն Միհրներսեհ զպիղծ սեպուհն Միւնեաց զՎարազվաղան, ասելով այսպէս, թէ Հայեա՛ց մտաց աչաւքդ եւ տե՛ս թագաւորութիւն մի այսպիսի, որ ահաւոր է եւ ի վեր քան զամենայն թագաւորութիւնս, եւ սաստկութիւն առնեւճիոյ եւ հրահանգի եւ կամ կազմութիւն զինու, որ սարսեալ դողացուցանէ զամենայն տեսողս եւ զլսողս, զհնազանդս եւ զանհնազանդս. ընդ նմին եւ զաւրինացս յայտնապէս ըստ արժանի մեծ թագաւորութեանս զընտրողութիւն, զստոյգն եւ զվայելուչն: 7 Քանզի ո՛վ որ ոչ տեսանէ յամենայն տիեզերս զարեգականն զփառաւորութիւնն, որոյ ճառագայթիք լուսաւորին ամենայն եղեալք խաւսնոց եւ անասնոց. եւ կամ զհրոյ աւգտակարութիւն, որով կերակրին եւ վայելեն ամենայն բանաւորքս. եւ կամ տարերքս եւ քաղցրախառն աւղոց շնչմունք, որով բոյսք եւ սերմունք ատոքացեալք եւ հասեալք ի կատարելութիւն՝ մատուցանեն մարդկան զկեալն բարի եւ զուրախանալն: 8 Արդ՝ թէպէտ եւ անհնազանդ են մեզ այնոքիկ, տեսանեն զայս ամենայն եւ ոչ իմանան, վասն զի ոչ ունին իբրեւ զմեզ մեծ իմաստս եւ խոհականութեան խրատս: 9 Եւ վասն զի չկարացեալ ճանաչել այնպիսեացն զաստուածս եւ ոչ զաւգուտսն, որ յիւրաքանչիւր ումեքէ յաստուածոցն բաշխին ի մարդիկ՝ յայտնի է եւ ստուգապէս, թէ եւ աստուածոցն ցասուցեալ՝ չկամեցան զիւրեանց բարութիւնսն, որ ի միոյ միոյ որոշողութեամբ պարգեւի յաշխարհս՝ ծանուցանել անմտացն: 10 Իսկ որք ընդ մերով մեծ իշխանութեամբս հնազանդեալ են ազգք եւ ընդ ձեռամբ այսպիսի ահեղ եւ սաստիկ կարգեալք են ընդ թագաւորութեամբ՝ կորնչին զյաւիտենական կորուստն, եւ մեք մեղադրեալք յաստուածոց՝ պատուհասիցիմքե:

11 Չորոյ անմիտ վարդապետութիւն զխորամանգ ուսուցչին Միհրներսեհի լուեալ խելացնոր աշակերտ նորա Վարազվաղան՝ չկարաց զգալ յապշութենէ սատանայազէն պղտորեալ մտացն, եւ առնել անդրէն պատասխանի անզգայեալ վարդապետին, թէ Աստուած, որ ինքն յինքեան պակաս է եւ թերակատար, զիա՛րդ կարէ տալ այնպիսին այլում զկատարելութեան խնդիրս:

12 Քանզի զգոյսն իւր որ կարէ տալ խնդրողին. իսկ որ ինչ իւր ոչ գոյ ուրոյք, այլ որպէս մասն ինչ ի բազում մասանց յումեքէ առեալ ունիցի յանձին՝ կարէ տալ յայնմ մասնէ գոր ինչ ունի. իսկ գոր ինքն ոչ ունի՝ յայտնի է թէ եւ այլում շնորհել զայն ոչ կարէ: 13 Վասն զի թէ տապացեալ որ կարաւտեսցի զովանալոյ, եւ մատուցեալ զայն խնդրեսցէ դարձեալ ի ջերմութենէ՝ չպատահէ խնդրոյն. այլ եւ խնդրողն յոյժ անմիտ ճանաչի յամենեցուն եւ արժանի ծաղու: 14 Քանզի եւ նոյն ինքն խնդրողն հաւաստեալ գիտէ, թէ որ ինչ ինձս պիտի, յորմէ կամիմն խնդրել՝ նորա չիք, եւ ոչ տալ կարէ. եւ բազում թախանձանաւք եւ յերկար դեգերմամբ խնդրեսցէ յայնպիսոյն՝ անմիտ է եւ լի է ապաշաւութեամբ. որպէս թէ ի ջրոց որ խնդրիցէ ցամաքութիւն, եւ ի հրոյ հայցիցէ որ զհնուութիւն, եւ կամ զարեգակն աղաչեսցէ որ յաղագս զովացուցանելոյ, եւ կամ ի զիշերոյ պահանջեսցէ որ լոյս: 15 Այլ զեղեալն ի նոսա յԱստուծոյ մասունս՝ կան եւ ունին, սահմանեալ զնոյն եւ մատակարարեալ ըստ իւրաքանչիւր մասին, հարկաւորին անդադար հատուցանել աշխարհի, ոչ իւրեանց կամաւ, այլ ըստ հրամանի Արարչին իւրեանց, որ էն Աստուած ճշմարիտ, արարիչ ամենայն լինելութեան ժամանակաց եւ տարերց, ջերմութեան եւ ցրտութեան, ցամաքութեան եւ խոնաւութեան, լուսոյ եւ խաւարի. եւ ունի յինքեան զամենայն բովանդակապէս. եւ որք խնդրեն ի նմանէ արժանաւորապէս՝ տայ եւ լնու զամենայն կատարելապէս ըստ իւրաքանչիւր ուրոյք պիտոյից եւ կամացե:

16 Չոր եւ իւր իսկ ուսեալ զայս ամենայն ի մանկութենէ իւրմէ անաւրէնն Վարազվաղան՝ քաջ զիտէր. բայց ի նախանձ անաւրէնութեան ընկղմեալ ընդ աներոյն՝ խորհէր ի միտս իւր այրն աստուածուրաց, սաղորելով նմա դիւին, որ միացեալ ներկեալ էր ի սրտի նորա, թէ .իմաստս այս իմ եւ ջանս եւ արարուած՝ երկուց իրաց առիթ է ինձ բարւոյ. կա՛մ հաւանի աշխարհն Հայոց եւ ուրանայ՝ մեծաց պարգեւաց եւ պատուոյ արժանի լինիմ յԱրեաց, որպէս հաւատարիմ նախագիւտ եւ աւգտացոյց այսպիսի կարելոր եւ մեծ իրաց. եւ կամ չհաւանին յանձն առնուլ եւ ընդդիմանան, (եւ) չկարացեալ կալ առաջի այսպիսի մեծի ուժոյ՝ կորնչին ամենեւիմբ տամբք եւ կարասեալ. կորնչի թերեւս եւ իմ թշնամին յիրիս յայսմիկ: 17 Եւ ես թեպէտ եւ ոչ միոյ այլ իմիք չհանդիպիմ բարւոյ՝ սակայն շատ իսկ է ինձ եւ բաւական լուրն եւ տես կորստեան թշնամոյ իմոյ քան զամենայն աւգուտս եւ մեծութիւնս որ են յաշխարհիէ:

18 Եւ զայս ամենայն չար իմացմունս անձին իւրում եւ զաւակի, իմացեալ Սիւնոյ սեպիին անաւրիինի եւ տարեալ ի գլուխ՝ չմոռացաւ եւ աստուածային տեսչութիւնն. այլ աստէն իսկ նախ ընկալեալ յարդար դատաստանէն Աստուծոյ զվճիռ հատուցման ըստ արժանի գործոց իւրոց. քանզի տեսիլ նշաւակի եղեւ ամենայն տոհմին իւրոյ եւ զաւառին մարդկան: 19 Վասն զի ի խորհրդակցէն, ի դիւէն իւրմէ, տանջեալ ամս բազումս առաջի ամենեցուն հանապազաւոր նշաւակաւք, զգետնեալ փրփրէր անզգայութեամբ, եւ չկարացեալ ասել, թէ մեղայ: 20 Վասն որոյ գտեալ դիւին ամենաթափուր զայրն ի խնամոց մարդասիրին՝ յետոյ ապա սաստիկ եւ անհնարին խայտառականաւք մինչ ի բազում ժամանակս չարալլուկ կտտանաւք զարկուցեալ՝ հեղձոյց: 21 Որ եւ զմնացորդս ժահահոտ չարահամ խորտկին իւրոյ երթող զաւակին իւրում, ըստ գրեցելումն ի վեշտասաներորդումն սաղմոսին. *Յազեցան կերակրաւք, սաւ,- որ միւս եւս թարգման՝ խոզնեալ սաւ,- եւ թողին զմնացուածս տղայոց իւրեանց:* 22 Եւ այսպէս նորա աստէն ընկալեալ զհատուցումն մեղաց իւրոց՝ պահի եւ անշէջ գեհենոյն ի տարտարոսին՝ մատնել յաւիտենից եւ անանց բոցոյն: 23 Յորոց ձեռն սկիզբն առեալ զայր տակաւ յերեւումն՝ կանխաւ տեսութիւն մարգարեական սուրբ նահատակին Գրիգորի տեսլեանն, որ երեւեցաւ նմա յԱստուծոյ. աղբիւրն կենաց, յորում լուացեալ դասք սեւազոյն այծեացն, ի սպիտակակիզն գոյն աւղեաց դարձեալք՝ արեգակնաման լուսափայլեալք երեւէին. յորոց կէսք ի լուացելոցն յետս դարձեալք ընդ կրունկն՝ անցանէին ընդ ջուրն, եւ փոխեալք ի նմանութենէ սպիտակացեալ գառանցն ի գոյն սեւացեալ զայրոցն՝ յարձակէին ի վերայ գառանցն եւ արեան ճապաղիս հանէին: 24 Որոց նախ եւ առաջին յառաջատեսութեանն սրբոյն, ի գառնութենէ ի զայրութիւն փոփոխման՝ այն այր ի տոհմէն Սիւնեաց եղեւ պատճառ կորստեան բազմաց եւ կոտորածի աշխարհիս Հայոց:

ԻԱ. Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս՝ անաւրիինին Միհրնէրսեհի եւ խնդալից եղեալ, քանզի եզիտ սատար մահաթոյն եւ զրգոյն անաւրէն իւրում մտածութեանն զայրն զդիւազգեաց զՎարազվաղան, մտեալ խնդալից առ թագաւորն Յազկերտ՝ սկսաւ խաւսել ընդ նմա առանձինն

եւ ասէ. .Ոչ միայն զվայելչութենէ շահից, եթէ ո՛րպէս ի դէպ է տերանց աւգտել ի ծառայից, զայն եւեթ հոգալ պարտ է տերանց, այլ եւ յաղագս գիւտի ոգւոց արժան է զմտաւ ամել, որով ոգիք ծառայից մի՛ կորիցեն: 2 Վասն զի որպէս դու վասն քո շահիցն եւ հարկաց փոյթ յանձին ունիս զի աւգտեսցիս՝ նոյնպէս եւ աստուածք զոգուցն գիւտս ջերմագոյն եւս գրեն եւ կամին տեսանել: 3 Եւ աստուածոցն արժանի ամենել՝ չկարէ որ ասել զպարգեւս եւ զպատիւս, որ անպիսւոյն յաստուածոցն մթերեալ պահին. թող թէ որ որ բազում ոգիս հնարի ի մոլորութենէ ի ճանապարհ ամել եւ զանէծս անցուցանել ընդ արդարս. փառք եւ շքեղութիւնք որ այնպիսեացն ոգւոցն ընձեռին յաստուածոցն՝ ոչ որ կարէ բանիւ ասել զայն եւ պատմել եւ կամ ընդ գրով բովանդակել: 4 Արդ՝ քանի՞ աշխարհք են, որում դուք իշխէք աստուածաբար, եւ զոր սպանանել կամիք իշխէք եւ զորս կեցուցանել: 5 Եւ նախ առաջին՝ որպէս Հայոց մեծ աշխարհն պիտոյ է եւ աւգտակար, եւ առ նմին Վրաց եւ Աղուանիցն. եւ միայն աւգտիցն եւեթ հայիք, զոր ընդունիք յաշխարհացն. եւ որ մեծն է եւ կարելոր՝ յաղագս այնչափ կորուսեալ ոգւոց գիւտի՝ զայն բնաւ եւ զմտաւ իսկ չածէք եւ ոչ հոգայք. եւ զայս ոչ գիտէք, եթէ ընդ ամենայնի այնչափ անձինն համար տալոց էք աստուածոցն: 6 Չի եթէ հոգայք ընդ այնչափ ոգւոյ փրկութեան՝ գիտացէ՛ք, զի աւելի քան զաստի թագաւորութեանդ մեծութիւնդ զոր ունիք, ոգւոցն բարի եւ մեծութիւն որ լինէր անդ՝ շատ աւգուտ էր ձեզ եւ պիտոյ: 7 Ես առաւել այլ աւգուտս մեծամեծս եւ կարելոր իրս տեսանեմ յիրս յայս Արեաց աշխարհիս: 8 Վասն զի դուք ինքնին գիտէք եւ ամենայն Արիք՝ զաշխարհն Հայոց, թէ ո՛րպէս մեծ է եւ պիտանի, եւ մաւտ եւ սահմանակից է կայսեր իշխանութեանն, եւ զարեւս եւ պաշտաւն զնոյն ունի, զի կայսր զիշխանութիւն նոցա ունի: 9 Եւ եթէ եւ մերոց արինաց ընտանեցուցանէք զնոսա, եւ ընդելնուն, եւ կարեն ճանաչել, եթէ ցայժմ մոլորեալք էին, եւ արդ ի ճանապարհ եկեսցեն՝ այնուհետեւ զձեզ սիրեն եւ զԱրեաց աշխարհս, եւ ի կայսերէ եւ յարինաց նորա եւ յաշխարհէն մերժին եւ հեռանան ի բաց: 10 Եւ լինի այնուհետեւ աշխարհն ընդ մեր սերտ սիրով եւ միաբանութեամբ: 11 Եւ յորժամ Հայք սերտիւ մեր լինին՝ Վիրք եւ Աղուանք այնուհետեւ մեր իսկ են: 12 Եւ իմ թէպէտ եւ էր յառաջագոյն հոգացեալ զայսպիսի մեծ իրս եւ զմտաւ ամել ցուցանել ձեզ՝ առաւել եւս հաստատեալ յամենէն, որ ի Սիւնեաց տոհմէն՝ գիտաց հեռանալ ի մոլոր արինացն զոր ցայժմն ունէր, եւ ընտրել զճշմարիտ եւ զհաստատուն արեւս մեր, զոր կամաւ եւ ախորժելով յանձն էառ. զոր ի նմանէ աւելագոյն ծանեայ եւ հաստատեցի զաւգուտ զհոգեւոր եւ զմարմնաւոր, որ յիրացս յայսցանէ լինելոց է ձերում թագաւորութեանդ եւ առ հասարակ ամենայն Արեաց աշխարհիս: 13 Այլ եւ որ սերտ սիրով ետ զանձն իւր այրն եւ ընտրեաց զլաւն՝ արժան է դիպել երեւելի փառաց եւ առաւելապէս պատուոյ քան զամենայն ընկերակիցս իւր եւ տոհմակիցս, որպէս զի տեսեալ տոհմին նորա եւ ամենայն Հայոց աւագանւոյն զմեծամեծ բարիս եւ զշքեղութիւն, որ ի ձէնջ ի վերայ նորա յայտնի լինի, ի նախանձ գրգռեալ եւ նոքա այսպիսի կենաց եւ բարւոյ հանդիպել՝ յաւժարութեամբ յանձն առնուն զձեր հրաման, եւ մի զմիով ելեւելեալք փութան կատարել զկամս ձեր: 14 Եւ եթէ այս այսպէս լինի՝ միշտ ի խաղաղութեան եւ յանհոգութեան կայ թագաւորութիւն Արեաց աշխարհիս. ապա թէ ոչ լինիցի այս այսպէս՝ կասկածեմ յառաջիկայսն, մի՛ գուցէ որում արինացն են հաստատուն՝ նոցին եւ ծառայութիւն ամենել ցանկան, եւ լինի ոչ փոքր կասկած Արեաց աշխարհիս յիրացն յայնցանէ:

15 Եւ իբրեւ զայս ամենայն յարմարումն բանից լսէր Յազկերտ արքայն Պարսից ի չարախորհուրդ եւ ի դժնամիտ հազարապետէն իւրմէ Միհրնէրսեհէ, հաճեալ ընդ իմաստն եւ զովեալ՝ յայտնէր մոգուցն եւ այլ աւագանւոյն Արեաց զբանս ամենայն Միհրնէրսեհի: 16 Եւ ամենայն Արեաց առ հասարակ զարմացեալ եւ զովեալ զխրատն՝ վաղվաղակի կոչէր զմոգսն, եւ գրեալ զարեւս մոգութեանն՝ տայր բերել ի Հայս: 17 Եւ արարեալ հրովարտակս առ ամենայն Հայոց աւագանին եւ գրէր այսպէս.-

ԻԲ. .Թագաւորացն առաջնոց, որ նախ քան զիս իմ նախնիքն էին եւ զայս թագաւորական գահ ունէին, ոչ գիտեմ եթէ յաղագս այլ ինչ մեծ անպարապութեա՞նց, եւ թէ չխորհելով զայսպիսի ծանր եւ կարելոր պէտս՝ չհոգացան իրացս: 2 Իսկ իմ զմտաւ ամելալ, ի մոգուցն եւ յայլ իմաստուն եւ յաւագ մարդկանէ Արեաց աշխարհիս տեղեկացեալ, թէ որ միանգամ ընդ իշխանութեամբ մերոյ թագաւորութեանս են, որպէս աւգտիք եւ այլ հպատակութեամբ վայելեմք ի նոցանէ՝ եւս առաւել պարտիմք ընդ փրկութիւն եւ ընդ գիւտ ամենեցուն հոգւոց հոգալ եւ գտանել. եւ եթէ յանկարծ

ծուլացեալ գտանիմք յայսպիսի մեծ հոգոդութենէ՝ տեղեկացաք յաւրինաց մերոց, թէ ծանր պատուհաս կրելոց ենք յաստուածոցն: 3 Արդ՝ եթէ մեր պատուհասիմք վասն չքողոքելոյ ումեր ի ձէնջ՝ ձեզ առաւել աւելի եւս արժանի է երկնչել, թէ հեղգայք ինչ յիւրաքանչիւր հոգւոյ աւգտէ, զի ի մէնջ պատուհասիք եւ յաստուածոց: 4 Վասն որոյ եւ զաւրէնս մեր զստոյգ եւ զարդար գրեցաք եւ տուաք բերել առ ձեզ. եւ կամիմք, եթէ որպէս դուք աւգտակար աշխարհի էք եւ մեր սիրելի՝ զմեր արդեալք զարդար եւ զկշիռ աւրէնս ուսանէիք եւ ունէիք, եւ չպաշտէիք զայնպիսի աւրէնս, որ ամենեցուն մեզ յայտնի են, թէ սուտ են եւ անաւգուտ: 5 Արդ՝ լուեալ ձեր զմեր հրամանսդ՝ կամաւ եւ սիրով յանձն առէք, եւ բնաւ ամենեւիմք զմիտս ընդ այլ ինչ մի՛ տանիք: 6 Այլ եւ այս կամ եղև մեզ, զի եւ զկարծեցեալ զձեր աւրէնսդ առ մեզ գրել հրամայեցաք ձեզ, եթէ ո՛րպէս կորուսեալ էիք մինչեւ ցայսաւր: 7 Եւ յորժամ դուք իբրեւ զմեզ ճանաչողք ճշմարիտ մեր աւրինացս լինիք՝ Վիբք եւ Ադուանք ըստ մեր եւ ձեր կամս չիշխեն ելանելէ:

ԻԳ. Եւ ընկալեալ զայսպիսի հրովարտակ ամենայն Հայոց աւագանւոյն եւ ընթերցեալ զամենայն գրեալսն ի հրովարտակին, եւ զայն եւս իմացեալ, թէ զաւրէնս անաւրէնութեան իւրեանց գրով առաքէ առ նոսա, ծանուցեալ եւ զառ ի ծածուկ նետս թշնամւոյն, զոր ձգէր խորամանկութեամբ յանարատ հաւտն Քրիստոսի՝ տրտմեալ առողջախորհուրդ ժողովուրդք սուրբ հաւտին Քրիստոսի ի կոր կործանեցան, թէ ընդէ՞ր իսկ բնաւ այնպիսի դառն եւ լի թիւնաւք ծնեալ ի նոցանէ՛ ճառեցան իրքս: 2 Մի՛ գուցէ, ասեն, անեցեալ ի պակասամիտ եւ ի փառախնդիր անձինս թերահաւատ մարդոց, չարաչար ձգտեալ արմատս՝ կորնչիցին բազումք, վրիպեալք ի ճշմարիտ եւ յարդար հաւատոցն Քրիստոսի:

3 Ժողովեցան այնուհետեւ ըստ հրամանի տանուտերացն Հայոց սուրբ եպիսկոպոսք ըստ զաւառաց աշխարհին Հայոց, եւ պատուական երիցունք եւ վանականք, որք են այսոքիկ. Եւ Յովսէփ, որ թեպէտ եւ երեց էր ըստ ձեռնադրութեան՝ այլ զկաթողիկոսութեան Հայոց զայթոռն ունէր ի ժամանակին. տէր Անանիա՝ Միւնեաց եպիսկոպոս, տէր Մուշէ՝ Արծրունեաց եպիսկոպոս, տէր Սահակ՝ Տարաւնոյ եպիսկոպոս, սուրբն Սահակ՝ Ըռշտունեաց եպիսկոպոս, տէր Մելիտէ՝ Մանձկերտոյ եպիսկոպոս, տէր Եզնիկ՝ Բագրեւանդեայ եպիսկոպոս, տէր Սուրմակ՝ Բզնունեաց եպիսկոպոս, տէր Թաթիկ՝ Բասենոյ եպիսկոպոս, տէր Երեմիա՝ Մարդաստանի եպիսկոպոս, տէր Գադ՝ Վանանդեայ եպիսկոպոս, տէր Բասիլ՝ Մոկաց եպիսկոպոս, տէր Եղբայր՝ Անձեւացեաց եպիսկոպոս, տէր Տանատ՝ Տայոց եպիսկոպոս, տէր Քասուն՝ Տարբերունոյ եպիսկոպոս, տէր Չաւեն՝ Մանանադոյ եպիսկոպոս, տէր Եղիշէ՝ Ամատունեաց եպիսկոպոս, տէր Երեմիա՝ Ապահունեաց եպիսկոպոս: 4 Այսոքիկ ամենեքեան եպիսկոպոսքս. եւ ի պատուական երիցանց՝ սուրբն Դեւոնդ, եւ Խորէն ի Մրենեայ, եւ Դաւիթ, եւ այլ պատուական երիցունք, եւ աւագ վանականք բազումք, հանդերձ սքանչելի եւ հրեշտակակրան տերամբն Ադանաւ, որ էր յազգէն Արծրունեաց: 5 Եւ որք ի նախարարացն էին ժողովեալք՝ տէրն Միւնեաց Վասակ, եւ տէրն Արծրունեաց Ներշապուհ, Վրիմ Մաղխազ, տէրն Մամիկոնէից եւ սպարապետն Հայոց Վարդանն, տէրն Վահեւունեաց Գիւտ, տէրն Մոկաց Արտակ, տէրն Անձեւացեաց Ծմաւոն, տէրն Ապահունեաց Մանէն, տէրն Վանանդեայ Առաւան, տէրն Արշարունեաց Արշաւիր, տէրն Ամատունեաց Վահան, տէրն Գնունեաց Ատոմ, տէրն Պալունեաց Վարազշապուհ, տէրն Աշոցայ Հրահատ, տէրն Դիմաքսենից Հմայեակ, տէրն Արեղենից Գագրիկ, տէրն Առաւելենից Փափազ, Վրէն Զիւնական: 6 Այսոքիկ ամենեքեան աւագ տանուտեարք, հանդերձ աւագ սեպիաւք եւ բարեպաշտ եպիսկոպոսաւք եւ աւագ քահանայիւք եւ վանականաւք, պատասխանի հրովարտակին գրէին առ թագաւորն Յազկերտ եւ առ ամենայն աւագանին դրանն այսպէս.-

ԻԴ. Ի լուսաւոր եւ ի ճշմարիտ աւրէնս մեր գրեալ է, որ ձեր ընդունայնութիւն եւ բարբանջմունք թուին, թէ *Տառա՛յք, հնազանդ յերոք մարմնաւոր տերսնց ձերոց՝ որպէս Աստուծոյ.* եւ մեր ըստ կարի զաւրութեան մերոյ երկուցեալ նախ ի հրամանէ աւրինաց մերոց, եւ ապա ի ձեր ի մեծ թագաւորութենէդ, եղեալ ի մտի՝ ոչ միայն ըստ երկիւրի մարդկան, որպէս առ ականէ, ըստ աւրինի չար ծառայից ծառայել ձեզ, այլ կամաւ իսկ եւ յաւժարութեամբ՝ յամենայնի զձեր կամս եւ զհրաման կատարել. եւ ծառայել ձեզ ոչ միայն կարասոյ ծախիւք, այլ եւ զարիւն անձանց մերոց եւ որդւոց ի վերայ ձեր դնել: 2 Բայց վասն հոգւոց մերոց զիւտի եւ կամ կորստեան՝ զձեզ ինչ

ամենեւին այդ հոգ մի՛ աշխատեցէ: 3 Եւ վասն պարգեւի եւ պատուհասի որ երկնչիքդ յաստուածոցդ յաղագս մերոյ ոգւոց, որպէս ասէքդ՝ ի մեր անձինս եւ յոգիս հասցէ յԱստուծոյ աւգուտն այն եւ կամ պատիժ: 4 Բայց դուք զիրսդ եւեթ զայդ լռեալ ներեցէք մեզ. քանզի որպէս անհնար է մարդկային բնութեանց փոխել գերկնից տեսչութիւնն յայլ տեսութիւն՝ նոյնպէս եւ անհնար է՝ որ ի բնէ ուսեալ ենք եւ հաստատեալ յաւրէնս յայս՝ անսալ այդպիսի հրամանի եւ հաւանել. գոր եւ լոկ բանիւք անգամ լսել ոչ կարենք, քանզի եւ կամիմք իսկ ոչ:

5 Այլ վասն արինաց ձերոց, գոր գրեալ էր եւ տուեալ բերել առ մեզ՝ մեք ձեզ ոչ երբէք լսեմք: 6 Մինչ որ այդր լինիմք ի դրանն, եւ կամ ի մոզուցդ, որ ձեր արեւնստուցքդ իմն կոչին, այլն արարեալ արհամարհենք. թող թէ եւ գրոց եւս յաւժարեցուցանէք զմեզ կարդալ եւ լսել, որ ինչ ոչ է մեզ պիտոյ եւ խնդիր: 7 Այլ յառաւել եւս պատուելոյ զթագաւորութիւնդ ձեր՝ եւ բանալ անգամ զգրեալսդ եւ կամ տեսանել ոչ կամեցաք. զի զարեւնս, գոր ճանաչեմք եթէ սուտ են եւ անմիտ մարդոյ բարբանջմունք, գոր բազում անգամ մեր լուեալ է ի ձեր անուանեալ սուտ վարդապետացդ, եւ տեղեակ ենք իբրեւ զձեզ՝ զայն ոչ կարդալ պարտ է եւ ոչ լսել: 8 Վասն զի ընդ կարդալն՝ հարկիմք եւ ծաղր առնել, ուստի արեւնքն եւ արեւնսդիբքն եւ որք պաշտեն զայդպիսի խաբէութիւնս՝ ի միասին թշնամանին: 9 Յաղագս որոյ եւ ոչ զմեր արեւնս գրել եւ տալ բերել առ ձեզ, ըստ հրամանիդ ձերոյ, ի դէպ եւ պատշաճ համարեցաք: 10 Չի եթէ զձեր սուտ եւ զարժանի ծաղու արեւնսդ չհամարեցաք արժանի կարդալոյ եւ մատուցանելոյ ի մեզ, զի մի՛ թշնամանեցուք զձեզ, ծաղր առնելով զարինաւքդ,- գոր ըստ ձերում իսկ մեծի խրատոյդ պարտ էր զմտաւ ածել ի գրելն եւ ի տալ բերելն առ մեզ,- մեք զիս՝ որ զայսպիսի գաստուածասէր եւ զճշմարիտ արեւնսն զրիցենք առ ձեր անգիտութիւնդ յայպանումն եւ ի թշնամանս: 11 Բայց այս եւեթ ձեզ ի հաւատոյս մերոյ յայտնի լիցի, զի տարերց ոչ ծառայեմք, արեգական եւ լուսնի, հողմոց եւ կրակի, որպէս դուքդ. եւ բազում աստուածոցդ, գոր անուանէքդ դուք ի յերկրի եւ ի յերկնի՝ պաշտաւն ոչ մատուցանեմք: 12 Քանզի ուսաք եւ հաստատեալ ծառայեմք միումն միայնոյ ճշմարտին Աստուծոյ, որ արար գերկինս եւ գերկիր եւ զամենայն որ ինչ ի նոսա, եւ նա միայն է անուանելոցդ ի ձէնչ աստուածոցդ Աստուած եւ արարիչ, թագաւոր թագաւորաց եւ տէր տերանց. եւ նմա միայնոյ վայել է ամենայն բանաւորաց՝ մատուցանել երկրպագութիւն եւ պաշտաւնէ:

ԻԵ. Եւ գրեալ զայս ամենայն բանս ի նամակին սուրբ քահանայից ժողովոյն, եւ հանդերձ ամենայն նախարարաւքն Հայոց ետուն տանել առ թագաւորն Արեաց Յագկերտ: 2 Եւ նորա հրամայեալ կոչել զմոզսն եւ զամենայն աւագսն դրանն՝ ետ բանալ զնամակն գոր առաքեցին Հայք, եւ կարդալ առաջի ամենեցուն: 3 Եւ լուեալ զբանս նամակին թագաւորն հանդերձ մոզաւքն եւ ամենայն աւագանեաւ դրանն, եւ սրտմտութեամբ բարկութեան գրգռեալ՝ հարցանէր ցմոզսն եւ ցամենայն Արեաց աւագանին, թէ .Ձեզ զիս՝ որ թուի, ծառայից այդպիսի աներկիւղ համարձակութեամբ գրել առ իւրեանց տէրնէ: 4 Իսկ դասք մոզուցն եւ ամենայն մեծամեծացն աւագանւոյն դրանն՝ յոտն կացեալ ասացին, թէ .Նոցա զկորուստն անձանց իւրեանց եւ աշխարհի գրեալ է առ ձեզ. բայց ձեզ թէ ո՛րպէս պարտ է ծանուցանել նոցա զձեր տէրութիւն եւ զնոցա ծառայութիւն՝ զայն դուք իշխէք: 5 Առաւել եւս գրգռեալ զթագաւորն եւ զամենայն աւագանին ասելով. .Եթէ ոչ ուստեք ունէին նոքա յայլուստ աւգնականութեան յոյս՝ զայդպիսի բանդ ի միտս իսկ իւրեանց նկատել չիշխէին, թող թէ նամակաւ առ ձեր թագաւորութիւնդ առաքելէ: 6 Չայս չարախորհուրդն Միհրնէրսեհ ասէր:

7 Եւ թագաւորն Յագկերտ իբրեւ լուաւ զայս ամենայն ի մոզուցն եւ յամենայն դրան աւագանւոյն՝ սրտմտութեամբ զայրացեալ՝ հրաման ետ վաղվաղակի հրովարտակս առնել յաշխարհն Հայոց եւ Վրաց եւ Ադուանից: 8 Եւ հրամայէր գրել յերեսին հրովարտակսն, զի ամենայն տանուտեարքն եւ աւագ սեպուհքն երեցունց աշխարհացն փութով եւ անխափան ի դուռն եկեսցեն. .եւ որ որ, ասէ, ծուլացեալ յապաղեսցէ՝ առանց ամենայն թողութեանց մահու պատուհաս կրեսցէ: 9 Եւ հասեալ հրովարտակս այս յերեսին յաշխարհսն, Հայոց, Վրաց եւ Ադուանից, եւ ընթերցեալ առաջի նոցա, իբրեւ լուան զայնպիսի ստիպով զկոչումն զամենեցունց՝ անդէն եւ անդ գիտացին զպատճառս իրացն, թէ չէ խաղաղութեամբ, այլ կորստեան ոգւոց է ստիպումն կոչմանս այսորիկ. տրտմեալք աղմկէին եւ յԱստուծոյ աւգնականութիւնն ապաստանեալ ապաւինէին:

10 Պատգամաւորութիւն այնուհետեւ երեքին աշխարհքն առ միմեանս առնէին եւ ուխտադրութիւնս, եւ բազում երդմամբ Աւետարանին հաստատէին: 11 Խորհէին՝ զչերթալն որպէս ապստամբութիւն կարծեցուցանել, եւ զերթալն խռովեալք տարակուսէին. հաշուէին զերթալն լաւագոյն, եւ ելից իրացն զԱստուած կոչէին աւգնական: 12 Բայց զիւրեանց զմիտս եւ զբանս եւ զխորհուրդս, միջնորդութեամբ սրբոյ Աւետարանին, անքակ եւ աներկեւան առ միմեանս հաստատէին, թէ *Երթամք, այո՛, այլ ուրանալ զԱրարիչն երկնի եւ երկրի ոչ հաւանինք*: 13 Եւ այս կատարի մեզ յԱստուծոյ, յորժամ ցուցանենք զմեզ Քրիստոսի մի մարմին եւ մի հոգի. յիշելով զսուրբ զառաքեալսն, զքարոզքն սուրբ եկեղեցոյ, որոց էր սիրտ մի եւ ոգի մի. որոց բարեխաւսութեամբ ուղղեացէ զմեր պատասխանիս առաջի տեսիլ թագաւորին Փրկիչն մեր եւ Տէր Յիսուս Քրիստոս, եւ պահեացէ զմեզ յարձակմանէ չար զազանին, որ դիմեալ զայ ի վերայ մեր. քանզի ոչ երբէք Աստուած զմիաբանեալսն ի բարի կամս՝ եթող ի ձեռաց: 14 Էսկ եթէ որ որոշեալ ճերքեացի յայս ուխտէս միաբանութեան՝ եւ Որդի մարտոյ, որպէս եւ ինքն իսկ ասէ, ուրացեալ ընկեացէ զայնպիսին յերեսաց իւրոց առաջի Հար եւ հրեշտակաց երկնից:

15 Եւ այսպէս միաբանեալք ուխտիւք եւ երդմամբ երեքեան աշխարհքն, Հայք, Վիրք, Ադուանք, գնացին ի դուռն:

16 Եւ որք ի ժամուն ի մեծամեծ աւագանւոյն Հայոց յուրի անկեալ ճանապարհորդեցան՝ այսոքիկ են. ի տոհմէն Սիւնեաց Վասակ Սիւնեաց տէրն, որ եւ ի ժամուն մարգապանն էր Հայոց. եւ ի տոհմէն Արծրունեաց Ներշապուհ. ի տոհմէն Ռշտունեաց Արտակ. ի տոհմէն Խորխոռունեաց Գադիշոյ. ի տոհմէն Մամիկոնէից Վարդան, Հայոց ասպարապետ եւ տէրն Մամիկոնէից. ի տոհմէն Մոկաց Արտակ. ի տոհմէն Ապահունեաց Մանէն. ի տոհմէն Ամատունեաց Վահան. ի տոհմէն Վահեւունեաց Գիւտ. ի տոհմէն Անձեւացեաց Շմաւոն: 17 Եւ յաշխարհէն Վրաց՝ բղեշխն Աշուշայ եւ այլ տանուտեարք աշխարհին:

ԻԶ. Եւ հասեալք ամենեքեան սոքա ի դուռն՝ յանդիման եղեն նախ մեծամեծացն դրան արքունի եւ ապա թագաւորին Յազկերտի: 2 Հրաման տուեալ արքային Պարսից Յազկերտի առ վաղին, որպէս զի ամենայն աւագանին դրանն հանդերձ երեւելի մոզաւքն առաջի նորա լիցին ի խորանին: 3 Եւ ասացեալքն ի թագաւորէն կատարէին առ վաղին:

4 Ապա հրամայէր զուղեկեալսն ի Հայոց, ի Վրաց եւ յԱդուանից զառաջեալս ասել: 5 Եւ նախագոյն հարցեալ զՀայոց տանուտեարսն եւ ցտեպուհսն՝ ասէր, եթէ Նախ եւ առաջին կամիմ լսել ի ձէնջ, եթէ զի՛նչ համարեալ եմ ես ձեզ, եւ կամ թէ դուք ո՛րպէս կարծէք զձեր անձինս լինել միե: 6 Եւ նոցա պատասխանի արարեալ միաբան ասացին, եթէ Այդ հրամանիդ տեսութիւն եւ զիտելութիւն՝ եւ առանց պատասխանի լսելոյ ի մէնջ՝ յայտնի է ամենայն Արեաց եւ անարեացե: 7 Եւ թագաւորն անդրէն երկրորդեալ ասաց, եթէ Յայտնի եւ անձածուկ են այնոցիկ, որ ընդ իմով իշխանութեամբ են եւ հրամանի իմում ընդդիմանալ չիշխեն ամենեւին. բայց ես ի ձէնջ կամիմ լսել, եւ զձեր ճանաչողութիւնդ կամիմ գիտել, եթէ զի՛նչ հաշուեալ կարծէք զիս. ասացէ՛ք ցիս: 8 Եւ նոցա պատասխանի արարեալ ասացին, եթէ Մեք զձեզ թագաւոր գիտեմք, որպէս ամենեցունց՝ առաւել եւս մեր. իշխանութիւն ունիս նման Աստուծոյ ի վերայ մեր եւ ամենայն մարդոյ որ է ի թագաւորութեան քում՝ սպանանել եւ կեցուցանել:

9 Եւ Յազկերտի արքայի լուեալ ի նոցանէ եւ ամենայն դրանն աւագանւոյն զայսպիսի պատասխանիս՝ ասէ ցնոսա թագաւորն Յազկերտ. Այդ պատասխանիք ձեր ի նամակէն, զոր ետուք բերել առ իս՝ շատ հեռի են եւ անմմանք: 10 Վասն զի ի նամակին յայտ արարեալ էր, եթէ է իւրք, որովք ծառայենք քեզ եւ կամաց քոց եւ հրամանի չընդդիմացեալք հաւանինք. եւ է ինչ, զոր ոչ քեզ պարտ է ասել եւ ո՛չ մեզ հնար է հնազանդել եւ յանձն առնուլ: 11 Արդ՝ ի մեր թագաւորութենէս եւ ամենայն Արեաց՝ ի ձէնջ նախ եւ առաջին կարելոր եւ պիտոյ խնդիր այդ է, եւ այդու ճանաչի մեր առ ձեզ տէրութիւն եւ ինամարկութիւն, եւ ձեր առ մեզ արդարամտութեամբ ծառայութիւն եւ հնազանդութիւն. զի զվաստակոյ եւ զաւգտէ, որ մինչեւ ցայսաւր ձեր առ մեզ թագաւորս եւ առ Արեաց աշխարհս ցուցեալ՝ գոհ եմք. եւ արդ կամիմ պատուով եւ մեծամեծ փառաւք արձակել զձեզ յաշխարհն ձեր. միայն եթէ զայդ եւս զիմ զկամս, որ վասն ձեր հոգւոյ փրկութեան հոգացաք՝ յանձն առնուք եւ դառնայք ի կորստեան ճանապարհէն, յորում ցայժմ իբրեւ զկոյր մի ի խաւարի շրջեալ էիք: 12 Ապա եթէ այլազգագոյն ինչ խորհիք, եւ արդարեւ յորում միտս եւ մոլար աւրէնս ցայժմ կեցեալ էք եւ ի նմին յամառեալ պնդիք

դուք, Հայք, Վիրք եւ Ադուանք՝ առ ոչինչ համարիմ գայնչափ ի ձէնջ աւգուտս եւ զվաստակս, այլ կնաւ եւ որդուվք եւ ազգաւ կորուսանեմ ի միջոյե:

13 Եւ լուեալ գայս ամենայն բանս, պատուոյ եւ խոստմանց եւ մահու սպառնալեաց, ի թագաւորէն Պարսից Յազկերտէ երեցունց աշխարհաց ազատանոյն՝ լեցին առ վայր մի այլքն. բայց յառաջ կացեալ աներկիւղ եւ քաջասիրտ մտաւք Վարդանայ Մամիկոնէից տեսնելու Հայոց սպարապետի՝ պատասխանի ետ թագաւորին Յազկերտի առաջի ամենայն բազմութեանն եւ ասէ, եթէ .Բագոււմք են յայս երից աշխարհաց յազատորերոյ, որք են աւագ քան զիս եւ գահու եւ աւուրքք, եւ շատ են, որ ի խոնարհ են: 14 Չվաստակ եւ զհպատակութիւն, զոր ծառայից պարտ է առ իւրեանց տեսարսն եւ առ թագաւորսն առնել՝ գայն նախ դու, որ ամենեցուն տէրդ ես, եւ ապա ամենայն Արիք, զիմ եւ զիւրաքանչիւր ի նոցանէ մինչեւ ցայժմ՝ քաջ գիտէք, եւ ոչ ինչ պիտոյ է ինձ եւ կամ ումեք ի սոցանէ զիւր զվաստակ եւ զսպաս ծանուցանել ձեզ: 15 Յայսմ հետէ եւ յառաջ ի մտի այսպէս եղեալ իմում անձինս, զի եթէ եւ գոյ հնար առնել զմի անձն իմ բագում անձինս, զոյժ եւ զյաւժարութիւն կամաց առաւել եւս քան զնոյնս, զկեանս եւ զկարասի, որ գամ մի յիմում տանս կայ, ձեր առնելով, եւ ի վերայ Արեաց տեսնել եւ ի վերայ Արեաց աշխարհի եղեալ է ի մտի մաշել: 16 Բայց զարեւնս, զոր ուսայ յԱստուծոյ ի մանկութենէ իմմէ, թողոյ եւ ընդ երկիւղի մարդոյ փոխանակել՝ չէ հնար: 17 Չի եթէ ի մարդոյ ընկալեալ էր զարդար վարդապետութիւնն, զոր հաստատեալ է ի միտս իմ, զգիտէի թէ ճշմարիտ են, եւ ուրանայի՝ ողորմելի զանձն համարէի. թող թէ արեւնս, զոր ընկալայ եւ ուսայ ի բերանոյ Աստուծոյ՝ վաճառել ընդ երկիւղի մարդոյ եւ սնտոփ փառաց. քա՛ւ լիցի: 18 Իմ պատասխանիք այդ են, յորում ցանկամ մեռանել, քան թէ կալ ուրացութեամբ առանց Աստուծոյ: 19 Իսկ այլքս, որ կան առաջի ձեր ամենեքեան, որ են ի քրիստոնէական կարգէ՝ բաւական է իւրաքանչիւր ոք ընդ անձին իւրոյ տալ պատասխանի:

20 Եւ լուեալ այլ ազատանոյն, որք էին յերից աշխարհաց, Հայոց, Վրաց եւ Ադուանից, զպատասխանիսն աներկիւղութեամբ զսպարապետին Հայոց Վարդանայ եւ զաստիկ սրտմտութիւն զտեպեան թագաւորին՝ ետուն պատասխանի եւ ասեն. .Ներեսցէ մեզ արքայ աւուրս ինչ խորհել ընդ միմեանս, եւ առնել ձեզ պատասխանիս հաստատապէս միաբանութեամբ. վասն զի յաղագս հոգւոց ընտրողութեան խնդրին ի մէնջ պատասխանիքդ, յորում կայ առաջի զիւտ եւ կամ կորուստ յաւիտենական: 21 Եւ ոչ է պարտ. ստիպով եւ անքնին մտաւք առաջի ձեր առնել այդպիսի մեծի խնդրոյ դարձուած բանից. քանզի զնախնի եւ զսովորական հայրենի աւանդութեան մերոյ խնդրէք զքակտումն, եւ զյանձնառութիւն բռնադատէք արինաց՝ որոց ոչ ենք եղեալ մեք եւ կամ հարք մեր ընդունողք եւ սիրողք: 22 Եւ թագաւորին ամենայն աւագանեանս յանձն առեալ հաւանեցան բանիցն, եւ շնորհեալ նոցա զժամակալութեան խնդիրն՝ արձակեցին զատեանն:

ԻԷ. Յայնժամ ի մի վայր ժողովեալ նախարարացն ամենեցուն, որք էին յերեցունց աշխարհացն, Հայոց, Վրաց եւ Ադուանից, եւ տարակուսեալք յանձինս իւրեանց, խորհուրդ ի մէջ առեալ, թէ զինչպիսի հնարիւք եւ մտածութեամբ ելս իրացն կարասցեն զտանել: 2 Եւ յաճեցուցեալ զմիտս ի բագում յուզմունս խնդրոց զսակաւ աւուրս՝ յայս միտս առ վայր մի հաւանեցան եւ հաստատեցան, եթէ .այլ ոչ ինչ գոյ մեզ հնար զերծանել յորոգայթէս, զոր ձգեալ չար որսողին սատանայի պաշարեաց զմեզ՝ բայց եթէ առ ժամ մի յանձն առնումք պատճառանաւք զիրամայեալս նոցա. եւ երթեալ յիւրաքանչիւր յաշխարհ՝ այնուհետեւ կա՛ւմ կեամք, ծառայելով ճշմարիտ հաւատոյն Բրիստոսի, յոր ծնաք աւագանին նորոգութեամբ ի ձեռն ամենասուրբ վարդապետութեան նահատակին Գրիգորի եւ նորին զաւակի, եւ կամ թողեալ զաշխարհ՝ գնամք իւրաքանչիւր յաւտարութիւն կնաւ եւ որդուվք, ապաւինեալք եւ հաստատեալք ի բան կենարար Փրկչին, որ ասէ, թէ *Յորժամ հարածեսցեն զձեզ ի քաղաքէս յայսմանէ՝ փախիջիք ի միւսն*: 3 Ապա եթէ զանձանց միայն զփրկութիւն եղեալք ի մտի, ընդդիմանամք անաւրէն հրամանաց իշխանին՝ անթիւ բազմութեան արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց լինիմք պատճառ յաւիտենից կորստեանն. զորս խաղացուցեալ այսր՝ զբնաւս ծառայեցուցանեն անաւրէնութեանց պաշտամանց ազգաց յազգս:

4 Արդ՝ թեպէտ եւ աճեալ ուրուք զմտաւ զայսպիսի որոշողութեամբ առանձինն, եւ զնոյնս դարձեալ խորհեալք միաբանութեամբ առ միմեանս զաւուրս սակաւս զցայգ եւ զցերեկ՝ սակայն

ոչ իշխեին յայտնել զաւրավարին Հայոց Վարդանայ տեառն Մամիկոնէից զմտածութիւն միաբանութեան իւրեանց. ճանաչելով ի միտս իւրեանց, թէ նմա ոչ է հնար յանձն առնուլ եւ հաւանել այսպիսի խորհրդոյ, ունելով անշարժ զհաւատ հոգւոյն իւրոյ ի վերայ հաստատնոյ վիմին Բրիստոսի: 5 Բայց սակայն զյայտնելն նմա եւ չպատմել զայս ամենայն՝ չկարէին հանդուրժել. քանզի գիտէին, եթէ առանց նորա ամենայն խորհեալքն ի նոցանէ եւ պատճառադրութիւնք եւ արարուածք՝ թերիք են եւ անկատարք: 6 Չի թէպէտ եւ կարծէին լինել կարող, ըստ պատճառախնդիր խորհելոցն, զերծանել խաբէութեամբ եւ գողանալ զմիտս թագաւորին եւ զամենայն Արեաց հրապարակին, եւ դառնալ յիւրաքանչիւր յերկիր՝ սակայն գիտէին, թէ թերակատար եւ ոչ լիապէս լինի նոցա գործ խորհրդոյն եւ իրացն առաջարկութիւն: 7 Վասն զի տեսեալ էր ամենեցուն եւ լիով ի գրոց ճանաչէին, եթէ ամենայն իրք այնպիսի գործոյ ի բնէ յոլով Մամիկոնէիցն ազգաւ եւ նոցա միաբանութեամբ ելեալ էին ի գլուխ:

8 Որոց ամեալ զայս ամենայն զմտաւ նախարարացն ամենեցուն եւ սեպիացն, որք էին ի դրանն ժողովեալք՝ միաբան եկին առ տէրն Մամիկոնէից եւ Հայոց զաւրավարն Վարդան, եւ յայտնեալ նմա զխորհուրդն՝ պատմեցին զիւրեանց զիմաստս ամենայն եւ գոր խորհեալ էին առնել. յաւելեալ ի նոյնս թախանձումն եւ աղերս ամենեցունց՝ ասէին. Հայեա՛ց, ասեն, ի մեզ անընդոստ մտաւք. հայեա՛ց, ասեն, եւ յառաջիկայ դիպմունս բազմութեան բիւրոց մարդկան պատահելոց չարաչար աղետից. յիշեա՛ զհառաչանս մարց, զմտա՛ւ ամ գողայոց ողբումն, զժերոց սոխպով եւ զպառաւանց վարելոց յաւտարութիւն, եւ այլ ամենեցունց դիպելոց այսպիսի անհնարին եւ չար վշտաց: 9 Թէ լոկ միայն մարմնոյ աշխատութեամբ եւ մահուամբ էր կրել զայս ամենայն՝ համայն ծանր էր եւ դառն եւ արժանի լալոյ. թող թէ առ հասարակ առաջի հոգւոյ եւ մարմնոյ գայթակղութիւն եւ կորուստ: 10 Եւ ոչ եթէ լոկ հարեւանցի լինի հասելոյ վտանգիս վախճան, այլ ցանկ մածեալ խաւար ամբարշտութեան՝ թանձրամածութեամբ ունելոց է զսուրբ եկեղեցիս մեր եւ զժողովուրդս, զկանայս եւ զճնուհոս մինչեւ յաւիտեան: 11 Եւ եթէ դու միաբանելով մերում խորհրդոյս, կարասցես առ վայր մի հաւանեցուցանել զքո միտսդ՝ գիտեմք զի ողորմութեան դիպիմք բազումքս, այլ եւ ոչ ընդհանուր եկեղեցիք երեցունց աշխարհացն մատնին յաւեր, եւ ոչ վարին ի գերութիւն բովանդակ աշխարհացն բնակիչք. զի ոչ շարժի սուրբ հաւատն ի հիմանէ, այլ թէ եւ առ վայր մի դողող հասանէ՝ կանգնէ հաստատ անդրէն եւ հաստատէ աջ Ամենակալին: 12 Եւ այս լինի հաստատ այսպէս, եթէ կարասցես վայր մի հիւանդանալ վասն մեր, որպէս զի ողջացուցէ զմեզ քեւ հանդերձ ամենագթածն բժիշկ Բանն Աստուածէ:

13 Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս զաւրավարին Հայոց Վարդանայ տեառն Մամիկոնէից ի նախարարացն Հայոց, Վրաց եւ Աղուանից՝ ամենեւին ոչ առնու յանձն լսել եւ հաւանել այսպիսի բանից եւ կամ բնաւ հաղորդ լինել այսպիսի խորհրդոյ. այլ յոյժ խռովեալ մեծաձայն գոչմամբ ասէր ցամենեսեան, թէ Մի լիցի ինձ ստել Արարչին իմում՝ պատճառանաւք եւ կամ ճշմարտութեամբ, եւ մի՛ ուրանալ զայն առաջի անաւրէն եւ մահկանացու ազգի, որ ուրանայ զուրացողս իւր առաջի Հաւր եւ հրեշտակաց սրբոց: 14 Բա՛ւ լիցի ինձ յաղագս զմտաւ ամելոյ զկարիս եւ զվիշտս զկնոջ եւ զորդւոց եւ զազգի՝ տալ ի մոռացումն զոր ասէն, թէ *Որ սիրէ զկին եւ զորդիս առաւել քան զիս՝ չէ ինձ արժանի*: 15 Այլ դուք, որ այժմ յերեցունց աշխարհաց եկեալդ էք տանուտեարք եւ սեպուհք, շնորհիւ ողորմութեամբն Բրիստոսի լի էք ամենայն զաւրութեամբ եւ լաւութեամբ. զի ըստ ազատութեան արուեստի առաւելեալ էք ամենայն հրահանգիւ, եւ ճանաչիք երեւելի ի մէջ սպայիս եւ ի մէջ ամենայն ազգաց՝ ի մարտս եւ ի բոլոր կարգս քաջութեամբ. իսկ զճշմարիտ եւ զարդար հաւատն ուսեալ էք յԱստուծոյ ի ձեռն առաքելանման հովուին սրբոյ նահատակին Գրիգորի եւ նորին զաւակի. բաւական էք ընդ իւրաքանչիւր անձին տալ պատասխանի, եւ որպէս խորհիք՝ կարիցէք արդեաւք եւ առնել: 16 Այլ ինձ որ ի ձէնջ՝ զոր ինչ անհնար է ինձ լսել բանիւք, թող թէ եւ առնել արդեամբք՝ մի՛ ասէք:

17 Եւ լուեալ զայս ամենայն զիսաւսս՝ բազմութեան նախարարացն աշխարհաց երեցունց ի զաւրավարէն Հայոց ի տեառնէն Մամիկոնէից Վարդանայ, թէպէտ եւ յանհնարին տրտմութիւն ընկղմեալք խռովէին՝ այլ սակայն ոչ ինչ թոյլ տուեալ լինէին ի բանիցն առաջարկելոցն, իմացեալ եւ առ կարիս վտանգին եւ այլ հնարս մաղթանաց: 18 Եւ ժողովեալք ի մի վայր՝ կոչէին առ ինքեանս զիշխանն Մոկաց զԱրտակ եւ զնա առաւել փութացուցանէին՝ անձանձրոյթ խանդաղատանաւք

նստել առանձինն եւ խաւսել ընդ սպարապետին իւրեանց տեսառն Մամիկոնէից տոհմին: 19 Եւ նա ինքն էր այր համեստ, մտացի եւ քաջ, եւ տէրն Մամիկոնէից Վարդան առաւելապէս պատուով սիրէր զԱրտակ: 20 Որ եւ հաւանեալ հրամանի նախարարացն Հայոց՝ յանձն առնոյր ամենայորդոր փութով ջանալ ընդ նմա յարաժամ եւ աղաչել, զոր եւ առնէր իշխանն Մոկաց Արտակ, մերթ առանձինն եւ մերթ հանդերձ աւագանեաւն Հայոց, ըստ յանձնառութեանն իւրոյ. որք ոչ դադարէին զցայգ եւ զցերեկ խաւսել ընդ նմա զնոյն բանս եւ զաղերս ի բազում աւուրս: 21 Չորս եւ սոփապագոյնս եւ անհանգիստս ի նոյն խորհուրդս ճեպեցուցանէր զամենեսեան բղեշխն Վրաց Աշուշայ, որ էր այր խելացի եւ խորհրդական եւ ունէր կին յազգէն Արծրունեաց, զքենի մեծի սեպիին Մամիկոնէից, եղբաւրն Վարդանայ. որ եւս առաւել յորդորէր յառաջագրեալն Աշուշայ զամենայն բազմութիւն նախարարացն Հայոց եւ զտէրն Մոկաց զԱրտակ, խաւսել ընդ զաւրավարին Հայոց Վարդանայ զայս ամենայն առանց յապաղելոյ: 22 Եւ ինքն զնոյն խաւսել ընդ նմա ոչ կասէր, անձանձրոյթ բողոքելով եւ ստէպ հայեցուցանելով յիրան, թէ ո՛րչափ յանհաւանելն քո՝ կորուստ երեցունց աշխարհացն լինի, եւ ի հաւանելն եւ յանձն առնուլն՝ գիւտ բազմաց եւ անձին ասպաշխարութեան ակնկալութիւն:

23 Եւ տեսեալ նախարարացն եւ սեպիացն երեցունց աշխարհացն զկամս սպարապետին Հայոց Վարդանայ այնպէս անշարժս եւ անհաւանս ի յորդորմունս խաւսից նոցա եւ աղաչանաց՝ բերեալ հարկաւորէին այնուհետեւ մատուցանել նմա եւ ի սուրբ Գրոց առակս դիպողս, ըստ պատշաճի հանդիպելոյ ի ժամանակին, որք տեղեկագոյնք էին ի նոսա գրոց սուրբ եկեղեցւոյ, յիշեցուցանելով նմա, որպէս առն ուսելոյ եւ տեղեկի,- քանզի յոյժ հմուտ էր եւ ընդել գրոց վարդապետութեան, ուսեալ եւ իւրատեալ ի սուրբ հայրապետէն Սահակայ ի հաւոյն իւրմէ,- զգրեալսն սրբոյն Պաւղոսի յաղագս Արարչին, թէ *Որ ոչն գիտէր զմեղս՝ վասն մեր մեղս արար:* 24 Եւ դարձեալ զինքեան իսկ Պաւղոսի զիջանելն եւ նզով զանձն տենչացեալ լինել վասն ազգատոհմին փրկութեան, զոր գրեալ ասէր ի թղթի Հռոմայեցւոց, եթէ *Ուխտիք խնդրէի ես իսկ ինքն նզովեալ լինել ի Քրիստոսէ վասն եղբարց իմոց եւ զաւակաց եւ ազգականաց ըստ մարմնոյ, որք են Իսրայէլացիք, որոց որդեգրութիւնն եւ փառքն եւ կոտակարանքն եւ արեւնադրութիւնքն եւ պաշտումն եւ անտիրքն:* 25 Ա՛ռ յանձն, ասեն, եւ դու լինել վասն մեր առակաւորս, նզովս. չես մեծ եւ առաւելեալ ի հաւատս արդարութեան քան զսուրբ առաքեալն Քրիստոսի Պաւղոս. բայց ժողովուրդքն Հայոց, Վրաց եւ Աղուանից յոյժ շատ են եւ առաքինի քան զժողովուրդս իսաչահանուացն Հրէիցե:

26 Եւ յորժամ զայսպիսի բազում բանս եւ ստէպ թախանձանաւք զաղաչանս դնէին առաջի զաւրավարին Հայոց Վարդանայ երեցունց աշխարհաց աւագ տանուտեարքն եւ սեպուհքն՝ բերէին այնուհետեւ եւ զսուրբ Աւետարանն, եղեալ ամենեցունց առ հասարակ զճեռս ի վերայ՝ երդնուին ասելով. *Եթէ դու եւեթ առ վայր մի կարասցես յանձն առնուլ պատճառաւորք զասացեալս թագաւորին եւ զերծուցես զմեզ յորոգայթաղի թշնամւոյն յարձակմանց՝ ամենայն ասացելոց ի քէն լուիցուք եւ արասցուք, դնելով զանձինս մեր ի վերայ ուխտին սրբութեան եւ հեղով զարիւնս մեր ի վերայ ամենայն աշխարհին փրկութեան:* 27 Եւ եթէ դիպեցի մեզ թողուլ զաշխարհ եւ զամենայն ստացուածս եւ փախչել յաւտարութիւն՝ ընտրեսցուք հանդերձ կանամքք եւ որդուքք, եւ սիրով յանձն առցուք զաղքատութիւն եւ զմութոյթութիւն. միայն ի բարկութենէս եւեթ ասրեսցուք: 28 Եւ որ որ թուլացեալ ի բանիցս յայսցանէ ստեսցէ ուխտիս այսմ, եւ նենգութեամբ որոշեսցի յերդմանէ սուրբ Աւետարանին եւ ի միաբանութենէ բազմութեանս այսորիկ՝ որոշեալ ճեղքեսցի եւ նա նման Յուդայի, որ ճեղքեալ մեկնեցաւ ի զնդէն սուրբ առաքելոցն. եւ բաժին այնպիսոյն առանց ասպաշխարութեան եւ թողութեան ընդ նմին լիցի մատնեալ անշէջ բոցոյն, զոր պատրաստեաց Աստուած սատանայի եւ արբանեկաց նորս: 29 Եւ որ ինչ վնասք եւ կամ գերութիւնք եւ դորդմունք աշխարհաց երեցունց հասցեն՝ յանձնէ այնպիսոյն եւ միաբանելոցն ընդ նմա խնդրեսցէ վրէժխնդիրն մինչեւ ցյաւիտեան: 30 Իսկ զբարի եւ զաւգտակար պահպանութիւնն, զոր շնորհեալ Փրկչին Քրիստոսի պարգեւեսցէ բազում ոգւոց երեցունց աշխարհացս, վասն քո առ վայր մի հաւանելոյ մեզ՝ եղիցի մնացեալ ժառանգութիւնն այն ի փրկութիւն թողութեան ոգւոյ քո եւ ազգի մինչեւ ցյաւիտեան:

31 Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս ի բերանոյ երից աշխարհաց ազատանւոյն՝ զաւրավարին Հայոց Վարդանայ տեսառն Մամիկոնէից, տեսեալ եւ զկնքեալ ամենեցուն ահաւորապէս երդմամբ

գտուրք Աւետարան ուխտին, որոյ առաջի ուխտեցին եւ աւանդեցին կնքով՝ յարտասուս հարեալ յանձն առ առ վայր մի զպատճառաւոր վիրաւորին վասն երեցունց աշխարհացն եւ բազմութեանց ի նոսա արանց եւ կանանց:

ԻԸ. Եւ այնպէս միաբանեալք ամենեքեան յանձն առնուին կատարել խաբէութեամբ զհրաման թագաւորին, եւ երթեալք ի տուն մոխրանոցին՝ կէսքն ի նոցա ցուցանէին, այլ ոչ ամենեքեան, զպատճառաւոր եւ ոչ ճշմարտութեամբ զխոնարհումն զիսոց իւրեանց սնոտի պաշտամանն: 2 Եւ ոմանք թէպէտ եւ գիտէին զանյարական գլորումն, այլ ցանկացեալք աշխարհիս փառաց՝ փոխանակէին զփառս անեղծին Աստուծոյ ընդ եղծանելի եւ անցաւոր կենաց աշխարհիս:

3 Եւ զայն տեսեալ թագաւորին Պարսից եւ ամենայն մեծամեծաց դրանն եւ մոզուցն՝ նուէրս ազգի ազգի բազում խնդութեամբ մատուցանէին աստուածոց իւրեանց: 4 Խրախ մեծ ուրախութեան առնէին յաւուրն յայնմիկ, հաշուելով այն աւր լինել անշարժ հաստատութիւն թագաւորութեան իւրեանց, կեալ խաղաղութեամբ աներկիւղ այնուհետեւ յամենայն թշնամեաց: 5 Եւ ազուցեալ զտանուտեարսն եւ զսեպուհսն զերեցունց աշխարհացն, զՀայոց, զԿրաց եւ զԱղուանից, ի հանդերձս թագաւորականս զարդարէին. այլ եւ բազում եւ այլ ազգի ազգի պարգեւաւք եւ պատուաւք, զիւղաւք եւ ազարակաւք, ըստ իւրաքանչիւր ուրուք պիտոյից, լցուցանէին զամենեսեան. զորս եւ ի հրաժեշտի կացուցեալ՝ փութացուցանէին հասանել յիւրաքանչիւր յաշխարհս: 6 Տուեալ ընդ նոսա բազմութիւն սուտ վարդապետաց, զոր եւ մոզ անուանեն, յորդորէին ուսանել զուսմունս ծաղրելի շնչմանց եւ ընդունչսարկու քարթնջմանց խաւսսն, որպէս զաւճակոչսն եւ զորովայնախաւսս. պատուէր տային՝ յերեսին յաշխարհսն կարգել զխաբէութեան դպրոցս եւ ուսուցանել առ հասարակ զբնաւս, զարս եւ զկանայս, զուսմունս մոզուցն:

7 Որոց առեալ ի յանձն՝ զբազմութիւն մոզուցն տանել ընդ ինքեանս յաւժարէին: 8 Երթեալք այնուհետեւ հրաժարեալք ի թագաւորէն Յազկերտէ եւ ի մեծամեծ աւագանւոյն զբանն՝ զովութիւնս սուտս եւ շնորհակալութիւնս խաբէութեամբ իւրաքանչիւր ոք ի պատճառելոցն առ վայր մի ըստ իւրում զարելոյ իմաստից մատուցանէին թագաւորին եւ ամենայն աւագանւոյն Արեաց, մանաւանդ առաւելագոյն չարաթունին Միհրնէրսեհի: 9 Եւ էր պատճառ շնորհակալութեանն յամենեցունց մտաց այս, եթէ Ամենայն թագաւորք, որ յառաջ քան զձեզ էին ի զահուղ յայդմ, ձեր նախնիքն՝ սիրէին զձեզ, հոգալով զմեր շինութիւնս եւ զաւգուտս մարմնաւորս. բայց դուք առաւել ցուցիք զսէրն որ էր առ մեզ, զի զյաւիտենական կենդանութիւնն մեր զմտաւ ամիք ծանուցանել մեզ եւ պարգեւել: 10 Եւ եթէ նախնեացն քոց ծառայեցաք յամենայնի յաւժարութեամբ եւ կամաւ յամենայն պէտս, յոր եւ հրամայէին մեզ. իսկ քեզ՝ ամենայն անձին պարտ է ոչ իբրեւ զմի անձն սպասս մատուցանել, այլ որպէս զբազում անձինս զմի անձն առնել եւ անձանձրոյթ հպատակել զցայգ եւ զցերեկ աւգտախնդիր թագաւորութեանդ. քանզի յաղագս զիւտի մոլորեալ ոգւոյս մերոյ փութալ հոգացարե:

11 Եւ սորա իւրաքանչիւր անձին այսպիսի ինչ եւ եւս առաւել, ըստ իւրաքանչիւր կարի, ասացեալ զովութիւնս՝ լռեալ դադարէին: 12 Իսկ սպարապետն Հայոց Վարդան տէրն Մամիկոնէից կարգեալ զիւրն զառանց պատճառաւորաց զանսուտ բանս եւ զիմելոց իրս, որպէս ի դէմս զովութեան թագաւորին եւ ամենայն բազմութեան աւագանւոյն Արեաց՝ ասէր այսպէս, թէ .Չիմոց զնախնեացն զհպատակութիւն եւ զվաստակ, զոր յայս դուրս եւ առ ձեր թագաւորութիւնդ արարեալ է, ի ժամանակէ յորմէ հետէ կարգեալ ենք ի ձեր ծառայութիւնդ՝ դուք ամենեքեան քաջագոյն զիտէք, եւ ինձ ոչ է պիտոյ յաղագս այդպիսի իրաց մի ըստ միոջէ տեղեկացուցանել զձեզ, զոր ստուգագոյն առաւել ճանաչէք քան զիս: 13 Իսկ թէպէտ եւ շատ նուազ եմ քան զիմ նախնիսն՝ սակայն որչափ կարն էր յիս՝ եղեալ էր ի մտի արդար վաստակաւք հաճել զմիտս ձեր. եւ ուր հասեալ էի ի գործ ի ձեր հրամանն՝ տեսեալ էր զաւրագլխաց ձերոց եւ իմ ընկերաց ըստ իմ ուժոյ միամտութեամբ զիմ զգործն եւ զվաստակն: 14 Բայց արդ յայսմ հետէ այսպէս կամք են, ջանամ, զի թէ ցայժմ գործեալ ինչ իցէ, եւ ոչ արժանի անուան կամ զովութեան՝ յայսմ հետէ հնարիմ ամենայն զաւրութեամբ եւ ուժով, աւգնականութեամբն Աստուծոյ, գործել գործ

այնպիսի, զոր ոչ միայն առաջի ձեր Արեաց, այլ եւ ի կայսեր դրանն եւ յայլ ազգս պատմեսցի համբաւն այն մինչեւ ցյաւիտեանն:

15 Եւ զայս բանս որպէս ի շնորհէ Աստուծոյ սպարապետին Հայոց Վարդանայ տեսոն Մամիկոնէից ասացեալ, զոր հոշակելոց էր զնահատակութիւնն որ առ Աստուած ի դարս յաւիտենից: 16 Եւ զայսպիսի ասացմունս լուեալ թագաւորին Պարսից եւ ամենայն աւագանոյ դրանն՝ մեծաւ շնորհակալութեամբ զարմացեալք զովեցին զնա եւ զոհացան. քանզի ծածկեաց Աստուած զբան խոստմանցն, զոր ասաց գործել սպարապետն Հայոց Վարդան՝ յաղագս մեծի անուան համբաւոյ, զոր պարգեւեաց նմա Աստուած զանուն նահատակութեան յազգս յաւիտենից:

17 Եւ հրաժարեալք այնուհետեւ յամենեցունց երեքեան աշխարհքն, Հայք, Վիրք եւ Ադուանք, առեալ ընդ ինքեանս զդասս բազմութեան մոզուց՝ դարձան յիւրաքանչիւր աշխարհս, հաստատեալ բազում անգամ եւ ի ճանապարհին զնոյն ուխտ երդման Աւետարանին սրբոյ: 18 Հրաժարեալք եւ ի միմեանց՝ զնացին յիւրաքանչիւր յաշխարհս, ազդ առնել միմեանց ի ժամանակի ըստ Աստուծոյ հրամանատրութեանն՝ զպէտս գործոցն, զոր խորհեցան կատարել: 19 Բայց զրդեշխն Վրաց զԱշուշայ եւ զերկու որդիս իշխանին Միւնեաց Վասակայ, զԲարիկ եւ զԱմիրներսեհ, ոչ արձակեաց թագաւորն Պարսից Յագկերտ ընդ այլ նախարարացն Հայոց. հայելով ի յառաջիկայ իրացն անյայտութիւն՝ կասկածեալ զգուշացաւ:

ԻԹ. Արդ՝ եկեալ հասանէին տանուտեարքն Հայոց հանդերձ սեպհաւքն որ ընդ ինքեանս՝ յաշխարհս Հայոց, ողջք եւ ոչ ողջք, կենդանի կիսամեռք. որք ոչն տեսանէին ըստ յառաջ լուսաւոր եկիցն ողջամբ յայնպիսի հեռաւոր ճանապարհէ: 2 Եւ եկեալ ընդ առաջ նոցա դասք պաշտաւնէիցն Քրիստոսի, բերելով ընդ ինքեանս զնշան կենսատու խաչին եւ զնշխարս սրբոյ առաքելանման նահատակին Գրիգորի, զձայն սաղմոսաց, զորս երգեաց մարգարէն Դաւիթ սուրբ Հոգւոյն շնորհիւ, որում եւ ինքեանք երբեմն ձայնակից եղեալ՝ առաւելագոյն քան զպաշտաւնեայնն նուագէին զերգս երկնաւոր ցնծալից ուրախութեամբ: 3 Այլ անդ էր լսել զձայնս լալոյ եւ զձայնս զուժի, զոչնունս ողբոց եւ բարբառ ճշոյ. տղայք անձկոտք ի գրկաց հարց իւրեանց պակուցեալք փախչէին, կարծելով այլափոխեալս իմն, եւ ոչ զնոյնս նկատելով կերպարանս՝ զարհուրէին, ստեպ հայելով յերեսս մարցն, զորս տեսանէին կողկողագինս միշտ եւ արտաւարաբողիս. յաղագս որոյ եւ ինքեանք յարտասուս հարեալ տղայքն՝ ոչ որ կարէր լռեցուցանել ի դայեկացն կամ ի դաստիարակացն: 4 Ընդ որ հայեցեալ այնոցիկ, որք պատճառանաւք եւ ոչ նշմարտութեամբ ուրացողքն էին՝ փութանակի եւ առ ժամայն կամէին յառնել եւ ընդ ինքեանց սուրն ելանել. որոց ոչ պիտէր եւ առ վայր մի կեալն, քան թէ զայնպիսի տեսանել զաղէտս, եւ ժուժկալել. որք զկերակուրս ուրախութեան, ըստ բանի սաղմոսերգին, իբրեւ զմոխիր ուտէին, եւ զըմպելի իւրեանց արտասուաւք խառնէին. քանզի ոչ որք հաւանէր ընդ նոսա կամակից լինել սեղանոյ, ոչ կին, ոչ որդի, ոչ ազատ, ոչ ծառայ որ եւ ոչ սպասաւորք:

5 Եւ էր այնուհետեւ տեսանել զամենեսեան քակտեալս ի միմեանց եւ պատառեալս. եւ զորոց քաղցր եւ ախորժակ բարբառ Փրկչին Քրիստոսի ասէր, թէ *Են եւ այլ ոչխարք, որ ոչ են յայսմ գայթէ, պարտ է եւ զնոսս ածել այսր, զի եղիցին մի հաստ միոյ հովուիե* ճշմարտի, զոր Աստուած միացոյց, եւ կատարէր զասացեալսն՝ յանկարծակի արցոտեալ թշնամւոյն՝ ցրուեաց վեր ի վայր եւ արար իբրեւ զհաւտ՝ որոյ ոչ գուցէ հովիւ: 6 Վասն ամենայնի այսորիկ սուգ առեալ կոծէին կանայք աւագ ազատացն եւ այրիք ի հրապարակս, մանկամարդ առնականայք եւ արիորդք ի սրահս դոնափակեալս, հարսունք ի սենեակս: 7 Սուրբ եպիսկոպոսք, պատուական քահանայիւր եւ եկեղեցական ուխտիւ, ծերովք եւ տղայովք եւ ամենայն ժողովրդոցն բազմութեամբ՝ կառայ բարձեալ լային ի տանն Աստուծոյ: 8 Եւ էր տեսանել ծեփեալ արեանց հոսմամբք զամենայն դէմս ուղղափառ մարդոց:

9 Իսկ մոզուցն զունդք ստիպով բռնադատէին տանել զկրակս ի տաճար սրբութեանց Տեառն, եւ յայլ յականաւոր եւ ի գեղեցիկ տեղիս շինել ատրուշանս, եւ կարգել բեռնակիրս փայտակրաց ի պէտս կիզման չաստուածոյն անյագի. որոյ յուտելն յանգգայս՝ ոչ ինչ շնորհ ունի պաշտաւնէիցն, եւ ի կրել արտաքս զաւելորդ թրքածս մոխրոցացն՝ ձանձրացուցանել զգագախաղէմ զկրողսն պակշոտեալս:

1. Եւ արդ՝ տեսեալ զայս ամենայն չարիս տեսառն Մամիկոնէից եւ Հայոց սպարապետին Վարդանայ, կոչեալ առ ինքն զամենայն ընտանիս իւր, զեղբարս եւ զազատս եւ զծառայս եւ զամենայն միահամուռ զբազմութիւն դրանն իւրոյ՝ սկսաւ խաւսել ընդ նոսա եւ ասել. Ես ոչ ուրացայ զԱրարչին իմ եւ զտէր Յիսուս Քրիստոս՝ կամաւ եւ կամ առ երկիւրի. քա՛ւ լիցի. եւ ոչ զվարդապետութիւն եւ զհաւատս սրբոյ Աւետարանին, զոր ուսոյց եւ հաստատեաց յիս ճշմարիտ հաւն իմ տէր Սահակ, մերժեցի յինէն. այլ առ վայր մի մինչեւ ի ժամս յայս յաղագս ձեր ամենեցուն զիւտի կորեայ պատճառանաւք, զի գտեալ զիս ձեաւք հանդերձ՝ ապաշխարեցից եւ կեցից: 2 Վասն զի ուսեալ եմ եւ յիշեմ զբարոգութիւն սուրբ մարգարէիցն, թէ *Ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին, այլ զդառնայ նորա եւ զկեալն*, եւ զոր ի միւսում վայրի սուրբ Հոգին ասէ, թէ *Յորժամ դարձցիս եւ հեծեացես՝ յայնժամ կեցցես*: 3 Արդ՝ փոխանակ զի թողի զնա պատճառանաւք առ վայր մի վասն ձեր՝ կամիմ ստուգութեամբ փոխանակ այնր թողոյ զամենայն ինչ իրս կենցաղոյս այսորիկ մինչեւ ի սպառ: 4 Եւ որ որ ի ձէնջ կամակից կարող էք լինել, արհամարհելով զամենայն սնոտի կեանս աշխարհիս, յանձն առեալ ձեաւք հանդերձ վասն անուան Քրիստոսի՝ ընտրեմ զնալ յաւտարութիւնէ:

5 Եւ նորա խաւսեցեալ զամենայն այսպէս ընդ ընտանիս տանն իւրոյ՝ պատասխանի ետ նմա երանելի եղբայրն Հմայեակ եւ ասէ. Փուխ՝ կատարել զոր խորհիսդ, եւ մի՛ յապաղեր. քանզի ոչ որ կարէ լինել երաշխաւոր անձին իւրում եւ ոչ ժամ մի: 6 Աստուծով եթէ կեցցուք՝ եւ առանց խղճի մտաց վախճանի աւուրն դիպեացուք, զամ մի չկարացեալք վաղ եւ կամ անազան զերծանել ի մահուանէ. թէ՛ մուրողութեամբ իցէ եւ թէ աւտարութեամբ՝ նովաւ եւ եթէ կեցցուք եւ անուամբ նորա պարծեացուք զարհանապագ: 7 Չուրացութեանն եւ եթէ զանունն ի բաց ընկեացուք ի մէնջ, եւ խառնեալ ի հաւտն Քրիստոսի՝ կամաւ յանձն առցուք զամենայն վիշտս՝ որ եւ հասանէ ի վերայ մեր, եթէ սով, եթէ սուր, եւ կամ թէ յաւտարութեան՝ մուրողութիւն եւ վախճանէ:

8 Եւ այսպէս միաբանութեամբ արհամարհեալ զամենայն սնոտի մեծութիւն կենցաղոյս այսորիկ՝ առ ոչինչ համարեցան. այլ հանդերձ հաւանելովք ընդ ինքեանս դրամբ եւ ընտանեաւք դէմ եղեալ անցանել ի կողմանս իշխանութեանն Յունաց ճեպէին, ուր եւ թագուցանել միաբանութեամբ եւ կամ աստ անդր ցրուել զանձինս կարացեն: 9 Եւ եկեալ հասանէին ի գիւղ մի, որոյ անունն էր Արամանայ, ի նահանգին Բագրաւանդայ, մերձակայ սահմանակից Բասենոյ եւ Տուարծատափու. ուր եւ սակաւ ինչ աւուրս կամեցեալ հանգչել, եւ զուշ եղեալ ճանապարհն զնալ պատրաստէին ստիպով:

10 Յանկարծակի իրազգաց եղեալ այսպիսի խորհրդոյ եւ գնացից յաշխարհէս Հայոց՝ զմեծէ սպարապետէն Հայոց, զտեսառնէն Մամիկոնէից Վարդանայ, հանդերձ եղբարքք իւրովք, դրամբ եւ ամենայն ախիւ՝ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ, որ եւ մարգպան էր Հայոց ի ժամանակին, եւ ամենայն տանուտերացն Հայոց եւ սեպիացն՝ խորտակեալ սրտիւ զարհուրէին. զմտաւ ածեալ ամենեցուն, որք ի փրկութիւն անձանց իւրեանց ի խնդիր էին, թէ արդ զիտեմք, զի կորեաք ի սպառ, եւ ոչ է հնար մեզ զերծանել ի չարէս յայսմանէ մինչեւ ի սպառ: 11 Զանզի տեղեկացեալ ճանաչէին ամենեքեան, թէ առանց առաջնորդութեան ազգին այնորիկ եւ ոչ մի ինչ իրք եւ զործք աշխարհիս Հայոց երթեալ էին ի գլուխ: 12 Խորհուրդ ի մէջ առեալ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ հանդերձ ամենայն տանուտերամբք Հայոց եւ աւագ սեպիաւք, եւ զմիտս ամենեցուն յիւր կամսն հաւանեցուցանէր, ասելով թէ Պարտ է փութով զհետ զաւրավարին Հայոց Վարդանայ Մամիկոնէի քահանայս առաքել ընտիրս եւ արս աւագս ի տանուտերացս Հայոց, եւ աղաչանաւք դարձուցանել զնա այսրէն. զի առանց նորա մեր այս ամենայն կամք եւ խորհուրդք եւ ոչ մի ինչ վճարին:

13 Եւ արարեալ նամակ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ իւրով մատանեալ՝ հրամայէր նամականի առնել եւ այլ ամենայն աւագ տանուտերացն Հայոց, եւ կնքեալ զնամականին իւրաքանչիւր ուրուք մատանեալ՝ տայր բերել եւ զկնքեալ Աւետարանն ուխտին. եւ արս պատուականս յայտ արարեալ ի քահանայից, զերանելին Ղեւոնդ երէց, եւ զերանելի երէցն զԵրեմիա ի Նոր քաղաքէ, եւ զերանելի երէցն Խորէն ի Սրենոյ, եւ արս աւագս ի տանուտերացն Հայոց, զիշխանն Արշարունեաց Արշաւիր, զիշխանն Դիմաքսենից զՀմայեակ եւ զիշխանն Աբեղենից զԳագրիկ. եւ տուեալ ցնոսա իշխանին Սիւնեաց Վասակայ զամենայն նամականին եւ

զԱւետարանն երդման՝ դեսպանս արձակէր զկնի նորա: 14 Որք հասեալ գտանէին զնա եւ որք ընդ նմայն էին՝ յառաջագրեալ գեաւոյն Արամանայ:

15 Եւ ազդ արարեալ՝ մտանէին զառաջեալ, պատմէին երանելոյն Վարդանայ տեսոն Մամիկոնէից եւ Հայոց սպարապետին եւ առաջի եղբարցն իւրոց Հմայեկայ եւ Համագասպայ զպատճառս իւրեանց փութանակի հասանելոյն առ նոսա, զխորհուրդն եւ զհաւսս հանդերձ երդմամբ որ եղեն ամենայն Հայոց՝ միաբանութեամբ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ. յառաջ բերեալ եւ զԱւետարանն երդման՝ ունէին առաջի երանելոյն Վարդանայ եւ եղբարց նորա: 16 Տային ի ձեռս նորա եւ զնամակն Վասակայ գտեսոն Սիւնեաց եւ զայլոց ազատացն Հայոց, եւ զեպիսկոպոսացն եւ զսեպիացն, եւ պատգամ կարճառաւտիւ ամենեցուն բան, եւ ասէին ցերանելին, թէ Դու աւադիկ հանդերձ եղբարքքդ եւ հաւանեալ ընտանեաւքդ, որք հոգացեալ են սարեցուցանել ընդ քեզ զինքեանս՝ անձնապուրք լինիք. բայց մեք ամենեքեան կորնչիմք զանվախճան կորուստն: 17 Վասն զի ոչ է հնար մեզ առանց ձեր, եւ ոչ զաւակի մերում՝ երբէք պատահել փրկութեան եւ կեալ: 18 Բայց որպէս հոգացեալ խնամ տարէք ձեզ՝ նոյնպէս եւ զայսչափ զբազմութեան ոգիս մի՛ թողուք կորնչել. քանզի եմք աստ բազումք, որք եւ ազգախառն եւ արիւն ձեր եմք. պսակեցարո՛ւք եւ ընդ մեզ ի Զրիստոսէ, որպէս ցանկացեալ ջանայք ընդ ձեր միայն պսակիլն:

19 Եւ զայս ամենայն բանս լուեալ ի քահանայիցն եւ ի նախարար պատգամաւորացն եկելոց՝ սուրբ սպարապետին Հայոց տեսոն Մամիկոնէից Վարդանայ հանդերձ երանելի եղբարքքն իւրովք, եւ զսուրբ Աւետարան ուխտին տեսեալ, եւ զնամականին կարդացեալ զիշխանին Սիւնեաց Վասակայ զմարգպանին Հայոց եւ զայլոց զիւրաքանչիւր ուրուք զընկերակցացն՝ պատասխանի ետ միաբանութեամբ ամենեցուն եւ ասէ. Ես եւ եղբարք իմ եւ ընտանիք կարելոր ընտրելագոյն քան զամենայն ինչ որ է յաշխարհի՛ հաստատեալ եմք ընտրել եւ գտանել զոգուոցն փրկութեան զիւտ, եւ ուսեալ եմք հաստատուն եւ զանշարժ բանն, որ ասէ,- յոր եւ հաւատացեալ եմք անշարժութեամբ,- թէ *Չի՛նչ աւգուտ է մարդոյ, թէ զաշխարհ ամենայն շահեսցի, եւ զանձն իւր կորուսցէ. եւ կամ զի՛նչ տացէ մարդ փրկանս ընդ անձին իւրոյ*: 20 Եւ ոչ զմեր եւեթ զոգուոց խնդրեմք զաւգուտն, այլ եւ ընդ այլոցն խնդամք ընդ փրկութիւն: 21 Եւ ոչ՝ որ փախուցեալս եմք՝ յերկիւղէ որ ինչ սրոյ կարծիցէ զայս զմենջ, յորմէ ոչ որ երբէք զանգիտեալ յազգիս մերում, եւ ոչ երբէք. եւ թէ ո՛րպէս ի վերայ ընկերի բարւոյ առաւել քան յանձին միշտ հոգալով զանձն եղեալ է այսմ տոհմի՛ զայն եւ ամենայն դուք, Հայք, զիտէք ստուգութեամբ ի պատմութենէ գրոց եւ ի լսելոյ ձեր յաւագաց: 22 Բայց ի նենգաւոր խաբէութենէ ձերմէ, զոր արարեալ է ձեր ընդ նախնիսն մեր հանապազ՝ զայն ամենայն յիշելով զնացեալ եմք լինել անձնապուրծք. որպէս ցանկ ձեր մղեալ է զմեզ ի նեղ, եւ զձեր անձինս ի բաց ունելով՝ մեր միայն ազգս պատահեալ է վշտաց մեծաց եւ մահուոց: 23 Բայց սուրբ եւ երկնաւոր հրաւիրակիդ Աւետարանի ոչ կացեալ որ է ընդդէմ ի մեր ազգէս, եւ ոչ մեք կամք. քա՛ւ լիցի: 24 Դուք թէ միամտութեամբ վարիք եւ կամ երկմտութեամբ՝ դուք զիտէք եւ սուրբ Աւետարանդ, որ ճանաչէ զամենայն եւ դատի ըստ իւրաքանչիւր գործոցն:

ԼԼ. Եւ զայս ասացեալ սրբոյ առնն Վարդանայ տեսոն Մամիկոնէից եւ Հայոց սպարապետի՝ կամակցութեամբ երանելի եղբարցն իւրոց եւ սիրելեաց դարձան անդրէն առ ընկերսն իւրեանց ի բանակն Հայոց: 2 Եւ եկեալք ի միաբանութիւն բազմութեանն՝ ոչ առնէին դուլ եւ դադար խորհուրդք սրբոյ սպարապետին Հայոց Վարդանայ՝ լոկ միայն առտնին կատարել քահանայիւք եւ այլ բազմութեանն պաշտաւնէիւք դրանն իւրոյ զպաշտաւն կարգեալ ժամուոցն, զոր զցայգ եւ զցերեկ բազում փութով վճարէին անյապաղ. այլ միաբանութեամբ ամենայն Հայովք երթալ յեկեղեցի ցանկայր: 3 Բայց թեպէտ եւ նեղէր չերթալով, այլ եւ կամաւ արգելեալ՝ առ վայր մի համբերէր իրացն, հոգալով եւ զպէտս ընկերացն, որպէս իւրոյ տանն եւ անձին. մանաւանդ յաղագս Աշուշայի Վրաց բղեշխի եւ որդուոց իշխանին Սիւնեաց Վասակայ, զորս արգելեալ պահեաց անդրէն ի դրան թագաւորն Պարսից Յազկերտ: 4 Եւ զայս խորհէր սուրբն Վարդան, իբրեւ ոչ առ ի պէտս ինչ աւգնականութեան իւրում առաջադրեալ գործոյն, քանզի չխորհէր զյաղթութեան ինչ անուն գտանել, այլ զհեղումն արեան անձինն ի վերայ շինութեան ուխտի եկեղեցույ մնչէր ըմբռնել. բայց հոգայր իբրեւ զբարեսէր, թէ մի՛ գուցէ դժուար ինչ արանցն ի թագաւորէն դիպիցի, եւ վնասիցին:

5 Բայց իշխանն Ամատունեաց Վահան ոչ տայր դուլ եւ դադար զաւրավարին Հայոց Վարդանայ. այլ մերթ ինքեամբ եւ մերթ այլովք ստիպէր՝ վաղվադակի յայտնել զիրս ապստամբութեանն, կարծեցուցանելով որպէս հոգւոյ եւեթ հոգալ զգիւտ փրկութեան. բայց ոչ հոգալով ինչ կարի յայն միտս՝ ըստ խաւսիցն փութացուցանէր զյայտնել իրացն, այլ վասն մթերից առաջին յիտութեանն, զոր ունէին առ միմեանս իշխանն Սիւնեաց Վասակ եւ տէրն Ամատունեաց Վահան: 6 Բայց ըստ ծանր խոհականութեանն իւրոյ հայեցեալ նկատէր, թէ կա՛մ չհաւանեալ ապստամբել իշխանն Սիւնեաց Վասակ՝ մեռանի յիւրոցն ընկերաց անարժան մահուամբ, կամ թէ հաւանեալ առ վտանգին ապստամբել՝ արգելեալ անդրէն ի դրանն որդիքն երկոքեան չարաչար կենալք վտանգեալ պատահեն մահու եւ կամ բազմաժամանակեալ կարելոր կապանաց եւ բանդից դիպեալք՝ տանջին անխնայ: 7 Իսկ սուրբ այրն Աստուծոյ Վարդան տէրն Մամիկոնէից եւ Հայոց զաւրավարն ոչ ի բանս ինչ ուրուք հայէր, այլ զհոգ ընկերացն հոգայր եւ ի նահատակութիւնն ցանկացեալ ընթանայր: 8 Եւ այնպէս ձգեալ բռնի զաւուրս գարնանոյն յերկար, մինչեւ յաւուրս տաւթոյն մաւտելոյ. եւ հասեալ ամիսք տաւթոյն ջերմութեան՝ չու արարեալ ամենայն բազմութիւնն Հայոց ի տեղիս հովոց՝ գային հասանէին ի գաւառն որ կոչի Ծաղկուտն, մերձ ի բերդն ամուր, զոր Անգղն անուանեն. զայն տեղեալք արարեալ բանակետեղս արանց՝ դադարէին անդ զաւուրս տաւթոյն:

12 Իսկ մոգքն, որ ի դրանէն նախարարքն Հայոց ուսուցիչս ածեալ էին ընդ ինքեանս, իբրեւ տեսին, թէ արհամարհեալ են յաչս նոցա ինքեանք եւ արեւք նոցա,- քանզի կանայք նախարարացն, զորս կարծէին մոգքն աշակերտել՝ այնք եւ տեսանել անգամ գարշէին զնոսս, այլ զորդիս իւրեանց եւ զդստերս՝ պատուիրէին ստեյ դաստիարակացն՝ չանցուցանել երբէք առ նոքալք մաւտ. իսկ արքն, որք պատճառանալք կարծեցուցանէին զինքեանս ուրացողս՝ սուտ վարդապետացն եւ հաց ուտել առաջի իւրեանց չտային թոյլ, եւ շրջէին ողորմելի սովամահք.- զնալ ի բաց եւ փախչել չիշխէին, եւ կալն առ նոսս՝ զմահ ծանուցանէր նոցա եւ զկորուստ. եւ տակաւին գրել գաղտ ի դուռն զիրս ապստամբութեանն փութանային:

2 Ապա իմացեալ սպարապետին Հայոց Վարդանայ, թէ կարի հռչակին իրք ապստամբութեանն, եւ ի կարի հեղզայոյն մեծամեծ զործէին վնասք, խորհուրդ ի մէջ առեալ զաւուրս բազումս եւ ժողովեալ զպատուական եպիսկոպոսս եւ զականաւոր երիցունս եւ զաւագ տանուտեարսն Հայոց եւ զսեպուհսն առանձինն,- չեւ դեռ եւս յայնմ ժամու կամեցեալ յայտնել զբանսն իւրեանց մարգպանին Հայոց Վասակայ, զիտելով ոչ միայն լոկ վասն որդւոցն եւեթ զկասումն առն ի փրկութեան դարձէն, այլ զառաւել փառասէր աստուածատեաց խորհրդոց նորա ճանաչեալ զորոճմունս՝ - ասէր ցամենեսեան այնուհետեւ յայտնապէս այրն երանելին Վարդան, թէ Սիւնչեւ ցե՛րբ հանդուրժեմք թագուցանել զճշմարտութիւնն եւ կորնչիմք. եւ այս համբաւ ելեալ տարածեալ եից զամենայն տեղիս. այլ յայտնի լուսով զնասցուք իբրեւ ի տուրնջեան եւ որդիս լուսոյ կոչեսցուք:

3 Մի ոմն յԱստանեայ տանէն, որում անուռն Չանդաղան, սերմն ժանդ, որդի անաւրէնութեան, որ բազում եւ անապաշխար չար զործեալ էր ի կեանս իւրում՝ լսէր յոմանց զխորհեալսն Հայոց եւ երթեալ վաղվադակի գուշակէր նմանոյն իւրում Վասակայ: 4 Որոյ բանից իրագգած եղեալ նենգաւոր քսուին աւագ նախարարքն Հայոց՝ կալեալ զնա ի գեաւղն որ կոչի Արծակ՝ տարեալ կապեցին ի միւսում եւս ի գեաւղ յանուանեալ Բերդկունս, ի նմին Բագրեւանդ գաւառի. զոր եւ ոչ յետ բազում աւուրց ըստ արժանի զործոց իւրոց անաւրէնութեանց քարկոծեալ սատակեցին:

5 Եւ ապա յայտնապէս ժողովեալ միաբանութեամբ ամենայն տանուտեարքն Հայոց եւ սեպուհք, եպիսկոպոսաւքն եւ բազմութեամբ ամենայն քահանայիւք եւ ժողովրդովք, առ երանելի սպարապետն Հայոց տէրն Մամիկոնէից Վարդան, եւ հանդերձ նովաւ մտին թափ ըստ գրոց հրամանին բոլորեքեան առ իշխանն Սիւնեաց Վասակ, առ մարգպանն Հայոց. եւ յայտնեալ նմա միաբան ամենեցուն զխորհուրդն, թէպէտ ջանայր յապաղել նա, մի՛ վասն որդւոցն իւրոց, որք ի դրանն էին, եւ դարձեալ՝ զի եւ կեանքն իւր իսկ ի խնամս չարին միտէին հանապագ՝ ոչ ինչ այնուհետեւ թոյլ տային սայթաքել խորհրդոց նորա այսր անդր. այլ թէպէտ եւ ոչ կամաւ, սակայն ի հարկէ յանձն առեալ միաբանէր ընդ նոսս: 6 Բերել դարձեալ հրամայէին նախարարքն Հայոց սուրբ եպիսկոպոսացն եւ երիցանցն՝ զԱւետարան ուխտին սրբոյ. եւ երդուեալ ամենայն

բազմութիւն զարացն ազատաց եւ անազատաց, հանդերձ իշխանաւն Սիւնեաց Վասակաւ եւ ամենայն տանուտերամբքն եւ սեպհաւք՝ հաստատէին գերդումն. եւ որոց մատանեաւ չեւ եւս էր կնքեալ զԱւետարանն՝ կնքէին. եւ համբարձեալ առ հասարակ զձեռս ընդ երկինս՝ բարբառելով ասէին այսպէս ամենայն բազմութիւնն, այր եւ կին միաբան խնդալիցք.

.Չքեզ, սուրբ Հայր, արարիչ երկնի եւ երկրի, եւ զՌոդիդ քո միածին զտէր մեր Յիսուս Քրիստոս, եւ զսուրբ Հոգիդ կենդանարար, զանորիչ եւ զանքակ Երրորդութեանդ միութիւն, խոստովանիմք արարիչ երկնի եւ երկրի, տեսակաց եւ անտեսից. որ միայնդ եւ Աստուած, եւ չիք այլ որ բաց ի քէն: 7 Որ եւ ըստ մարդասիրութեան յաղագս փրկութեան տիեզերաց՝ ի վախճան աւուրցս մի ի սրբոյ Երրորդութենէդ ծնար ի սուրբ կուսէն Մարիամայ, եւ զամենայն կարիս բարձեալ քոյին մարմնովդ, զոր ի սուրբ եւ յաստուածածին կուսէն առեր՝ տարեալ բեւեռեցեր ի խաչին փայտի. յորում հեղեալ զսուրբ արիւնդ քո՝ ազատեցեր զաշխարհս ի ծառայութենէ մեղաց անիծից. մեռար, թաղեցար եւ յարեար, եւ վերացեալ յերկինս՝ ետուր աւետիս խոստման՝ տանել առ քեզ զամենեսեան, որ խոստովանին առ քեզ, Աստուած ճշմարիտ, թագաւոր թագաւորաց եւ տէր տէրանց: 8 Եւ մեք վկայեմք եւ խոստովանիմք զքեզ Աստուած աստուծոց եւ տէր տէրանց, Աստուած քաւիչ մեղաց մերոց. ուրացեալքս՝ եւ զղջացեալքս, յանցուցեալքս՝ եւ յողորմութիւնդ ապաւինեալքս, զորեալքս՝ եւ կանգնեալքս: 9 Ընկալ զմեզ որպէս զորդին ուրացող, որ ծախեալ աղտեղեցաք զհանդերձ սուրբ մկրտութեանն, զոր զգեցուցեր մեզ աւագանին լուացմամբ, անառակ անաւրէնութեամբ թաւալեցաք ի տղմի ուրացութեանց իբրեւ զդասակսն խոզաց:

10 Եւ արդ՝ դարձեալ առ ճշմարիտ Հայրդ երկնաւոր աղաղակեմք ասելով. Մեղաք յերկինս եւ առաջի քո. շնորհեա՛ մեզ բարեխաւսութեամբ լուսաւորիչ առաքելոցն եւ վաստակովք սուրբ նահատակին Գրիգորի նոցին նմանոյն եւ զործակցի՝ զթողութիւն մեղաց մերոց. եւ զգեցո՛ մեզ զառաջին պատմունանն եւ մաքրեա զոտս զմեր ի խոչիցն չարեաց, որով ծակոտեալ թշնամոյն կաղացոյց զմեզ: 11 Եւ ազո՛ մեզ կաւշիկս պահպանութեան՝ Աւետարանին սրբոյ. եւ դի՛ր զմատանին, զգձած խաչի քո, ի մատին աջոյ ձեռին մերոյ, որով կնքեալք զբոլոր անդամս մեր՝ սարսեալ բանասերկուն փախիցէ ի մէնջ: 12 Եւ որպէս հեղեր դու զարիւնդ քո սուրբ ի վերայ մեղաւորաց, ի փրկութիւն յանցաւորաց՝ պարգեւեա՛ եւ մեզ հեղուլ զարիւնս մեր ի վերայ խոստովանութեանս այսորիկ եւ իւրաքանչիւր թողութեան մեղաց: 13 Եւ որ որ հեռացեալ յուխտէ երդմանցս այսոցիկ ցուցցի ուխտագանց եւ ի միաբանութենէս մերմէ որոշեսցի՝ ելցէ նա արտաքս ընդ Յուդայի, որ մերժեալ ընկեցաւ ի գնդէ սուրբ առաքելոցն, եւ առանց ամենայն թողութեան կացեալ ի ձախու կողմանն՝ լուիցէ ի քէն զահագին բարբառն, զոր ասես յաւուրն հաստուցման, թէ Երթա՛յք յինէն, անիծեալք, ի հուրն յաւիտենից, որ պատրաստեալ է աստանայի եւ արբանեկաց նորս:

14 Եւ ասացեալ զամենայն խոստովանութիւն զարինութեանն եւ զանիծիցն միաբանութեամբ ամենայն բազմութեանն ի ձայն մեծ արանց եւ կանանց՝ հնչեաց երկիրն ամենայն ի բարբառոյ զարացն բազմութեան: 15 Եւ գրեալ զայս ամենայն բանս հաւատոյ ուխտին, եւ կնքեալ նախ մատանեաւ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ եւ ապա մատանեալք ամենայն տանուտերացն Հայոց եւ աւագ սեպհացն, եւ եղեալ ի սուրբ Աւետարանի երդմանն՝ ետուն ցպատուական եպիսկոպոսն եւ ցաւագ քահանայութիւնն որ էին անդ: 16 Եւ կատարեալ զայս ամենայն այսպէս՝ դիմեցին մեծաւ ցնծութեամբ եւ հոգեւոր երգովք ի տուն Տեառն, եւ երկրպագեալ միոյն միայնոյ ճշմարտին Աստուծոյ՝ յի անձկով եւ յերկար եւ անձանձրոյթ ծունրորութեամբ կատարեցին զաղաթսն:

17 Եւ արձակեալք յաղաթիցն՝ ռամիկ զարացն բազմութիւնն դիմեցին ի տուն մոխրանոցին, չմնալով բնաւ աւագացն հրամանի, եւ առեալ զկրակարանն՝ վարեցին ի ջուրսն զկրակսն, որպէս ի գիրկս եղբար, ըստ ասելոյ սուտ վարդապետացն Պարսից. զոր ըմբռնեալ ջրոցն թշնամաբար եւ ոչ եղբայրաբար՝ ծախեցին: 18 Բայց զնոգուցն բազմութիւն պահել առ արն հրամայեցին զգուշութեամբ. եւ ի վաղիւն ընդ ծագել արեւուն արս ի նոցանէ թուով սպանին սրով ի գիւղն, որ կոչի Չարեհաւան:

19. Եւ կատարեալ զայս ամենայն գործս ըստ ասելոցս կարգաւ՝ դադարեցին անդէն զաւուրս տաւթոյն: 2 Եւ ապա փութացան իջանել յԱյրարատ գաւառ. քանզի լուան, թէ Միհրնէրսեհ Արեաց հազարապետ եկեալ ի Փայտակարան քաղաք՝ գունդ կազմէ եւ ընդ Աղուանս արձակէ ի Հայս.

գոր եւ Աղուանից ազատքն, որ ուխտակիցք էին Հայոց՝ ստեյ փութացուցանէին հասանել առ ինքեանս եւ անդէն յԱղուանս ի դիմի հարկանել նոցա պատերազմաւ:

3 Եւ արդ եկեալք յԱյրարատ գաւառ, եւ զայս համբաւ լուեալ ի կողմանցն Աղուանից՝ ստիպեր զերանելի սպարապետն Հայոց Վարդան զտէրն Մամիկոնէից իշխանն Սիւնեաց Վասակ՝ զնալ պատահել նոցա զնդաւ. եւ զինքն մնացուցանէր անդէն պատճառանաւք, ասելով, թէ . Ես աստէն պատրաստիմ. գուցէ, ասէր, այլ ինչ իմացեալ չարախորհուրդն Միհրնէրսեհ՝ գործիցէ ընդ մեզե: 4 Այլ ինքն Վասակ զխաբէութեան ճանապարհն կազմեալ նիւթեր ի սրտի իւրում, ունելով կամակիցս եւ այլ աստուածանենզ արս խորհրդոցն իւրոց՝ յազատացն Հայոց: 5 Իսկ երանելի սպարապետն Հայոց, տէրն Մամիկոնէից Վարդան, ասէր ցիշխանն Սիւնեաց Վասակ, թէ . Որպէս ամաք զմտաւ՝ պարտ է մեզ նախ գորս առաքեմքն առ կայսր՝ արձակել, եւ ապա գոր ինչ հրամայեսցես ինձ՝ առնեմ անխափանե: 6 Եւ նորա յաղագս ճեպով զիւր առաջի եղեալ զխորհուրդն կատարելոյ՝ յանձն իւր առնոյր զասացեալսն յերանելի սպարապետէն ի Վարդանայ կատարել:

7 Եւ վաղվաղակի նամականի արարեալ առ կայսր եւ առ ամենայն աւագանի դրանն Յունաց եւ առ այլ իշխանս եւ կողմնակալս, առ բղէշին Աղճնեաց եւ առ իշխանն Անգեղ տան, ի Ծովս եւ ի Հաշտեանս եւ յԵկեղեաց եւ այլ իշխանաց իւրաքանչիւր տեղեաց, եւ առ մեծ սպարապետն Անտիոքայ: 8 Եւ զայս ամենայն թղթեան կնքեր նախ ինքն իշխանն Սիւնեաց Վասակ իւրով մատանեաւ, եւ ապա ամենայն տանուտեարքն Հայոց: 9 Եւ պատրաստեալ ճանապարհին Յունաց կազմէին զիշխանն տանն Ամատունեաց Վահան, որպէս զայր մտացի եւ խորհրդական, եւ զսուրբ սեպուհն զՀմայեակ, զեղբայրն երանելի զաւրավարին Հայոց Վարդանայ ի Մամիկոնէից տոհմէն, եւ զերանելին Մերիուժան զեղբայր սրբոյն Աղանայ՝ ի տոհմէն Արծրունեաց: 10 Յորոց ձեռն տուեալ զնամականին իշխանին Սիւնեաց Վասակայ եւ ամենայն նախարարաց աշխարհին Հայոց՝ յուղարկէին առ կայսր եւ առ այլ ամենայն յառաջագրեալսն աւագանին Հայոց:

11 Եւ սպարապետն Հայոց տէրն Մամիկոնէից երանելին Վարդան, առեալ ընդ իւր ի տանուտերացն Հայոց, որք ջերմեռանդն սիրով ճեպէին մարտիրոսութեան ժամուն պատահել, որք էին այտոքիկ. Խորէն Խորխոռունի, Արշալիր Կամսարական, եւ Թաթուլ Դիմաքսեան, եւ Արտակ Պալունի, եւ Գիւտն Վահեւունեաց, եւ Հմայեակ Դիմաքսեան, եւ այլ տանուտեարք եւ սեպուհք, եւ բազումք ի զաւրացն Հայոց, որք ինքնայաւժար փութով փափագէին լինել վրէժխնդիր ուխտի սուրբ եկեղեցւոյ, եւ տալ զանձինս ի մահ ի վերայ սուրբ եւ ճշմարիտ հաւատոյն Քրիստոսի. եւ այլ զունդք ի զաւրացն Մարդպետական այրուձիոյ, փոյթք ի գործ պատերազմին առաքինութեան. գորս եւ չարախորհուրդ իշխանին Սիւնեաց Վասակայ ծանուցեալ ոչ հաւանս իւրոյ չար մտածութեանն՝ կազմեալս առաքէր ընդ նմա. եւ գորոց զիտէր զհոլովումն ի վատթար կողմն, եւ ոչ ուղղակի ի խորհուրդ ուխտապահութեանն՝ ի տանուտերացն Հայոց եւ ի սեպիացն, որք էին երեւելագոյնք, եւ յայլ ռամիկ բազմութենէն՝ զայնս արգելեալ առ իւր պահեր:

2 Եւ հրաժարեալ երանելի զաւրավարն Հայոց տէրն Մամիկոնէից Վարդան, հանդերձ ընկերակցաւքն իւրովք եւ այլ զաւրուն արամբք որ էին ընդ նմա, յիշխանէն Սիւնեաց Վասակայ եւ յայլ մնացելոցն ընդ նմա աւագանւոյն՝ ողջախորհուրդ մտաւք զնային ի գործ պատերազմի: 3 Եւ մտեալ ի տուն Տեառն, որ է սուրբ եկեղեցի, երկիր պագանել տեառն Աստուծոյ ամենակալի, առեալ զսուրբ Աւետարանն եւ զնշան կենսատու խաչին՝ ողջունէր, դնելով անյազ ի վերայ բբաց աչացն եւ ճակատու: 4 Չնոյն առնէին ջերմեռանդն սիրով եւ որք ընդ նմայն էին ամենեքեան. եւ ողջամբ զնային ամենեքեան յորդորմամբ սիրոյ: 5 Եւ չեւ եւս հեռացեալք, տեսանէր աւթեւանս ոչ բազումս յԱյրարատոյ երանելի սպարապետն Հայոց Վարդան՝ եւ իշխանն Սիւնեաց Վասակ վաղվաղակի գաղտ դեսպանս առնէր առ Միհրնէրսեհի հազարապետն Արեաց եւ զիւր նենգաւոր խորհուրդն նամակաւ ծանուցանէր նմա: 6 Նոյնպէս արար նամակ եւ առ Նիխորական Մերուխտ եւ առ այլ աւագս, գորս արարեալ էր Միհրնէրսեհի ի վերայ Հայոց,- եւ զՎեհշապուհ հաւատարիմ վերակացու արար, որ էր ի ժամուն սենեկապան արքունի, յետ այնորիկ ապա եւ դպրապետ եղեւ Արեաց,- յորում գրեալ եցոյց նոցա նենգաւոր իշխանն Սիւնեաց Վասակ զիւր խաբէութեանն կամս. .Դուք, ասէ, անհոգ լերուք յեկելոցդ ընդ Վարդանայ ի վերայ ձեր, եւ մի՛ ինչ զարհուրիք.

վասն զի շատք այն են՝ զորս ես աստեն պահեցի առ իս. եւ զայս բազումս ընդ այսր ընդ այնր ցրուեցի. եւ դա յոյժ սակաւուք է եւ ոչ բազմաւք: 7Եւ զայն ոչ յիշէր անարեւնն, թէ սիրտք իշխանաց ի ձեռս Աստուծոյ են. քանզի որով կարծէր չարախորհուրդն շնորհ ինչ առնել նոցա՝ առաւել եւս զաւրուօթիւնն Աստուծոյ ի բարկութիւն սրտամտութեան փոխէր, եւ այնու գրգռէր զնոսս ի վերայ նորա. որ եւ ի ժամուն կատարեալ՝ կուտեցաւ ի գլուխ նորա ցուցակութեամբ:

1Ե. Եւ հասեալ յԱղուանս երանելոյ զաւրավարին Հայոց Վարդանայ տեառն Մամիկոնէից՝ ազդ եղև զաւրագլխացն Պարսից եկք Հայոց. որոց լուեալ՝ փութացան անցանել ընդ գետն մեծ, զոր Կուր գետն կոչեն, եւ ընդ առաջ եկին նոցա մինչեւ ի գեաւդն որ կոչի Խաղիսաղ, յերկրին Աղուանից: 2Եւ տեսեալ սրբոյ սպարապետին Հայոց Վարդանայ զանթիւ բազմութիւն զնոյն Պարսից, եւ յինքեանս հայեցեալ, թէ յոյժ սակաւք են՝ սկսաւ խաւսել ընդ զաւրն Հայոց եւ յիշեցուցանել զբան սուրբ Հոգևոյն, զոր մայրն մարգարէին Մամուէլի ցնծութեամբ քաջալերեալ ի Քրիստոս՝ երգելով ասէր, թէ *Մի՛ պարծեսցի հզարն ի զարոյթեան իւրում, եւ մի՛ պարծեսցի մեծն ի մեծութեան իւրում. այլ որ պարծելոցն իցէ՝ յԱստուած պարծեսցի*: 3 Քանզի ոչ ինչ է ի նուագս եւ ի բազումս յաղթութիւն եւ պարտումն, այլ յԱստուծոյ ակնարկութեանն հրամանիւ: 4Եւ զայս ասացեալ երանելոյ զաւրապետին Հայոց տեառնն Մամիկոնէից Վարդանայ, հայեցեալ եւ ի կամս ընկերակցաց իւրոց եւ ամենայն զնոյն որ ընդ նոսս, թէ ո՛րպէս ջերմեռանդն սիրով զաւրացեալք էին եւ քաջալերեալք՝ իրախալից մտաւք փառաւորէր զՓրկիչն ամենեցուն զտէր Յիսուս Քրիստոս:

5Եւ հասեալք ի ժամ մարտին՝ հայեցեալ տեսանէին ըստ արինի կարգման նկատելոյ զգունդսն Պարսից: 6Կարգեր եւ զիւր գունդն երանելի զաւրավարն Հայոց Վարդան, ըստ բաւականին այրուծիոյն իւրոյ, ընդդէմ նոցա. յերիս առաջս բաժանեալ՝ տայր ի ձեռս իւրաքանչիւր զաւրագլխի. որում աջոյ կողմանն կացուցանէր զաւրագլուխ զիշխանն Արշարունեաց զԱրշաւիր Կամսարականն, որ էր եւ փեսայ զաւրավարին Հայոց սրբոյն Վարդանայ տեառնն Մամիկոնէից, ունելով զդուստր նորա ի կնութեան. եւ նիզակակից տայր նմա զՄուշ զաւագ սեպուհ՝ յազգէն Դիմաքսենից. եւ զահեակ կողմն տայր ի ձեռն Խորենայ Խորխոռունոյ, եւ զաւրավիզն ընդ նմա կացուցանէր զՀմայեակ Դիմաքսեանն. եւ ինքն սուրբ զաւրավարն Հայոց Վարդան պատրաստէր զինքն միջոյ տեղւոյն յարձակման: 7Եւ այսպէս յարիներալ զճակատն եւ յԱստուծոյ խնաման սպառնալովք՝ յարձակեցան ի վերայ թշնամեացն:

8Յորս նախագոյն յառաջեալ ի տեղի մարտին՝ Կամսարականն Արշաւիր եւ Մուշ սեպուհն Դիմաքսենից, որք յանգիտութենէ տեղեացն՝ դիպեցան թանձրախոր սաստիկ մաւրից. Կամսարականն Արշաւիր եւ Մուշ ի յառաւելապէս դիմեցմանէն երիվարացն՝ անկեալք ի տիղմն հանդերձ երիվարաւքն իրէին. անդ կատարեալ պսակեր երանելի սեպուհն Դիմաքսենից Մուշ ի Նիխորականայ: 9Իսկ Կամսարականն Արշաւիր իջեալ յերիվարէն՝ ի հետիոտս սպանանէր զՎուրկն, զեղբայր Լփնաց թագաւորին, եւ իւր ի բաց ձգեալ զերիվարն ի սաստիկ խոր տղմոյն, ուր եւ մոյկ մի զերծեալ յոտանէն թաղեալ մնայր անդէն ի մաւրին. եւ ինքն Կամսարականն միամոյկ, տղմաթաթաւ, հանդերձ ամենայն զինուն, հանեալ զերիվարն ի ցամաք՝ անվեհեր քաջաբար նման թռչնոյ յերիվարն հեծանէր, եւ զարհուրեցուցեալ զթել իւրոյ կողման թշնամեացն՝ փախստական առնէր: 10Եւ հայեցեալ տեսանէր զերանելի սպարապետն Հայոց զտէրն Մամիկոնէից Վարդան՝ հանդերձ ընկերակցաւքն իւրովք եւ ամենայն Հայոց զնոսս, զի արարեալ փախստականս եւ նոցա՝ ածէին առաջի իւրեանց զբազմութիւն զաւրացն Պարսից. յորոց զկէսն սրովք իւրեանց դիպթաւալս յերկիր կործանէին եւ զկէսն գետավէժս արարեալ հեղձամղձուկս առնէին. եւ զայսն ի նոցանէ դաշտացն եւ անտառախիտ մայրեացն ցրուեալս վատնէին:

11 Իսկ ոմանք յաւագորերոյ Պարսիցն ելեալք ի նաւս՝ յայնկոյս գետոյն մեծի փախստեալք լինել ճեպէին: 12 Որ եւ զԿամսարականն Արշաւիր զիշխանն Արշարունեաց ստիպով փութացուցանէր երանելի զաւրավարն Հայոց Վարդան՝ զկնի փախստէից նաւացն նետաձիգ լինել, ի հաստատաձգութիւն եւ յանվրէպ դիպողութիւն առնն վստահեալ: 13 Իսկ Կամսարականն Արշաւիր, որպէս եւ միշտ կամակատար էր բանի սրբոյ զաւրավարին, վաղվաղակի հաւանեալ առ ի նմանէ հրամանին՝ զկնի նաւավարացն եւ փախստէիցն նետաձիգ լինէր: 14Եւ խոցեալ զնաւավարսն եւ զայս բազումս ի նաւսն՝ կարէվէրս առնէր. որոց ընդ տապալել վիրաւորացն

կործանելին նալքն. եւ բագումք ի նաւավարացն եւ ի գլխաւորացն Պարսից գետասոյց եղեալ կորնչելին: 15 Եւ այսպէս շնորհեալ նոցա զյաղթութիւն վերին աւգնութեանն՝ դառնային ի բանակս իւրեանց, գոհանալով եւ աւրինելով զԱստուած:

16 Եւ դադարեալք անդէն ի տեղուջն գաւրն գայն՝ ի վաղին չուեալք անցանէին ընդ գետն մեծ, անուանեալն Կուր գետ, եւ հասանէին ի պահակ որմոյն, որ է ընդ մէջ իշխանութեանն Ադուանից եւ Հոնաց. եւ գտեալ անդ զպահապանս պահակին եւ այլ գաւրականս պարսիկս բագումս, յորոց սուր ի վերայ եղեալ կոտորէին. եւ զպահակն յանձն առնէին թագաւորագնի միում Ադուանի, որում անուն էր Վահան, եւ զնոյն արծակելին դեսպան ի Հոնս եւ առ այլ ամրականս տեղեացն, զորս հաւանեցուցէ միաբանել նոցա գնդաւ. որոց կամաւ եւ յաւժարութեամբ գաւգնելն յանձն առեալ՝ հաստատէին երդմամբ:

17 Եւ մինչդեռ այս ամենայն կատարէր այսպէս յաջողութեամբն Աստուծոյ ըստ կամաց նոցա՝ յանկարծակի դեսպան հասանէր առ երանելի գաւրավարն Հայոց Վարդան եւ առ ամենայն գունդն որ ընդ նմա էին. գոյժ տրտմութեան եւ համբաւ չարաչար տայր նոցա, ասելով, թէ Մտեաց անաւրէնն Վասակ ուխտին Աստուծոյ եւ նենգեալ դրժեաց Աւետարանին երդմանն, եւ ի յետս կացեալ ապստամբեաց ի միաբանութենէ ճշմարտութեանն. նոյնպէս եւ մնացեալքն անդէն առ նմա աւագանին Հայոց յետս կացեալ՝ ընդ նմա ապստամբեցին, եւ դարձուցեալ զերեսս իւրեանց ի ճանապարհէն արդարութեան՝ մոլորեցան զկնի սատանայի. դեսպան արծակեցին ի Պարսս եւ նամակաւք ուխտադրեցին ընդ նոսա. եւ զբերդեան ամրոցացն Հայոց ի բաց կալան, եւ զիւրեանցն բերդակալս արարեալ՝ զգուշացուցին: 2 Եւ զորդիս տոհմին Մամիկոնէից եւ Կամսարականաց եւ զայլոց տանուտերացն ժողովեալ յիւրաքանչիւր դայեկաց՝ յամուրս բերդից իշխանութեանն Սիւնեաց ետ անցուցանել, եւ հրամայեաց պահել զամուրսն զգուշութեամբ. եւ սպա նենգաւորն Վասակ տայ տանել զտղայսն առ թագաւորն Պարսից: 3 Եւ որք խտորեցան զկնի սատանայի ընդ ուխտանենգին Վասակայ՝ են այտքիկ. իշխանն Բագրատունեաց՝ Տիրոց, իշխանն Խորիստունեաց՝ Գաղիշոյ, իշխանն Ապահունեաց՝ Մանէն, իշխանն Վահեւունեաց՝ Գիւտ, իշխանն Պալունեաց՝ Վարազշապուհն, իշխանն Աբեղենից՝ Արտէն, իշխանն Ուրծայ՝ Ներսէհ, եւ այլք յոստանկաց եւ սեպուհք ոմանք յիւրաքանչիւր տոհմէ:

4 Եւ լուեալ զայս ամենայն գործ աղէտից, զոր էր գործեալ նենգաւոր իշխանն Սիւնեաց Վասակ եւ այլ նախարարացն որ ընդ նմա, երանելոյ սպարապետին Հայոց տեառն Մամիկոնէից Վարդանայ, հանդերձ նախարարաւքն եւ գաւրուն որ ընդ նմայն էին՝ չտրտմել ոչ կարէին. եւ զանձինս եւ զգերեալ տղայսն ի պահպանութիւն ամենահնար աջոյն յանձն արարեալ նուիրէին, ասելով այսպէս. Ահա առեալ հեծանոց ի ձեռն Փրկիչն ամենեցուն Քրիստոս՝ սրբել զկալ իւր եւ ընտրել զցորենահատն, ժողովել յերկնից ի շտեմարանն, եւ զյարդն մատնել անշէջ բոցոյն կիզուց անխնայ: 5 Եւ եղիցուք մեք սրբեալք ցորենահատ, եւ ցանկութեամբ սպասեսցուք աւուր նահատակութեան մերոյ, յորում թէ արժանի եղեալ դիպեսցուք մասին սրբոցն՝ վախճան մեր բարի զմեզ պսակէ, եւ զտղայս պահպանեալ սնուցանէ եւ ի տեղիս յիւրաքանչիւր եւ յիշխանութիւն անեալ հասուցանէ, եւ զարբանեակսն սատանայի բագում զղջմամբք ամաչեցուցեալ նշաւակէ աստ եւ ի հանդերձելումն:

6 Եւ ասացեալ զայս երանելոյն՝ չուեցին միաբան ամենեքեան յաշխարհէն Ադուանից յերկիրն Հայոց ի գաւառն Այրարատոյ. եւ անդ գաւուրս դառնաշունչ աւոյ ձմերայնոյն ըստ սովորութեան իւրեանց դադարեալք՝ փութային առ հասարակ անձկով գաւուրս զարնանային ամսոյն տեսանել եւ յար իւրեանց նահատակութեան պսակին հասանել: 7 Քանզի ոչ եւս ինչ այլ բնաւ անէր զմտաւ որ զյաղթութիւն եւ կամ զպարտումն, այլ ցանկացեալք, որպէս ծարաւիք, բաժակին փրկութեան՝ իւրեանց կատարմանն պատահել եւ ընդունել մնային:

8 Իսկ նենգաւոր իշխանն Սիւնեաց Վասակ ոչ երբէք դադարէր գրել նամականի առ իշխանս եւ շինականս եւ քահանայս աշխարհիս Հայոց. ցուցանէր իմն բերեալս ի դրանէ ուխտս սուտս ի վկայութիւնս ընդունայնս, թէ Արքայից արքայ զքրիստոնէութիւն շնորհեաց աշխարհի, եւ զվնասս կոտորածի մոզուցն չխնդրէ. եւ զապստամբութենէն ասէ, թէ բնաւ եւ յիշեմ իսկ ոչ, միայն թէ ի բաց դառնայք ի իւրատուէ եւ ի բանից Վարդանայ, եւ մի՛ կորնչիք ընդ դմատ: 9 Եւ զինքենէ գրէ ուխտանենգն Վասակ, թէ .եւ լինիմ միջնորդ այսմ ամենայնի, եւ անվնաս պահեմ զաշխարհս

Հայոցն: 10 Եւ տուեալ ի ձեռս սուտ քահանայից զգրեալսն՝ նենգաւորին Վասակայ, որոց անուանքն են չքահանայիցն այս. Չանգակ մի ոմն, Սահակ Չայնոդ, եւ միւս ոմն Պետրոս Երկաթի: 11 Եւ էին Սահակն եւ Պետրոսն ի գաւառէն Սիւնեաց. յորոց ձեռս տայր զաղտ յերանելի սպարապետէն Վարդանայ նենգաւորն Վասակ զգրեալսն շրջեցուցանել ընդ աշխարհս Հայոց. զոր լուեալ թուլացելոցն ի հաւատս եւ անյուսիցն, հաւատացեալ բանից նենգաւորին՝ կորնչէին: 12 Իսկ պինդքն եւ մարտիրոսութեան տենչողքն իբրեւ յէին զայս ամենայն բանս ցնորից՝ եւս առաւել պնդեալք զաւրանային, եւ աւուր աւետաբեր փրկութեան իւրեանց սպասէին յուսով:

ԼԷ. Եւ կատարեալ զաւուրս ձմեռնային ցրտաշունչ աւդոցն եւ հասեալ ի տաւն մեծ գատկին բովանդակ ուխտապահքն, եւ ամենայն աշխարհի եղև խնդութիւն, հրեշտակաց եւ մարդկան. քանզի խառնուրդք խաղաղութեան եղևն ընդ միմեանս աւետաւոր յարութեամբ կենարարին. զոր տաւնեալ ուրախութեամբ զուարճանային:

2 Եւ յետ սակաւ ինչ աւուրց անցելոց լուան, եթէ զաւր եհաս բագում ի Հեր եւ ի Չարեւանդ գաւառ: 3 Եւ երանելի սպարապետն Հայոց տերն Մամիկոնէից Վարդան ազդ առնէր ուխտապահացն, որք յաղագս տաւնի աւուրցն երթեալք էին ի տունս իւրեանց՝ կատարել գտաւնն գատկի առ ընտանիս իւրեանց, եթէ .Գունդ բագում հասեալ գայ, բերելով աստուածասիրացն պսակս երկնաւորս. արդ՝ որ ոք ցանկայ առնուլ՝ անապարեցէ՛ք, զի մի՛ վրիպեսցի ոք եւ զղջանայցէ: 4 Եւ եթէ ոք խորհի այլազգ ինչ, որպէս եւ այլքն, որք խոտորեցան զկնի սատանայի՝ դադարեալ հանգիցէ՝ ուր եւ թուեսցի հաճոյ ումեք: 5 Քանզի ոչ ոք պսակի ընդ ընկերաց իւրոց՝ թէ ոչ տանջի. այլ իւրաքանչիւր ոք անձին իւրում զանձէ զհողեղէնսս եւ զյաւիտենականսն:

6 Եւ զայս լուեալ ճշմարտասիրացն եւ զանմահութիւն սիրողացն՝ դորդեցան, ելելիս առնելով զմիմեամբք, որպէս հաւտք, որ ի ձայն արի փութայցեն զկնի հովուացն: 7 Թուի ինձ, ոչ այնպէս ընթացեալ երագունս Աբրահամայ ի տանել զորթն հրեշտակացն, որք խոստացան տալ նմա զորդին՝ որպէս ճեպեալ ընթանային զաւրքն Հայոց զհետ երանելոյն Վարդանայ սպարապետին Հայոց, երթալ յընթրիսն Քրիստոսի եւ ուտել զհաց հրեշտակաց:

8 Եւ այսպէս եղեալք ըստ նմանութեան սուրբ առաքելոցն ամենեքեան մի սիրտ եւ մի հոգի՝ առաքէր երանելի սպարապետն Հայոց Վարդան, միաբանութեամբ աւագանւոյն որ ընդ նմայն էին, սեպուհ մի յազգէն Ամատունեաց, որում անուն էր Առանձար, իբրեւ երեք հարիւր հեծելով՝ երթալ լրտեսել զբագմութիւն զաւրացն Պարսից, եւ տալ զրգիռս, եթէ հնար իցէ, առ ի փութապէս, ասէ, գալ բերել մեզ զպսակս արքայութեան, զոր ի ձեռն նոցա պարգելէ մեզ Փրկիչն Քրիստոս, յաւիտենից բարութեանցն տուիչ: 9 Եւ երթեալ Առանձար եւ գունդն որ ընդ նմա՝ այնպէս շնորհեցաւ նմա յԱստուծոյ, որպէս զի տեսին զբանակն Պարսից. եւ զհզաւր վերջապահ թելով միով անկեալ՝ զբագումս հանէին ընդ սուր, եւ զայս փախստականս արարեալ արկանէին ի զաւրն Պարսից. եւ ինքեանք դարձեալ ողջանդամք հասանէին ուրախութեամբ ի գունդն Հայոց եւ պատմէին նոցա զԱստուծոյ զաւրութիւնն, զոր յաջողեաց նոցա Փրկիչն:

10 Եւ լուեալ երանելոյ սպարապետին Վարդանայ հանդերձ միահամուռ զաւրաւրն՝ զոհանային եւ աւրհնէին զամենահզաւրն Աստուած: 11 Պատմէին եւ վասն զաւրագլխացն, թէ Մուշկանն Նիւսաւաւուրտ եւ Դողվճն են. տային գիտել եւ զայն եւս սթափութեամբ հասանել ի միջոյ կողման աշխարհիս: 12 Չոր լուեալ երանելոյ սպարապետին Հայոց եւ որ ընդ նմայն էին՝ եւս առաւել ճեպէին երթալ ընդդէմ նոցա. նախ՝ վասն վաղվաղակի պատահելոյ նոցա ժամու մարտիրոսութեան. քանզի անձանձրոյթ աղաթէին հանապազ ի տուէ եւ ի գիշերի, լինել արժանի այնպիսի մասին երկնաւորի. եւ երկրորդ՝ ասէին, թերեւս անդէն ի տեղուցն ի Հեր եւ ի Չարեւանդ գաւառին վճարին ելք զործոյն պատերազմին, եւ ոչ ոք լինէր արգել զաւրուն Պարսից հասանել յաշխարհն Հայոց սպանութեամբ եւ զերելով յարձակել եւ վնասել: 13 Եւ սոցա թէպէտ եւ ամեալ զայսպիսի ինչ զմտաւ կամէին փութալ՝ սակայն եւս առաւել ստիպով եկեալ հասանէին գունդն Պարսից ի գաւառն Արտագ, հուպ ի գեաւդն որ կոչի Աւարայր, ի շրջափակ տեղի Տղմուտ դաշտին, զոր ընտրեաց յաղագս երկիւղի զաւրացն Հայոց. ամուր սպաստանի անձանց համարէին պատշաճ, եւ ի միջի նորա ամեալ դակիշ բանակէին:

ԼԸ. Իսկ ի յաւուր ուրբաթու մեծի տաւնին պենդէկոստէին դիմեալ հասանէին մերձ ի նոյն տեղիս զաւրքն Հայոց, գտեալ անպատրաստագոյն զզաւրսն Պարսից. որոց թէ կամեցեալ էին՝

կարող էին մասնաւորապէս վնասել երամակարձակ ծուլացելոցն. բայց թոյլ տուեալ դադարեցին յայնմ աւուր. քանզի ոչ էր եղեալ ի մտի նահատակութեան փափաքողաց՝ այնուհետեւ յաղթել, վասն տեսանելոյ հանապազաւր զհոգեկորուսացն զապականումն, այլ միշտ եւ հանապազ ի կէտ կոչման եւ տենչալի մարտիրոսութեանն փութանային հասանել:

2 Եւ ժողովեալք այնուհետեւ մաւտ առ զաւրսն Պարսից բանակէին, մինչ եղեալ սահմանն ընթացից տուրնջեանն կատարէր: 3 Եւ հասեալք ի ժամ երեկոյին եւ զկանոն պաշտաման ժամու աղաթիցն ըստ սովորութեանն լցեալ՝ զուարճանային չափաւոր ուրախութեամբ կերակրովքն: 4 Եւ կատարեալ զամենայն՝ առնուին հրաման ի սուրբ քահանայիցն՝ արթուն խնդրուածովք կատարել զգիշերն յաղաթս: 5 Եւ զգայզն ամենայն դասք քահանայիցն, մերթ սաղմոսարանին զորդայիք, մերթ վարդապետական բանիք, քաջալերէին զբազմութիւն զաւրացն՝ վայր մի քաջանալ, եւ անսպառ բարեացն լինել ժառանգաւոր: 6 Իսկ սուրբ երէցն Յովսէփ, որ եւ զկաթողիկոսութեանն Հայոց ունէր զաթոռ, հրաման տայր երանելոյն առն Աստուծոյ Ղեւոնդի խրատել զժողովուրդն եւ քաջալերել: 7 Եւ սուրբ երէցն Ղեւոնդ զամենայն զգիշերն անձանձորոյթ առաքելական վարդապետութեամբ զաւրացուցեալ ուսուցանէր զամենեսեան յորդարուղի իմաստութեամբ, առակաց մեկնութեամբք, հոգէշնորի վարդապետութեամբ. որոյ բանքն նման քաղցրութեան մեղու բոխէին ի բերանոյ արդարոյն, որ էր յտղացն ցնծութիւն. եւ ախորժաբար զնա ծանուցանէր վերին ազդեցութեամբ լուսանճանչ պայծառութիւնն ի նմա ներքին մարդոյն եւ տեսակութիւն հրեշտականման երեսացն կերպարանի: 8 Չոր եւ յառաջագոյն ժամանակի, կալով ի քուն սրբոյն, այրն Աստուծոյ Մաշտոց վարդապետն նորին՝ հանդերձ եւ այլ աշակերտաւք իւրովք, երանելեաւս Կորեամբ եւ Արձանաւ, տեսանէին արթնութեամբ ճառագայթեալ շուրջ զնովաւ լոյս սաստիկ. որք անդէն եւ անդ ծանեան երանելի արքն սուրբ Հոգւով զվախճան սրբոյն, թէ նահատակութեամբ կատարի. զոր թէպէտ եւ նմա ոչ յայտնեցին զսքանչելագործութեան զտեսութիւնն, սակայն ի բագում շշնջին՝ պատմեալ հոչակեցաւ բան երեսմանս այսորիկ: 9 Որ յուսուցանելն իւրում բագում բանս հոգեւորս՝ յիշեցուցանէր ամենեցուն զվարս եւ զժուժկալութիւն առաջնոցն, եւ նախ զանպատումն զհամբերութիւն սրբոյն Գրիգորի, ապա զայլոցն ամենեցուն. Որոց զիտացեալ, ասէ, զվաղ եւ զանագան կենցաղոյս զվախճան՝ ընտրեցին ըմբռնել զյաւիտենից կեանսն: 10 Ոմանք տանջանաւք եւ մահուամբ, ոմանք պահաւք եւ զետնատարած անկողնաւք, այլք աղքատսիրութեամբք եւ աւտարասիրութեամբք յանգէտս ընդունել զհրեշտակս արժանի եղեն. եւ կէսք աշխարհաշինութեամբք եւ արդար դատողութեամբ երեսեալ՝ ընտիր գտան Աստուծոյ: 11 Քանզի ոչ բոլորեցունց դիպի մարտիրոսութեան վիճակն, այլ ըստ ժամանակի որպէս եւ բաշխէ վերին տեսչութիւն: 12 Եւ պարտին առողքն՝ արդար վաճառականութեամբ գնել ընդ անցաւորիս զանանցն, ընդ սպականացուիս զանանց բարութիւնսն: 13 Իսկ պահեալքդ այժմ մեծի եւ պատուական բաժակի՝ փութացուք լինել արժանի հասանել ի մասն ժառանգութեան սրբոցն ի լոյս. զորոց զպատուականութիւնն սաղմոսերգուն զոչէ ասելով. *Պատուական է առաջի Տեսնն մահ սրբոց իւրոց*: 14 Ահա եւ ճգնասէրն Գրիգորիոս վարդապետն ձեր կոչէ զձեզ յերկնային քաղաքն Երուսաղէմ, յամենատենչ եւ յանուշահոտ ընթրիսն Քրիստոսի, ուստի մերժեալ են ցաւք եւ տրտմութիւնք եւ հեծութիւնք:

15 Բագում եւ այլ բանիք հոգեղինաւք եւ շնորհաւք վարդապետութեամբք քաջալերել զիւրաքանչիւր որ ի մեծամեծ աւագանոյն Հայոց սուրբն Ղեւոնդ, հանդերձ երանելեաւս Յովսէփաւ. որ թէպէտ եւ զձեռնադրութիւն երիցութեան ունէր՝ սակայն յաթոռ կաթողիկոսութեանն էր վիճակեալ արժանաւորապէս: 16 Որոց խրատեալ եւ զաւրացուցեալ հոգեւոր բանիք զամենայն գիշերն՝ լինէր ամենայն մարդ ի կամաւոր յտղացն վառեալ, որպէս աներկիւղ ամրութեամբ, սուրբ Հոգւոյն զինու: 17 Որք զարինադրեալ ժամս գիշերոյն կարծէին երկայնագոյն քան զայլ գիշերացն, եւ տեսանել զառաւաւտ փրկութեանն բաղձային, որպէս զի հասեալք արբցեն զբաժակ արքայութեանն երկնից:

18 Որոց աստուածաշնորի բանից եւ մարտիրոսայորդոր վարդապետութեան հրեշտականման տեսնն Յովսէփայ եւ Ղեւոնդի մտադիւրութեամբ լուեալ երանելոյն Վարդանայ տեսնն Մամիկոնէից՝ տայր պատասխանի, թէ Մուր քահանայից եկեղեցւոյ պատիւ ձեռնադրութեան ոչ է ի մարդկանէ, այլ ի սուրբ Հոգւոյն յաջորդեալ շնորհէ. նոյնպէս եւ բանք սոցա

զամենայն առողջ խորհուրդս յտղացն ի յերկինս հայեցուցանէ. որպէս եւ այժմ իսկ զամենայն գիշերս անհանգիստ ձայնիւ յորդորէին զամենեսեան յերկնաւոր ընթրիսն, յիշեցուցանելով մեզ զչարչարանսն սրբոյն Գրիգորի. յորոց բազումք որ աստ կամք, ոչ միայն աշակերտք, այլ ազգախառնութեամբ եմք հաղորդեալք: 19 Փութասցո՛ւք ժամանել ի հարսանիսն Քրիստոսի եւ ի հրաւիրակսն, ի գունդ սուրբ առաքելոցն, եւ յընթրատուն Քրիստոս, որ բացեալ գրուռն արքայութեանն՝ սպասէ ընդունել զամենեսեան եւ ուրախ առնել. որոյ ուրախութիւնն մշտնջենաւոր է եւ անանց եւ անվախճան: 20 Փութասցո՛ւք առանց յապաղելոյ, եւ մի՛ որ նման Յուդայի, որ յառաքելական դասուէն քակտեցաւ՝ նման նմա գոցի. որպէս եւ յայսմ գիշերի տեսէք, որք մեղկեալ զկնի սատանայի ընթացան: 21 Այլ ես բաժակին, որում վաղնջուցն ցանկացեալն էի՝ փափաքանաւք ընդունիմ, եւ ըստ գրեցելումն գոչեմ. *Չբաժակ փրկութեան ընկալայց եւ զանուն Տեառն կարդացից:*

22 Եւ զայս ամենայն այսպէս խաւսեցեալ սրբոյ զաւրավարին՝ ի ժամ հաւուն ասելոյ հրաման տային սուրբն Յովսէփ եւ Ղեւոնդ, հանդերձ ամենայն քահանայիւքն, զպաշտաւն կանոնին կատարել, որով նպարակեալ վառեալ զինու Հոգւոյն յուղարկէին յաստուածատունկ վայելչութեան դրախտն: 23 Եւ հաղորդեալ զաւրացն Հայոց ի պատուական խորհրդոյն մարմնոյ եւ արեան՝ ի գործ առաջիկայ երկնաւոր իրացն փութային:

ԼԹ. Վասն զի մերձեալ էր այնուհետեւ ժամ ելից արեգական, եւ գունդն Պարսից ճակատել ի պատերազմն պատրաստէին եւ վառէին, եւ սուրբն Վարդան տէրն Մամիկոնէից բաժանեալ զիւր գունդն յերիս առաջս՝ միջոցի գնդին կարգէր զյիսաւոր զտէրն Արծրունեաց, եւ զմարդպետն Միհրշապուհ՝ հանդերձ իշխանաւն Արշարունեաց Արշաւրաւ եւ երանելի արամբն Արտակաւ, իշխանաւն Մոկաց, եւ այլ աւագ նախարարաւքն. եւ կողմանն աջոյ կարգէր աւագ՝ զերանելին Մախագ Խորէն, հանդերձ երանելեաւն Թաթաւ, տեառն Վանանդայ, եւ սուրբ արամբն Ներսէհիւ Քաջբերունոյ եւ այլ աւագ նախարարաւքն. եւ ընդ ահեկէն կողմանէ պատրաստէր զինքն իւրով զնդովն եւ իշխանաւն Առաւելենից Փափագաւ եւ այլ իշխան նախարարաւքն Հայոց. քանզի յայն կողմանէ առաւելապէս երեւէր դակիշ գնդին Սիւնի զաւրուն եւ այլ զաւրաւոր արանց նշանք դրաւշիցն: 2 Եւ զՀամագասպեան զիւր եղբայրն թողոյր վերջապահ, եւ պատուիրէր նմա՝ մի՛ գորք բռնադատել, այլ յորդորել միայն բանիւք՝ յաղագս իւրեանց փրկութեան:

3 Եւ այսպէս բաժանեալ յերիս առաջս զզաւրսն Հայոց սրբոյն Վարդանայ, եւ արիւնեալք ի բերանոյ սուրբ քահանայիցն, արիւնաբանելով զԱստուած՝ յարձակէին ի վերայ միմեանց երկոքին կողմանքն, Հայոց եւ Պարսից: 4 Եւ ելելէս արարեալ այնուհետեւ՝ յառաջէին արք ցանկացաւորք մարտիրոսութեան պսակին, եւ զզաւրսն Պարսից ի փախուստ դարձուցանէին զառաջինն: 5 Իսկ այլ բազմութիւն զաւրացն Հայոց, որք առ հարկի եւ ոչ կամաւ, մանաւանդ զի եւ զայլս յերկուանաւոյ եւ դարձուցանելոյ յետս, որք երկնից բարութեանց ցանկացեալք էին՝ անդէն ի փախուստ դարձեալ կորնչէին զյախտենից կորուստն: 6 Եւ տեսեալ զաւրացն Պարսից զգունդն Հայոց լքեալս եւ պարտասեալս առ ի կոտորել զազգն իւրեանց, հայեցեալ եւ յայն եւս, զի փախուցեալ երթային զաւրքն Հայոց՝ ի մէջ առեալ շուրջ գնաւքաւք պատեալ ծովանային. ուր եւ ցանկալի խնդրոյն դիպեալք՝ կատարէին այնոքիկ: 7 Ստիպով այնուհետեւ զհետ փախստէիցն Հայոց անցանէին զաւրքն Պարսից. որոց հասեալ՝ զոմանս կոտորէին, եւ զայլ ոմանս արգելեալ ի տեղի ինչ ամրոց արգելուին. որոց ոմանք հատեալ զնիզակափակ գիշերոյն պահապանացն եւ զբազումս ի նոցանէ կոտորեալ՝ զնացին ողջանդամք: 8 Եւ այգոյն ի փախստէիցն Հայոց ձերբակալ արարեալ ածին ի բանակն եւ կոտորեցին սրով, եւ զայլս բազումս արկեալ զփղաւք սպանանէին. եւ մնացորդք փախստէիցն յայլ եւ այլ տեղիս Հայաստան աշխարհիս ցրուեցան:

9 Բայց որ ի ժամուն երանելի եւ երկնաւոր կոչմանն եղեն արժանաւորք ընդ սրբոյն Վարդանայ եւ նահատակեցան՝ են այսոքիկ. յազգէն Խորխոռունեաց՝ երանելին Խորէն. յազգէն Պալունեաց՝ երանելի սեպուհն Արտակ. յազգէն Գնդունեաց՝ երանելին Տաճատ. յազգէն Դիմաքսենից՝ երանելին Հմայեակ. յազգէն Քաջբերունեաց՝ երանելին Ներսէհ. յազգէն Գնունեաց՝ երանելին Վահան. յազգէն Ընծայնոյ՝ երանելին Արսէն. յազգէն Սրուանձտայ՝ երանելին Գարեգին: 10 Եւ որպէս շատ խուզիւ եւ բազում քննութեամբ հարցեալ եւ ուսաք զնահատակելոցն թիւս, որք ի տեղուջ պատերազմին պսակեցան ընդ աւագ նախարարսն՝

երկերիւր եաթանասուն եւ վեց այր: 11 Եւ գորս յամրոցացն իջուցեալ սպանին սրով եւ կամ փղաւք կոխեցին՝ եաթն հարիւր եւ յիսուն այր. որք ինին միահամուռ հազար երեսուն եւ վեց այր. գորոց իւրաքանչիւր անուն վարձահատոյցն Քրիստոս գրեալ պահէ ի դպրութեան կենաց: 12 Իսկ ի զարացն Պարսիցն, որք անկան ի պատերազմին յաւուրն յայնմիկ, գոր ստուգիւ համարեալ պատմեցին մեզ, տեղեկացեալք ի զարագլիսացն Պարսից, երեք հազարք հինգ հարիւր քառասուն եւ չորս այր:

Խ. Եւ յետ վճարելոյ այսպէս գործոյ պատերազմին, եւ մարդասիրին Աստուծոյ զիւր սիրելիսն առ ինքն կոչելոյ՝ հրովարտակ առնէր Մուշկան Նիւսալաւուրտ առ թագաւորն Արեաց Յազկերտ, եւ զելս գործոյ պատերազմին գիտել տայր, գրեալ զյաղթութեանն աւետիս եւ յանուանէ զհամար անկելոցն յերկոցունց կողմանցն պատերազմին: 2 Չոր լուեալ արքային Յազկերտի զկոտորումն լաւ արանց ի գնդէն Պարսից եւ զմահ առն Վարդանայ՝ յահաւոր սուգ ընկղմեալ խռովէր, յիշելով զքաջութիւն առնն եւ զլաւութիւնն՝ գոր արարեալ ընդ թշնամիս բազում անգամ ի վերայ աշխարհին Արեաց եցոյց: 3 Պատասխանի առնել հրամայէր հրովարտակին, եւ զՄուշկան Նիւսալաւուրտ հանդերձ գնդաւն ի դուռն կոչէր: 4 Եւ զԱտրորմիզդ ոմն անուն, յաշխարհէն Հայոց, մարզպան հրամայէր թողուլ, որում յանձն առնէր հրովարտակով զմարդիկն Հայոց չընդոստուցանել, այլ սիրով նուանել, եւ զպաշտաւն քրիստոնէութեանն համարձակապէս ունել ամենեցուն: 5 Եւ տեսեալ Մուշկանայ զհրովարտակն թագաւորին Յազկերտի, եւ լուեալ զբանսն ի հրովարտակէն՝ կացուցանէր ի Հայս մարզպան զԱտրորմիզդ Արշական, եւ զիրս ամենայն ըստ գրեցելոցն ի հրովարտակէն թագաւորին՝ նմա յանձն առնէր: 6 Դառնայր Մուշկանն հանդերձ աւագանուովն եւ այլ ամենայն գնդիւն յերկիրն Պարսից: 7 Եւ մնացեալ Ատրորմիզդ մարզպան աշխարհիս Հայոց՝ բազում թուղթս խաղաղութեան առնէր ի տեղիս տեղիս Հայոց աշխարհին, թէ . Եկա՛յք շինեցարո՛ւք աներկիւղութեամբ, եւ մի՛ ինչ զարհուրիքե. յորս գրէր եւ կնքէր աւետաւոր բանս, շնորհել ամենեցուն զկարգ քրիստոնէութեան, որպէս եւ կամիցի ըստ իւրաքանչիւր կամաց: 8 Որք ի համբաւն՝ խնդութեամբ ի Պարսից եւ ի Սիւնեաց ժողովեցան ամենեքեան:

ԽԱ. Սա եւ ի վերայ ժողովելոցն առ երանելին Հմայեակ յամուրսն Տայոց՝ գունդ կազմէր այրընտիր բազմութեամբ ի Պարսից եւ ի Սիւնեաց. եւ յերկուս բաժանեալ զգունդն՝ կարգէր նոցա զարագլուխս զԱրտէն Գաբելեան եւ զՎարագշապուհ Պալունի: 2 Բանգի բազմութիւն փախստելիցն Հայոց, նախարարք եւ սեպուհք, ոստանիկք եւ ռամիկք, դիմեալ ի յերկիրն Տայոց՝ ժողովէին առ Հմայեակ եղբայր սրբոյ զարաւարին Վարդանայ, որ էր յամեալ յաշխարհին Յունաց, խնդրել զաւրս ի թագաւորէն, ըստ յառաջագոյն գրելոցն ի կարգի: 3 Որք երթեալք յանդիման եղեն թագաւորին Թէոդոսի. որոյ լուեալ զպատճառ նոցա երթիցն՝ սիրով լսէր ի նոցանէ, եւ յանձն առնոյր աւգնել նոցա գնդիւ. եւ մինչդեռ պատրաստէր զիրս խոստմանն՝ հասեալ վախճան սրբոյն՝ վճարէր ի կենցաղոյս: 4 Եւ թագաւորէ փոխանակ նորա Մարկիանոս, որոյ եւ տեղեկացեալ նորա զպէտս խնդրոյն իրացն Հայոց՝ հարցանէր զաւագս դրանն, թէ ո՛րպիսի թուի ձեզ պատասխանի առնել արանցդ եկելոց յաշխարհէն Հայոց առ ձեզ: 5 Պատասխանի տուեալ Անատոլեայ, որ ի ժամուն ասպարապետ էր Անտիոքայ, եւ Փղորենտի ուրումն առն՝ ասորի ազգաւ, որ էր աւագ դրանն թագաւորին, եւ ասեն. .Մեզ ոչ թուի հաճոյ արհամարիել զուխտ եւ զհաստատութիւն, գոր ի բազում ժամանակաց գրեալ եւ կնքեալ է առաջին թագաւորացն, եւ զրգռել պատերազմաւ իրս մի խաղաղացեալս, եւ ի բաց հանել զաշխարհ մի ի ծառայութենէ թագաւորին իւրեանց: 6 Այլ եւ զելս անյայտ իրացդ պարտ է ածել զմտաւ, գոր ոչ որ կարէ գիտել, թէ ո՛րպէս, դիւրեա՛ւ եւ կամ սաստիկ պղտորմամբ պատերազմդ եղեալ վճարեցիք: 7 Եւ զայս այսպէս ասացեալ՝ կասեցուցին զմիտս թագաւորին, եւ վնասեցաւ ակնկալութիւն Հայոց, որում ուշ եղեալ մնային, եւ ոչ պատահեցաւ: 8 Եւ մինչդեռ յապաղեալ էր զրոյց պատասխանոյն այսպէս՝ հասեալ գործ պատերազմին Հայոց եւ Պարսից կատարէր:

9 Եւ տանուտեարքն Հայոց եւ նախարարք, որք երթեալն էին յաշխարհն Յունաց, իրրեւ տեսին, թէ ոչ ինչ աւգտեցան յաղագս որոյ աշխատն եղեն՝ դարձան եւ փութային գոնեալ ի յուսոյ փրկութենէն չլրիպել, այլ զի արժանի լիցին ընդ ընկերս իւրեանց ընպել զմարտիրոսութեան բաժակն: 10 Եւ ոչ ժամանեալ ի գործ ժամու պատերազմին՝ առ վայր մի առ լերամբն որ կոչի Պարխար, մերձ առ սահմանակցութիւնն Խաղտեաց, ամրագոյն տեղի մի գտեալ դադարեցին, թէ

ո՛րպէս առաջիկայ իրացն մարթասցեն պատրաստել: 11 Յորոց վերայ տեղեակ առաջնորդաւք եկեալ զգայգն, եւ ընդ ծագել առաւառտուն պատրաստքն զինուք անկանէին ի վերայ այնց նորին ընկերաց Հմայեկայ Մամիկոնէի, ի գիւղն որ անուանի Որջնհաղ, ի գաւառին Տայոց. քանզի ի ժամուն իջեալ էին ի յամրոցացն լերինն Պարխարայ. արք փախստէիցն ճեպով յիւրաքանչիւր երկվարս հասանէին: 12 Ոմանք մերկանդամք եւ ոմանք զինեալք հարկանէին ի գաւրացն Պարսից. եւ դարձուցեալ ընդ կրունկն՝ անդէն փախստականս առնէին. յորոց զբազումս անդէն ի շինամիջին եւ գայլս ի մէջ այգեստանոյն յերկիր կործանէին: 13 Անդ զկատարելութեան պսակն ընդունէր, զոր երանելի սեպուհն Հմայեակ փափագանաւք եւ բազում ցանկութեամբ խնդրէր՝ ժամանել զկնի սուրբ եղբարն իւրոյ եւ վաղվաղակի լսելի լինէր. զի հայեցեալ Աստուծոյ ի փափագ առնն՝ կատարէր զհայցուածսն եւ պսակէր զսուրբն:

14 Իսկ զաւրն ուխտապահացն, որք առ սրբոյն Հմայեկի ժողովեալ էին, իբրեւ տեսանէին զիրսն՝ ի սուգ մեծ մտեալ ի վայր կործանէին, չունելով ամենեւին յոյս մխիթարութեան. այլ անձամբ անձին այր իւրաքանչիւր զվճիռ վատ մահու եւ չարաչար կորստեանն կատարեալ տեսանէր. զարհուրեալք անդէն ի վեր ի լեռն դառնային ի Պարխար, հայթայթանս իմն առ չարի ի սուգ պատճառանաց մեծի եւ ահաւոր հասելոյ տրտմութեան հաշուէին: 15 Եւ լուեալ Ատորոմզդին մարգպանին Հայոց զայնչափ լաւ արանց զծախս ի գնդէն Պարսից եւ Սիւնեաց, թեպէտ եւ սաստիկ տրտմութեամբ խռովէր, այլ յորժամ լսէր զվախճան հրաժարելոցն սրբոյն Վարդանայ եւ Հմայեկի՝ մխիթարեալ ուրախանայր մեծապէս, ճանաչելով զբարձումն սպառ սպուռ քաջ զաւրավարացն:

ԽԲ. Խորհուրդ ի մէջ առեալ, թէ ո՛րպէս հնարեսցին որսալ զարսն փախստականս առանց Արեաց կռուոյ, եւ ըմբռնել ըստ կամաց եւ ի հարկատրութեան կացուցանել զաշխարհս Հայոց. եւ յայս միտս հաստատեալ կային, թէ բայց միայն սուտ երդմամբ եւ սնոտի խոստմամբ հաւանեցուցանել զմիտս որերոյն կարացցեն, առանց կռուոյ: 2 Առաքէր առ նոսա մարգպանն Ատորոմիզդն ի բանէն արքային Յազկերտի, եւ երդնոյր նոցա դաւով, թէ ոչ զոք սպանանենք ի ձէնջ, եւ ոչ զտէրութիւնդ եւ զպատիւ հանենք յումեք: 3 Եւ այսպէս նենգով նուաճեալ զմարդիկն՝ կալաւ զամենեսեան, եւ տայր խաղացուցանել ի դուռն Արեացն՝ զիշխանն մեծ Արծրունեաց զՆերշապուհ, եւ զիշխանն տանն Ամատունեաց, եւ զիշխանն տանն Վանանդեայ, եւ զիշխանն տանն Արշարունեաց զԱրշալիր, եւ զիշխանն տանն Անձեւացեաց զՇմաւոն, եւ զիշխանն տանն Ամատունեաց զՎահանն, եւ զիշխանն Գնթունեաց, եւ զիշխանն Աշոցաց եւ զիշխանն Առաւելեանից զՓափաք, եւ զիշխանն Տաշրայ զՎրէն, եւ զիշխանն Արծրունեաց զԱպրսամ, եւ գայլս ի տանուտերացն եւ յաւագ սեպիացն, խաղացուցանէին ի դուռն թագաւորին Յազկերտի: 4 Կամեցեալ չու առնել գնալ ի դուռնն եւ ինքն նենգաւոր իշխանն Սիւնեաց Վասակ, բայց նախ տայր խաղացուցանել յառաջագոյն քան զինքն:

5 Իսկ ի սուրբ քահանայիցն Հայոց, զորս կալեալ էր նախագոյն եւ եղեալ ի տեղիս տեղիս յամուրս բերդիցն Սիւնեաց՝ զսուրբ երէցն Յովսէփ, որ զկաթողիկոսութեանն ունէր զաթոռ ի ժամուն, եւ զտէր Ղեւոնդ, եւ զքահանայսն Արածայ՝ զտէր Սամուէլ եւ զտէր Աբրահամ. ընդ որս կալեալ տանէին եւ զսուրբ եպիսկոպոսն Ըռչտունեաց զտէր Սահակ, եւ զգրան երէցն իշխանին Արծրունեաց Ներշապիոյ՝ զտէր Մուշէ, եւ զսուրբ երէցն զԱրշէն եւ զսուրբ սարկաւագն զՔաջաջ: 6 Բայց զսուրբ եպիսկոպոսն Բասենոյ զտէր Թաթիկ՝ էր յառաջագոյն տուեալ տանել զաւրագլխացն Պարսից ի Խուժաստան, ըստ քսելոյ իշխանին Սիւնեաց, եւ անդ խիստ կապանաւք պահէր: 7 Տայր խաղացուցանել եւ զտղայսն, զոր կալեալ էր իւր ի տոհմէն Մամիկոնէից եւ Կամսարականաց եւ ի յայլ տոհմէ իշխանացն Հայոց. կարծեցեալ առնել մեծապէս սպաս թագաւորին Յազկերտի եւ ամենայն աշխարհին Արեաց, եւ առնուլ զպատիւ թագաւորութեան եւ զպարգելս: 8 Որ եւս առաւելապէս եղեւ նմա յԱստուծոյ աճումն ճաղանաց յաւուր թշնամանաց իւրոց, յորժամ նշաւակեալ խայտառակեաց զնա Յազկերտ՝ ամենայն աւագանով դրանն, ըստ աներելոյթ սաղրելոյ նոցա ի վերուստ ազդեցութենէն արդարադատին Աստուծոյ:

9 Արդ խաղացուցեալ զամենեսեան գնոսա առաջի իւր յերկիրն Պարսից նենգաւորն Վասակ, յերեքտասաներորդում ամի Յազկերտի արքային Պարսից, եւ ինքն չու արարեալ սաստիկ

կազմութեամբ եւ ուժգին ախիւք, մերձ ի հասանելն առ թագաւորն Պարսից, եւ զկարծեցեալ զխաբէական զիւր զմիամտութիւնն ծանուցեալ թագաւորին եւ աւագանւոյն Արեաց՝ եւ առնուլ վարձս ըստ մոլեկան խորհելոյն իւրոյ զթագաւորութիւնն իսկ Հայոց: 10 Ապա թէ յայնմանէ վրիպեալ ինչ, ասէ, գտանիմ՝ համայն զայն ամենայն, զպատիւ եւ զգահս, առանց ամենայն երկրայութեան եւ յերկուանալոյ գտանեմ, եւ իմ ենե: 11 Եւ զտէր Աստուած ոչ հարցեալ, որ ասէ մարգարէին, թէ *Թագաւորեցին, եւ ոչ ինեւ, եւ դաշինս կռեցին, եւ ոչ իմով կամաւ: 12* Որում ի ժամ պատահելոյ նենգաւորին, ըստ իւրում կարծեաց, այսպիսի մեծամեծ պատուոյ, յառաջեալ արդարախնդիր բանն Աստուծոյ, եւ *զդիմակս նենգաւոր խորհրդոց նորս մերկացեալ ցրուեալ՝ վեր ի վայր տասպակեաց զամենայն դառն մտածութիւնս առն, որպէս զվայրայոցն խորհուրդն Ակիտովիկեայ:*

13 Եւ արդ ելեալ սա զմիջոցաւ ճանապարհին, ուր գտուրք քահանայսն Աստուծոյ տանէին կապեալս, նստուցեալս ի վերայ ջորւոց, եւ բազմութիւնք չուելոցն, որ էինն ընդ անաւրիսին Վասակայ՝ հասին նահատակացն Քրիստոսի: 14 Եւ նոցա հարցեալ, եթէ ո՞ր է բազմութիւնս այսե՝ լուսն ի մարդկանէ, թէ Սիւնեաց տեսունն էե. եւ նոքա ասեն. *Աւաղիկ մաւտ առ մեզ գայե: 15* Լռեալք ի հարցանելոյ սուրբքն՝ ճանապարհին ուշադրէին. եւ սուրբն Յովսէփ հարցանէր ցայրն Աստուծոյ Ղեւոնդ, թէ *Գիտեմ թէ հասեալ զայ ի մեզ Վասակ՝ լրբի անամաւթութեամբ սրտիւ զալ առ մեզ յողջոյն. եւ քոյ զմտաւ ածեալ՝ ո՞րպէս պարտ է առնել մեզ հրամայեալ, եւ այնպէս առնեմք մեքե: 16* Եւ սրբոյն Ղեւոնդի պատասխանի տուեալ ասէ. *Չվարդապետութիւն Փրկչին մի՛ խնդրեր ուսանել ի մարդոյ. Յոր քաղաք կամ ի գետաղ մտանիցէք՝ ողջոյն ասացէք. եւ ուր գոցի որդի ողջունի՝ հանգիցէ ողջոյնն ձեր ի վերայ նորս, ասպա թէ ոչ իցէ արժանի՝ առ ձեզ դարձցի ողջոյնն: 17* Եւ այն ինչ կատարեալ նոցա զհարցումսն առ միմեանս՝ եկեալ հասանէր առ նոսա նենգաւորն Վասակ Սիւնեաց տէր. եւ տեղեկացեալ ի նոցանէ՝ վաղվաղակի իջանէր յերիվարէն եւ ողջունէր գտուրքսն. որոց ոչ ինչ բնաւ կարծեցուցեալ թշնամութիւն ընդ նմա՝ յոյժ խնդալից սիրով տեսանէին զնա: 18 Եւ մանաւանդ սուրբն Ղեւոնդ, որոյ անտրտում եւ զուարթերես միշտ տեսակ իւր, եւ ախորժակ բանիւ լրջմտութեամբ խաւսէր երկարս ընդ Վասակայ Սիւնեաց իշխանին: 19 Որ իբրեւ լսէր զքաղցրաբանութիւնն եւ զշնորհալից բանս երանելոյն՝ խելացնորեալ ի դիւէն՝ կարծեաց, թէ տքա ոչ գիտեն իսկ զիմ արարեալ ի սոսա զչարիս. յաղագս որոյ եւ առաւելագոյն միսիթարեալ ի բանից առն Աստուծոյ Ղեւոնդի՝ երթայր ընդ նոսա երկարագոյնս:

20 Եւ յետ կատարման խաւսիցն՝ կամեցեալ կոչել զնոսա Սիւնեաց տէրն, զորս եւ յաւուրն յայնմիկ աղաչեաց գտուրքսն՝ ճաշել ընդ նմա յաւթեւանին: 21 Եւ յառաջեալ սակաւ մի նենգաւորին Վասակայ ի նոցանէ՝ ձայն զկնի եղեալ սրբոյն Ղեւոնդի՝ կոչէր զնա պատուոյն անուամբ մեծաձայն. *Սիւնեաց տէր, Սիւնեաց տէրե: 22* Եւ նորս յաւժարապէս պատասխանի արարեալ. *Տեա՛րք, զի՛նչ ասէքե: 23* Եւ սրբոյն ասացեալ. *Չամենայն ինչ մեր ասացեալ ընդ քեզ՝ զպիտոյսն եւ զառաւել աւզտակարսն մոռացաք հարցանել, թէ ո՞ր երթասե: 24* Եւ նենգաւորին Վասակայ լուեալ զայս եւ ի մեծ տրտմութիւն ընկղմեալ՝ ասէր զարմացմամբ. *Առ տէրն իմ երթամ, գտանել ի նմանէ ըստ արժանի մեծ վաստակոցն զհատուցումն մեծե: 25* Եւ սրբոյն Ղեւոնդի պատասխանի տուեալ ասէ. *Կարծեցուցանէ զքեզ դեւդ, որ պատրեալ սաղրեաց զքեզ նենգել սուրբ Աւետարանին ուխտի, թէ արդ միայն թագաւորութեամբ աշխարհին Հայոց կարեն Արիք տալ քեզ ըստ արժանի վաստակոց քոց զհատուցումն. այլ եւ ոչ մի ինչ է որ կարեն տալ քեզ փոխարէնս. բայց թէ արդարեւ դու կենդանութեամբ զգլուխդ ի վերայ ուսոցդ ի Հայս տանիս՝ ասպա ընդ իս տեսնն Աստուծոյ չէ իաւսեցեալե: 26* Եւ զայս լուեալ նենգաւոր իշխանին Վասակայ՝ վիատեալ իսկեցաւ ամենայն սնտոի յոյսն իւր, եւ անդէն ծանեաւ զբեկումն անձին իւրոյ, որ մերձ ընդ մերձ հասանելոց էր ի վերայ նորս: 27 Քանզի ոչ վրիպէր բան սրբոյն, մինչեւ կատարէր ամենայն:

ԽԳ. Եւ արդ՝ հասեալ ի դուռնն նենգաւոր իշխանն Սիւնեաց, եւ տեսեալ նախ զաւագանի դրանն արքունի՝ մտանէր եւ առաջի թագաւորին Յազկերտի. ընդունէին զնա թագաւորն եւ ամենայն մեծամեծքն արքունի առ վայր մի մեծարանաւք եւ շքեղութեամբ: 28 Ի թէպէտ եւ զիտէին զվնաս նորս եւ զերդումն, եւ զուխտն զոր ուխտեալ էր նենգութեամբ ընդ սրբոյն Վարդանայ եւ ընդ ամենայն իշխանս աշխարհին Հայոց, յաղագս զնոսա կորուսանելոյ եւ զինքն հաւատարիմ ցուցանելոյ՝ սակայն ոչ ինչ զգացուցեալ տային զիտել նմա. այլ լռութեամբ որպէս զանգէտս պատուէին զնա՝ որպէս զայր հաւատարիմ եւ զբարեգործ, մինչեւ ածեալ հասուցանէին

ի դուռն գտուրք քահանայսն Աստուծոյ եւ զաւագս ի տանուտերացն Հայոց, ի սեպհացն՝ որ սպաստամբն էին, ընդ նոսին եւ ի տոհմէն Մամիկոնէից եւ Կամսարականաց եւ յայլ ազգաց գտղայ մանկունսն սպաստամբացն, զորս նախագոյն տարեալ նենգաւորին կացուցանէր առաջի հազարապետին Միհրներսեհի եւ այլ աւագանւոյ դրանն:

3 Եւ անաւրէն հազարապետն Արեաց հրամայէր նախ զքահանայսն ամել գառաջեաւ. եւ հարցանէր գտուրք երէցն Արածայ զՍամուէլ, եւ զնորին զհոգւոյ որդին, գտուրք սարկաւագն զԱբրահամ, որոյ զկրակն անցուցեալ էր զԱրտաշատու. .Ո՞րպիսի համարձակութեամբ եւ ո՞յր հրամանաւ իշխեցէք գործել զայդպիսի մահապարտութեան գործ, եւ ոչ ամէք զմտաւ զահ թագաւորաց եւ զերկիւղ իշխանաց, եւ այնպիսի մեծ կրակի իշխեցէք ձգել զձեռս ձեր. զի թէ մարդոյ եղեալ էր այնպիսի յանդգնութիւն՝ համայն արժանի մահու էր գործն, թող թէ յաստուածսն: 4 Եւ լուեալ զայս սրբոցն երկոցունց, տեսառն Սամուէլի եւ Աբրահամայ՝ ետուն պատասխանի միաբանութեամբ, էր ինչ որ ստուգախաւսութեամբ, եւ էր որ եպերանաւք, ցուցանելով զիւրեանց աներկիւղ համարձակութիւնն եւ յողացն զանգայարար հարցմամբն ծիծաղելով: 5 Ասեն. .Երկնչել զերկիւղ զարժանն եւ զարդար ի թագաւորաց եւ իշխանաց՝ նոյն արէնքն մեր հրամայեն. բայց զԱստուծոյ երկիւղն փոխանակել ընդ երկիւղի մարդոյ՝ ոչ առնուիք յանձն: 6 Իսկ յաղագս կրակիդ որ ասէք ցմեզ, թէ սպանէք՝ մեք զկրակն ոչ զան հարկանելով եւ ոչ չարաչար խոշտանգանս ամելով նմա՝ վնասեցաք ինչ. այլ հայեցեալ ի ժամանակ ամբոխին եւ ի սպասաւորաց վատթարութիւնս, որք ամ ոչինչ համարեալ զերկիւղ աստուածոցն իւրեանց, թողին զնա որպէս զոչինչ արհամարհանաւք, եւ ինքեանք գնացին. եւ մեր տեսեալ միայն զկրակն, առանց մարդոյ մոխրեալ, եւ այնպէս կացեալ ի բագում աւուրս առանց ուրուք ինամ տանելոյ՝ առաք զմոխիրն հեղաք ի բաց. վասն զի զայն ի նորին սպասաւորացն տեսանէաք հանապազաւր, կրելով ցանկ զմոխիրն եւ հեղով յերկիր: 7 Բայց որպէս չարախաւսացն մերոց իմացուցեալ է ձեզ զմէնջ, թէ առեալ զկրակն ի ջուր վարեցին՝ յայդմ բնաւ իսկ չէ արժան արդարադատութեանդ ցասնով մեզ եւ ամ մահապարտս ունել, այլ գովութեան եւ պատուի առնել արժանի: 8 Չի թէ արդարեւ ըստ ձեր բանիցդ, զոր լուեալ է յուսուցչացն ձերոց՝ խաւսիք, եւ ճշմարիտ է վկայութիւնն այն, եւ զի եղբայր է ջուր կրակի՝ մեր ոչ միայն զի անցուցեալ չէ եւ վնասեալ զկրակն, այլ եւ մեծարեալ է զնա եւ բարի արարեալ: 9 Արդ՝ թէ արժանի մահու են՝ այնոքիկ են արժանի, որ թողին եւ արհամարհեցին զկրակն եւ զնացին, եւ ոչ մեք, որ առաք եւ յեղբայր նորին տուաք, զի պահեսցէ սիրելապէս եւ բագում շքեղութեամբ, եւ ի ժամու տացէ ի բացե:

ԽՂ. Ըստ սմին արինակի պատուհասեալ հարցանէին եւ զայլ սուրբ քահանայսն Աստուծոյ, գտուրքն Յովսէփ, զարդարել զկաթողիկոսն Հայոց, եւ գտուրք եպիսկոպոսն Ըռըշտունեաց զտէր Սահակ, եւ զամենասուրբ երէցն զտէր Ղեւոնդ, եւ զայլ սուրբ քահանայսն, որք էին ընդ նոսա ի հարցմանն. գտուրքն Մուշէ Աղբակացի, որ էր դրան երէց իշխանին Արծրունեաց Ներշապիոյ, եւ գտուրքն զԱրշէն երէցն, որ էր ի գաւառէն Բագրեւանդայ, ի գեղջէն որ կոչի Եղեգեակ, եւ գտուրք սարկաւագն զՔաջաջ, որ էր եւ նա ի գաւառէն Ռշտունեաց, աշակերտ սրբոյ եպիսկոպոսին Սահակայ, թէ .Ո՞րպիսի աներկիւղ համարձակութեամբ, անձամբ ի վերայ թշուառացեալ անձանց ձերոց զայդչափ բագում մահապարտութիւնն դիգեալ կուտեցէք. աւերեցէք զատրուշանսն. սպանեցէք զայնպիսի ճոխ կրականի, որ յաստուածոց շնորհեալ Արեաց աշխարհիս ի պահպանութիւն վատ եւ վնասակար իրաց, որ ի թշնամեաց ուստեք դիմեալ յարձակէին ի վերայ մեր եւ ամենայն կողմանց՝ այն կրականոյն անվնաս պահեալ էր զմեզ եւ պահէին: 2 Սպանէք զմոգեանն. կորուսէք ձերով կախարդութեամբ զայնպիսի քաջ այր զՎարդան, զի յաւգտակարութիւն էր Արեաց տեսառն. եւ զմեծամեծ գործոց նորա յիշումն ամ Արեաց աշխարհին, զոր բագում զարագուիք եւ այլ Արիք յիշեն, ընդ որս նորա կոխու եղեալ էր, այլ եւ զոր իւր իսկ աստուածաման տեսառն իւրովք աչաւք տեսեալ էր ի Մարվիռոտ՝ զնորա քաջասրտութիւնն՝ սակաւ մարդիկ են յԱրեաց աշխարհիս, որ կարեն ասել ըստ արժանի գովութեան յայրն եւ ի նորա արարած. եւ դուք ձերով անպիտան եւ վնասակար ուսմամբ թշուառացուցեալ կորուսէք զայնպիսի այր: 3 Եւ յայնպիսի աշխարհի հեղան անթիւ արիւնք բագում Արեաց եւ անարեաց: 4 Եւ արդ՝ ոչ կարէք արդեաւք ձեզէն ձերոյին անձանցդ գտանել հնարս մահու եւ վճարիլ ի բարերար

լուսոյն, գոր անարժանութեամբ եւ ոչ իրաւացի տեսանէք այսաւր, քան թէ սաստիկ եւ ըստ արժանի ձերոց գործոցդ պատահեալ բազում տանջանաց վատամահ լինիք:

5 Եւ լուեալ զայս ամենայն խաւսս սպառնալիցս եւ զբանս պատուհասալիցս զչարայթոյն հազարապետին Արեաց Միհրնէրսէհի, եւ զամենայն դրան աւագանոյն՝ յառաջ կացեալ այրն Աստուծոյ Ղեւոնդ ետ պատասխանի եւ ասէ. Սոքա ամենեքեան, որ կանս ի հարցմանս առաջի իշխանութեանդ ձերոյ, ընդ որս դուք զբանս երկարեալ խաւսիք, ըստ արինաց մերոց եւ ըստ աստուածատուր հրամանի կարգադրութեան եկեղեցւոյ՝ որոշութիւն ունին ըստ քահանայութեան պատուոյն: 6 Եւ ծանուցանելով զմի մի ի սրբոց՝ ցուցանէր նոցա զհրաքանչիւր ոք, թէ ո՛րք է, եւ կամ զի՛նչ է անուն ուրուք նոցա, եւ թէ ո՛րպիսի աստիճանաւ ըստ քրիստոնէական կարգի պատուեալ է: 7 Քանզի թէպէտ եւ ըստ համբաւոյ լուեալ էր նոցա զանուանս սրբոցն եւ զգործ զհրաքանչիւր ուրուք, գոր գործեալ էր յաշխարհին Հայոց՝ սակայն եւ անծանալթ էին անուանք սրբոցն, եւ ըստ քրիստոնէութեան աւծմանն անտեղեակ էին իւրաքանչիւր պատուոյ: 8 Եւ զսրբոյն Յովսէփայ ասէր. Չսա գոր տեսանէքս, թէպէտ եւ մանկագոյն քան զիս տեսանէք տիովք, այլ պատուով կարգեալ է արժանաւորապէս, եւ գլուխ է ամենայն Հայոց քահանայութեանց: 9 Եւ զսուրբն Սահակ ցուցեալ ասէր. Սա զկարգ աւծման ըստ ճշմարիտ եւ արդարեւ քրիստոսատուր ձեռնադրութեան մերոյ արինաց՝ զկատարեալն ունի. իսկ այլքս եւ ես միապէս ենք ըստ կարգի քահանայութեանն: 10 Իսկ թէ եւ ոք նուազ հաղորդելով այսմ ժամուս, մանաւանդ դիպելով եւս խնդրոյ կատարելութեան եւ զոցի արժանի, եւ մեծ եւս է այնպիսին յաննախանձ արքայութեանն Աստուծոյ. եւ ոչ է իմ բանս՝ այլ որ արարիչն է մեր եւ վարդապետ՝ նա ասաց, թէ *Որ ակորժելով սպասարդէ ամենեցուն՝ մեծ կոչեացի յարքայութեանն Աստուծոյ:* 11 Որք եւ զպատասխանիս ձերոց ընդ մեզ այդչափ բանից եւ սպառնալեաց հրամայեցիք առնել մեզ ինչ. քանզի ոչ իբրեւ զանգէտս գործեցաք անխորհուրդ զայնպիսի մեծ եւ անաւոր գործ, եւ զղջացեալ ենք, եւ կամ այժմ կարծիցիմք յոմանց՝ երկիւղիւ եւ ոչ ուրախութեամբ կալ առաջի անաւորութեանդ ձերոյ. այլ ի վերայ գործելեացն ուրախ ենք եւ ցնծամք. այլ մեր պատահեալ ենք ազգի ազգի վշտաց, եւ մահու եւս փափաքելով սպասեմք՝ զի արժանի լիցուք:

12 Իսկ յաղագս ատրուշանացն աւերելոյ որ ասէքդ, եւ կամ կրակին սպանանելոյ՝ ասէ ի մեր Գրի, թէ *Աստուածք, որ զերկինս եւ զերկիր ոչ արարին՝ կորիցեն ի ներքոյ երկրի:* 13 Վասն զի կրակ ի բազում նիւթոց լինի. եւ է զի յորոց նիւթոց լինի՝ ի նոցունց եւ շիջանի, եւ է յորմէ լինի՝ ի նոցունց անեալ բորբոքի: 14 Արդ՝ ծնանի հուր յերկայթոյ, եւ ի քարէ, եւ ի ջրոյ, եւ ի փայտէ. այլ է եւ ուլն սպիտակ, որ ի նմանէ լինի հուր. լինի ի կաւարծաթոյ հուր, յորժամ ընդդէմ արեգական ոք շողացուցեալ դիցէ: 15 Եւ ծնեալն յերկայթոյ հուրն, թէ կուտեսցես ի վերայ նորա երկայթ՝ կորնչի. եւ եղեալն ի քարէ, եթէ ծածկեսցես զնա քարամբք՝ անցանէ. նոյնպէս որ ի ջրոյն եւ յայլ նիւթոյ. իսկ եղեալն ի փայտէ հուր՝ ի փայտէ վառեալ զաւրանայ. արդ ոչ հուրն, այլ փայտն արժանի է անուանել աստուած, որ է՛ւ ծնանի է՛ւ կենագործէ: 16 Արդ՝ ո՛չ արդեալք իցէ յետին մոլորութիւնն չար, զթշնամիսն միմեանց՝ եղբարս անուանել եւ զմարդկան հաստուածս՝ աստուած: 17 Որ զիւր զեղբայր եւ զծնող որպէս թշնամիս ծախէ, զհա՛րոյ նա զթշնամանիչս իւր եւ կամ զերկրպագուսն զիտէ պատուել եւ կամ թշնամանել. եւ դարձեալ յորմէ ծնանին՝ զնոյն ուտեն եւ անխնայ: 18 Ոչ պակասէ յամենայն նիւթս հուր. ապա ուրեմն ամենայն նիւթք երկրի աստուածք. ապա թէ այդպէս զիտէք, ընդէ՛ր կուրացեալ մտաւք զկէս մասն անուանէք աստուածք, եւ զկէսն յաղտեղի գործ ծախեալ թշնամանէք. որպէս յաղիւսոց եւ ի քարանց զկէսս ապարանս շինէք, եւ եւ զկէսս տունս դաշտանաց աղտեղութեան շինէք. եւ յարծայթոյ զկէսս ըմպելիս կազմէք, եւ զկէսս անաւթս աղտեղութեան կազմէք: 19 Հրով՝ աստուածոցն զարջառս եւ զոչխարս խորովէք եւ եփէք, եւ ջրով՝ զդաշտանս եւ զթարախս եւ զաղբս լուանայք, եւ զկէսն առանձինն եւ կամ խառնեալ ընդ զինի՝ ըմպէք, եւ ոչ զարհուրիք եւ սոսկայք: 20 Եւ զի՞ եւս մի ըստ միոջէ հարկաւորիցիմք ասել եւ կամ թուել զանզայութիւնդ ձեր. գոր արթուն եւ քաջ նահատակն Վարդան եւ նոցունց նմանիքն, որք ոչ կարացեալք այսպիսի խաբէութեան ծառայել՝ բողոքէին ձեզ հանապազաւր, թէ սուտ են պաշտամունքդ ձեր եւ անմտաց վարդապետութիւնք, եւ չսէիք. զի բռնութիւնք՝ զիրաւունս ոչ տան ճանաչել, որպէս եւ այժմ: 21 Յաղագս որոյ ոչ հանդուրժեալք՝ ետուն զանձինս իւրեանց ի մահ եւ պսակեցան, որոց եւ մեր քաջալերիչք էաք եւ արդարեւ ճշմարիտ վարդապետք նոցաէ:

22 Եւ ասացեալ զայս ամենայն սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի՝ որպէս ընդ մի բերան գովեցին սուրբ քահանայքն մեծաձայն բարբառով եւ ուրախ եղեն յոյժ: 23 Եւ լուեալ զմեծաբարբառ գովութիւն սրբոցն, եւ զբերկրումն երեսաց նոցա տեսեալ անաւրէն Միհրներսեհի եւ այլ աւագանւոյն Արեաց, որ նստէին առաջի նորա՝ ի ցասումն բարկութեան եղեալ, ասէ ցնոսա. .Ոչ հրամայեն մեզ աւրենքն մեր ցասնուլ ումեք, մինչ չեւ ինչ լուեալ ի բերանոյ նորա. արդ՝ զուարթացեալս իմն տեսաք զձեզ ընդ խաւսս աշխարհակորուսիդ այդորիկ, զորոյ քաջ տեղեկացեալ լուեալ է մեր զամենայն գործս եւ զկախարդասար վարդապետութիւն դորա, որով կորոյս զպիտանի այրն զքաջն Վարդան եւ զընկերս նորին. ըստ որոյ արժանի պատրաստեալ պահին դմա չարաչար հատուցմունք եւ մահք: 24 Բայց դուք զհտել տուք մեզ, թէ եւ ձեր նո՞յն բանք են, զոր մահապարտդ այդ իշխեաց աներկիւղ համարձակութեամբ յանդգնել եւ խաւսել առաջի մերե:

25 Եւ սուրբն Յովսէփ եւ սուրբն Սահակ ետուն պատասխանի եւ ասեն. .Չամենայն բանսդ եւ զպատասխանիսդ, զոր ըստ արժանի իւրոյ սրբութեանդ արար, Աստուծոյ աւգնականութեամբն քաջալերեալ, եւ խաւսեցաւ ընդ ձեզ տերդ Ղեւոնդ՝ ի յերկար ժամանակաց բազում անգամ զմտաւ ածեալ հասարակաց մեր ամենեցուն, զոր այսաւր դա ըստ իւր աստուածաշնորհ գիտութեանդ գեղեցկապէս յաւրինեալ կարգեաց առաջի ձեր՝ խորհեալ էր մեր եւ խաւսեալ. որք ի դոյն միտս ամենեքեան եւ ի դոյն կամս ամենեքեան կամակիցք ենք, եւ խնդրեմք զի արժանի լիցուք վճարիլ ի դմին: 26 Իսկ դու ախտիւ դառնութեան առ զայրացմանդ թշնամանեցեր զդա: 27 Երանի՛ այնոցիկ, որ մտաց աչաւք սրատեսք իցեն եւ արդարահայեացք. այլ մարմնական ախտիւ մեծամեծք ըմբռնեալ տկարանան, է զի եւ կրտերք. եւ դուք զոք այդպիսի ախտիւ մի՛ զայրագնեալ թշնամանէք, զի դուք էք արժանի եպերանաց բազմացե:

28 Եւ զայրագնեալ ի վերայ սրբոցն անաւրէն իշխանն յաղագս թշնամանացն, որպէս թէ ի թագաւորն կողմն դարձուցին սուրբքն զբրբանսն՝ հրաման ետ դահնացն հարկանել խստապէս շղթայիւք զբերանսն երանելեացն, մինչեւ լցեալ բերանք նոցա արեամբ՝ հոսէր արտաքս: 29 Եւ այսպէս վճարեալ արձակեաց զատեանն. իսկ սուրբքն ըստ աւրինակի սուրբ առաքելոցն՝ զնացին խնդութեամբ յերեսաց ատենին, զի արժանի եղեն վասն անուանն Քրիստոսի անարգանաց եւ զանից եւ պատասխանատուութեան:

ԽԵ. Իսկ զայս ի կապելոց, որք էին ի տանուտերացն եւ յաւագ սեպիացն, որք էին ի նմին ատենի՝ հրամայէր Միհրներսեհ դահնացն՝ տանել զնոսա եւ խիստ կապանաւք պահել, մինչեւ ինքնին թագաւորն, ասէ, առաջի իւր հարցցէ եւ լուիցէ զոր ինչ խաւսին: 2 Եւ մտեալ ի վաղիւն անաւրէնն Միհրներսեհ առաջի թագաւորին Յագկերտի՝ տալ նմա զհտել զամենայն հարցուածսն իւր եւ զպատասխանիս քահանայիցն Հայոց: 3 Եւ սրտմտեալ թագաւորն՝ հրամայեաց ի վաղիւն ատեան մեծ լինել առաջի իւր, եւ ամենայն այր, Արի եւ անարի, եւ զոր ինչ եւ ունէր ոք զպատիւ թագաւորին՝ կազմ առաջի իւր եկեացեն, եւ զկապեալսն զամենեսեան ածել առաջեաւ: 4 Բայց զտղայսն եւ զմանկունսն ի տոհմէն Մամիկոնէից եւ Կամսարականացն եւ որք յայլ տոհմէն՝ հրամայէր անաւրինին Միհրներսեհի տալ ի բաց՝ ում եւ կամեսցի:

5 Եւ լուեալ զայս ամենայն զինուորքն՝ որ ոք ունէր զպատիւ թագաւորին՝ վաղ անդր հասանէին յատեանն: 6 Իսկ ուխտանենզ իշխանն Միւնեաց Վասակ, արկեալ զիւրեաւ զամենայն պատիւս, զոր ունէր ի թագաւորէն՝ զայր մտանէր ի խորանսն արքունի մեծաւ շքեղութեամբ. քանզի բաց ի պատուոյ թագաւորացն որ նուազէր նմա՝ այլ ոչ ինչ ի պատուոյ արքունի պիտոյ էր՝ զոր ոչ ունէր. եւ կարծէր այնուհետեւ առնուլ զթագաւորութիւնն մեծ աշխարհին Հայոց: 7 Եւ զայն ոչ զհտէր թշուառացեալն, եթէ Տէր հեռացեալ էր ի նմանէ, եւ այսն պիղծ խեղդէր զնա. եւ բան սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի ի նմին ժամու կատարէր ի վերայ թշուառականին: 8 Եւ լցեալ Արեաւք եւ անարեաւք ամենայն խորանն՝ հրաման տայր թագաւորն զապստամբսն Հայոց կապանաւք ածել առաջեաւ:

9 Եւ ածեալ կացուցանէին զնոսա առաջի թագաւորին: 10 Եւ հարցեալ թագաւորին՝ ասէ ցնոսա. .Ո՞րպիսի համարձակութեամբ եւ կամ զի՞նչ զմտաւ ածեալ եւ կամ ո՞ր պատրանաւք եւ կամ զի՞նչ ոյժ աւգնականութեան տեսեալ՝ դիմեցէք յայնպիսի ահաւոր զործ, յորում տեսանէիք զկորուստ անձանց ձերոց եւ զաշխարհին, որպէս եղև իսկ եւ տեսէք: 11 Եւ լուեալ զայս ամենայն

նախարարացն Հայոց՝ լուռ եղեն առ վայր մի եւ ոչ ինչ ետուն պատասխանի: 12 Եւ երկրորդեալ զբանն թագաւորին ըստ առաջին հարցմանն՝ խնդրէր ի նոցանէ ստիպով պատասխանի: 13 Եւ նոցա տուեալ պատասխանի՝ ասեն. Շնորհեսցէ մեզ բարերարութիւնդ ձեր գայր մի, գոր մեք ի մէնջ ցուցանեմք, լսել ի նմանէ զամենայն ի բնէ զմերոց իրաց զանումն, զխորհելն եւ զամենայն վասն զի ոչ է պարտ ամենեցուն մեզ անկարգ ամբոխի խաւսել առաջի քոն:

14 Եւ թագաւորին եւ ամենայն աւագանւոյն յաւժարութեամբ յանձն առեալ՝ հրամայեաց: 15 Եւ նոցա յառաջ մատուցեալ զԿամսարականն Արշալիր՝ ասացին լսել ի նմանէ բովանդակապէս զամենայն. եւ Կամսարականն Արշալիր, զաւրացեալ ի սուրբ Հոգւոյն, յառաջ մատուցեալ, աներկիւղաբար սկսաւ խաւսել առաջի թագաւորին եւ ամենայն աւագանւոյն եւ ասէ.

.Ի սկզբան իսկ զիրացդ գայդոցիկ զպատճառս. յորժամ ի ձեր թագաւորացդ ի միտս ծնեալ՝ յայտնեցաւ մեզ բանն, եւ զիրացդ բունն հարէք, որում մեզ ծառայել հրամայէիք, եւ արեւս իմն հարկաւորէիք ունել մեզ, գոր ոչ մեք եւ ոչ նախնիք նախնեաց մերոց զիտէին եւ կամ ծառայեալ էր. եւ բազում անգամ բողոքեցաք, թէ անհնար է մեզ յանձն առնուլ եւ ծառայել արինաց, որոց նախնիքն մեր ոչ ծառայեցին, որ եւ մտաց մերոց ծանր թուի եւ արհամարհանք. եւ այսպիսի ի մէնջ բողոքելոյ՝ ձերոյին իսկ վկայէ անսուտ հրապարակդ: 16 Եւ իբրեւ ոչ կամեցաք լսել, ըստ բռնաւոր կամացդ ձերոց՝ եւ հարկաւորութեամբ յանձն ետուք առնուլ զպաշտաւնն. գոր շրթամբք ամ երկիւղի մեծարեցաք սուտ, կամեցեալ գողանալ վայր մի խաբէութեամբ զերկիւղ ձեր, եւ սրտիւք զարշելի համարեցաք զգործն եւ ատէաք, եղեալ ի մտի զերծանել հնարիւք եւ երթալ յաշխարհն մեր եւ թողուլ զաշխարհն մեր եւ զնալ կնաւ եւ որդւովք, եւ երթալ կորնչել յաւտար երկիր: 17 Չոր նախ քան զամենեսեան ըստ ամենեցուն խորհրդոցն երեւելին ըստ աշխարհին իշխանաց, ծառայն ձեր Վարդան արար, գոր զիտեն եւ վկայեն բանից իմոց արք պարսիկք յաւագ տոհմաց, որ այժմ ողջ են եւ աստ են առ ձեզ: 18 Առեալ լոկ զիւր կին եւ զընտանիս իւր՝ դէմ եղեալ զնաց փախստեալ ի ձերոյ երկիւղէ յերկիրն Յունաց:

19 Եւ զգացեալ զայս տեսաւ Սիւնեաց Վասակայ՝ փութով զհետ դեսպանս արար զաւագ տանուտեարսն եւ սեպուհսն եւ զսուրբ քահանայսն, եւ զսուրբ զիրս արինաց մերոց կնքեալ իւրովք մատանւով, որով եւ երդուան իսկ՝ ետ տանել առ նա. ընդ որս յղեաց եւ զիս: 20 Եւ գրեաց ի նամակին առ նա այսպէս, թէ .Չի՞ ես փախուցեալ, եւ կամ զի՞նչ է երկիւղդ քո, յորմէ դուդ երկնչիս, եւ ինչ ոչ յայտնեցեր. արդ մի՞ փախչիր եւ մի՞ երկնչիր յումեքէ. զի թէ յԱրեաց տեսանէն եւ ի նորին ուժոյ զարհուրեալ ես՝ մի՞ երկնչիր. դարձի՞ր, եւ նամակ առնեմք ամ կայսր, եւ զանձինս մեր նմա ի ծառայութիւն տամք. եւ նա հաւատայ, թէ զայսպիսի մեծ աշխարհ նմա մե՛ր կամաւ ի ծառայութիւն տամք՝ խնդութեամբ եւ կամաւ յանձն առնուլ, եւ զաւր տայ մեզ. եւ նոքա եւ մեք միաբանեալք՝ միշտ աշխատ ունիմք գտերն Արեաց եւ զԱրիս: 21 Ապա թէ կայսր այլազգագոյնս ինչ խորհի եւ չճանաչէ զիւր աւգուտսն՝ եւ ես մինչ Վրաց մարգպանն էի եւ դուռն Աղուանից յիմում ձեռին էր՝ բազում զաւրագլուխք Հոնաց ընդ իս բարեկամացան ուխտիւ եւ երդմամբ, եւ այսաւր նովին երդմամբ երթելեկեն առ իս. եւ հարկքս ամենայն աշխարհիս Հայոց ամ իս են, եւ զործակալք ամենայն յիմում ձեռին են, եւ այլ եւս բազում կարասի, գոր ի պարսիկ գործակալացն հանի՝ որ աստ ի Հայս էին, ի յիմում զանձի կայ. յորմէ թէ զմի մասն Հոնաց տամ տանել՝ անտի ա՛յնչափ սաստիկ հանեմ Հոնս, որչափ զի հողն Պարսից չքաւիցէ նոցա յաւարիտ:

22 Եւ գրեալ զայս ամենայն երդմամբ Վասակայ Սիւնեաց տեսան՝ դարձոյց բռնի զՎարդան, որ էր մաւտեալ յաւտար իշխանաց իշխանութիւն, որք ոչ են հնազանդեալ ձերում իշխանութեանդ: 23 Եւ նամակն գոր գրեաց առ Վարդան Սիւնեաց տերդ՝ ողջ է, եւ կնիք աստ առ մեզ: 24 Տեսանել հրամայեցէք: 25 Եւ յաղագս որդւոցն իւրոց այսպէս ասէր, թէ .Որ ի Հայս Պարսիկ է՝ զամենեսեան կապանաւք յամուր բերդս դնեմ, մինչեւ հարկաւ արքայն զիմ որդիսն ի բաց արձակիցէ: 26 Յորս կալաւ արս սակաւս ի Պարսկաց, առ վայր մի կապեաց. եւ յորժամ ինքն նենգաւորութեամբ զմերոյ կորստեան խորհուրդ ի միտ արկեալ տարաւ ի գլուխ՝ ապա զնոսս ի բաց արձակեաց: 27 Նամականի արարեալ առ կայսր եւ առ այլ աւագանի դրանն եւ առ սպարապետն Անտիոքայ. եւ զՎահան Ամատունի եւ զայսս ի նախարարացն յիւրաքանչիւր տոհմէ ի Հոռոմս արձակեաց. եւ զՎարդան եւ զմեզ զնդաւ յԱղուանս ի կռիւ գումարեաց. եւ ինքն

յանզգայս մեզ նենգեալ՝ յայս չար մղեաց. եւ զայնպիսի պիտանի զձեր ծառայ սպան, եւ այնչափ բազմութեան Պարսից եւ Հայոց կոտորածի եւ աշխարհին կորստեան եղև պատճառ: 28 Եւ արդ՝ ինքն զարդարեալ աւաղիկ որպէս զարեգործ նստի ի միջի ձերում անհոգութեամբ: 29 Բայց դուք զնամականին զամենայն, զոր գրեալ եւ կնքեալ է առ կայսր եւ առ ամենայն աշխարհն Հռոմոնց եւ կամ առ այս բազումս՝ տեսանել հրամայեցէք զայն եւ որպէս ձեզ Արեաց կամ Է՝ հրաման տուեալ կատարեցէք ի վերայ մեր: 30 Չի ուր գրեալք եւ կնքեալք ի միջի են, որպէս ձեր արդարութիւնդ խնդրէ, աւելորդ բանից եւ շատախաւսութեան պետք անդ ոչ են:

31 Եւ լուեալ զայս ամենայն կարգաւ ի Կամսարականէն Արշարայ արքային Պարսից եւ ամենայն աւագանւոյն դրանն, տեսեալ եւ զնամականին, զոր գրեալն էր Վասակայ Սիւնեաց տեսոն, եւ ի վերայ հասեալ՝ մեծապէս հիացեալ թագաւորն Յազկերտ եւ ամենայն իշխանք դրանն զարմացան:

ԽԶ. Յայնժամ յառաջ կոչեցեալ թագաւորին զիշխանն Սիւնեաց Վասակ՝ սկսաւ սաստիկ եւ առաւելապէս զայրացեալ սրտիւ խաւսել ընդ նմա եւ ասել. Էրդարեւ լուեալ մեր զայդ ամենայն նենգաւոր իրս քո եւ զարարուածս. բայց արդ ա՛ղէ ասա՛. զի՞նչ խորհելով եւ կամ ո՞րպիսի ինչ զմտաւ ածեալ զայդպիսի իրս վնասից իշխեցեր ձեռնարկել եւ գործել. քանզի դու էիր իշխան եւ զլուխ աշխարհին Հայոց. նախ քաջալերել բանիւ զմարդիկն, զոր եւ նամակացն գրելոց ի քէն, զոր տուեալ մեր կարդալ՝ ստուգութեամբ տեղեկացաք. երդմնեցուցեալ զվաստակաւոր եւ զայնպիսի պիտանի ծառայն մեր զբաջն Վարդան եւ զընկերակիցս նորա՝ խաբեցեր նամականիւ առ կայսր եւ առ նորին սպարապետն. երդմնեցուցեալ նենգով զայնպիսի քաջ եւ պիտանի զվաստակաւորն մեր զՎարդան եւ զայլ ընկերս. եւ դարձեալ գումարեալ զնա զաւրու յԱդուանս՝ ի վերայ Պարսկաց գումարտակին համարձակեցուցեր երթալ. նենգութեամբ մատնեալ զաշխարհն Արեաց կորուսեր եւ կոտորածի այնչափ ինոց ծառայից Արեաց եւ անարեաց եղեր պատճառ: 2 Չի զայնպիսի ծառայ մի զմեր, որպէս զՎարդան, եւ կայսր եւ կամ Հոնաց արքայ բռնութեամբ յինէն հանել կամէին՝ ամենայն Արեաց ուժովս կռուէի, եւ չտայի հանգչել՝ մինչեւ այսրէն յիս հանէի. եւ արդ՝ դու ընդ քո ձեռն զայնպիսի աւգտակար ծառայն սպաներ, եւ զմեծ եւ զպիտանի աշխարհ մի կորուսեր, եւ դու իշխեցեր յոբարար առ մեզ, իբրեւ անգէտս քո նենգաւոր գործոյդ, զայ եւ զմեզ տեսանել: 3 Բայց զայս զհտեա՛, զի յայսմ հետէ Սիւնեաց տէր չես. եւ զչարիսն ամենայն, զոր խորհեցար եւ կատարեցեր՝ կուտեսցի ամենայն ի վերայ չար զիւոյ քո: 4 Եւ զհարկեր զիմոյ աշխարհին Հայոց եւ կամ զՊարսկացն զոր սպաներն, եւ զկարասին այնչափ զոր հաներ՝ հրամայեցաք խնդրել ի տանէ քումմէ եւ յորդոնց քոց՝ մինչեւ վճարեսցի ամենայնէ:

5 Իսկ ողորմելի ուխտադրուծն Վասակ թէպէտ եւ կամէր խաւսել ինչ եւ տալ պատասխանի՝ չդնէր որ բնաւ ունկն բանից եւ կամ ախորժեր. վասն զի ուխտանենգութիւնն սրբոյ Աւետարանին եւ բանն անիծից երանելոյն առն Աստուծոյ Դելոնդի եկեալ հասեալ ի վերայ նորա՝ պատեալ փակեալ պաշարեցին զնա: 6 Որ թէպէտ եւ կայր ինչ վաստակս առնն առ Պարսիկս, եւ ջանայր ցուցանել ի ժամուն՝ եւ այն ոչ ինչ էր աւգուտ, այլ առաւել եւս ի դատախազութիւն եղեալ վնասէին նմա: 7 Եւ կատարէր առ նա բան սաղմոսերգին, թէ Ի դատաստանէ իւրմէ ելցէ դատասպարտեալ, եւ աղայթ նորս ի մեղս դարձցին: 8 Հրաման տայր թագաւորն Յազկերտ անդէն զառաջեաւ կողոպտել ի նմանէ թշնամանաւք զամենայն պատիւն զոր ունէր. եւ ձաղկեալ զնա պայկացն մերկացուցին զնա. մերկացուցեալ ի նմանէ զգարդարանս պատուոյ տէրութեանն՝ հանէին խայտառականաւք արտաքս քան զհրապարակն արքունի: 9 Եւ ի նմին աւուր զթշնամին նորա, զտպուհն սիւնի, զուրացողն զՎարազվաղան՝ տէր ի վերայ աշխարհին Սիւնեաց կացուցանէին, որոյ որքան ժամանակս կալեալ զիշխանութիւնն Սիւնեաց՝ բազում արարեալ անիրաւութիւնս եւ բազում տունս մոխրանոցս շինեալ յաշխարհին Սիւնեաց, ի զայթակողութիւն տանն իւրոյ, բազմաժամանակեայ տանջեալ ի դիւէ ըստ յառաջագրելոցն՝ դառն մահուամբ սատակեցաւ չարաչար:

10 Եւ նենգաւորն Վասակ կացեալ ի դրանն ամս ինչ կարի վշտագին եւ նեղութեամբ բազմաւ՝ մաշէր զաւուրս իւր հառաչելով եւ յոգւոց հանելով զամենայն աւր եւ զժամ. մինչեւ թշնամանակերայ ձաղանաւք սփռեալ զթայթս ձեռաց իւրոց՝ ինքնին զիւրոյին ծեծէր զդէմնս, ասելով. Ահա ընկա՛լ զայս ձաղսս, ասէր, զոր ետ բերել քեզ ուխտանենգութիւն սրբոյ

Աւետարանին եւ արին նահատակութեան սրբոյն Վարդանայ Մամիկոնէի եւ այլոցն ցանկալի հաղորդելոցն ընդ նմա, որոց ժառանգեալ զյաւիտենից կեանսն՝ ընկալան գանուն բարի յերկրի եւ անանց ազգաց յազգս իւրեանց: 11 Իսկ դու, ասէ, մեղաւոր անձն իմ, կեաս խղճի եւ ցաւովք մտաց զսակաւաթիւ զաւուրս կենցաղոյս, եւ պատրաստեալ պահիս մշտնջենաւոր եւ անանց զեհեհինէ: 12 Եւ զայսպիսի բանս հառաչանաց նորա եւ լալոյ մինչեւ յաւր մահուան իւրոյ՝ խաւսէին ընդ մեզ զայս արդարապատումն սպասաւորք նորին իշխանին Վասակայ: 13 Որոյ եւ վախճանն իւր անդէն յերկիրն Պարսից վճարէր, ըստ բանի սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի:

ԽԷ. Իսկ զսուրբ քահանայսն Աստուծոյ, զտէր Յովսէփ կաթողիկոս, եւ զտէր Սահակ Ռշտունեաց եպիսկոպոս, եւ զերանելի երէցն զտէր Ղեւոնդ, եւ զտէր Մուշէ, զդրան երէցն Ներշապոյ Արծրունեաց տեսն, եւ զտէր Սամուէլ երէցն Արածայ, եւ զտէր Աբրահամ սարկաւազ, եւ զտէր Արշէն երէց Եղեգեկի, եւ զտէր Քաջաջ սարկաւազ,- զսոսա ութ քահանայս. եւ զքրիստոսաւեր կապեալ նախարարսն Հայոց, որոց անուանք են այսոքիկ. ի տոհմէն Սիւնեաց երկու եղբարք՝ Բարկէն եւ Բակուր, ի տոհմէն Արծրունեաց Ներշապուհ եւ Շաւասայ եւ Շնգին եւ Պարգեւ եւ Տանատ, ի տոհմէն Մամիկոնէից Համագասպեան եւ Համագասպ եւ Արտաւազդ եւ Մուշեղ, ի տոհմէն Կամսարականաց Արշաւիր եւ Թաթ եւ Վարձայ, ի տոհմէն Ամատունեաց Վահան եւ Առանձար եւ Առնակ, ի տոհմէն Գնունեաց Ատոմ, ի տոհմէն Դիմաքսենից Թաթուլ եւ Սատոյ, երկու եւս այլովք տոհմակցովք, ի տոհմէն Անձեւացեաց Շմաւոն եւ Առաւան, ի տոհմէն առաջին Առաւելենից Փափակ եւ Վարագղեն եւ Դատ, ի տոհմէն Արծրունեաց Ապրսամ, ի տոհմէն Մանդակունեաց Սահակ եւ Փարսման, ի տոհմէն Տաշրացեաց Վրէն, ի տոհմէն Ռոփսենից Բարիկ եւ Յոհան.- եւ զսոսա երեսուն եւ մի այր ի նախարարացն Հայոց՝ հրաման տայր թագաւորն Յազկերտ խիստ կապանաւք պահել անդէն ի Վրկանի, մինչեւ յամս վեշտասաներորդ թագաւորութեանն իւրոյ:

ԽԸ. Եւ յամի վեշտասաներորդի թագաւորութեանն իւրոյ Յազկերտ չու արարեալ ամենայն բազմութեամբ իւրով խաղայր ի պատերազմ ի վերայ Քուշանաց. հրամայէր եւ զկապեալսն Հայոց, զքահանայսն եւ զնախարարսն խաղացուցանել ընդ իւր ի Վրկանէ: 2 Եւ ելեալ յԱպար աշխարհ, եւ եկեալ ի շահաստանն որ անուանեալ կոչի Նիւշապուհ՝ հրամայէր պահել անդ զկապեալսն Հայոց, զքահանայսն եւ զնախարարսն, ի դղեակ շահաստանին Նիւշապուհ: 3 Բայց զերանելի զերկու քահանայսն, զտէր Սամուէլ եւ զԱբրահամ, հրամայէր ընդ իւր խաղացուցանել. զոր չարաչար վշտով եւ բուռն կապանաւք եւ գանիւ տայր նեղել հանապազաւր, ահ եւ երկիւղ արկանել ի վերայ քրիստոնէիցն, որք ընդ նմա ի կարաւանին էին: 4 Եւ հասեալ ի սահմանս թշնամեացն՝ եւ ոչ սակաւ մի մասամբք կատարէին խնդիրք թագաւորին, այլ ամենայնիւ նկուն եղեալ դառնայր ամաւթալից, կորուսեալ ի զարաց իւրոց արս ընտիրս եւ ականաւորս, նոյնպէս եւ յայլ ռամիկ այրուծիոյ: 5 Քանզի ոչ դէմ յանդիման ճակատեալ թշնամեացն պատերազմէին ընդ զարսն Պարսից, այլ յեղակարծումն անկեալք ի վերայ միոյ միոյ թեւի՝ հանէին ընդ սուր զբազումս, եւ ինքեանք դարձեալ անվնասք աներեւոյթք լինէին: 6 Եւ այսպէս ի բազում աւուրս արարեալ՝ վատնէին սաստիկ հարուածովք զզարսն Պարսից:

7 Եւ թագաւորին Յազկերտի տեսեալ զայնպիսի թեթեւութիւն ծանականաց իւրոց, յանհնարին տրտմութիւնս ընկղմեալ մաշէր. մտայոյզ եղեալ խնդրէր զիտել, թէ վասն որոյ պատճառանաց եղեւ դիպեալ նմա այնպիսի ծանր թեթեւութիւն: 8 Եւ կացեալ ի տարակուսի՝ ձգէր զպատճառսն մերթ յանմիաբանութիւն զնդին իւրոյ եւ մերթ ի մոզուցն ծուլութիւն, թէ .Ուրեմն ոչ կարացին ընծայիք եւ արժանաւորապէս զոհիւք հաճել զմիտս աստուածոցն. որոց ցատուցեալ՝ ոչ կամեցան աւզնել մեզ, այլ թողեալ ի ձեռանէ՝ զարացաւ կողմն թշնամւոյն, եւ մեք վատնեալք դարձաք լի ամաւթովք: 9 Եւ մոզուցն իմացեալ զտրտմութիւն թագաւորին, խորհուրդ ի մէջ առեալ, խրատու անաւրէն հազարապետին Միհրներսենի՝ սկսան խաւսել ընդ թագաւորին եւ ասեն. .Արեւնք քաջ, մի՛ յաճեսցին միտք քո յայլ խորհուրդս վասն վատ պատահմանց, որ դիպեցաւ մեզ ի թշնամեացն. այլ ի ցասմանէ աստուածոցն, որ կարի խիստ զայրացեալ են մեզ յաղագս աստուածասպան քահանայիցն Հայոց, որ վաղ արժանի էին մահու, եւ ձեր անփոյթ արարեալ՝ կան կենդանի մինչեւ ցայսաւր: 10 Չի եթէ լոկ մարդասպանք իսկ էին, եւ դուք այդքան յերկարեալ պահէիք առանց մահու՝ սակայն կարի ծանր էր եւ արժան մեղադրութեան գործն. թող

թէ յաստուածս իշխեցին ձգել զձեռս՝ սպանանել, եւ նոքա կեան եւ զարեւ տեսանեն. յիրաւի պատժեալք մէք յաստուածոցն գտանիմք անխնայե:

11 Եւ լուեալ զայս թագաւորն ի մոգուցն, եւ կարծեցեալ ստոյգ զսուտ պատճառս նոցա, եւ ի մեծ սրտմտութիւն գրգռեալ ընդ կապեալ քահանայսն, հաշուելով թէ արդարեւ վասն նոցա եղև այսչափ կոտորած զաւրացն իւրոց՝ վաղվադակի հրաման տայր՝ նախ զնոսա, որ ընդ իւր քահանայքն էին, զսուրբ երեցն Սամուէլ եւ զսուրբ սարկաւազն Աբրահամ, յաներեւոյթ տեղի ինչ տանել, շատ ի կարաւանէն հեռի, եւ անդ գլխատել, յաղագս չգտանելոյ ուրուք ի քրիստոնէից ի պատուելոյ զոսկերս նոցա: 12 Բայց յառաջ քան զսպանանելն զնոսա՝ հրաման տայր՝ զաջ ձեռն կտրել զարքոյն Սամուէլի եւ դնել ի ձեռին տեառն Աբրահամու, նոյնպէս հրամայեաց՝ եւ զարքոյն Աբրահամու կտրել զաջ ձեռնն եւ դնել ի ձեռին տեառն Սամուէլի, Փոխանակ, ասէ, զի իշխեցին ձգել զձեռս իւրեանց ի պատուական կրակն եւ սպանանելէ, եւ ապա սրով կտրել զգլուխս նոցա: 13 Եւ այսպէս վկայեցան սուրբքն յամենանն հրոտից, որ աւր եաւթն էր ամսոյն, ի գաւառին որ անուանեալ կոչի Վարդգէս:

ԽԹ. Յետ այսորիկ դեսպանս հրամայէր առնել թագաւորն Յազկերտ վաղվադակի եւ յոյժ փութով յաղագս երանելոյ եպիսկոպոսին Բասենոյ Թաթկայ, որ կայր ի կապանս յԱտրեստանի, ի բազում ժամուց տանջեալ չարալլուկ տանջանաւք. եւ հրամայէր սպանանել անդէն եւ անհետ առնել զմարմին սրբոյն, յաղագս չգտանելոյ ուրուք ի քրիստոնէից, ի պատիւ տանելոյ զոսկերս նորա: 2 Եւ հասեալ դեսպանին անդ՝ կատարեալ մոգուցն զհրամանն եւ լցեալ խնդութեամբ. բայց յառաջ քան զվախճան սրբոյն՝ քերեցին նախ տանջանաւք զաւուրս բազումս զմարմինն սրբոյն յոսկերացն, եւ ապա ըստ հրամանի թագաւորին հատեալ սուներաւ զգլուխն եւ սպանին:

Ծ. Նոյնպէս տայր հրաման եւ վասն այլ քահանայիցն սրբոց, զորս թողին կապեալս ի Նիւշապուռի ի դղեկին: 2 Տայր հրաման Վեհդենշապիոյ ամբարապետի առնուլ ընդ իւր երկուս եւս այլ աւգնականս յաւազանոյն, զԶնիկան մայպետն արքունի, եւ զՄովան անդերձապետ՝ ի ձեռանէ մովպետան մովպետի, երթալ փութով յառաջ քան զինքն, եւ հանել զսուրբ քահանայսն ի բանտէն, ուր էին կապեալք նոքա եւ նախարարքն Հայոց, եւ տանել զնոսա հեռի ի քաղաքէն յանկոխ եւ յանապատ տեղի, եւ անդ չարալլուկ տանջանաւք, որպէս եւ կամեսցի, բարձցէ զնոսա ի կենացս: 3 Բայց յոյժ պատուիրանաւ զգուշացուցանէր թագաւորն Վեհդենշապիոյ՝ ոչ տալ ումեք զիտել, ոչ զառնուլ եւ զգնալ զնոսա ի քաղաքէն, եւ ոչ զճանապարհն ընդ որ տանիցին, եւ ոչ զտեղի մահուանն ուր սպանանիցեն զնոսա: 4 Քանզի լուեալ է, ասէ, մեր ստուգութեամբ, թէ աւելի, ասէ, վասն այսր կարի խնդան ի մահ՝ որք ի մոլար աղանդն են քրիստոնէից. զի այդպէս ասեն, թէ ոսկերք այնոցիկ, որք յաղագս Աստուծոյն իւրեանց մեռանին, եւ որ ոք, ասէ, յիւրում տանն ունիցի ինչ անտի, թէ եւ փոքր խրխոր ինչ ունի՝ եւ վատ ինչ եւ խորամանկ ի նա եւ ի նորա տունս եւ ի սիրելիս ոչ մերձենայ: 5 Այլ եւ զայս եւս, ասէ, ասեն, թէ ի բանս ատենի աջողութիւնս տան եւ իմաստս եւ քաջութիւնս գտանել եւ պահպանութիւն: 6 Եւ մինչեւ ի մահ ջանան անձամբ եւ կարաւով զոնէ ատամն մի կամ եղունկն մի գտանել յայնպիսեացն, եւ ի տունս իւրեանց տանել: 7 Այլ եւ զայն եւս ի հաւատարիմ մարդկանէ, որք ի մոլար աղանդին նոցա են եղեալ, ապա զմեր լուսաւոր եւ զարդար արեւնս ունին, տեղեկացեալ ենք, թէ կանայք նոցա, ուստերք եւ դստերք, եւ զզարդս ոսկւոյ եւ արծաթոյ եւ մարգարտոյ տարեալ ուրուք նոցա, թէ կարի փոքր ինչ յոսկերաց այնր մեռելոց տայր նոցա՝ զայն մեծարգոյ եւ պատուական համարին: 8 Եւ զի՞նչ եւս այլ աւելի ասեմ. եւ զհարց եւ զմարց զարդս, զոր յանուն նոցա արարեալ է մեծաւ աշխատութեամբ, ճիտակս եւ կամ զտակս ինչ մարգարտոյ կարի մեծագնոյ՝ կանայք քրիստոնէից չհամարին ինչ հանել յանձանց եւ տալ եւ դնել փխրանս ինչ յոսկերաց այնպիսեացն: 9 Այլ դուք ուշիմ լերուք, եւ յայնմ վայրի եղիցի սպանումն նոցա, ուր յայնպիսեաց կարծեաց եւ պատուոյ՝ սպանեալքն եւ որք սպասեն ոսկերացն՝ վրիպեալ լիցին:

10 Եւ զայս ամենայն բանս լուեալ ի թագաւորէն ամբարապետին Վեհդենշապիոյ յԱպար աշխարհին, եւ մտեալ ի դղեկ շահաստանի Նիւշապիոյ՝ խաւսէր բանս սուտս, եւ տայր աւետիս նենգութեամբ, թէ Արքայից արքայ հրաման ետ ինձ՝ զհայ երիցունսդ որ աստ ի կապանս են՝ արձակել յաշխարհն իւրեանց, եւ վասն այլ ազատանւոյն որ ի Հայոց են՝ պայման արար, թէ ես յորժամ գամ՝ արձակեմ ի կապանացե: 11 Եւ լուեալ զայս բազմութեանն որ էին ի շահաստանին՝

կարծէին գոյ արդար զիսուսեցեալսն ի Վեհղենշապհոյ: 12 Բայց սուրբ քահանայքն իբրեւ լուան՝ իսկոյն գիտացին ազդեցութեամբ սուրբ Հոգւոյն զհասեալ բարի ժամ յուսոյ նահատակութեան իւրեանց. սկսան խաւսել ընդ նախարարսն Հայոց, ընդ որս կապեալն էին, եւ ասեն. «Թէպէտ եւ կամէր արդեաւք Վեհղենշապուհ թաքուցանել զճշմարտութեան բանն՝ ոչ կարաց. քանզի երկոքեան մեր այդ իրք այդպէս կատարելոց են, որպէս եւ լուանն իսկ ի նմանէ ամենեքեան. զի եւ դուք իբրեւ ողորմութեամբն Քրիստոսի արձակելոց էք ի կապանացոյ, եւ մեք զաւրութեամբ սուրբ Հոգւոյն կատարեալ զտաղտուկ զաւուրս կենցաղոյս պանդխտանոցիս՝ գնալոց եմք ի բնիկ աշխարհն մեր եւ յընտանիս, ուր դասք առաքելոցն են եւ աւթեւանք սրբոցն, ի բանակ տանուտեառնն եւ արարչին ամենեցուն Քրիստոսի, որ ասացն. *Ուր եսն եմ՝ ահոյ եւ պաշտօնեացն իմ եղիցի*»:

ԾԱ. Եւ սոցա դեռ եւս խաւսելով զայս այսպէս՝ մի ոմն ի դահնացն, որ սիրելապէս ընդունելութիւնս ունէր ընդ կապեալ նախարարս Հայոց, լուեալ ճշգրտապէս յերանելի Խուժկէն՝ եկեալ յայտնէր նոցա զստոյգ խորհուրդն, եւ տայր զիտել զարդարն, թէ ո՛րպէս տուեալ է հրաման թագաւորին յաղագս սպանման քահանայիցն: 2 Չոր ստուգեալ նախարարացն՝ լային դառնապէս. իբրեւ ոչ եթէ ոչ կամելով զնահատակութիւն սրբոցն, որում եւ ինքեանք իսկ փափաքէին լինել արժանի, այլ վասն մնալոյ ի նոցանէ որքք եւ անմխիթարք:

3 Իսկ սրբոցն եւ յառնէն իսկ ճշգրտեալ զիւրեանց հաստատապէս աւետիսն՝ զաւրացեալք զուարճանային ցնծութեամբ, եւ տուեալ փառս Աստուծոյ՝ իսկոյն երեկոյին պաշտամանն պատրաստէին. քանզի եւ անագանագոյն իսկ էր այնուհետեւ ըստ այլ աւուրց պաշտամանն ժամ: 4 Որ քանզի եւ եկք ամբարակապետին ի շահաստանն ոչ ինչ էին վաղ, վասն որոյ կալ զգիշերն անդէն հարկաւորեցաւ ի շահաստանին: 5 Եւ սրբոցն կատարեալ զկանոն երեկոյին պաշտամանն՝ վայելէին սուղ ինչ եւ դոյզն ռոճկովն որպէս բազմախորտիկս անուշահոտութեամբ. եւ անուշակ ընթրեացն ուրախութեանն յերկարեալ զուրախութիւն ճաշակմանն մխիթարութեան շնորհիւ, զաւրութեամբ Աստուծոյ սուրբ Հոգւոյն, եւ յարուցեալ յընթրեացն, փառաւորելով եւ արհնելով զԱստուած՝ կատարէին զաղաւթսն: 6 Հրաման տային սուրբ քահանայապետքն Աստուծոյ կապելոցն նախարարաց՝ աղաթից եւ տքնութեան պարապելոյ ըստ կարգի իւրաքանչիւր ուրուք զգիշերն զայն, ասելով ցամենեսեան այսպէս. «Չի եթէ զոք ի ձէնջ այսաւր յուղարկէիք ի Հայս, ո՛չ ապաքէն առ իւրաքանչիւր սիրելիս թուղթս ողջունացոյցս եւ պատգամս ուրախայիցս յէին խնդութեամբ. նաեւ յաղագս ճանապարհորդելոյ ի ձէնջ ուրուք խնդրէիք յԱստուծոյ՝ ողջամբ հասանել առ իւրաքանչիւր ընտանիս եւ զեղեալ ձեզ նմա զբանն կատարել: 7 Եւ արդ՝ աւասիկ յուղարկիմք մեք ի ձէնջ առ Աստուած. խնդրեցէ՛ք ամենեքեան ի Փրկչէն Քրիստոսէ եւ ի սուրբ նորա Հոգւոյն՝ լինել աներկիւղ քաջակերութեամբ ամենեցուն մեզ արժանի երկնաթոփչ ցանկալի ուղւոյն, տանել ձեզ ողջոյն եւ զյանձնարարութիւն առ բազումողորմն Քրիստոսս եւ առ սուրբ զունդն առաքելոց եւ մարգարէից եւ ամենայն սրբոց: 8 Որոց միշտ բարեխաւսութեամբ թախանձեսցի զորովալից գութ բազումողորմ արարչին Քրիստոսի՝ լինել ձեզ մխիթարիչ եւ փրկիչ. եւ արձակեսցէ զձեզ յերեւելի կապանացոյ յորում էքդ, եւ ամաչեցուցանէ զնախանձորդս ձեր եւ զթշնամիս: 9 Տացէ՛ ձեզ տեսանել զաշխարհն Հայոց եւ զընտանիս ձեր, եւ անդ ամփոփեալ զոսկերս իւրաքանչիւր ուրուք զձեր՝ առ ոսկերս հարց ձերոց ժողովեսցէ, եւ յաներեւոյթ կապանաց սատանայի արձակեալ զոգիս ձեր՝ պահեսցէ անվնաս յաւր տեառն Յիսուսի Քրիստոսի»:

10 Եւ լուեալ զայնպիսի հրաման ի սուրբ քահանայիցն Քրիստոսի ամենայն նախարարացն՝ ետուն պատասխանի եւ ասեն. «Ո՛ւմ արդեաւք յաղթիցէ քուն յարքայութեանն, ուր ոչ գոյ տքնութիւն եւ ոչ ծանրութիւն տաղտկութեան. եւ կամ ո՛ր արդեաւք ախտացեալ տրտմեսցի յանանց բարութեանն, ուստի մերժեալ են ցաւք եւ տրտմութիւնք եւ հեծութիւնք: 11 Եւ մեզ աւրս այս կարապետ եւ առիթ է աւուրն այնմիկ, ուր վարդապետութիւնք սուրբ քահանայիցն Աստուծոյ քարոզեալ լսելի լինէր ի միջի մերում: 12 Եւ տրտմութիւն ընդէ՛ր իսկ բնաւ ծնանիցի ի սիրտս ուրուք, որք արժանի եղաք ցանկ զճնորդս մեր եւ զհոգեւոր վարդապետս ի կենդանութեան մերում ի մարմնի իբրեւ զիրեշտակս տեսանել, եւ ի վախճանի իբրեւ զզուարթունս: 13 Բայց որ արտասուեմքս փոճկալով՝ որպէս Փրկչին ամենեցուն Քրիստոսի զԵրուսաղէմ տեսեալ կամ

զՂազար, զոր յարոյցն ի մեռելոց, թէ ընդէ՛ր իսկ անմահ եւ անախտ ստեղծուածս յԱրարչէն, գերեալ ի խաբէութենէ թշնամւոյն, դարձեալ ի հող՝ անկաւ ընդ ախտիւ եւ մահուամբէ:

14 Եւ այսպիսի բանս անտալիցս լուեալ ի նախարարացն սուրբ քահանայիցն Աստուծոյ՝ մեծաւ ուրախութեամբ սկսան ամենեքեան տարածել զձեռս ի յերկինս, գոհանալ զԱստուծոյ եւ ասել. *Գոհանամք զքէն, Աստուած, որ ի շնորհէ քարոզութեան սուրբ առաքելոցն բազումս ծնար առաքեալս, եւ ի շնորհէ ճգնագեցիկ մարտիրոսացն անթիւս ծնար նահատակս. որպէս առաքեալն եւ խոստովանողն տէրն Գրիգորիոս, արարողն ուղիղ գործոց եւ ուսուցիչն յստակ եւ անհեղձ վարդապետութեան, նախանձեցուցեալ զամենեսեան ի բարի նախանձս՝ ծնաւ վարդապետս եւ անթիւ նահատակս, յոլով միանձունս, անչափ դասս կուսանաց, զամենայն անձն բնաւ տանար բնակութեան սուրբ Երրորդութեանդ յաւրինեաց: 15 Գոհանամք զքէն, Փրկիչ, որ ի հոտէն սրբոյն Գրիգորիոսի գոչխարսն առաւել քան զհովիւս բանաւորս արարեր, եւ զաշակերտս ի ժողովրդէնէն առաւել քան զվարդապետս յաւրինեցէր գիտունս: 16 Ահա եւ մեք այժմ զարացեալք քաջալերեցաք ի բանից շնորհալից հոգւոր ծննդոցս մեր, հարք յորդոց, վարդապետք յաշակերտաց, քահանայք ի ժողովրդոց: 17 Եւ արդ՝ յուղարկիմք ի սոցանէ ուրախութեամբ, որոց արկեալ զմեզ յուղի՝ առ քեզ առաքեն, եւ ինքեանք մնալով ի մարմնի՝ ընդ քեզ են եւ առ քեզ, եւ քեւ զարանան: 18 Պահեա՛ զսոսա ամենազար աջովդ քո, պարսպեա՛ զնոսա ամրութեամբ սուրբ Հոգւոյդ քո, միխթարեա՛ զսոսա ուրախութեամբ բանի քո. զխաղաղութիւն քո տո՛ւր սոցա եւ անեցո՛ ի սոսա զշնորհսնէ:*

19 Եւ այսպէս արհնեալք գերանելի կապեալսն եւ հզար ամենակալին յանձնեալ՝ ասեն. *Նա պահեսցէ զձեզ ողջս, եւ Հոգւովն իւրով սրբով միխթարեսցէ զձեզ հանապազ: 20 Եւ դուք մի՛ տրտմիք, այլ ուրախութեամբ ուրախ լերուք յայն որ ասացն, թէ *Ոչ թողից զձեզ որքս. զամ, ասէ առ ձեզ. որ եկեալ իսկ է եւ է ի միջի ձերում. որ արձակէ զձեզ ի կապանացդ յորում էքդ, եւ պահեսցէ զձեզ յուսով աւգնականութեան իւրոյ եւ տայ ասել ձեզ համարձակաձայն պարծանաւք, թէ *Վասն քո մեռանիմք զարհանստպազ. համարեցաք որպէս զոչխար ի սպանոյ: 21 Եւ ամենատէրն խորտակէ զատանայ ի ներքոյ ոտից ձերոց, երեւելիս եւ պայծառս ցուցցէ զձեզ ի մէջ ազգիս ամբարշտի, եւ դարձուցէ զձեզ ի յերկիր ձեր: 22 Պահեսցէ զտունս ձեր, սնուցէ զտղայս ձեր, ժառանգեցուցէ զաւակի ձերում զվիճակ հարց իւրեանց. նմա փառք եւ այժմ եւ յամենայն յաւիտեանս. ամէնէ:***

23 Եւ կատարեալ սրբոյն Ղեւոնդի զբանս վարդապետութեան եւ միխթարութեանս այսորիկ՝ ըստ հրամանին սրբոյն Յովսէփայ եւ սրբոյն Սահակայ, որոց եւ նոցա արհնեալ գերանելի նախարարսն եւ զայլ ժողովեալսն ընդ նոսա՝ յանձնեցին զամենեսեան սրբոյ Երրորդութեանն, եւ կատարեցին զաղաւթս: 24 Եւ եղև ամենայն անձն երանելի կապելոցն նախարարացն որպէս զանձինս այնոցիկ, որք ժողովեալ էին ի վերնատունն եւ բնակէին ընդ սուրբ առաքեալսն, լցեալք սուրբ Հոգւոյն շնորհիւ, քաջալերեալք եւ ապաւինեալք ի յոյսն երկնաւոր:

ԾԲ. Եւ մինչդեռ ուրախացեալ ցնձայր ամենայն խոհարան լողացն, որպէս բազմախորտիկս անուշահոտ ճաշակաւք, հոգեշնորհ վարդապետութեամբ առաքելանման վարդապետացն՝ զային հասանէին յանկարծակի բազմութիւնք դահնացն յամբարապետէն, ջահիւք բազմաւք սաստկապէս լուցելովք. քանզի ըստ անանց եւ անփոփոխ ձայնարձակութեան յաստուածային հրամանատուութենէն թոչնոյ՝ ժամ էր այնուհետեւ հաւուն խաւսելոյ. ունելով ընդ ինքեանս բազմութիւն դարբնաց գործուվք արուեստաւորութեան իւրեանց, սալիւք եւ ուռամբք, կռանաւք եւ խարտոցովք, խարտել եւ կտրել եւ ի բաց հանել գերկաթսն ի ձեռաց եւ յոտից եւ ի պարանոցէ սրբոցն. եւ զոր ոչն կարացեն կտրել խարտոցաւքն՝ ուռամբք ջարդեալ զբելեռս երկաթոյն, դնելով ի վերայ սալիցն, բեկեալ հանցեն ի բաց: 2 Քանզի ստուարք էին եւ ծանունք քան զբնութիւն ամենայն երկաթոյ, որովք զայլ մահապարտսն կապէին, զոր ի նոցա իսկ անուն տուեալ էր առնել մոգուցն, որպէս յանուն արանց վատախրատից եւ աշխարհակորուսաց եւ աստուածասպանաց, եւ մանաւանդ զշոթայս սրբոյ կաթողիկոսին Յովսէփայ. զոր եւս առաւել քան զաստկութիւն այլոց շղթայիցն ստուարագոյնս ասէին զնորայն եւ անհեղեղս:

3 Եւ տեսեալ սուրբ քահանայիցն Աստուծոյ գեկեալս ի դահնացն ընդ Վեհղենշապիոյ, եւ զբազմութիւն դարբնացն գիտացեալ՝ տրտմեալք խռովէին առ հասարակ. վասն զի ցանկանային երկնահրաւիրակ կոչմանն նո՛յն զարդու, զոր յաղագս անուանն Աստուծոյ արժանի եղեն կրելոյ

զայնչափ ժամանակս կամաւ եւ ցնծութեամբ ի մարմնի իւրեանց, թէ եւ հասեալք նովիմբ ի տեղի նահատակութեանն, ուր եղեալք արժանիք յախտենից փառացն, անդ ապա դնելով յետս միանգամայն զշոթայսն եւ զկապանս երկրային ծանրութեանց այսր աշխարհիս կամէին ախորժելով: 4Քանզի զոր աւրինակ մոլեկան փառացն ցանկացողք, արք եւ կանայք, որք անյագութեամբն համակեալք ոսկովք եւ պատուական ակամբք եւ մարգարտովք, կապեն ախորժելով զհարոյին անձանց զձեռս եւ զոտս եւ զպարանոց. զորս թէ որ ի թշնամեաց եւ կամ ի բռնաւոր իշխանաց կապէր առ վտանգի եւ նովիմբ տայր կալ եւ չհանել ի բաց՝ առատանային փղձկալով, եւ չունէին ժոյժ եւ առ վայր մի. եւ արդ ինքեանք զինքեանս կապեն, եւ չհամարին ծանր եւ ոչ զգան, այլ եւ զոր յայսն տեսանեն յայնպիսի նիւթոյ՝ նախանձին, թէ ընդէ՛ր ոչ եւ այն եւս ի մերում զարդուս չէ. բայց իբրեւ այլոց կայ, եւ ի՛ւ երեւիմ քան զորս անելի. եւ թէ կուտէր որք զամենայն նիւթս աշխարհիս պատուականութեան ի վերայ այնպիսւոյն, մինչեւ հեղձամղձուկ եղեալ խեղդէր՝ շատս չասէր: 5Բայց եւ ոչ այնպիսիքն երեւէին պաճուճեալք անցաւոր զարդուքն, այնպէս գեղեցիկք եւ շքեղք եւ ամենայն տեսողաց պատուականք, որպէս երեւէին հայրանման որդիք նահատակին Գրիգորի ցանկալի շղթայիւքն՝ երջանիկք եւ հրեշտականմանք, զոր ունէին պարծանաւք եւ խնդութեամբ ի սուրբ ձեռս իւրեանց եւ ի պարանոցի: 6Յորս մատուցեալ դարբինքն եւ ի բագում ժամս ջանացեալ խարտոցաւք եւ այլ ազգի ազգի հնարիւք՝ եւ ոչ կարացին կտրել զստուարութիւն բեւեռացն. յետոյ ապա եղեալ ի վերայ սալիցն եւ ուռամբք ջարդեալ՝ հագիւ զերծուցեալ հանէին զերկաթսն ի մարմնոյ սրբոցն, չարաչար կոտորելով եւ վիրաւորելով զմարմինս նոցա. որք զահագին ցաւս վշտացն առ ոչինչ համարեալ. այլ եւ ձգտեալ յերկարէր զործն մինչեւ յերրորդ ժամ աւուրն, հանդերձ ընդ նոսա կապելովք նախարարաւքն Հայոց աղաւթիւք եւ փառաւորելով զցաւացածոյցն զՔրիստոս աւրինէին:

ԾԳ. Յայնժամ հրաման տայր Վեհդենշապուհ եւ որք ընդ նմա աւգնականքն էին՝ կոչել ի ծածուկ ի գիշերի զականաւոր արս շահաստանին, նոյնպէս եւ զերեւելիս ոմանս ի մոզուցն. եւ պատուիրէին նոցա հրամանաւ արքունի. .Դի՛ք, ասէ, զկեանս ի մտի զհարաքանչիւր անձին ի տան, եւ յիշեցէ՛ք զերկիւղ թագաւորաց, որք նման աստուածոց իշխեն սպանանել եւ կեցուցանել, պատուել եւ անարգել. եւ մի՛ զոր յարէս յայսմանէ մինչեւ ցրովանդակել ամենայն կարաւանին արքունի եւ ի Վրկան հասանել, զհայ այր, ուստի եւ իցէ, կամ ի մանկտուղ կապելոց նախարարացն Հայոց, որ ի շահաստանիս են, եւ կամ ի մանկանց կապելոցս երիցանցս, զորս մեք այսաւր ի բաց տանիմք, եւ կամ բնաւ հայ զոր, որ յանկարծ թէ եւ այլուստ ուստեք եկեալ իցէ այսր բնակել՝ թողուլ արտաքս քան զդուռն շահաստանիս. եւ գտանիցիք առանց ամենայն թողութեան ազգաւ հարեալք եւ դառն մահու մեռանիցիք ի թագաւորէն, եւ մեր անձինք անպարտ լիցին յայնպիսի չարեաց, որ ի վերայ ձեր հասանիցեն. այլ զգուշացարո՛ւք երկիւղիւ եւ հոգալով հասուցանել բարի շնորհակալութիւն ի վերայ անձանց եւ մեր եւ ձեր հասարակացե: 2Քանզի ըստ հրամանի թագաւորին երկնչէին, թէ մի՛ գուցէ որ ի մանկանց նախարարացն կապելոց, գաղտ այլակերպեալ, հետագաւտիցէ զայն ճանապարհ գնացից նոցա: 3Չոր Փրկիչն Քրիստոս ընդ նոսին իսկ առաքեալ էր զցուցակ եւ զյայտնիչ աշխարհի՛՝ զանձուն մեծի, եւ նորա, նման Հրէիցն, Պիղատոսի զարուսն հրամայէին պահել զգերեզմանն, զոր Բանն Աստուած հրեշտակաւք բացեալ յայտնէր զինքն հաւատացելոց յանուն նորա. որ եւ ասացն եւ կատարեալ երեւեցուցանէ անսուտ զասացեալս իւր հանապագ, թէ *Որ հաւատայ յիս՝ զգործն զոր եւ գործեմ՝ եւ նա գործեսցէ, եւ ստուել եւս գործեսցէ:*

4Եւ կատարեալ դահնացն զգործն ըստ հրամանին Վեհդենշապիոյ՝ խաղացուցանել այնուհետեւ ի շահաստանէն զուրբսն փութային: 5Եւ տեսեալ զայն նախարարացն Հայոց, որք անդէն ի դղեկի շահաստանին մնալոց էին ի կապանս՝ քաջալերեալք եւ ապաւինեալք ի յոյսն երկնաւոր, աներկիւղ համարձակութեամբ առաջի ամենայն բազմութեանն հրապարակին Պարսկաց, աւտարացն եւ որք անդ էին ի շահաստանին, անկեալք յոտս սուրբ քահանայիցն Աստուծոյ՝ ինդպից եւ ուրախասիրտք համբուրէին յերկար ողջունիւ զոտս նոցա, աղաչելով եւ ասելով, թէ յիշեսջի՛ք զմեզ անմոռաց յուրախութեանն ձերում եւ յարքայութեանն: 6Նոյնպէս եւ սուրբ քահանայքն Աստուծոյ բերկրեալք սրտիւք եւ զուարթալից երեսաւք ընկալեալ զամենեսեան ի գիրկս իւրեանց՝ ասէին. .Աստուած զարութեանց աւրինեսցէ զձեզ, եւ տացէ ձեզ տեւողութիւն

համբերության ի փառս անուանն իւրոյ, եւ զաւրացուցէ զձեզ առաջի ազգացս հերթանոսականաց. եւ արձակեալ զմարմինս ձեր յերեւելի կապանացոյ յորում էրդ՝ առաջնորդեսցէ ձեզ յաշխարհն ծննդեան ձերոյ, եւ ի գիրս հարցն ձերոց հանգուցէ զոսկերս ձեր, եւ յաներեւոյթ կապանացն սատանայի արձակեալ զոգիս ձեր՝ ասցէ զձեզ ի գաւառն, ուր զմեզ յուղարկեցէք, եւ բնակեցուցէ զմեզ ձեաւք հանդերձ յաւիտենից յարկսն, ուր Քրիստոս է ընդ աջմէ Աստուծոյ Հայրն:

7 Եւ տեսեալ անաւրիմացն զայնպիսի ուրախալից հրաժեշտ ի միմեանց սուրբ քահանայիցն եւ նախարարացն Հայոց՝ այպանէին ընդ միտս իւրեանց ծաղրելով. հաշուէին զնոսա լինել անգէտս հրամանի թագաւորին, եւ ասէին զաղտ ցմիմեանս. .Չի թէ գիտէին երիցանիս զմահն, զոր պատրաստեալ է նոցա՝ ունէին արդեաւք բազում սատարս լալոյ զինքեանս, այլ այդպէս ծիծաղել եւ ուրախանալ ոչ լինէին կարողէ: 8 Եւ զայն ոչ գիտէին ամբարիշտքն, եթէ նոցա այն էր ցնծութիւն եւ նոյն լուր ուրախութեան, եւ ընդ այն զուարճանային անյագ խնդութեամբ, հրաժարեալքն եւ մնացեալքն: 9 Եւ ողջունեալք զմիմեանս սուրբ քահանայիցն եւ նախարարացն Հայոց՝ յուղարկեալք զնային, կոչեցեալք ի պասակումն: 10 Եւ երթեալք սուրբ քահանայքն Աստուծոյ՝ կազմէին ճեպով եւ այլ մանկունք ի սպասաւորացն երանելեացն, որք եկեալ էին ընդ նոսա ինքնակամ յաւժարութեամբ յաշխարհէն Հայոց, արբանեկել նոցա եւ սպասաւորել ի կապանսն, որք եւ վիճակի բարւոյ մասինն լինել արժանիք տենչային: 11 Եւ մանաւանդ առաւել Խորեն երեց, որ էր ի գաւառէն Այրարատու, ի գեղջէն որում անուն էր Որկովի, եւ երանելին Աբրահամ երեց, որ էր ի գաւառէն Տայոց, ի գեղջէն որում անուն էր Չենակս: 12 Չոր տարեալ Վեհդենշապիոյ եւ որք ընդ նմայն էին, եւ հարցեալ թէ .դուք յո՞ կազմիքք. եւ լուեալ ի նոցանէ, թէ .ուր զհոգեւոր տեսարտ մեր եւ զվարդապետս տանիք՝ ընդ դոսա պատրաստ եմք երթալ, ի կեանս կամ ի մահէ: 13 Եւ սրտմտեալ Վեհդենշապիոյ՝ հրաման տայր բռնաբար ունել զնոսա եւ պահել անդէն ի շահաստանին. պատուէր տայր ըստ առաջին հրամանին զգուշանալ նոցա բազում պահպանութեամբ մինչեւ ցժամանակ մտանելոյ ամենայն զաւրացն արքունի յոստանն. .եւ ապա, ասեն, իշխեսցէ ծառայ ոք կապելոց նախարարացն Հայոց ելանել ի շահաստանէն ի պէտս արբանեկութեանն, ո՛ր եւ առաքեսցեն տեսարքն իւրեանցէ: 14 Չոր իբրեւ տեսեալ երանելեաց քահանայիցն Խորենայ եւ Աբրահամու զբռնաբար դահնացն արգելուլն զնոսա անդէն ի շահաստանին՝ մեծապէս խռովեալք տրտմէին, հաշուելով անարժան զանձինս այնպիսի երկնաւոր պսակի, զոր եւ առնլոց են սուրբ վարդապետք նոցա, որդիք նահատակին Գրիգորի:

ԾՂ. Չուէր այնուհետեւ ամբարապետն Վեհդենշապուհի հանդերձ քահանայիւքն ի Նիւշապիոյ, ի վեցերորդ ժամու աւուրն, ընդ ճանապարհն որ ելանէ ի Վրկանն: 2 Եւ լուեալ զայս առն միոյ վաճառականի, որ էր ազգաւ Խուժիկ, որոյ ըստ արիւնի վաճառականութեան շատ անգամ ճանապարհորդեալ էր ի Հայս, որ եւ զլեզու հայերէն խաւսից քաջ տեղեկաբար գիտէր. եւ էր ինքն այր ի մանկութենէ իւրմէ կեցեալ առաքինի վարուք, եղեալ որդի քրիստոսասէր եւ հաւատացեալ ծնողաց, որ եւ գերանելի քահանայսն Աստուծոյ եւ զնախարարսն Հայոց որ ի կապանսն էին՝ յոյժ ընտանութեամբ գիտէր. առ որս եւ բազում ծախս յընչից եւ սպասաւորութիւն արարեալ էր, մինչ ի Վրկանին էին, ուշադրելով զամենայն ար եւ ակն ունելով մասին նշխարաց սրբոցն ի կատարումն նոցա լինել արժանի: 3 Սորս լուեալ զհրաման թագաւորին՝ ճեպով եւ անյապաղ, ոչինչ զգացուցեալ ումեք, թողոյր եւ զգրաստ իւր եւ զկարասի ի մանկունս իւր եւ յընկերս, եւ իւր առեալ ի գրաստուց իւրոց գրաստս տոկունս եւ ուժեղս, եւ նմանեալ առն կարաւանի՝ զնայր ընդ ճանապարհ որ երթայր յԱպար աշխարհն, եւ ուղեկցեալ ճանապարհորդէր ընդ ամբարակապետին ընդ Վեհդենշապիոյ, ցուցանելով նմա, զճանապարհայնն եւ յաւթեւանս ուր հանգչէին՝ բազում արթնութեամբ շուտութիւնս. եւ հաճոյ եղեալ Վեհդենշապիոյ ամենայն զործ հպատակութեան Խուժիկին՝ սիրէր զնա յոյժ եւ խնամարկելով ողջունէր. վասն զի Աստուած էր, որ յաջողէր զիրն:

4 Եւ եղեալ համարձակապէս յընդունելութեան մեծի իշխանին Խուժիկն՝ հարցանէր առ ի սթափելոյ ամբարապետն զԽուժիկն յաղագս գեղջն նորա եւ ծնողացն, թէ ո՛րպիսիք էին եւ ուստի՛: 5 Եւ Խուժիկն պատճառադրելով խաւսէր ընդ նմա այլաբանութիւնս, սուտ պատճառս եւ դիպողս ըստ առաջարկելոյ իրացն զործոցն: 6 Որդի եղեալ եմ ես, ասէ, ծնողաց արիւնաւորաց,

որք ի նախնեաց իւրեանց կրակի եւ արեգական հաւատարմապէս եղեալ են ծառայք, որոց զիս ի նոսա յանձնեալ է ի մանկութենէ իմմէ, եւ նոցա պահպանութեամբն կացեալ եմ ի միջի մինչեւ ցայսաւր եւ կամ, ճանաչելով յայտնապէս յանձին իմում զաստուածոցն աւգնականութիւնն: 7 Յիշելով երանելոյ Խուժիկն զպատճառադրութիւնսն վարդապետին հեթանոսաց Պաւղոսի, որ երբեմն հաւատովն փարիսեցի լինէր, եւ դարձեալ այլուր հռոմայեցի. որ ոչ էր յայցսն ի ժամուն եւ ոչ մի, այլ հաւատովք՝ Աւետարանին քարոզ էր եւ վարդապետ, եւ քաղաքաւ՝ ի Կիլիկեցոց զաւառէն էր, տարսոնացի, մանաւանդ թէ սուրբ եւ հոգեղէն վերին զաւրացն էր դասակից. բայց զմիտս խողացն առ վայր մի սայթաքեցուցանէր այսր անդր, զի զճշմարտութիւն անեցուցեալ հաստատեսցէ: 8 Այսպէս եւ երանելի Խուժիկն պատրողական բանիւք զմիտսն Վեհղենշապհոյ խնդացուցանէր ի ժամուն, որպէս զի զիւր ընթացիցն տենչանս տարեալ ի գլուխ՝ կատարեսցէ ըստ կամի:

9 Իսկ ամբարապետն Վեհղենշապուհ որպէս թէ յաստուածոց համարէր զպատահումն նմա Խուժիկն, տեսանելով զայրն յամենայնի աջողակ, եւ առաւել վարկանէր հաւատարիմ եւ ըմբոն գործոց իրացն՝ յոր երթայր. վասն որոյ եւ չտայր թոյլ առն եւ ոչ ժամ մի հեռանալ յիւրմէ, այլ ի տուէ եւ ի զիշերի մատ ունէր առ իւր բազում յարգանաւք եւ սիրով. եւ հաւատայր նմա զխորհուրդ թագաւորին եւ զպէտս գործոյն՝ յոր երթայր. վասն զի ըստ յառաջագոյն ասացելոցն, Աստուած էր որ տնտեսէր զիրսն ըստ իւրոց կամացն, ի քակտումն եւ յամալթ դասու անաւրինացն, եւ յաւգուտ եւ ի փառս եկեղեցւոյ իւրոյ սրբոյ: 10 Եւ կատարէր բանն սուրբ Հոգւոյն որ ասէր, թէ *Խորհեցան, եւ ոչ ինեւ, եւ դաշինս կռեցին, եւ ոչ իմով բանիւ.* եւ սաղմոսերգն ասէ. *Խորհեցան խորհուրդ՝ զոր ոչ կարացին հաստատել:*

11 Ապա պատճառէր երանելի Խուժիկն պէտս ինչ զիւր տեսանել այլուր, եւ խնդրէր աղաչելով հրաժեշտ ի Վեհղենշապհոյ. որով յամենայն աւգտակար իրաց եւ կարծեաց հեռացուցեալ զմիտս ամբարակապետին՝ առաւել հաւատարմագոյն ցուցանէր նմա զինքն, զիտելով յազդեցութենէ սուրբ Հոգւոյն, եթէ ոչ տայ թոյլ Աստուած արձակել զնա նմա: 12 Իսկ Վեհղենշապուհ եւ բնաւ իսկ ոչ առնոյր յանձն՝ լսել բանից իուժիկն, այլ ասէր ցնա գաղտ, եթէ .Դու որ աւրինաւք սնեալ ես եւ կեաս ի փառս կրակաց, ո՞չ կաս առ իս յաւժարութեամբ եւ տեսանես զկորուստ անաւրէն կրակասպան մահապարտացն, եւ ուրախանաս: 13 Եւ երանելոյ Խուժիկն լուեալ զայնպիսի բանս յամբարապետէն՝ մեծաւ երկրպագութեամբ շնորհ ունէր սիրոյն Վեհղենշապհոյ. այլ ի սրտի իւրում փառս տալով աւրինէր զամենագաւրն եւ զյարդարիչն ամենայնի զԱստուած, որ տայրն իաւսել ամբարակապետին եւ աղաչել զգուշակ նշխարացն սրբոցն՝ երթալ ընդ նոսա ի տեղի նահատակացն Աստուծոյ. այն որ լինելոց էր ցրիչ եւ խայտառակիչ թագաւորին հրամանի, եւ ցուցակ եւ բաշխիչ մեծի եւ երկնաւոր զանձու սրբոցն:

14 Իսկ երանելոյ Խուժիկն համբարձեալ առ տէր Աստուած զաղալթս սրտի իւրոյ՝ խնդրէր ի բարձրելոյն շնորհել նմա ուշ եւ լայնութիւն սրտի, որով արժանի լիցի գրել հաւաստեալ ի տախտակս մտաց իւրոց, որպէս յարձանագրի, զամենայն հարցմունս բռնաւորացն եւ զպատասխանիսն եւ զաղալթսն, զոր իւրաքանչիւր որք ի սրբոցն ի ժամ կատարմանն մատուցանէր Աստուծոյ. որպէս զի պատմել ճշմարտապէս կարասցէ ի կարգի առ ի յիշումն ամենայն հաւատացելոց խողաց յազգս յաւիտենից: 15 Եւ ընկալեալ ի յախորժալուր ի տուչէն զգիւտ մաղթանաւք խնդրոյն իւրոյ՝ պատմել անդադար ցնծալից սրտիւ ամենայն ուղղափառ ժողովրդոց յամենայն տեղիս, ի զարմացումն եւ ի փառս անուանն Քրիստոսի:

ԾԵ. Իսկ Վեհղենշապհոյ ի սկզբանն ոչ համարէր արժանի պատմել Խուժիկն զսուրբ քահանայիցն, զոր ինչ գործելոց էր ընդ նոսա, այլ ասէր, թէ .ի Վրկան տանիմք եւ անտի արձակեմք: 2 Եւ երթային այն աւր ի գեաւղ մի, որում անուն էր Ռեւան, հեռի ի Նիւշապհոյ որպէս հրասախաւք վեցիւք եւ թէ աւելի եւս, ըստ չափոյ համարուց Պարսկացն, եւ դադարէին անդ մինչեւ ցառաւաւտուն պահն: 3 Եւ յառաւաւտեան պահուն յարուցեալ փութով զաղտ, ոչինչ զգացուցեալ ումեք ի գեղջէն, այլ եւ ոչ ամենեցունց զորս ընդ ինքեանս, բայց միայն երանելի Խուժիկան եւ անաւրէն դահնաւքն, որովք սպանանելոց էին զսուրբսն ըստ հրամանի թագաւորին՝ զնային ի գեղջէն լռելեայն: 4 Եւ առեալ զսուրբսն դահնացն՝ զնացին զբովանդակ մնացեալ մասն ի զիշերոյն ընդ անկոխ անապատն, հեռի ի գեղջէն որպէս պարսիկ հրասախաւ

միով եւ թէ աւելագոյն. եւ ընդ ծագել առաւաւտուն հասանէին ի տեղի մի քարուտ, յառապարաձոր աւագուտ, ի տեղի՝ յոր ոչ հասանէր արաւտական եւ ոչ բնաւ անցանէր ընդ նա ուղեւոր, վասն ոչ գտանելոյ երբէք ի նմա ճանապարհ:

5 Եւ արկեալ աթոռս երեցունց իշխանացն՝ նստէին ամբարապետն Վեհդենշապուհ եւ Ջնիկան մայպետն արքունի եւ Մովան անդերձապետն: 6 Իսկ երանելոյ Խուժկին համբարձեալ առ Արարիչն ամենայնի գուշն:

7 Եւ կացուցեալ գուրբ նահատական յատենի՝ ասէ ցնոսա Վեհդենշապուհ. «Բագում եւ անհամար չարիս գործեալ է ձեր, եւ բագում Արեացն կոտորածի պարտաւոր էք. զի թէ լոկ միայն երկուց եւ կամ երկից անձանց մահու պատճառ էիք՝ սակայն մեծ էր, եւ չէիք արժանի կելոյ, թող թէ այնպիսոյ աշխարհի մեծի, որպէս Հայքն են, եւ այնչափ բագում արեանց որ անդ հեղան. եւ ամենայնի այնմ դուք եք պարտաւորք, եւ ձեր առնելով եւ խրատու գործեցաւ ամենայն գործն այն: 8 Եւ ի վերայ այդչափ ձերոյ յանցանաց եւ մահապարտութեան՝ արքայից արքայ առ ձեզ կարի բարերարութիւն արար, զի մեզ հրաման ետ եւ ասէ. «Թէ հաւանին արեգական եւ կրակի երկիր պագանել, եւ զմեր աւրէնս յանձն առնուն պաշտել՝ նոցա զմահապարտութիւնն թողում, զազատորեարսն զոր կապեալ է՝ արձակեմ ի Հայս, եւ զիրաքանչիւր ուրուք գտանուտըրութիւն տամ եւ զգահ եւ զպատիւն: 9 Արդ՝ դուք յիշեցէ՛ք եւ զձեր անձինսդ զմտաւ ւաճել եւ զայնչափ կապելոց զոգիս որք ի բանտին էին, եւ զի զհրամանն արքայից արքայի կամաւ եւ ախորժելով յանձն առէք. եւ որպէս եղէք պատճառք բագում արեանց՝ լերո՛ւք այժմ պատճառք բագմաց կենդանութեան: 10 Ապա թէ ոչ առնուք յանձն, եւ տակաւին ի նմին ապշութեան յամառեալ կեայք՝ դուք մեռանիք, եւ զնոսա հրամայէ սպանանել. եւ ամենայն արիւնքն որ յառաջն հեղան եւ որ այժմ հեղոց են՝ ի ձեր յոգւոց խնդրին յաստուածոց: 11 Եւ զայս ամենայն բանս խաւսեցաւ Վեհդենշապուհ հանդերձ ընկերաւքն իւրովք ընդ սուրբսն:

12 Հրաման տային երանելոյն Սահակայ եպիսկոպոսին՝ թարգմանել սրբոյն Յովսէփայ եւ սրբոյն Ղեւոնդի եւ այլոց ընկերակցացն. քանզի սուրբ եպիսկոպոսն միայն գիտէր պարսկերէն, եւ այլ ոք ի սրբոցն ոչ գիտէր: 13 Որոյ անդրէն պատասխանի արարեալ սրբոյ եպիսկոպոսին Սահակայ՝ ասէ ց՛հենշապուհ եւ ցայլսն որ նստէին ընդ նմա. «Մի՛ տայք ինչ, ասէ, ասել ցոռսա բանս, որ ոչ են արժանի սոցա լսողութեան. վասն զի խաւսք, որ ինձ ասելի թուին եւ արժանի ծաղու, զի՞ եւս ասեմ ցնոսա, զոր գիտեմ թէ իբրեւ լսեն՝ եւ զձեզ եւ զղեղիսն ի միասին անգոսնեն: 14 Արարէ՛ք զինչ եւ կամիք, եւ մի՛ յերկարեալ խաւսիք ընդ մեզ բանս սնտոխս եւ պատգամս ընդունայնսն:

15 Եւ սրտմտեալ Դենշապիոյ եւ այլոցն՝ ասեն ցուրբն. «Դու հարկաւորութեամբ ասա՛ ցոռսա. թող զիտասցուք եւ զոռսա խաւսս եւ զկամսն: 16 Եւ սրբոյ եպիսկոպոսին կարճառատիւ զբանսն եւ զպատգամս թագաւորին ասացեալ ցուրբ ընկերակիցսն իւր, եւ սրբոցն լուեալ՝ մեծաձայն ծաղու անգոսնեցին զբանիւքն. զոր եւ իմացեալ անաւրէն իշխանացն՝ առաւելապէս զայրացան: 17 Սակայն պատասխանի տուեալ սրբոյ կաթողիկոսին Յովսէփայ՝ ասէ, թէ «Եղեւ հարցումնդ այդ ասեմաւ ի դրան առաջի հագարապետին Արեաց Միհրնէրսեհի, եւ լուեալ ի մէնջ զբանս մեր եւ զկամս, զոր եւ թագաւորին գիտել ետ: 18 Նոյն են մեր ամենեցուն կամք եւ բանք, եւ ոչ փոփոխեմք զբանս մեր, որպէս երբեմն խաւսցեալք իբրեւ զանխորհուրդս՝ եւ այժմ զղջացեալ ապաշաւեմք իբրեւ զվնասակարս: 19 Այս եւեթ խորհուրդ եւ խնդիր ւար քան զաւր ւաճել ի սիրտս մեր, թէ ընդէ՛ր ոչ այսաւր քան զերեկն եւ զեռանդն ցուցանի զորձ յանձինս մեր լաւութեան եւ արարուած բարոյն, եւ ի հաւատս յորում եմք՝ խորհել ի սոյն եւ կեալ սովաւ եւ ի միասին վախճանել: 20 Այլ յաղագս երկրպագութեան արեգականդ որ ասէք, թէ հրաման ետ թագաւորն, զոր թէ յանձն առեալ հաւանիք՝ ասէ, կեայք դուք եւ ազատորեարն որ ի կապանս են, եւ եթէ յամառեալ չկամիք առնուլ յանձն՝ եւ դուք մեռանիք եւ զնոսա հրամայեմք սպանանել. եւ մեզ մի՛ լիցի ուրանալ զճշմարտութիւն եւ ծառայել սուտ անուանելոց աստուածոց, որ ոչ են աստուածք. եւ մերով ուրացութեամբ ումէք ի հաւատացեալ կապելոցն մի՛ լիցի արձակումն եւ ի յաւիտենից անլոյծ կապանսն անկանել. զոր եւ նոքա այժմ առաւել եւս քան զմեզ խնդրեն յԱստուծոյ, զմեր վասն Աստուծոյ զվախճանն, քան թէ զկեպն մեր ուրացութեամբ: 21 Այլ թէ հնար էր ձեզ այժմ գիտել մարգարէութեամբ, թէ ո՛րպէս (վասն) պատգամիդ այդորիկ, զոր բերէք առ մեզ հրամանաւ

թագաւորին, թուիք մեզ անմիտք եւ կորուսեալք, եւ դուք եւ որ զձեզն յդեաց՝ ողորմելի զանձինս ձեր եւ զթագաւորին քան զամենայն թշուառացելոց ի մարդկանէ հաշուէիք: 22 Բայց զոր ինչ կամիք՝ արարէք վաղ, եւ կամ երբ կամիքք:

23 Եւ ասացեալ զայս սրբոյ կաթողիկոսին Յովսէփայ՝ սրտմտեալ զայրացաւ Վեհդենշապուհ եւ որք ընդ նմա հաւատարիմքն էին, եւ հրաման ետ սրբոյն Սահակայ ասել ցնա. .Չի թէպէտ եւ թուին մեզ ծանր թշնամանքդ, որով թշնամանեալ ասացեր զմեզ անմիտս եւ կորուսեալս, սակայն առ համարձակապէսն յանդգնութեամբն, զոր իշխեցեր յաստուածանման թագաւորն ասել բանս անարժանս՝ իբրեւ զոչինչ թուին ի մեզ կողմն թշնամանքդ մեր անձանց եւ թերթելութիւն: 24 Բայց դու գիտեա՛, զի քեզէն զկորուստ անձինդ խնդրեցեր եւ առեր, եւ կեալ քեզ այսուհետեւ անհնար է. սակայն պարտ է մեզ եւ զհւրաքանչիւր զայլոց գիտել զկամս եւ զընտրողութիւն, վասն զի աւրէնք մեր այսպէս ասեն:

ԾԶ. Եւ հրամայեաց սրբոյն Սահակայ ասել ցնոսա, թէ .Մի՛ անսայք անմիտ բանից դորա, եւ զանձինս ձեր յայդպիսի խաւ խրատուէ ի բա՛ց կալայք եւ մարդկաբար զկեանս ընտրեցէք քան զմահ: 2 Եւ դա որ ինքն այժմ իշխեաց խաւսել զայդպիսի բանս մահապարտութեան՝ վասն զի մեծամեղ է եւ չէ արժանի կելոյ՝ իւր իսկ վատ գործքն չտան դմա կեալ: 3 Իսկ դուք թէպէտ եւ էք տակաւին ինչ վնասակարք, եւ զկամս թագաւորին եւեթ առնէք եւ արեգականն երկիր պագանէք՝ հրամայեաց զվնասն թողուլ ձեզ եւ զձեզ պատուով եւ ողջանդամ ի տունս ձեր արձակել:

4 Հրամայէին եւս Վեհդենշապուհ եւ այլ հաւատարիմքն որ ընդ նմայն էին՝ սրբոյն Սահակայ, ասել ցերանելի այրն Աստուծոյ Ղեւոնդ, թէ .Մեր լուեալ է վասն քո, թէ աւրինաց քրիստոնէից իբրեւ զքեզ ոք տեղեակ չէ, եւ ի քո խրատուէ աւելի եւս կորեաւ աշխարհն Հայոց. արդ՝ այդպիսի մեծ եւ իմաստուն մտաց պարտ է ճանաչել զարքայից արքայի զբարերարութիւնն, զի զայնչափ զվնասն թողու ձեզ եւ ձեզ ճշմարիտ աստուած ծանուցանէ: 5 Արդ՝ որպէս եղեր խրատաստու, եւ բազումք մեռան ի քո առնելոյ՝ լե՛ր այժմ խրատաստու կենաց, եւ թող կեան եւ դոքա եւ այլ բազում անթիւ անձինք. ասա՛ ցդոսա, զի պագցեն արեգականն երկիր եւ կեցցեն. եւ դու այնպիսի պատիւս գտանես ի թագաւորէն, որովք անուանի լինիս ի քում աշխարհին եւ յամենայն ազգս: 6 Եւ սուրբ եպիսկոպոսն Սահակ երկայնմտութեամբ եւ ծաղրելով թարգմանէր առ վայր մի սրբոցն զամենայն բանս ամբարակապետին եւ զնորուն անաւրէն գործակցացն, որպէս զի ծանուցէ անաւրինացն պատասխանեալք սրբոցն՝ զհւրաքանչիւր անձին զերանելեացն զկամս եւ զփափագ եւ զանշարժ հաստատութիւն նոցա ի հաւատն:

7 Եւ սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի սկսեալ խաւսել առանձինն ընդ սրբոյն Սահակայ՝ ասէ, թէ .Մեզ դոցա պատասխանի այնքան պարտ է առնել՝ որչափ արար պատասխանի Փրկիչն Պիղատոսի յատենին: 8 Բայց զի ծանուցուք աներկիւղ զցանկութեանս մերոյ զինդիրն՝ ասա՛ ցդոսա. .Դուք ասացէք աւաղիկ՝ զոր ինչ լուեալ է ձեր վասն իմ, թէ աւրինացն մերոց տեղեակ եմ, եւ բազմութեան ժողովրդոց եղեալ եմ ուսուցիչ. ցուցանէ ձեզ տիոց իմոց մերձաւորութիւն ի կատարումն: 9 Եւ արդ՝ զընտրողութիւն լաւ գիտութեան իմոյ, որում դուք իսկ վկայէք, զի ուսեալ եմ յԱստուծոյ եւ ոչ ի մարդոյ, այսաւր յաղագս երկիւղի մահկանացու եւ ապշեալ մարդոյ մոռացեալ փոխանակիցե՛մ եւ կորնչի՛մ - քաւ լիցի - եւ լուեալ յանդիմանիցիմ բանին, թէ *Որ ուսուցեր զբազումս՝ զանձն քո ոչ ուսուցեր*: 10 Եւ վասն պատուի եւ փառաց զոր խոստանայքդ տալ՝ մեզ մի՛ լիցի առնուլ զպատիւ ի հողեղէն եւ ի մահկանացու մարդոյ, զոր ցեց եւ ուտիճ ապականէ եւ զող ական հատանէ եւ տանի. որ զգեցեալ եմք զփառս եւ զպատիւս յերկնաւոր եւ յանմահ աջոյն Բարձրելոյ, զոր ոչ երկինք եւ ոչ երկիր եւ կամ որ ի նոսա պատուականութիւնք են՝ արժել ոչ կարեն: 11 Մի ինչ պակաս է ի մեր յերանելի փառաւորութենէս,- բաժակ մահուղ, որում իբրեւ զպատեալ ծարաւիս փութամք ըմպել: 12 Արբուցէ՛ք վաղվաղակի, եւ թող ուրախացեալք զերձանիմք յերերայից արտարակաց կենցաղոյս. եւ մի՛ եւս այլ յերկարեալ ձգտէք զանմիտ եւ զվնասակար բանս բանդագուշեալ թագաւորին ձերոյ:

13 Եւ սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի կատարեալ զհւր պատասխանիսն՝ աղաչեցին զսուրբ եպիսկոպոսն զՍահակ երանելի երէցն Մուշէ եւ երանելի երէցն Արշէն եւ երանելի սարկաւազն Քաջաջ՝ ասել ցանաւրէն իշխանն եւ նոցա բանիւ, թէ .Չոր ինչ ասացին սուրբ վարդապետքն մեր եւ հոգեւոր հարքս տէր Յովսէփ եւ տէր Ղեւոնդ՝ դոյն են մեր կամք եւ խնդիրք. կատարեցէ՛ք

վաղվադակի յոր եկեալդ էք, եւ մի՛ յապաղէք. եւ խնդրենք յԱստուծոյ պարգեւել մեզ եւ արժանի առնել զմեզ յախտենական պատուոյն եւ երկնից արքայութեանն:

14 Եւ լուեալ զայս Վեհդենշապուհ եւ անաւրէն գործակցացն եւ ի սրտմտութիւն բարկութեան գրգռեալք՝ կամեցան եւ այլ պատրողական բանս եւ խաւսս ընդունայնս խաւսել ընդ սուրբ նահատակսն, կարծեցեալք թերեւս կարասցեն ճեղքել զոք ի գնդէ անքակ միաբանութեանն. որում անհնար էր լինել. սկսան ստիպել եւ այլ գտուրբ եպիսկոպոսն Սահակ, զի թարգմանեցէ նոցա եւ այլ զոր ինչ կամիցին խաւսել ընդ սուրբսն: 15 Եւ սրբոյ եպիսկոպոսին Սահակայ պատասխանի տուեալ ասէ ցՎեհդենշապուհ եւ ցայլ գործակիցս նոցա, թէ .Ես որ մինչեւ ցայժմս կամակատար ծանուցայ ձեզ եւ զասացեալն ի ձեռն թարգմանեցի սրբոցս՝ իբրեւ ոչ էրէ ձեզ եւ կամ պակշտտեալ բանից թագաւորին ձերոյ կամեցայ արբանելել. քանզի զի՞նչ արդեալք հարկ ի վերայ կայ մարդոյ, որոյ միտք իւր առ իւր են եւ զգայ խելաց իւրոց, զայդպիսի զձեր զբանդագուշանաց բանս՝ իւր իսկ լսել, թող թէ եւ յականջս այսպիսի իմաստուն եւ խորհրդական մարդոց լսելի առնել. բայց այսքան միայն՝ զի առաւել եւս ծանիցի ձեր յիմարութեանդ նշաւականք, եւ ի մեզ զաւրացեալ հաստատեցի ճշմարիտ եւ աստուածուսոյց քարոզութեանն մերոյ անշարժութիւնն:

ՃԷ. Եւ սրտմտեալ անաւրէն երեցունց իշխանացն, ոչ եւս առ ի յերկարսն հանդուրժել կարացեալ սրբոցն, որպէս շնորհ առնելով թագաւորին ընդ այնչափ թշնամանելոյ զնա՝ յարուցեալ ինքնին Վեհդենշապուհ առաջի գործակցաց իւրոց՝ հարկանէր սուսերաւ զուս սրբոյ եպիսկոպոսին Սահակայ, եւ հուպ ի գաւտին մերձեցուցանէր զվերսն. եւ սրբոյ եպիսկոպոսին ի սաստիկ հարմանէն դրդուեալ՝ ոչ գլորեալ անկանէր յերկիր, այլ ի քարի մի յեցեալ հաստատէր. եւ որպէս ի բերանոյ ամենայն սրբոցն սկսաւ ասել այսպէս. Գոհանամք զքէն, Քրիստոս, որ բազում անգամ կենդանարար զառնդ անմահական զենմամբ մատակարարեալ անծախութեամբ բաշխեցար ի ձեռաց մերոց. իսկ արդ եւ զմեզ իսկ մարդասիրապէս արարեալ զենումն՝ ընկա՛լ զամենեսեանս արժանաւորապէս զպատարագեալսս՝ ի հոտ անուշիցե: 2 Եւ ասացեալ սրբոյ եպիսկոպոսին այսպէս, թեպէտ եւ յորդեալ հոսէին վտակք արեանն ի վիրէ սրբոյն՝ սակայն կայր զաւրացեալ ուժով շնորհաւք հզաւրին, որպէս զի բնաւ չիցէ վիրաւորեալ:

3 Եւ ասպա հրամայէին զսուրբ կաթողիկոսն զՅովսէփ գլխատել սրով. եւ մերկացուցեալ դահնացն զսուրբն՝ ասաց երիցս. *Դա՛րձ անձն իմ ի հող եւ ի հանգիստ քո, զի Տէր բարի արար քեզ.* եւ այսպէս ընկալաւ սրով զվախճան կատարելութեանն:

4 Իսկ յաղագս սրբոյն Ղեւոնդի հրաման ետուն դահնացն անաւրէն իշխանքն՝ մերկացուցանել զսուրբն եւ քարշէլ ուժգին ընդ քարածեռ կոպնուտ տեղիս լանջակողմանցն: 5 Եւ այնպէս քարշէցին յերկար ժամս, մինչեւ զամենայն մարմինս սրբոյն, եւ զլանջացն եւ զթիկանցն, քանցեալ քերեցին ի մորթոյն, մինչեւ ոսկերացն մերկանալ ի մորթոյն. վասն զի զերանելի այրն Աստուծոյ զՂեւոնդ առաւելագոյն ասէին ամենայն Պարսիկք խրատատու եւ պատճառ լինել ամենայն իրացն Վարդանայ եւ զործոցն՝ որ ի ժամանակին յայնմ գործեցան յաշխարհիս Հայոց: 6 Եւ մինչդեռ կէսքն ի դահնացն քարշէին զերանելին Ղեւոնդ՝ այլքն կտրեցին սրով զգլուխ սրբոյ երիցան Մուշէի եւ զսրբոյ երիցուն Արշէնայ եւ զսրբոյ սարկաւագին Քաջաջայ. որոց ի ժամ վախճանին կատարմանն ասացեալ, *Տէր Յիսուս, ընկա՛լ զոգիս մեր:*

7 Եւ ասպա աշխատեալ դահիճքն որ քարշէին զսուրբն Ղեւոնդ՝ ածին ի նոյն տեղիս սուղ ինչ ոգւով, ուր եւ այլ սուրբքն կատարեցան, եւ անդ հատին զգլուխ սրբոյն սուսերաւ. որ ի ժամ իւրոյ կատարմանն զուարթագին ձայնիւ ասաց. Գոհանամ զքէն, Քրիստոս, որ բազում գթութեամբ քո աւզնեալ պահեցեր զիս ի մանկութենէ իմմէ եւ հասուցեր ի ժամս յայս, արժանի արարեր մասին սրբոց քոց. ի ձեռս քո, Փրկիչ, յանձն առնեմ զհոգի իմն: 8 Եւ սուրբ եպիսկոպոսն Սահակ կայր եւս սակաւ ոգւով. զորոյ յետ վախճանելոյն ամենեցուն կտրեցին զգլուխն սուսերաւ. որոյ մատուցեալ նուաղ ձայնիւ աղալթս եւ ասացեալ զամենն՝ աւանդեաց զոգին:

9 Եւ այսպէս ի վեշտասաներորդում ամի թագաւորութեան Յազկերտի, որ աւր քսան եւ եաւթն էր ամսոյն հրոտից՝ պսակեցան սուրբքն վեցեքեան. սուրբ կաթողիկոսն Յովսէփ ի Վայոց ձորոյ, սուրբ եպիսկոպոսն Սահակ յԲրշտունեաց, սուրբ երեցն Արշէն ի Բագրեւանդայ, սուրբ այրն Աստուծոյ Ղեւոնդ երեց ի Վանանդայ, սուրբ երեցն Մուշէ յԱղբակոյ, սուրբ սարկաւագն

Քաջաջ յՌբշտունեաց, յԱպար աշխարհի, մերձ ի գեաւղն մոզուց որ անուանեալ կոչի Ռեւան: 10 Եւ որպէս ստուգիւ եւ ջերմ խնդրով Կամսարականին Արշարայ հարցեալ ցերանելի Խուժիկն, եւ լուեալ ի նմանէ պատմեաց մեզ զխաւսս իւրաքանչիւր եւ զվախճան սրբոցն՝ գրեցաք հաւաստեալ:

11 Եւ գնացեալ ի բաց ի տեղուջէն Վեհդենշապիոյ եւ այլ իշխանացն որ ընդ նմա էին, ընտրեալ արս ինն թուով՝ թողին ի տեղուջն կազմ զինու. ընդ որս նախ առաջին ըստ Աստուծոյ ազդեցութեանն զերանելի Խուժիկն ընտրէր Վեհդենշապուհ եւ թողոյր աղաչելով, որպէս զկարի սեպհականագոյն եւ պիտոյ իւրում հրամանին: 12 Որոց հրաման տուեալ ասէին ցպահապանսն, թէ .Մինչեւ ցաւուրս տասն եւ կամ եւս աւելի պահեցէ՞ք զգուշութեամբ զդիակունադ, որպէս զի զիշատեալք ի թռչնոց՝ ընկեսցի այսր անդր ոսկրոտին, ի գլուխ լերանց եւ կամ ի խորածոր տեղիս քարանձաւաց, մինչեւ եկեալ անցցէ ի բաց կարաւանն արքունի. գուցէ, ասէ, եկեալ ոք ի քրիստոնէիցն, իրազգած յումեքէ եղեալ՝ գտանիցէ զոսկերս դոցա եւ առեալ սփռիցէ յամենայն քրիստոնէայս, եւ մեք գտանիմք մահապարտք առաջի թագաւորինն:

13 Եւ մնացեալ անդ պահապանացն ըստ հրամանին Դենշապիոյ եւ Մովան անդերձապետի եւ Ջնիկանայ մայպետի, եւ կացեալք զայն աւուրս՝ խորհէր ի միտս իւր երանելի Խուժիկն, եթէ զի՛նչպիսի հնարիւք ցուցանիցէ Աստուած ճանապարհ առնն, որով արժանի լիցի գողանալոյ զնշխարս սրբոցն յայլոց պահապանացն: 14 Եւ մինչդեռ երանելի այրն յայնպիսի խոհականութեան վտանգի կայր՝ յանկարծակի ի նմին աւուր յերեկորեայ զիշերոյն լինէր շարժումն մեծ ի տեղուջն. բոմբիւնք սաստիկք եւ ձայնք ահագինք յանդնդոց հնչէին. կուտեալք բազմութիւնք ամպոց զերկիրն ծածկէին. ձայնք որոտմանց եւ փայլատակունք զլերինս դողացուցանէին: 15 Եւ սիւն լուսոյ ըստ արիւնակի ծիածանի իջեալ յերկնից՝ շուրջ պարուրեալ զնահատակաց զմարմինս ծրափակէր: 16 Եւ կործանեալ յերկիր պահապանքն՝ կիսամեռք լինէին, չգիտելով այր զընկեր բնաւ արդեալք թէ ո՛ր իցէ. որք եւ գորեալք յերկիր՝ ոչ կարէին կալ հաստատուն. քանզի դողումն մեծի շարժմանն ի վեր ոստուցեալ զնոսա ընկենոյր յերկրէ. եւ այսպէս կքեալ ոտիւք եւ կարկեալ խաւսիւք՝ լինէին խորտակեալք ամենեքեան: 17 Իսկ զերանելի Խուժիկն աջ հզարին պահէր անհոգս. ուրախալից մտաւք փառաւորէր զԱստուած, իմացեալ այնուհետեւ, թէ արդ հաստատ կատարին բազմաժամանակեալ յամենայն կամաց իւրոց խնդիրք: 18 Եւ կատարեալ միապէս երկիւղիւ զգիշերն ողջոյն եւ զտիւն բովանդակ եւ զերկրորդ եւս զիշերն մինչեւ ի ժամ արեգականն ծագման՝ եւ ասպա լռէին ձայնք անդնդոցն հնչմանց, եւ որոտմունք ամպոցն փարատեալ ցածնուին, եւ դադարէր երկիրն ի շարժելոյ, եւ ցայտմունք փայլատակմանցն ամփոփէին յերեւելոյ. եւ լինէր այս լոկ շուրջ զտեղեաւն իբրեւ ասպարիսաւք երկուք: 19 Իսկ պահապանքն յահագին ապշութենէ թմրութեանն սակաւիկ մի ոգի առեալ՝ աչս ածէին փախչելոյ ի տեղուջէն. այլ ի յոյժ բեկմանէ սրտիցն երկիւղէ՝ ոչ կարէին կանգնել ի յերկրէն. լոկ հայէին եւեթ ընդ միմեանց դէմ, եւ խաւսել ինչ ոչ կարէին:

20 Բայց զինն ժամու աւուրն երրորդի յարուցեալ երանելի Խուժիկն, որպէս թէ կամաւ կաղս ի կաղս, հայելով զկանի իւր՝ փախչէր ի տեղուջէն, զի զնոսա զաւրացուցէ ի կանգնել եւ զկնի իւր հեռացուցանել ի վայրացն: 21 Որոց տեսեալ զերանելի Խուժիկն, զի երթայր ինկերեկս յընթացի՝ ուշաբերեալք առ վտանգի զկնի նորա սրանային ի տեղույն, չիշխեցեալք բնաւ դառնալ եւ հայել ի տեղիսն առ երկիւղի. եւ պնդեալք զհետ Վեհդենշապիոյ եւ գործակցացն նորա փութային: 22 Բայց երանելի Խուժիկն ընդ այլ ճանապարհ որոշէր ի նոցանէն: 23 Եւ հասեալ պահապանացն առ իշխանսն յաւուրն վեցերորդի՝ պատմէին զամենայն անցս աղետիցն, որ անցին ընդ նոսա զտիւն մի եւ զգիշերս երկուս. զորոց զգոյն երեսացն տեսեալ Դենշապիոյ եւ ընկերացն նորա, եւ զանցս ահագին իրացն մի ըստ միոջէ լուեալ՝ զարհուրէին, եւ ապշեալք ի բազում ժամս հիանային: 24 Խորհուրդ ի մէջ առեալ՝ ոչ ինչ կարէին իմանալ հնարս, բայց զպահապանսն եւեթ լեցուցանել ջանային, չյայտնել ումեք ամենեւին եւ ոչ բնաւ յիշել առ ումեք զմահ քահանայիցն եւ կամ զայնպիսի նշանաց երեւմունս: 25 Բայց ինքեանք միայն խոճոճելով առանձինն զարմացմամբ որպէս յանզգայութիւն ընկղմէին, ասելով Դենշապուհ եւ Ջնիկայ ցմիմեանս, եթէ .Ոչ են իրք քրիստոնէից թերեւ իմն եւ դուզնաքեայ. այլ հաստատ մեծ է զաւրութիւն արիւնաց նոցա եւ հաւատոց. եւ մեք յանգիտութեան վնասեալ կորնչիմք եւ չզգամք:

26 Իսկ երանելի Խուժիկն գիտացեալ, թէ ցածոյց Աստուած զամենայն կասկած յամենայն կողմանց, այլ եւ զպատասխանիսն իշխանացն լուաւ, զոր ինչ պահապանացն արարին, եւ թէ ոչ որ առնէ փոյթ ոսկերացն սրբոց՝ առեալ ընդ իւր տասն եւս այլ ընկեր, զորոց կարի քաջ գիտէր զհաւատս քրիստոնէութեանն՝ առնուին ընդ ինքեանս եւ զրաստս, եւ ըստ իւրաքանչիւր անձին սրբոցն սապատս չորեքկուսիս, եւ գնացին լռելեայն ի գիշերի յիրսն: 27 Եւ մերձեալք ի վայրն՝ վրիպէին ի տեղւոյն, ուր մարմինք սրբոցն կային, քանզի ոյժ աղջամղջին էր գիշերն. եւ աշխատեալք առ վայր մի՝ տրտմէին, անարժանս կարծեցեալ զանձինս գիւտի երկնաւոր զանձուն: 28 Եւ մինչդեռ նորա խռովեալք յաժէին ընդ տեղիսն՝ եւ ահա յանկարծակի ի նմանութիւն լուսաւոր արծուոյ պացեալ հասանէր յերկնից եւ իջեալ նստէր ի վերայ մարմնոյ սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի. եւ լուսաւորեալ տեղիքն առաւել եւս քան ի տուէ՝ երեւէին յայտնապէս մարմինք իւրաքանչիւրոց սրբոցն: 29 Եւ նոցա ուրախալից սրտիւք զուարճացեալք երկիր պագանէին տեսան Աստուծոյ. եւ ձեռն ի գործ արկեալ՝ ժողովեցին զիւրաքանչիւր որ յականէ ի մի մի սապատ, որպէս նշմարեալ երեւիւր իբրեւ գրով երանելի Խուժիկն. յորոց բուրեալ հոտ անոյշ ի մարմնոց սրբոցն՝ լցեալ զուարթացուցանէր զամենեցուն զգայութիւն խելացն:

30 Եւ բարձեալ վաղվաղակի գրաստուոց՝ փոխէին յայլ տեղի յանապատին, հեռի ի տեղւոյն իբրեւ երիւք պարսիկ հրասախաւք. եւ դադարեալ աւուրս եալթն, վասն քաջ ցածնոյ իրաց երկիւղին՝ ապա մաքրեցին զոսկերս սրբոցն յանուշահոտ մարմնոցն. զոր եւ պատեալ արժանաւորապէս կտաւաւք՝ թաղէին պատուով անդէն յանապատին զգուշութեամբ. եւ զոսկերսն առեալ բերէին ի շահաստանն եւ աւուրս բագումս ունէին առ ինքեանս ի ծածուկ: 31 Ապա լռելեայն սկսանէին տալ եւ ոմանց յառաքինի քրիստոնէից որք ի կարաւանին էին. որք ընդունէին՝ հաշուելով զհետ փրկութեան ոգւոց եւ մարմնոց: 32 Եւ ստիպով յիւրաքանչիւր աշխարհ տային հասուցանել վաղվաղակի, յաւգուտ երկնաւոր կենդանութեան ընտանեաց միանգամայն եւ զաւառին: 33 Բայց զառաջին պտուղ աստուածաշնորհի մեծի զանձուն՝ բերեալ նախ երանելոյ Խուժիկն մատուցանէր կապելոց նախարարացն Հայոց. որք իբրեւ արժանի եղեալք ընդունէին զայնպիսի փրկութեան իւրեանց զգիւտն՝ անդէն եւ անդ ճանաչէին, թէ այցելութեամբ այց առնէ նոցա Աստուած, եւ երբ եւ է արձակին ի կապանացն, բարեխաւսութեամբ ոսկերաց սրբոցն, ըստ բանի սրբոյ առն Աստուծոյ Ղեւոնդի, զոր ի խրատելն իւրում ի գիշերին աւետաւորեաց զղիպելոց նոցա ի շնորհէն Աստուծոյ, տեսանել զաշխարհի իւրեանց. որք կատարելոցն էին ասացեալք սրբոյն ի ժամու իւրում:

34 Սկսեալ այնուհետեւ մի ըստ միոջէ պատմել կապելոց նախարարացն Հայոց երանելի այրն Աստուծոյ Խուժիկն, զոր անուանել յայսմ հետէ Խուժիկ՝ ծանրանամ, եւ զանուն սքանչելոյն ոչ որ հոգացեալ պատմեաց մեզ, այլ ամենագէտն գրեալ պահէ յաւր մեծ այցելութեանն եւ պարգելէ առատապէս զվարձս վաստակոց նորա ընդ հաճոյս անուան իւրոյ: 35 Ասէր եւ ոչ լռէր զինամս մեծամեծս եւ զաւգնութիւն հզարին զոր արարեալ էր նմա. եւ թէ ո՛րպէս ի Վարդգէս յայտնեալ Քրիստոսի զխորհուրդ թագաւորին ծանոյց նմա, եւ նոյն ուղեկցեալ առաջնորդեաց նմա յուսով: 36 Մեծարոյ, ասէր, եւ հաւատարիմ առաջի Դենշապիոյ համբարակապետի երեւեցոյց զիս, մինչ զի աղաչելով զիս եւ բռնի տանելով անաւրիսին ի ձեռն հզարին Աստուծոյ ի տեղի տենչալի նահատակութեան սրբոցն, որում կամաց հնարաւոր է ամենայն. որ եղէ արժանի տեսանել զամենայն, զոր ոչ կարծէի տեսանել, եւ լսել մի ըստ միոջէ, որում ոչ արժանի լսելոյ համարէի զանձն իմ. զհարցումն բռնաւորացն եւ զպատասխանիսն միոյ միոյ սրբոցն, զաղաւթս եւ զկատարումն զիւրաքանչիւր անձին տեսի կարգաւ եւ լուայ. ահա արդ եւ մեծի մասին, ձերոյ անձանձրոյթ խնդրելով՝ զիս անարժանս արժանի արար շնորհ սուրբ Երրորդութեանն, մինչեւ երկնաւոր զանձու նշխարացն սրբոցն զտայ լինել ձեզ բերող: 37 Փախոյց ամաւթով զպահապանսն տագնապեալս, զարհուրեցոյց զանհաւատ զվերակացուացն զսիրտս, ցրուեաց զանմիտ թագաւորին զխորհուրդս եւ բարձրացոյց զանուն եկեղեցւոյ իւրոյ սրբոյն: 38 Չայսպիսի բանս պարծանաց եւ խնդութեան պատմել անձանձրոյթ երանելի վանառականն՝ ամենայն հաւատացելոցն ի Քրիստոս. որ էր երբեմն վանառական երկրաւոր զանձուն՝ եւ եղեւ յանկարծ վանառական բարի գործովք պատուական մեծի երկնաւոր զանձուն մարտիրոսական նշխարաց:

39 Նոյն խաւար եւ միախառնութիւն էր յաւետ կապելոց նախարարացն Հայոց յէս եւ ի մուտս իւրեանց, ի նստել ի տան եւ յառնել, ի տաւնս եւ յամսագլուխս. գոր եւ պատմեալ անյագ ցնծութեամբ՝ զուարճացուցանէին նորոգելով զամենայն մեղկեալ միտս յողացն եւ հաստատէին ի հաւատս արդարութեան: 40 Եւ մանաւանդ տէրն Արշարունեաց Կամսարականն Արշալիր, որ յամենայն ժամու ի տուէ եւ ի գիշերի՝ վարդապետութիւն սրբոցն, եւ մանաւանդ խաւար եւ հոգեւոր խրատ սրբոյն Ղեւոնդի, եւ պատասխանիք իւրաքանչիւր ուրուք ըստ հարցմանն սպանողացն, եւ աղաւթք միոյ միոյ ի ժամ կատարմանն եղեալք՝ այն էր նորա հոգւոյն կերակուր եւ որոճումն քաղցր, գոր ասէր եւ ընդ զուրոյս սաղմոսին միաբանեալ՝ պատմէր անձանձրոյթ հանապազ: 41 Չոր եւ մեր յոլովագոյն լուեալ ի հրաշալի Կամսարականէն՝ գրեցաք յաւժարապէս հոգալով. գոր թէպէտ ըստ տկարամտութեան մերոյ ոչ եղեաք բաւական յիշել զբովանդակն ի կարգի, այլ եւ ոչ բնաւ գտեալ անյուշք՝ յապաղեալ մոռացաք ինչ ծովանալով:

ԾԸ. Եւ մտեալ թագաւորին Յազկերտի ըստ կարգելոյ ժամանակին յոստանն ի Վրկան եւ միահամուռ ամենայն աւագանւոյն եւ զաւրացն որ ընդ նմա էին՝ համարձակութիւն այնուհետեւ տային բնակիչք շահաստանին որք ի Նիւշապուհն էին, ըստ հրամանին Դենշապիոյ, նախարարացն Հայոց որք ի դղեկին ի կապանսն էին՝ արձակել զմանկունս իւրեանց եւ կամ զայլ ոք որ ընդ նոսա լինէին՝ ի պէտս արբանեկութեան ուր եւ կամիցին: 2 Չոր իբրեւ լուան երանելի երիցունքն Խորէն եւ Աբրահամ՝ վաղվաղակի փութով ի Վրկան հասանէին, եւ անկեալք հրապարակաւ առաջի ամբարապետին Դենշապիոյ՝ բողոք բարձեալ ասէին, եթէ Դու յորժամ զհոգեւոր տեսարն մեր եւ զվարդապետս ի Նիւշապիոյ առեր գնացեր, ընդ որս եւ մեք կազմեցաք ուղեկից լինել, եւ դու բռնաբար հրամայեցեր խիստ պահպանութեամբ արգելուլ զմեզ անդէն մինչեւ ցայժմ. արդ եթէ տարեալ ուրեք յերկիր աւտար եւ յանդարձ անցուցէք զնոսա՝ առնելով բարերարութիւն պատմեցէ՛ք զմեզ, երթալ եւ մեզ լինել անդարձ ընդ նոսա. այլ կեալ անդէն եւ վախճանիլ պատրաստ եմք, տեսանելով եւեթ զնոսա, ցանկամք արժանի լինել. եւ եթէ սպանէք զնոսա՝ կամեցարո՛ւք եւ ի վերայ մեր տալ զնոյն հրաման, գոր պատուական եւ մեծարգոյ համարէաք զմահն այնպիսի քան զամենայն զփառս եւ զմեծութիւնս աշխարհիսէ:

3 Եւ Վեհղենշապուհ լուեալ զայնպիսի բանս ի նոցանէն, եւ ընդ համարձակութիւն աներկիւղածութեան արանցն զարմացեալ ինքն եւ ամենայն բազմութիւն հրապարակին՝ պատասխանի տուեալ ասաց ցերանելիսն, թէ .Չճանապարհ վարդապետացն ձերոց ոչ ոք ցուցանէ. բայց վասն ձեր հարցանեմք ցարքայից արքայ. նա իշխէ գոր ինչ հրաման տայ ի վերայ ձերե: 4 Եւ մտեալ ի ներքս Դենշապուհ՝ պատմէր թագաւորին Յազկերտի զամենայն բանս եւ զինդիրս երանելի երիցանցն: 5 Եւ թագաւորին հրաման տուեալ ասէ. .Թէ ի նոցա վերայ վնաս ինչ ոք յայտ չառնէ, եւ դատախագ ոք չէ զհետ՝ երկիր պագցեն արեգական եւ պատուել զկրակն յանձն առցեն, եւ ընկալեալ զպարգեւս մեծամեծս ի մենջ՝ արձակեցին յաշխարհն իւրեանց. ապա թէ չհաւանեցին յանձն առնուլ զմեր հրաման՝ պատուհաս կրեցեն խեղութեամբ, եւ երթեալ յԱսորեստան մշակութիւն արացեն ընդ արքունի մշակսն, եւ ի հարկի կայցեն մինչեւ ցվախճան իւրեանց: 6 Եւ եկեալ Դենշապուհ ասաց ցերանելի երէցն Խորէն եւ ցերանելի երէցն Աբրահամ զհրաման թագաւորին: 7 Եւ լուեալ զայս պատուական քահանայիցն՝ ետուն պատասխանի որպէս ընդ մի բերան եւ ասեն. .Մեք ոչ միայն խեղանաց եւեթ պատրաստ եմք վասն անուանն Քրիստոսի, այլ եւ քերանաց եւ մահու: 8 Այլ վասն արեգական երկրպագութեանդ որ ասէք՝ մեք ընդ ձեր մոլորութեանդ ապշութիւն տրտմեալք խռովիմք, եւ խնդրեմք յԱստուծոյ զգալ ձեզ ի թմրութենէ անգիտութեանդ այդորիկ, թող թէ մեզ նմանել ձեզ. եւ մի՛ լիցի՝ թողեալ զարարիչն՝ արարածոց երկիր պագանել:

9 Եւ լուեալ զայսպիսի պատասխանիս աներկիւղ՝ իշխանացն ի բերանոյ երանելի երիցանցն՝ կատարեցին զհրամայեալսն ի թագաւորէն: 10 Եւ կտրեալ զերկոցունց զականջսն՝ ետուն տանել յԱսորեստան, ի զաւառն որ անուանեալ կոչի Շափուլ, կալ անդ նոցա ի հարկի եւ առնել մշակութիւն արքունի: 11 Եւ լուեալ զայս հաւատացելոցն աշխարհին որք յԱսորեստանին էին, զերթս երանելեացն անդր՝ ընդ առաջ էին նոցա խնդութեամբ եւ պատուեցին զնոսա որպէս զնշխարս նահատակելոցն սրբոց. որք եւ արժանի իսկ էին այնպիսի մեծարանաց. նա եւ զկարասի իւրաքանչիւր ուրուք զինչ եւ ունէր՝ բերեալ դնէին առ ոտս երանելեացն, առնուլ եւ մատակարարել

ի պէտս հոգեւոր մասին ի փրկութիւն անձանց իւրեանց եւ ընտանեաց: 12 Եւ երանելի երիցանցն ընկալեալ յընծայից հաւատացելոցն ըստ արժանի մասն ինչ՝ նոցին իսկ տային տանել յԱպար աշխարհ կապելոց նախարարացն Հայոց. որք խնդութեամբ եւ բազում յաւժարութեամբ իւրաքանչիւր ոք աղաչէր զերանելիսն՝ առնել արժանի այնպիսի հոգեւոր ճանապարհի: 13 Էր զի երանելի երեցն Աբրահամ, առեալ գտուրս հարաւային կողմանցն Ասորեստանեացն, տարեալ մատակարարէր կապելոց նահատակացն Հայոց ըստ իւրաքանչիւր պիտոյից. եւ արարեալ զայս այսպէս բազում անգամ կարգաւ՝ քրիստոնէից աշխարհին, եւ ապա իսկ ինքն երանելի երեցն Աբրահամ բազում ամս, մինչեւ յարձակումն կապելոց նախարարացն Հայոց աշխարհին, անվեհեր լինէր նոցա թռչակատար ի հաւատացելոց աշխարհին տուողաց: 14 Եւ կեցեալ ամս երանելոյ երիցուն Խորենայ անդէն յԱսորեստանի վախճանիւր:

15 Իսկ երանելի երեցն Աբրահամ, երաշխաւորութեամբ հաւատացելոց աշխարհին, որք գտունս իւրեանց եւ զարարս փոխանակ ընդ հարկի նորա գրեցին յարքունիս ցվախճան նորա, եւ կատարեցին զկարգեալսն անվեհեր յաղագս նորա, արձակեալ զերանելի այրն՝ եկն ի Հայս: 16 Որոյ տեսն իսկ իւր առանց ամենայն երկրայութեան զկերպարանս հրեշտակի ցուցեալ ծանուցանէր ամենայն տեսողաց զայրն: 17 Եւ ձեռնադրեալ յաստիճան եպիսկոպոսութեան աշխարհին Բզնունեաց՝ բազում ուղղութեանց աշխարհին մարդկան լինէր ուսուցիչ, եւ վախճանէր ի նմին կարգի ի բարւոք ծերութեան: 18 Որում արժանի եղիցուք եւ մեր ի Քրիստոս Յիսուս ի տէր մեր, եւ նմա փառք յաւիտեանս. ամեն:

ԴՐՈՒՄԳ Գ.

ԾԹ. Արդ՝ դարձեալք անդրէն յառաջին դրուագն՝ գրեսցուք ի կարգի: 2 Իսկ յամին եալթնետասներորդի Յազկերտի արքայի իշխանն Վրաց Աշուշայ աղաչէր զաւագս դրանն արքունի, բազում եւ անհամար կարասի ծախեալ իւրաքանչիւր ումեք, եւ մանաւանդ առաւել անաւրէն հազարապետին Միհրնեսեհի. զոր մեծաւ ջանիւ եւ սաստիկ աշխատութեամբ հաւանեցուցեալ՝ տայր ասել ցթագաւորն Յազկերտ, զի շնորհեսցէ նմա զորդիս երանելոյ նահատակին Հմայեկայ, ի տոհմէն Մամիկոնէից, զորս առեալ էր նենգաւոր իշխանին Միւնեաց Վասակայ ի դայեկաց՝ որպէս զորդիս մահապարտաց, եւ տարեալ էր ի դուռն, զի մեռցին. որք էին յոյժ տղայք: 3 Եւ մարդասիրին Աստուծոյ, բարեխաւսութեամբ սրբոյ արեան հարց նոցա, հաւանեցուցեալ զմիտս թագաւորին՝ պարգեւեաց Աշուշայի, որպէս կարի առն սիրելոյ եւ վաստակաւորի՝ զանհաւատալի ամենեցուն զմեծ նորա խնդիրն:

4 Եւ Աշուշայի տեսեալ զայն եւ ընկալեալ ի թագաւորէն զմեծն պարգեւ՝ յարուցեալ ի խորանին առաջի ամենեցուն անկեալ յերկիր հոլովէր այսր եւ անդր, եւ ապա հարկանէր զգլուխ ի գետինն. այսպէս կատարէր զերկրպագութիւնն: 5 Եւ տեսեալ զայս թագաւորին եւ ամենեցուն որ ի խորանին էին, եւ զարմացեալք մեծապէս, թէ զի՞նչ արար այրն, հարցանէր ցնա թագաւորն, թէ Վրաց բղեշխ, զի՞նչ է այդ նոր իմն գործ, զոր ցուցեր դու մեզ այսաւրե: 6 Եւ պատասխանի տուեալ Աշուշայի՝ ասաց, թէ .Բարերար արքայ, դուք ինձ նոր պարգեւ շնորհեսցէք, զոր այլ իմ ընկերաց ծառայի ի ձէնջ չէր գտեալ. եւ ինձ արժանի է նոր երկրպագութեամբ երկիր պագանել ձեզ, զոր ձեր յայլ ծառայէ զայնպիսի երկրպագութիւն երբէք չէր տեսեալ: 7 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս թագաւորին յԱշուշայէ եւ ամենայն բազմութեան աւագանւոյն՝ յոյժ գովեցին զայրն եւ մեծապէս զարմացան:

Կ. Եւ կեցեալ Յազկերտի թագաւորին Պարսից գչափ ժամանակի կենաց իւրոց՝ վախճանէր ի Փառստում: 2 Եւ թագաւորեցին նորա երկու որդիքն, հակառակելով ընդ միմեանս. եւ դիմեալք ի վերայ միմեանց պատերազմաւ՝ յաղթահարեալ սպան կրսերն զաւագն եւ ինքն թագաւորեաց, որում անունն էր Պերոգ: 3 Եւ ի նմին ամի թագաւորութեանն իւրոյ առաքեաց զՅրզատվչնասայ զիւր դայեկորդին, զոր կարի յոյժ սիրէր առաւելապէս, եւ հրամանս ետ արձակել զնախարարսն Հայոց ի կապանաց եւ կարգել նոցա ժոճիկ ի Հրեւ. .Կայցեն, ասէ, անդէն այրուծիով եւ կատարեսցեն զգործ՝ որ ինչ եւ դիցէ նոցա Աշտատ հայրն Յրզատվչնասայայե: 4 Եւ եկեալ Յրզատվչնասայն՝ ետ նոցա աւետիս ասելով, եթէ .Արքայից արքայ զմահապարտութիւնն եղող

ձեզ, եւ ի կապանացի հրամայեաց արձակել, եւ կարգեաց ձեզ ժողով ի Հրեւ, եւ կանանց ձերոց յաշխարհի իւրեանց. եւ ձեզ հրաման ետ կալ ի գործ արքունի, եւ լսել ամենայն բանի եւ կատարել՝ զոր հայր իմ Աշտատ հրամայէ ձեզե: 5 Եւ լուեալ նախարարացն Հայոց զայս ամենայն բանս Յրզատվչնասպայ՝ ետուն փառս Աստուծոյ, հոգողին իւրեանց եւ բարերարի. յորմէ եւ կատարելապէս եւ այլ բարւոյ, բարեխաւսութեամբ նշխարաց սրբոցն, սպասէին երկայնմտութեամբ:

6 Եւ ի տեսանել զնախարարսն Հայոց Յրզատվչնասպայ եւ առ սակաւ սակաւ ընդդէմու ընդ նոսա՝ շնորհեցաւ որպէս յաստուածայինն ակնարկութենէն, խնամարկեալ սիրեաց զԿամսարականն Արշալիր ըստ սիրոյն Յովնայթանայ զԴաւիթ. յաղագս եւ այլոց նախարարացն Հայոց հոգայր բարեխաւսութեամբ հանապազ: 7 Տարեալ այնուհետեւ զնախարարսն Հայոց ի Հրեւ, եւ կարգեալ իւրաքանչիւր ումէք ժողովս՝ գումարէին զնոսա ի ձեռն Աշտատայ, ունել զնոսա ի գործ պատերազմի: 8 Չորս մեծարեալ յարգեաց Աստուած առաջի զաւրագլխի գնդին՝ յաջողելով նոցա քաջութիւն երեւելապէս, այլ եւ առաջի ամենայն քաղաքացեացն Հրեւայ եւ զաւառին՝ շնորհելով աջոյ Բարձրելոյն բազում եւ ազգի ազգի բժշկութիւնս ախտաժեւտաց ի նշխարաց սրբոցն, զոր ունէին քահանայքն որ առ նոսա էին՝ գաղտ առ ինքեանս. վասն որոյ հռչակեալ անուանեցան ի զաւրագլխէն եւ յամենայն զաւառին՝ քաջք եւ զարմանալիք: 9 Եւ իշխանն Հրեւայ Հրեւ-շնոմշապուհ սիրէր զկապեալսն Հայոց յոյժ, եւ զքաջութիւն նոցա եւ զաւրարս եւ զմարթութիւնն բազում անգամ գրով ծանուցանէր մեծամեծացն ի դուռն եւ իւրոց սիրելեացն որք ի հրապարակին էին:

10 Եւ վասն զի բազումք իշխէին խուզել զերանելի կնապելոցն զտկարանալ ինչ մարմնով, զնոյն եւ հարցանել յանդգնէին. որոց մոռացեալ յիւրեանց ականն զգերանն, ըստ բանի Փրկչին՝ անձնահաճ սնապարծութեամբ մատուցեալ յայլոց ական զշիւղ կրկտեն: 2 Եւ իմ լուեալ զայս՝ դողացեալ զարհուրիմ. քանզի հայեցեալ ի կամաւոր նոցա յաղագս յաւիտենից յուսոյն զանագան տանջանացն մասունս, եւ տեսեալ զմեծ նոցա զտեւողութիւն համբերութեանն,- արհամարհելով զմեծութիւն, առ ոչինչ համարելով զիշխանութիւն, հեռանալով յընչից, տալով աներկիւղ զանձինս ի մահ, եւ բազմաժամանակեալ համբերել կապանաց, տարեալ բանից եւ թշնամանաց, յանձն առնուլ զանարգութիւն քան զփառս, տանջիլ ի քաղցոյ, հաշիլ ի ծարաւոյ, ատել զընչից յփութիւնս, ախորժել զաղքատութեան վիճակն, անարգել զփափկութիւն, սիրեցեալ զխստամբերութիւն,- եւ զայլ բազում մասունս կարեաց զանհամարս եւ սաստիկս, զոր յիւրեանց մարմինս մարդիկն այն կրեցին ախորժելով՝ չիշխեմ բնաւ եւ ոչ յիշել զտկարացեալ մասն ինչ յայնպիսեաց անձինս. որպէս զերանելի մարգարէիցն եւ զուրբ առաքելոցն բազում ինչ տեսանելով ուղղութիւնս՝ չեմք արժանի եւ ոչ նկատել զմի ինչ մասն մարդկային ի նոսա, որք լցեալքս եմք բիւր չարեաւք, զոր անգամ եւ ոչ յիշեմք երբէք զմերն եւ կամ զմտաւ ածեալ զղջանամք: 3 Մին միայն է արդար եւ սուրբ, որ ասացն, թէ *Ես միայն յաղթեցի աշխարհի:*

4 Իսկ ոմանք ի կապելոց նախարարացն յայնցանէ, որում ականատես իսկ եղաք, արդարեւ յերկրի երկնաւորք էին եւ ի մարմնի հրեշտակք երեւէին: 5 Որոց կարգեալ անձամբ անձանց դպրոց, եւ ուսեալ զկտակարանս եկեղեցւոյ՝ հոգեւոր կրաւնիւք զանապատական առաքինեաց զվարս տպաւորեալ յանձինս իւրեանց՝ անվեհեր կատարէին կարգեալ կանոնս գուրդայից եւ կարդացմունս ընթերցուածոց. զցայգ եւ զցերեկ յոլովէին ի նոյն անդադար, ի գումարտակի որպէս ի տան. երբեմն յայտնի եւ երբեմն ըստ ժամանակին ի ծածուկ զնոյն անեցուցանել ոչ յապաղէին. վառեալք զհնու՝ ընդ միտս իւրեանց պաշտէին. յարձակեալք ի վերայ թշնամեաց՝ յաղաւթս կային ի սիրտս իւրեանց. եւ յամենայն կռուոյ, աւգնականութեամբ հզաւրին, ողջանդամք յաղթողք եւ անուանիք դառնային: 6 Եւ որք յաղագս ծերութեան եւ կամ ծանրամտութեան, ըստ մարմնոյ բնութեան, ուսանել ոչ զաւրէին՝ համայն յերկար աղաւթիւք եւ անվաստակ յոտն կալով առաւել եւս կամաւոր յաւժարութեամբ անքուն եւ անհանգիստք լինէին. եւ էր տեսանել զամենեսեան որդիս լուսոյ եւ մանկունս արքայութեան:

7 Նոյնպէս եւ կանայք, որոց նահատակեալ մարտիրոսացան արքն, եւ այլոց կանանց, որոց էին ի կապանս արքն ի Հրեւ՝ բազում պարկեշտասէր առաքինութեամբ մի զմիով ելեւելս առնէին, զար ամենայն մեռանելով ամենայն ախտից. ըստ բանի մարգարէին կենդանի մարտիրոսք էին. առ որս

յաղթի բան՝ ասել որոշողութեամբ զաստիկ վարուցն նոցա ճգնութիւնս, որք անցուցին զբազում արամբք, եւ զբնական տկարութիւն մարմնոյ կանանց զաւրացուցեալ առաւել քան զարանց՝ քաջայաղթողք եղեն: 8 Կանայք փափուկք, դստերք նախարարացն եւ կանայք աւագաց, փոխանակ նաշոյ կորեակ ուտէին, եւ փոխանակ պարզ գինւոյ ջուր չափով ըմպէին. փոխանակ կերպասեայ ոսկեհում զգեստուցն խոշոր բրդեայս զգենուին, եւ փոխանակ բազմադիմի անկողնոցն փրիսայիւք ի վերայ երկրի գետնատարածք լինէին. եւ որք յառաջագոյն յամբանային ի քուն՝ նմանեալք վերնոցն անքունք եղեն: 9 Չաւծան իւղով, շարմարեցին սանտրով զհեր զլիտոյ իւրեանց. եւ որում անհնար է յաղթել կանանց, շատխաւսութեան եւ ստէպ ընդ քաւղով այսր անդր հայեցողութեան զաչս յածելոյ՝ ... ի ստէպ, եւ ցածուցին զեզուս իւրեանց յաւելորդ խաւսից:

10 Յորոց խնդրուածս եւ ի վաստակս ի միասին արանց եւ կանանց ամենողորմն Աստուած հայեցեալ՝ յիշեաց զնահատակութիւն սրբոյն Վարդանայ եւ զամենայն միաբանելոցն ընդ նմա, եւ զբարեխաւսութիւն վկայելոց քահանայիցն Աստուծոյ, շնորհեալ պարգեւեաց դառնալ կապելոցն յաշխարհս Հայոց: 11 Որք եկեալ ի տունս իւրաքանչիւր յամի վեցերորդի թագաւորութեանն Պերոզի, եւ կեցեալք իւրաքանչիւր ոք ըստ սահմանելոյ ի Տեառնէ՝ վախճանեալք թաղեցան ի դիրս հարց իւրեանց խաղաղութեամբ ըստ Աստուծոյ հաճոյիցն, աւրինեալք ամենեքեան ի բերանոյ սուրբ կաթողիկոսին Գիւտայ:

ԿԲ. Զանգի յետ կատարման սրբոյ կաթողիկոսին Յովսէփայ յաջորդեաց զկաթողիկոսութիւնն յաշխարհիս Հայոց տէր Մելիտէ, որ էր յազգէն Մանագկերտեցեացն. եւ զհետ նորա տէր Մովսէս, որ էր եւ նա ի նոյն ազգէ: 2 Եւ ապա ըստ Աստուծոյ տեսչութեանն յաջորդեաց զկաթողիկոսութիւնն աշխարհիս Հայոց տէր Գիւտ, որ էր ի գաւառէն Տայոց, ի գեղջէն Արահեզայ, այր լի գիտութեամբ հայովս եւ առաւելեալ յունիւն, յորդասաց բանիւ եւ առատաբուղիս վարդապետութեամբ. զոր ոչ երբէք արգելոյր անգիտութեանն տկարութիւն, այլ զծածուկս ասացեալ Հոգւոյն՝ նոյն սուրբ Հոգւոյն շնորհ յայտ արարեալ նովաւ՝ լուսաւորապէս ուսուցանէր բովանդակ ժողովրդոց. որոյ բանք իւր նման յորդառատ անձրեւի զամենայն լտղի ծաղկեցուցեալ պտղաբերէր զոգիս:

3 Եւ զմնացեալ դեռեւս ի տղայութեան հասակի զորդիս նահատակելոցն ընդ սրբոյն Վարդանայ, որք ի նոյն տոհմէ Մամիկոնէիցն էին եւ կամ որք ի տոհմէ Կամսարականացն եւ կամ յայլ ազգաց, կանայք նահատակելոցն արանց եւ կապելոց ի դրանն, թէպէտ եւ ի նեղութեան էին, սակայն ուսուցեալ եւ բազում հոգողութեամբ ուսուցանել տուեալ եւ խրատեալ՝ ոչ իբրեւ զանփոյթս եւ զանպիտան կանայս, այլ իբրեւ զքաջայրս՝ զառաջիկայ զաւգտաբեր շքեղաբար հրահանգս մանկանցն հոգացեալ լնուին: 4 Եւ մանաւանդ կին նահատակին Հմայեկայ Մամիկոնէի եղբար սրբոյն Վարդանայ, որ եղեւ կին անուանի եւ առաւելեալ ամենայն լաւ եւ մտաւոր մասամբք յամենայն կանայս ի Հայաստան աշխարհիս. որ սնոյց եւ խրատեաց զորդիսն իւր յաշխարհին Վրաց, ի տան Աշուշայի Վրաց բղեշիս, զորս բղեշին Վրաց Աշուշայ խնդրեաց պարգեւս ի յարքայէն Պարսից Յազկերտէ, ըստ առաջագրելոցն կարգի, եւ ածեալ ետ ցմայրն իւրեանց, որում անուն էր Չուիկ. վասն զի զքոյրն Չուկայ ունէր ի կնութեան բղեշին Վրաց Աշուշայ, որում անուն էր Անուշվրամ: 5 Եւ սնուցեալ անդ մանկունքն եւ ուսեալ՝ յառաջադէմք էին յամենայնի եւ հռչակաւորք. որք մինչ դեռեւս ի տիս մանկութեան էին՝ ամենայն տեսանող մտաց երեւէին աջողակք եւ զարմանալիք. որում անուն էր առաջնոյն Վահան, եւ երկրորդին Վասակ, եւ երրորդին Արտաշէս: 6 Բայց էր նոցա միւս եւս եղբայր կրտեր, անուն Վարդ, որ էր մնացեալ տղայ ի դայեակս իւր ի Տայս:

ԿԳ. Չոտսա տեսանելով, որք ի ժամանակին իւրաքանչիւր ի տունս որպէս զաղտագողի հարանաւք իբրեւ զանպիտանս գտանէին, ի Պարսկաց գտանուտերութիւնն գնեալ ուրացութեամբ ըստ անարժանութեանն, եւ ոչ տիրացեալք աստուածպաշտութեամբ իբրեւ զարժանաւորս, արք անմիտք եւ վնասակարք, անպիտանք եւ ոչ պիտանիք, վատք եւ ոչ քաջք. յորոց ոմանք ի լեռնախոյզ աւագակաց ի մէջ անցեալ ուրացութեամբ վերտէին, եւ ոմանք կատակութեամբ աստուածս դնէին, եւ զաստուածս եւ զանմիտ վաճառականսն ի միասին թշնամանէին. անմարդք ի ստոյգ մարդկանէ, եւ անարժանք եւ անձանաւթք յազգէ տոհմկաց: 2 Եւ էր այնուհետեւ տեսանել յաշխարհիս Հայոց զլաւութիւն հեռացեալ, զիմաստութիւն կորուսեալ,

զբաջութիւն հեռացեալ եւ մեռեալ, զքրիստոնէութիւն թաքուցեալ. եւ որ երբեմն քաջանուն զարքն Հայոց ի մէջ այլ զաւրացն ամենայնի երեւէին, եւ զաւրագլուխք անուանիք եւ յաղթողք՝ ապա ծաղր էին ամենեցուն եւ կատականք. մինչեւ ինքն իսկ թագաւորն Պերոզ յայտնապէս նախատելով երբեմն առաջի ամենայն ատենին ասէր, թէ .Այր անպիտան եւ գունդ յետին, որ զամ մի յիմ իշխանութիւնն է՝ Ասորոց է. բայց քան զԱսորի՝ Հայն է այր յետին եւ անպիտանէ: 3 Եւ էր լուրն այն արժանի լալոյ եւ ողբալոյ:

4 Եւ այնպիսի անպիտան իշխանք ժամանակին իբրեւ տեսանէին ար ըստ արեւ զանումն յառաջադիմութեան յորդիս ազգի նահատակելոց Մամիկոնէից, զոր ոչ ի տուչութենէ մարդոյ վատահեալ ունէին յանձինս, այլ աւգնութեամբ վերին խնամակալութեան, ի բարեխաւսութենէ սուրբ արեան նախնեացն իւրեանց, զոր ի վերայ սուրբ եկեղեցւոյս Հայոց հեղին յաւժարութեամբ, կային աներկիւղապէս ի մէջ անուանեալ իշխանացն Հայոց, որպէս ի մէջ թշնամեաց: 5 Թէպէտ եւ արհամարհեալք էին առ նախանձու, սակայն լաւագոյնք էին եւ երեւէին յամենայնի, եւ սկանաւորք ի խորհրդի, մտաւորք եւ իմաստնագիւտք. ի նետաձգութեանն գեղեցկաձիգք եւ դիպեցուցողք, յորս՝ թերեւաշարժք եւ նախասպանք, յերկոցունց ձեռաց աշողակք, եւ յամենայն կողմանս ուղղակիք եւ շնորհալիցք. զորոց ձանձրացուցանէին բազմաճառայքն զանճառայիցն զդուրսն, ինդրելով հանապազ զմիս այլ եւ այլ որսոց, եւ կամ այլ պատուական եւ մեծագին զիւտից ինդրովք ըստ իւրաքանչիւր աշխարհաց: 6 Նոքաւք շքեղանային ընթիւք ամենայն տանուտերանց Հայոց. նոքաւք զարդարէին յամենայն տունս արտարք եւ ընտանիք: 7 Նմանեցուցեալ ինքեանց ի յառաջանալ փութային եւ զորդիս երանելոյ Կամսարականին Արշարայ տեառնն Արշարունեաց, որք եւ ազգախառն իւրեանց էին ծնունդք դստեր մարտիրոսին Վարդանայ, իրատել եւ հրահանգել ըստ իւրեանց իմաստութեան եւ արուեստի ջանային:

8 Եւ զայսպիսի ինչ բարւոյ մասունս առնել առատ եւ հոգալ՝ առաւել եւս կամաւոր յաւժարութեամբ յորդորագոյն էր աւագ որդին սրբոյն Հմայեկայ, որում անուն էր Վահան: 9 Զանգի էր այր մտացի, առողջախորհուրդ եւ բարեսէր. յոր գործ եւ ձեռն արկանէր գործել՝ Տէր յաջողէր ի ձեռն նորա, եւ զաւրանայր. նա եւ գործակալք Պարսիկք որ գային ի դրանէ, թէպէտ ոչ կամաւ, այլ ըստ Աստուծոյ սաղրելոյ սիրէին զնա եւ պատուէին: 10 Որք եւ առաջի թագաւորին Պարսից գովէին զլաւութիւն առնն եւ անմոռաց յիշէին. մինչեւ ինքն իսկ թագաւորն Պերոզ զլիտովին ծանեաւ զնա եւ առ լաւս ունէր, եւ յանդիման ամենեցուն գովէր եւ արժանի պատուոյ հաշուէր: 11 Բայց արժանի ըստ նորա իմաստիցն եւ քաջութեանն թէպէտ եւ ամէր զմտաւ պատուել զնա, այլ յիշելով զհարցն եւ զնախնեացն նորա զիրս եւ զգործս, եւ ո՛րպէս հանապազ ընդդիմութեամբ եւ պատերազմաւ աշխատ կալեալ էր զնոսա՝ յապաղեալ կասէր, եւ լուեալ թագուցանէր զարժան պատիւ տալ նոցա. մանաւանդ իբրեւ հապատեալ լսէր զնախանձորդացն զբանսարկութիւն, որք առ վտանգի ժամանակի տանուտեարք Հայոց անուանեալ էին, զորս կարի առաւելապէս երկեցուցանէր անումն յառաջադիմութեան Մամիկոնէին Վահանայ. կասկածէր երկիւղի առ ի յառաջիկայսն՝ զանարժան գոռոզացելոցն բեկանել զսիրտս:

12 Իսկ լաւ ոք այր յանկարծ եւ կամ արժանաւոր թէպէտ եւ էր ի ժամանակին, որպէս լաւ այր Բարիկն Սիւնի եւ կամ սքանչելին Առնակն Ամատունի եւ կամ այլ ոք նման նոցին, ի հոգեսպանութենէ մոլեկան թագաւորին եւ ի կատաղութենէ ամբարշտեալ ժամանակին իշխանացն, որպէս նապաստակք ի սլացմանէ զիշակեր արծուեաց, ի ծերպս վիմաց եւ կամ ի մացառուտ տեղիս մայրեաց դաւղեալք թաքչէին. կարելոր համարէին համբերութեամբ ի քրիստոնէութեան կարգի վախճանել, քան թէ փառախնդիր յաժմամբ պատահել ուրացութեան եւ կորնչել: 13 Լաւ համարէին ըստ բանի Գրոյն զնախատինս վասն Քրիստոսի, քան առ ժամանակ մի թայթաւել ընդ սնտոի փառս աշխարհիս, եւ յաւիտենից տանջանացն լինել ժառանգ. որք իբրեւ զԲարեկոնի հնոցին բոց տեսանէին բարձրացեալ զամբարշտութեանն կիզումն, եւ ոչ ոք էր որ շիջուցանէր: 14 Ժողովեալք նստէին առ սուրբ քահանայապետին Հայոց Գիւտայ, որ ոչ երբէք լռէր յարտասուելոյ զմոխրասիրացն զմոլորութիւնս, որ ինդրէր լռելեայն պանարանս հայթայթանաց հանդերձ նոքաւք. երբեմն փախչել յաւտարութիւն, եւ երբեմն ի ինդիր լինել աւգնականութեան եւ ապստամբել: 15 Առաքէին գաղտ եւ պատգամաւորս միանգամ եւ երկիցս առ թագաւորն

Յունաց Լեւոն. որոյ թեպէտ եւ յանձն առեալ կամեր աւզնել՝ յերկարեր ժամն եւ խափանէին խորհեալքն:

ԿԳ. Սկսանէր այնուհետեւ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց Գիւտ առ ի չժուժալ սրտին՝ յայտնապէս յիտութեամբ գրգռել ընդ անաւրէն ուրացելոցն, եւ սիրել եւ պատուել զկողմն տառապեալ հաւատացելոցն: 2 Եւ մանաւանդ առ վատթարս ունէր եւ արհամարիէր զՄախազն Գաղիշոյ, որ զաւրագլուխն եւ քաջալերիչն էր ամենայն ամբարշտելոցն դասու: 3 Որոյ չկարացեալ տանել արհամարհանաց սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց Գիւտայ՝ զաւղեալ բիւր բանս թշնամութեան՝ ամբաստան լինէր գնմանէ առ թագաւորն Պարսից Պերոզ, ասելով, եթէ .Չմարդիկ, որ զկամաց քոց զհրաման կամին կատարել եւ զքո արէնս խորհին յանձն առնուլ եւ սիրել՝ կոչէ առ ինքն, եւ է որ ինչ տալով, եւ է զորս քաղցր բանիւք պատրէ, եւ յիրացն ի բաց դարձուցանէ: 4 Վասն զի բազումք եկեալ են առ իս եւ յանձն առեալ ունել զաւրէնս քո. եւ նորա կոչեալ առ ինքն՝ պատրանաւք ի բաց տուեալ է թողուլ զիրսն եւ արհամարիել. այլ եւ զմեզ, որ զքեզ սիրեմք եւ արեգական եւ կրակի երկիր պագանեմք եւ կամաց քոց ծառայեմք՝ ատեալ եւ թշնամանէ: 5 Եւ ինքն ընդ կայսեր խաւսի եւ պատուական ընծայիւք հպատակէ նմա եւ մեծամեծացն որ ի դրան նորա են: 6 Եւ այլ բազում բանիւք ըստ արինի թշնամոյ խաւսէր ըստ կամի:

7 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս ամբաստանութեան թագաւորին Պարսից Պերոզի ի Մախազն Գաղիշոյէ՝ զայրացեալ սրտմտութեամբ հրաման տայր՝ սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց ի դուռն հասանել եւ անդ պատասխանի առնել բանից դատախազին: 8 Իսկ երանելի կաթողիկոսն Հայոց Գիւտ կամաւ եւ յաւժարութեամբ ի դուռն երթայր եւ յանդիման լինէր աւագաց դրանն: 9 Որոց առաջի շքեղացուցեալ զսուրբ այրն զաւրութեան վերնոյն՝ տեսանէր ամենայն մարդ զերեսս նորա իբրև զերեսս հրեշտակի. յորմէ եւ հերթանոսք մեծաւ զգուշութեամբ խորշեալ պատկառէին ի նմանէ: 10 Այլ քրիստոնեայքն եւ եպիսկոպոսն Տիգրանի եւ Խոռաստանի եւ Հրեւեայ, եւ ամենայն կողմանցն այնոցիկ երիցունք եւ սարկաւազունք երկուցեալ դողային ի սրբոյն որպէս ի մարգարէէ տեսան Աստուծոյ:

11 Եւ լուեալ թագաւորին Պերոզի զերթալ սրբոյն Գիւտայ՝ յղէր առ նա մի ըստ միոջէ զամենայն բանս ամբաստանութեանն Մախազու, զՅըգատվշնասայն զորդի Աշտատայ ի Միհրան տանէ: 12 Եւ սրբոյ կաթողիկոսին Գիւտայ պատասխանի արարեալ բանից թագաւորին՝ ասէր. .Ոչ են ամենայն ասացեալքդ Մախազու զինէն առ ձեզ՝ սուտ. այլ են որ արդար են, եւ են որ ոչ են ստոյգ արդար: 13 Քանզի սիրել զքրիստոնէութիւն եւ որ ոք քրիստոնեայ է՝ զայդ ոչ այսաւր ընտրեալ պահեմ յանձին իմում, այլ ի մանկութենէ իմմէ. եւ զամենայն մարդ որ վրիպեալ է ի ճշմարտութենէն՝ ատեմ. եւ կամիմ, թէ ամենայն, որ ի ճշմարտութենէն մոլորիլ կամէր եւ գնալ զճանապարհ որ ոչ է ուղիղ, եւ գոյր հնար բռնութեամբ եւ կամ աղաչելով, այլ թէ եւ կարասուով կարէի հաւանեցուցանել՝ ջանայի անվեհեր մտաւք եւ ոչ տայի կորնչել այնպիսոյն զանգիւտ կորուստն: 14 Այլ որ ասենդ, թէ երթելեկք նորա ի Հոռոմն՝ ոչ ըստ դորա կարծեաց եւ խաւսիցն այդպէս են իրքն, քանզի սուտ է. այլ վասն զի գոպրութիւն գիտութեանս մերոյ եւ զիմաստ բանաւոր ուսմանց յաշխարհին Հոռոմոց ուսեալ եմ, եւ են իմ անդ ծանալթ բազում եւ ուսումնակիցք. այլ եւ զկերպարան հանդերձիցս զոր ունիմք մեք՝ անտի գնեմք, վասն զի եւ ոչ յայլ աշխարհի գտանի սա ուրեք, բայց անդ՝ հարկաւորիմք անտի գնել զայս ըստ ժամանակին պիտոյից: 15 Այլ զհնագանդութիւն ծառայութեան՝ արեւնք իսկ մեր պատուիրեն հատուցանել տերանց, զդիպողսն եւ զարժանաւորսն:

16 Եւ տարեալ զայս ամենայն բանս պատգամաւորին առ թագաւորն՝ իսկոյն ծանեալ թագաւորն, թէ ստոյգ եւ մտացէբար են խաւսք սրբոյն, եւ սուտ եւ առ քինաւորութեանն խաւսի Մաղխազ գնմանէն, զոր ինչ եւ ասէ: 17 Վասն զի եւ Աստուած ըստ հաճոյից սրբոյ առնն տայր լսել թագաւորին զխաւսս նորա. բայց զի մի՛ թերեւացուցեալ զկարգ արինացն իւրոց երեւեցուցէ քրիստոնէից՝ լռեալ թողոյր զխաւսս Մաղխազին եւ չհարցանէր ինչ ծանուսն: 18 Բայց յղէր առ երանելի կաթողիկոսն Գիւտ, թէ .Մինչև ցայժմ քո զիշխանութիւնդ առանց իմ հրամանի կալեալ է, եւ ծառայ մարդիկ են, որոց քեզ զայդպիսի մեծ գործ տուեալ է, եւ ոչ ինչ յինէն ունիս վստահութիւն: 19 Բայց այժմ եթէ զիմ կամս առնես, եւ զիմ արէնս ունիս եւ արեգական երկիր

պագանես՝ զգործդ զայդ քեզ եւ քում ազգի եւ որում դու կամիս՝ պատրջրաւ տամ մինչեւ յաւիտեանս, եւ զքեզ պատուով այնպէս արձակեմ ի Հայս, զի Հայոյ ուրուք ի մեր դրացս պատիւ եւ շքեղութիւն այնպիսի չիցէ գտեալ, որպէս դու գտանես: 20 Ապա թէ յամառեալ չհաւանիս կատարել զկամս իմ՝ զեպիսկոպոսութիւնդ ի բաց առնում ի քէն եւ ի գործոցդ ի բաց հանեմ, եւ դու անարգանաւք եւ թեթեւութեամբ երթաս ի տուն քո եւ յաշխարհնէ:

21 Եւ երանելի այրն Աստուծոյ կաթողիկոսն Հայոց Գիւտ լցեալ զաւրութեամբ սուրբ Հոգւոյն՝ ասաց ցպատգամաբերն արքունի. .Կամէի թէ այդպիսի բանից պատասխանիս եւ ինձէն առնէի առաջի թագաւորին. քանզի ոչ է հնար քեզ, եւ ոչ իշխես համարձակապէս պատմել թագաւորին լիով զամենայն լուեալսն ի բերանոյ իմմէն: 22 Եւ պատգամաւորին պատասխանի տուեալ ասէ ցսուրբն. .Համարձակութիւն տուեալ է, ասէ, թագաւորաց՝ ասել զարդար լուրն ի մէջ երկուց կողմանց. զոր եւ լսեն պատգամաւորք, եւ չիշխեն եթէ չասեն: 23 Եւ սուրբ այրն Աստուծոյ եւ պատասխանի եւ ասէ. .Ասա՛ ցթագաւորն, թէ յաղագս գործոյս, զոր ասես. թէ ցայժմ քո ի ծառայից եւ ոչ յինէն կալեալ գործակալութիւն՝ թէ դու կամ թէ ոք ի ծառայիցն քոց որ ետուն, եւ առնուք յինէն՝ ուրախ եմ եւ կամիմ. վասն զի յաշխարհատանջ հոգոյ եւ կարեաց ապրեալ՝ անձին պարապեմ եւ աղաւթից: 24 Իսկ յաղագս եպիսկոպոսական ձեռնադրութեանս որ ասես, թէ ի բաց առնում ի քէն՝ զայս երկնաւոր ձեռնադրութեան պատիւ առնուլ յինէն ոչ թագաւորք եւ ոչ յիշխանաց ոք, այլ մահ, ոչ իշխե, քանզի եւ կարէ իսկ ոչ. եւ ոչ բնաւ երկնչիմ ի մահկանացու մարդոյ՝ տալ զպատիւս զայս ինձ եւ կամ առնուլ յինէն: 25 Բայց վասն աւրինացոյ քոց որ ինձ ունել հրամայես, յաղագս որոյ եւ պատիւս եւ պարգեւս խոստանաս տալ ինձ՝ ոչ ուրուք է յերկրաւորացս պատիւ մեծ եւ իշխանութիւն հզաւր առաւել քան զքոյդ որ ունիս. բայց վասն անպիտան եւ զարշելի աւրինացոյ քոց զոր ունիսդ՝ դու ինքնին զխոսովին որ թագաւորդ ես, եւ ամենեքեան որ զայդ արէնս ունիք՝ մեռեալ համարեալ էք յաչս իմ, եւ ոչ կենդանիք. եւ զպատիւս քո եւ զփառս՝ անարգանս համարիմ եւ մանկտուոյ ծաղր եւ կատականս:

26 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս պատգամաւորին ի սրբոյ կաթողիկոսէն Հայոց Գիւտայ՝ ասէ ցերանելին. .Թէ արդարեւ ի վերայ դորին բանից պնդեալ կաս՝ ապա արդար ասէիր, թէ չիշխես տանել զասացեալս իմ առ թագաւորն, եւ իրաւ ասէիր. զի ոչ ուրուք երբէք այդպիսի բանս ստամբակութեամբ յղեալ է առ այր թագաւոր. բայց տե՛ս, թէ հնար է փոխել զխաւսսդ, ուշիմ լերե: 27 Եւ սրբոյն պատասխանի արարեալ ասէր. .Տեսանե՛ս, զի դու ընդդիմանաս պատուիրանին Աստուծոյ, եւ չերկնչիս. վասն զի դուք ասէք, թէ որ ոք զհրաման թագաւորին լուծանէ՝ զԱստուած անարգէ. եւ դու ասացեր, թէ թագաւորաց արէնք են՝ չիշխել պատգամաւորի նուազեցուցանել բան մի ի բանից առաքողին եւ կամ առաւելուլ: 28 Արդ՝ ե՛րթ ասա՛ զոր լուար յինէն. քանզի ինձ ոչ է հնար խորհել այլ ինչ եւ կամ ասելէ:

29 Եւ երթեալ պատգամաւորն առաջի թագաւորին՝ ասէ ցթագաւորն. .Ոչ իշխեմ եւ զխաւսեցեալս առն յանդգնաբար երկրորդել առաջի ձեր, բայց եթէ ի ձէնջ հրաման առնումն: 30 Եւ հրամայեալ թագաւորին ասել համարձակապէս զամենայն լուեալսն առանց երկիւղի, եւ ի պատմել այնուհետեւ մի ըստ միոջէ զամենայն բանս առն Աստուծոյ Գիւտայ, եւ լուեալ թագաւորին զամենայն աներկիւղապէս խաւսեցեալսն Գիւտայ՝ ի զայրացումն սրտմտութեան զրգռեալ, կամեցաւ տալ հրաման խստութեամբ. եւ յանկարծակի դադարեցուցեալ զինքն՝ առ վայր մի լռեաց. եւ ապա սկսաւ խաւսել եւ ասէ. .Չէ հնար. եթէ ոչ՝ կատարին կամք խնդրոյ նորա, զոր նայն կամի. եւ ոչ տամ համբուրել քրիստոնէից զկապանս նորա, եւ ոչ երկիր պագանել ոսկերաց նորա, որպէս սովորութիւնն: 31 Լուեալ է իմ զպաշտամանց նոցա, թէ չառնեն զայն պատիւ կենդանեաց, զոր այդպիսի մեռելոյ առնեն: 32 Բայց ասա՛ ցնա, թէ այդմ պատուոյ չտամ քեզ պատահել, զոր դու ցասուցանելով զիս՝ գտանել կամիս յինէն: 33 Կա՛ց ուր եւ կամիս, բայց ի գործոյ կաթողիկոսութեանդ հեռի ես, եւ չէ քոն:

34 Եւ լուեալ զայս սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց Գիւտայ՝ մասամբ միով ուրախացաւ, եւ միւսով եւս մասամբ տրտմեցաւ մինչեւ ի մահ. քանզի լուեալ, թէ ի գործոյն ի բաց եղեւ՝ ուրախացաւ, հանգչելով ի զբաւսանաց աշխարհիս. եւ լուեալ, թէ ոչ կապանաց էլ հրաման ի թագաւորէն վասն նորա եւ ոչ մահու, որում ցանկանայր ի բազում ժամանակաց, տենչայր լինել արժանի՝ խոռովեալ

տրտմեր անմխիթար վասն չպատահելոյ ցանկալի եւ մեծ խնդրոյն, որում փափագեալն էր հասանել:

35 Կացեալ այնուհետեւ ի դրան ըստ իւրում կամելոյ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց Գիւտ, բազում համարձակութեամբ պատուեալ, ոչ միայն ի քահանայիցն եւ ի քրիստոնէիցն, այլ եւ առաւել ի հեթանոսացն, որ իւրաքանչիւր ախտից գտանէին զբժշկութիւն յաղաթից սրբոյն. եւ այլք ի քրիստոնէիցն կողմանցն այնոցիկ ցանկանային ի սուրբ աջոյ առն Աստուծոյ գտանել ձեռնադրութիւն: 36 Յորոց զոմանս ձեռնադրէր յեպիսկոպոսութիւն, եւ զայս բազումս յաստիճան երիցութեան կարգէր: 37 Եւ այսպէս պատուեալ յամենեցունց՝ ուրախալից շքեղութեամբ հրաժարէր գնալ յաշխարհն Հայոց. աւրինեալ զամենեսեան յանձն առնէր Աստուծոյ, յուղի անկեալ գնայր յաշխարհն Հայոց: 38 Եւ կեցեալ առաւելապէս պատուովք քան զառաջինն ի Հայս՝ հանգչէր երկայն ծերութեամբ, եւ եղեալ ի դիրս հարց իւրոց խաղաղութեամբ ի գեաւղն, որ կոչի Ողմսու գեաւղ, ի գաւառին Վանանդայ: 39 Եթող աւրինութեամբ զամենայն ժողովուրդն սուրբ եկեղեցեացս Հայոց:

40 Եկեալ ի դրանէ եւ Մաղիսագն Գաղիշոյ, եւ ժողովեալք առ նա դասք ուրացողացն. որ թեպէտ եւ ուրախանային զառժամանակեայ թաղձալից ուրախութիւն կենցաղոյս՝ սակայն իբրեւ տեսանէին զՄամիկոնեանն Վահան այնպէս երեւելի յանմունս բարւոյ համակեալ՝ ներկեալք խամրէին եւ ծնկեալք թարշամէին: 2 Խնդրէին ի վերայ նորա հնարս պատճառանաց, որով զնա եւ զեղբարս նորա կորուսանել կարացեն: 3 Տային գիտել մեծամեծաց դրանն, այլ էր ինչ որ եւ թագաւորին, թէ ոչ է հնար սմա առանց ապստամբութեան կալ ի Հայս: 4 Յիշեցուցանէին Արեաց եւ զնախնեացն նորա զմիոյ միոյ, թէ ո՛վ ի նոցանէ ոչ խռովեցոյց զԱրեաց աշխարհ եւ ոչ արար մեծամեծ վնասս եւ մահունս. արդ՝ երբ եւ է, ասեն, եւ սա զնոյն խռովութիւնս յարուցանելոց է ի վերայ ձեր: 5 Որոց լուեալ զայս ամենայն բանս քսութեան ի ստեպն բանսարկուաց՝ կասկածէին ի համբաւոյն, եւ հայելով յառն յաջողակութիւն եւ յիմաստն՝ տրտմէին առ սերն:

6 Տեսեալ այնուհետեւ Վահանայ զայնչափ յարուցմունս նախանձաւորացն ի վերայ նորա, թէ ոչ երբէք կասեալ լռեն ի չար նախանձալից խաւսիցն՝ չկարացեալ տանել հանապազաւրեայ բանսարկութեանն, երթեալ ի դուռն՝ տկարանայր ի հաւատն. եւ եկեալ ի Հայս, սակայն եւ այնպէս խնուլ զբերանս չարախաւսացն ոչ կարէր: 7 Չի որ ոք բան ուղիղ ի հրապարակի առաջի իշխանի չգիտէր խաւսել՝ զնա ատեայր. եւ որ ոք յորս կամ ի թիրախս նետ չգիտէր ձգել՝ զնա պարտաւորէր. Նստի, ասէին, եւ ամենեցուն ունչս առնէ: 8 Եւ որ ոք անմտութեամբ զգործս արքունի չմարթեր գործել՝ ի նա բերէր զպատճառն. Նա, ասէին, յառաջէ յամենայն ի գործս, եւ չտայ ինչ ումեք գործել կամ աւգտել: 9 Վասն զի էր նորա գործակից, որում անուն էր Վրիւ, անանուն ըստ ազգի եւ անփորձ իրի, որդի առն Ասորոյ, բայց շատխաւսութեամբ եւ ընդվայրաբանութեամբ առաւելեալ նմանէր ազգի Ասորոց. որոյ չմարթացեալ գործել զգործ արքունի՝ երթեալ լինէր ամբաստան զՎահանայ առաջի թագաւորին Պերոզի, ասելով, թէ .Ինձ ի գործ ոսկէհատին չետ ինչ մաւտ երթալ. եւ իւր ժողովեալ զամենայն ոսկի աշխարհին՝ խորհի երթալ առ կայսր եւ կամ յաշխարհն Հոնաց, եւ տուեալ զոսկին՝ կամի խնդրել զունդ եւ ապստամբել:

10 Եւ լուեալ զայս ամենայն բան ամբաստանութեան զինքենէ իմաստախորհին Վահանայ, առաւել փութանակի զբազմութիւն ոսկւոյն՝ հասանէր ի դուռն: 11 Եւ լուեալ թագաւորին Պերոզի զճեպով երթալն Վահանայ՝ զարմացեալ ասէր, թէ .Եկդ Վահանայ այդպէս երագ՝ շատ ընդդէմ է բանիցն Վրուայ, մանաւանդ թէ բերեալ եւս ինչ է: 12 Եւ եղեալ յանդիման թագաւորին՝ տեղեկանայր ի նմանէ թագաւորն Պերոզ, թէ արդարեւ բերեալ ինչ է. եւ լուեալ ի Վահանայ զքանխաւնութիւն բազմութեան ոսկւոյն զոր բերեալ էր՝ եւ ուրախանայր յոյժ: 13 Ապա եւ յանդիման Վահանայ տայր ասել Վրուայ զբանս, զոր ասէր զնմանէ յառաջագոյն: 14 Եւ լուեալ Վահանայ զամենայն ասացեալսն Վրուայ՝ ետ պատասխանի առաջի թագաւորին եւ ասէ. .Գիտեմ եւ ես զանիմաստութիւն անձին իմոյ, ըստ ցուցանելոյ զիս ձեզ Վրուայ. բայց սակայն այնքան կոյր չեմ, թէ զԱրեաց ոյժ եւ տեսանել անգամ չգիտեմ. որոյ ուժոյ զբազում ազգս ապստամբաց հարեալ է սաստիկ երկիւղիւ, եւ հնազանդեցուցեալ ընդ ձեռամբ իւրեանց ունին: 15 Իսկ ես, որ ապստամբելս կամիմ ըստ դորա ասելոյդ՝ դոյն իսկ ինքն գիտէ, զի մի ծառայ չգտանի իմ, որ ինձ խոհկերութիւն առնէ, եւ ոչ երկուց կամ երից պատանեաց իշխեմ տիրաբար, որ ինձ

երկիրդի սպաս ունին. գնդի իմ ոյժ այդ է: 16 Բայց եթե նեղ ինչ էր ինձ ի ձեռն, եւ ուրեք յաւտար երկիր գնալ եւ կորնչել կամէի, գայդչափ ոսկի այսր զի՛ բերէի, որ մինչեւ ցմահ իմ, թէեւ կարի շատ կէի՝ իմում անձինս, այլ եւ տասանց եւս ընդ իս, թոշակ շատ էր եւ բաւական. եւ գայլ որ ոստիկան ձեր յիմ վերայ չէր կացուցեալ, որ թէ ինձ ի հարկէ տայր բերել այսր գայդչափ բազմութիւն ոսկւոյ: 17 Բայց թէ վաստակել գիտեմ ձեզ՝ դուք կարող էք որ զիս թէ կամիք կեցուցանել, վաղվադակի եւ առ ժամայն մեծացուցանել, որպէս եւ կամիք:

18 Եւ լուեալ գայս թագաւորին Պերոզի եւ այլ աւագանւոյն գայնալիս իմաստութեան զիսուսս ի Վահանայ՝ ամենեքեան իրաւացուցին զիսուսն Վահանայ քան զիսուսն Վրուայ: 19 Եւ ելանէր Վահան արդարացեալ յատենէն, եւ որդի Ատրուոյն Վրիւ ելանէր ամաչեցեալ եւ արհամարհեալ: 20 Եւ հրաժարեալ Վահանայ ի դրանէ՝ մեծարանաւք եւ բազում շքեղութեամբ եկեալ հասանէր յաշխարհս Հայոց:

21 Եւ քանզի ոչ էր խաղաղութիւն մտաց նորա զամենայն աւր վասն վատ անուան ուրացութեանն, գոր նման նահատակեալ հարցն իւրոց պատճառանաւք եւ ոչ ճշմարտութեամբ կրէր յինքեան, եւս առաւել ի գալն պայծառութեամբ ի դրանէ՝ տարակուսէր յանձն իւր, թէ մի՛ գուցէ պատրեալ ի փառս աշխարհիս՝ յամեալ մոռանայցէ գերկիւղ հանդերձելոյ աշխարհին, եւ վնասիցի: 22 Եւ այսպէս ցանկ մաշելով ի միտս իւր՝ ծանուցանէր առ ջերմ սիրողաց զիւրն հոգալ, եւ հնարս հայցէր եւ անդադար խնդրէր ի Փրկչէն Բրիստոսէ՝ շնորհել նմա ժամ բարի, ասելով ընդ միտս իւր, թէ .Միշտ ընդ քեզ, տէր Աստուած, ամենայն ինչ հնարաւոր է, եւ տկարանայ քեզ եւ ոչ ինչ. դու, տէր, ապաւեն իմ լեր. շնորհեա՛ ինձ ժամանակ դարձի խոստովանութեան, եւ ուսո՛ ինձ առնել զկամս քո, զի դու ես Աստուած իմն:

ԿԶ. Եւ մինչդեռ Վահան յայսպիսի յուզմունս մտաց կայր տարակուսեալ՝ լինէր յանկարծակի խռովութիւն յուզմանց յաշխարհին Վրաց. Վախթանգ սպանանէր գրդեշխն զանաւրէնն Վագգէն յամի քսաներորդի հինգերորդի Պերոզի արքայի: 2 Չոր լուեալ Հայոց աշխարհիս մարդկան, յորոց բազումք այն ամ յԱդուանս էին, յապստամբ ամրականացն կռուի, որոց բովանդակին զաւրագլուխ էր Չարմիր Հագարաւուխտ, եւ Հայոց աշխարհիս Ատրվշնասայ Յոզմանդեան էր մարգպան. իսկ քրիստոնեայ մարդիկն Հայոց, որ այն ամ անդ ի կռուին էին՝ հարեալք մաշէին առաւել եւս յարհամարհանաց եւ ի նախանձուէ ի յետին իշխանացն Հայոց, որք ուրացութեամբն գոռոզացեալ ամբարհաւաճէին ի ժամանակին, քան թէ ի բռնութենէ պարսիկ զաւրագլխացն գործոց: 3 Որք ի ժամանակին իբրեւ լուան զապստամբութիւնն Վրաց արքային՝ ցնծային ուրախալից սրտիւ: 4 Վասն զի գայր առ նոսա համբաւ, թէ Վրաց արքայ ասէ, թէ .Ես միում ումեք զկռիւ չտամ տեսանել, այլ այնչափ հանեմ Հոնս, որում ոչ կարիցեն հարկանել ի դիմի զաւրքն Պարսիցե: 5 Չաւրացեալք յայնպիսի համբաւոց քրիստոսասէրքն՝ եւ անձանց ակն ունէին աւգտի եւ բարի այցելութիւն գտանել ի Բարձրելոյն. բայց երկնչէին, թէ մի՛ գուցէ առեալ զգունդն Հայոց զաւրագլխացն Պարսից՝ ընդ նոյն ի դուռն գումարիցեն:

6 Այլ Բրիստոս յայնպիսի կարծեացն գերծուցեալ զնոսա՝ գային ի Հայս. եւ եկեալք ի գաւառն Շիրակայ, ի դաշտն, ուր բանակէր մարգպանն Հայոց Ատրվշնասայ Յոզմանդեան, եւ առ նմին հագարապետն Հայոց Վեհվեհնամ. աստ խորհուրդ ի մէջ առեալ արանց ոմանց նախարարացն Հայոց, որք գորտմելն եւ գտարակուսելն ի բազում ժամանակաց գիտէին զՄամիկոնէին Վահանայ յաղագս մոգութեանն անուան, եւ ասէին, թէ .Կարի պատեհ էր եւ մեզ եւ նմա ժամս այս փրկութեան. նմա՛ ապրել ի խղճէ մտացն իւրոց, եւ մեզ՝ գերծանել ի հանապազորդեայ կասկածանացն եւ յարաժամ հարանացս, որոց ծառայեմքս ի հարկէ հեղձամղձուկս նախանձու: 7 Եւ արքայդ Վրաց Վախթանգ այրացի է. ո՛ր գիտէ, եւ բազումողորմն Աստուած հայեցի ի վտանգս մեր եւ աւգնեսցէ մեզ, եւ հանդերձ Վրաւք թերեւս կարող լինէաք առ սակաւ մի աշխատ առնել զՊարսիկս: 8 Եւ խորհեալ այսպէս սակաւ ոմանց ի Հայ նախարարացն՝ լսելի լինէր խորհուրդն եւ յայս ոմանս. եւ որպէս յԱստուծոյ առաջնորդութենէ՝ միաբանէին կամաւ եւ յաւժարութեամբ ամենեքեան որք լսէին զխորհեալսն:

9 Յայտնէին այնուհետեւ համարձակեալք ի գիշերի միում զբանս մտածութեանն իւրեանց Մամիկոնէին Վահանայ. որոյ իբրեւ լուեալ՝ ասէր ցամենեսեան. .Գիտեն ոմանք, թեպէտ եւ ոչ ամենեքեան որք էք ի խորհրդիս յայս, թէ ո՛րպէս վտանգեալ տագնապիմ յամենայն ժամու յաղագս

սուտ անուանս, զոր ատելութեամբ կրեմ յանձին իմում. զի մերձեայ յերեկոյն՝ կասկածեմ ցառաւաւտն, եւ հասեայ յառաւաւտն՝ երկնչիմ ցերեկոյն, հայելով ի փութանակի եւ յանյայտ կենցաղոյս վախճան, որ երագահաս է եւ յանկարծակի, թէ գուցէ այսպիսի անուամբ գնայ յաշխարհէս. ապա կամէի եւ ընտրելագոյն էր ինձ, թէ բնաւ եւ ծնեայ իսկ չէր զիս մաւր իմոյ յայս աշխարհս. եւ գտանել հնարս՝ զերծանել ինձ ի խղճէս որ նեղէն զիս՝ աղաչեմ զԱստուած անդադար: 10 Բայց միաբանել խորհրդոյ զոր դուք խորհիք, եւ ասել ձեզ, թէ լաւ է իմաստոյ եւ արարէք՝ ոչ կարեմ ասել եւ չիշխեմ. վասն զի զԱրեաց ոյժն եւ ստամբակութիւնն քաջ գիտեմ, եւ զՀոռոմոց զթուլութիւնն եւ զխաբէութիւնն. եւ զձեր ծանուցեայ է փորձիւ իմ, թէ ո՛րպէս հարանց մերոց ուխտեցին երդմամբ, եւ ստեցին: 11 Եւ վասն Վրաց արքայի եւ Հոնացոյ զորս ասէք՝ Վիրք առանձին թեթել ինչ աշխարհ են եւ այրուձիով սակաւաւորք. բայց վասն Հոնաց ո՛ր գիտաց, հաւանի՞ն գալ թէ ոչ, որք չենն ի միջի եւ չերեւին: 12 Բայց քան զամենայն՝ եւս առաւել յանձանց երկերուք, վասն զի մարդիկ սուտք էք եւ անվստահք: 13 Բայց եթէ զիս հարցէք, եւ զբանն իմ առնէք եւ հաւանիք՝ թողէ՛ք ի բաց զբաներդ, եւ զԱստուած աղաչեցէք միայն՝ գտանել հնարս իրացդ, որում դիւրին է առնել զոր ինչ եւ կամի. այլ յընդունայն եւ յանպիտան խորհուրդս ձեր զիս մի՛ աշխատ առնէք:

14 Եւ լուեայ զայս ամենայն բանս նախարարացն Հայոց ի Մամիկոնենէն Վահանայ՝ ետուն պատասխանի միաբանութեամբ եւ ասեն, թէ .Չամենայն զոր ասացերդ՝ լի ասացեր, որպէս վայել է քում իմաստութեանդ. ճշմարիտ ասացեր եւ արդար. բայց զոյս՝ մեր ոչ ի Հոռոմս եղեայ է եւ ոչ ի Հոնս, բայց նախ յողորմութիւնն Աստուծոյ, բարեխաւսութեամբ սրբոյն Գրիգորի, եւ ի մահ նախնեացն, որ նահատակութեամբ իւրեանց հաճոյ եղեն Փրկչին Քրիստոսի, եւ ապա ի մահ անձանց մերոց. քանզի լաւ համարիմք մի ժամ մեռանել, քան թէ զամենայն աւր զեկեղեցւոյ եւ զքրիստոնէութեան զարհամարհանս տեսանել եւ զքակտումնէ:

15 Եւ լուեայ զանուն մահուան Մամիկոնէին Վահանայ եւ քաջի եղբար նորա Վասակայ՝ քաջալերեալք զաւրացան, եւ լցեալք սուրբ Հոգւոյն շնորհիւ յորդորեցան: 16 Սկսաւ խաւսել Մամիկոնեանն Վահան եւ ասէ. .Դուք գիտէք, զի Վարդ իմ եղբայր ի դրանն է. եւ գիտեմ, թէ լուեայ է զխորհուրդս մեր Պարսկաց՝ կապեն զնա եւ վշտացուցանեն. բայց ի մահ յաւժար եմ քան թէ այսպէս կեայ ուրացութեամբ. եւ յա՛յդ բան հաւանիմ ձեզ, որ որ կարէք առնել: 17 Եւ ամենագիտին հայեցեայ ի դարձս իմ, եւ ծանուցեայ, թէ արդարեւ յամենայն սրտէ է իմ դարձիս կամք՝ արացել յիս նշան բարի եւ դարձուցել առ իս զանձկալի եղբայրն իմ զՎարդ ողջ, եւ տացէ տեսանել զնա աչաց իմոց եւ ուրախանայ. եւ ապա կատարեցէ ի վերայ իմ զհաճոյսն իւր, որ ինչ թուիցի յաչս նորան:

18 Եւ զայս ասացեայ՝ յառնեն ամենեքեան միաբանութեամբ, քրիստոնէայքն եւ ուրացեայքն, եւ յաղալթս կացեայ խնդրեն զԱւետարանն սուրբ: 19 Եւ մատուցեայ յառաջ սրբոյ քահանային, որում անուն էր Աթիկ, որ էր ընդ նոսա ի բանակին, այր բանիբուն բանիւ եւ խորհրդապահ սրտիւ, յերեւելի զեղջէն որ կոչի Բճնի, եւ բերեայ սուրբ Աւետարան՝ ողջունէին ամենեքեան, եւ եղեայ իւրաքանչիւր ուրուք զձեռս ի վերայ՝ ասէին, թէ .Որ որ խոստովանեսցի զհաւատս զայս, զոր Փրկիչն ամենեցուն եւ տէր Յիսուս Քրիստոս վարդապետեայ գրեաց ի սմա՝ եւ Որդի մարդոյ խոստովանեայ տարցի զնա առաջի Հաւր իւրոյ, ժառանգեցուցանել նմա զերկնից բարութիւնսն: 20 Եւ որ որ խոտորեայ ուրացի ի հաւատոյս յայսմանէ եւ նենգեայ ստեցէ Աւետարանիս երդման՝ եւ Որդի մարդոյ ուրացեայ հանէ զնա ի խաւարն արտաքին, ուր լալ աչացն է եւ կրճել ատամանցնէ: 21 Եւ այսպէս երդուեալք ի գիշերին եւ հաստատեալք ի հաւատն Քրիստոսի եւ հրաժարեալք ի միմեանց՝ յիւրաքանչիւր վանս զնացին հանգչել:

ԿԷ. Մի ոմն անդէն եւ անդ ի նախարարացն հայոց, որում անուն էր Վարագ-շապուռի, ի տոհմէն Ամատունեաց, ելեայ ի խորհրդենէ միաբանութեանն, որպէս մերժեցաւ Յուդա ի գնդէն սուրբ առաքելոցն՝ զնաց ի նմին գիշերի եւ պատմեաց մարգպանին եւ այլոցն ամենեցուն զխորհուրդ միաբանութեանն, եւ զերդումն Աւետարանին, եւ զխաւսս ամենայն նախարարացն Հայոց: 2 Չոր իբրեւ լսէր մարգպանն Ատրվնասպն եւ այլ պարսիկ մարդիկն եւ ջոկք ուրացողացն Հայոց՝ սրտաբեկեալք զարհուրէին եւ անքունք լինէին զմնացորդ մասն զիշերոյն յերկիւղէ: 3 Հասեալք ի ժամ առաւաւտուն՝ չուէին ի տեղւոյն եւ երթեայ բանակէին մաւտ ի պարիսպ բերդին,

որ անուանեալ կոչի Անի. եւ առ աղէտի՝ խրատատուք խաբէութեանն եւ մարգպանն կասկածանաւք կային գտին զայն անդէն, ծանուցանելով այլոցն ստուգիւ, թէ եւ վաղիւն անդէն լինին: 4 Եւ ի նմին գիշերի հեծեալք յիրաքանչիւր յերկվարս մարգպանն եւ հազարապետն եւ որք ընդ նոսա միաբանք էին՝ փախստականք լինէին: 5 Չոր զգացեալ նախարարացն Հայոց՝ հետամուտ լինէին զկնի փախստէիցն. եւ վասն տեղեակ առաջնորդաւք փախչէին մարգպանն եւ հազարապետն, որ ընդ ուղղորդ տեղիս ճանապարհացն, այլ ընդ այլ եւ այլ տեղիս՝ զերծեալք անկանէին ի բերդն Արտաշատու. որոց ոչ կարէին հասանել նախարարքն Հայոց: 6 Բայց զգրաստ ամենայն Պարսկացն կասեալ ըմբռնէին ի ճանապարհին, եւ զՄախագն Գաղիշոյ ձերբակալ արարին, ածէին ընդ ինքեանս. եւ հասեալք ի Դուին՝ երթեալ պաշարէին զբերդն Արտաշատու: 7 Իսկ մարգպանն եւ հազարապետն գաղտ ի գիշերի ելեալ ի բերդէն փախստեալ գնային ի կողմանս Ատրպատականի: 8 Եւ սեպուհ մի ուրծացի, որում անուն էր Վարագներսեհ, որդի Կողթեկայ իշխանին Ուրծայ, որ էր յերդմանն ընդ նախարարսն Հայոց, նենգեալ ուխտին սրբոյ՝ երթեալ ասերէր զշահաստանն Բռնավիժի, եւ առեալ զամենայն կարասի շահաստանին՝ դիմեալ ամբանայր ի բերդն որ անուանեալ կոչի Սագրայ բերդ, որ էր բերդ ամուր իշխանութեանն իւրեանց:

9 Իսկ ոմանք ի հայ նախարարացն ամբարշտելոցն խրատ տուեալ մարգպանին Հայոց Ատրվշնասպայ՝ ասէին, թէ .Թագաւորն Վրաց ապստամբեալ է եւ Հոն կամի հանել, բայց հանեալ չեւ եւս է. եւ դարձեալ՝ Հայոց առ կայսր զգնող է յղեալ է, եւ դեռ չեւ եւս երեւի ի միջի. եւ ինքեանք չեւ եւս քաջ կազմեալ են, որպէս արժան է. եւ դու թէ այժմ փութով հասանես ի վերայ նոցա՝ դիւրով եւ թեթեւով վճարես զգործ մի կարի մեծ, եւ լաւ անուն յանձն առեալ՝ պատիւս եւ շատ պարգևս գտանեմք յարքայից արքայէ եւ դու եւ մեր: 10 Ապա թէ ծուլացեալ հեղգաս՝ երկնչիմք, մի՛ գուցէ զարացեալ անձամբ եւ կամ ուստեք աւզնականութիւն գտանելով՝ ոչ զհտեմք, թէ ո՛րպէս պատահեալ իրացն աշխատիցիմք եւ զղջանայցեմք:

11 Եւ հաճոյ թուեցաւ բանն մարգպանին եւ ամենեցուն որ ընդ նմայն էին. եւ վաղվաղակի յԱտրպատականէ գունդ առեալ, եւ ի Կուպրեաց մարգպանէն, եւ զգունդն Կատշաց որ զայն տեղաւքն էին՝ զայր հասանէր յաշխարհն Հայոց, ի գետեզերն Երասխայ. կամեցան անցանել ի գեաւղն որ կոչի Նախճաւան, ի սահմանակցութեանն Սիւնեաց:

12 Ազդ եղեւ առ տէրն Բագրատունեաց Սահակ, զոր Հայք եւ զաւրավարն Հայոց Վահան ի ժամանակին յայնմ մարգպան կարգէին Հայոց. ասպետն Սահակ՝ զմարգպանութիւնն, եւ Վահան՝ զտէրութիւնն Մամիկոնէից եւ զպարապետութիւնն Հայոց. որք նախ հաստատապէս ի վերնոյն հրամանէ եւ ասպա ի Հայոց ընկալան զգործակալութիւնն. առ որս եւ եկք Պարսից գնդին լսելի եղեն: 2 Եւ տեսեալ դեռ եւս անկազմագոյն զպատրաստութիւն զաւրուն իւրեանց՝ խորհէին առ վայր մի յամուր տեղիս զաւստին Տայոց չուել: 3 Եւ դարձեալ զամենայադթ աւզնութիւնն Աստուծոյ յիշելով՝ ասէին, թէ .Ոչ է յաղթութիւն ի բազումս եւ ի սակաւս, այլ ի վերին կշռողութեան ձեռինն, եւ մանաւանդ մեր գործս, որ ամենեւիմք ի նորա աջողութիւնն հայի: 4 Արդ՝ պարտ է այլ ոչ ինչ խորհել բնաւ, բայց ստիպով ընդդէմ նոցա գնալ, եւ զզաւրութիւն յաղթութեանն ի Փրկչէն բոլորեցունց հայցելէ: 5 Խորհէին եւ զայս եւս Աստուծոյ մտարկութեամբ, մնալ մարգպանին Սահակայ եւ սպարապետին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի եւ ոմանց յայլ նախարարացն անդէն յոստանին, ի քաջալերութիւն եւ ի բարի յոյս երթելոցն յառաջ, ի զարհուրումն եւ ի բեկումն սրտից կողման անաւրինացն: 6 Եւ որք պատրաստեալք այնուհետեւ ի պատերազմն կազմեցան՝ Սիւնին Բաբգէն, զոր անուանեցին ի ժամուն իշխան տէրութեան Սիւնեաց, եւ ամենալաւ քաջ սեպուհն Մամիկոնէից Վասակ, եղբայր սպարապետին Վահանայ, եւ Գարջոյն Մաղխագ, եւ երկոքեան որդիքն երանելոյ Կամսարականին Արշաւրայ, Ներսեհ տէր Ծիրակայ եւ Հրահատ նորին եղբայր, եւ երկու արք ի Գնունեաց տոհմէն, Ատոմ իշխանն Գնունեաց եւ եղբայր նորին Առաստոմ, եւ զունդ ընդ նոսա, որ էին թուով ընդ բնաւ չորեք հարիւր այր:

7 Եւ մտեալ նոցա յեկեղեցին՝ երկիր պագանէին տեսառն Աստուծոյ եւ արարչին ամենայնի եւ զարացուցչի, եւ խնդրէին ի նմանէ առաքել աւզնականս ընդ նոսա զճգնութիւն սուրբ նահատակին Գրիգորի եւ զամենայն սրբոց եւ զարդիս նահատակելոց քրիստոնսսապիրացն Հայոց, եւ զզաւրութիւն սուրբ խաչին: 8 Եւ Փրկչին Զրիստոսի գթացեալ մարդասիրապէս եւ հայեցեալ

յարժանաւոր խնդրուածս նոցա՝ առաքէր ընդ նոսա աւգնականս գոր խնդրեցին ի նմանէ, եւ յուղարկէր խաղաղութեամբ: 9 Երկիր պագանէին նախարարքն եւ ամենայն արք զաւրուն որք ընդ նոսայն էին՝ եւ հրեշտակակրան սրբոյ կաթողիկոսին Յոհանայ, որոյ նպարակեալ յուղարկեաց զնոսա իւր ստոյգ եւ արդար ոգւոյն արիւնութեամբ ի գործ պատերազմին:

10 Եւ ապա հրաժարէին յասպետէն Սահակայ մարգպանէն եւ ի զաւրավարէն Հայոց Վահանայ Մամիկոնէնէ եւ յայլ ընկերակցաց իւրեանց, որ անդէն յոստանին առ նոսա մնալոց էին. եւ գնացին ստիպով խնդալից յաւժարութեամբ: 11 Եդեալ ի մտի՝ ասէին, թէ Ռ՛վ գիտէ, կարեմք հասանել ի հունն, ուր գունդքն Պարսից անցանել կամին. եւ դարձեալ յաներեւոյթ տեղոց ուրեք սպասեմք. եւ յորժամ գիտեմք, եթէ կէս գնդին անցեալ է ընդ գետն՝ անկանիմք ի վերայ անցելոցն, եւ թերեւս վնասել ինչ կարեմք. նոյնպէս եւ մնացելոցն ի նոցանէ դարձեալ դիւրով կարեմք լինել զամագիւտէ:

12 Եւ եկեալք ի զիւղն որ անուանի Վարազկերտ, լուան եթէ գունդքն Պարսից անցին ընդ գետն ամենեքեան, եւ են թուով եաւթն հազար: 13 Եւ քաջ սեպուհն Մամիկոնէից Վասակ, քանզի առաջապահ էր այն արք՝ գնայր յառաջ ի գեաւղն որ անուանի Կռուակք. թերեւս լինիցի ինչ հնար, ասէ, ջանամ առնուլ զգնդին Պարսից զհանգամանս, թէ ե՛ն ինչ եթէ ոչ: 14 Եւ երթեալ ի Կռուակս յաւթ՝ յանկարծակի յառաւաւտուն ծագել հասեալ ի նոյն գեաւղ եւ մարգպանն պարսիկ Ատրվշնասայ՝ լսէր զՄամիկոնէնէն Վասակայ, թէ անդ է: 15 Եւ քաջ սեպիին Մամիկոնէից Վասակայ գիտացեալ զԱտրվշնասայ եւ գնոցանէն որ անդ էին՝ հնարս փրկութեան քաջութեամբ խորհեցաւ, որով զգունդն իւր ապրեցուցանել կարացել ի ժամուն: 16 Հրաման տայր երկուց երկուց գոյգ, եւ կամ երից եւ կամ եւս յոլովից, ընդ այլ եւ այլ անյայտ տեղիս եւ ընդ փողոցս ելանել ի շինէն, եւ զատ ի միմեանց փութալ հասանել ի գեաւղն Վարազկերտ, ուր նախարարք եւ այրուծի Հայոց էին, եւ տայր գիտել նոցա: 17 Եւ ինքն քաջ սեպուհն Մամիկոնէից Վասակ պատրողական բանիւք բանդագուշացուցանէր պատգամաւորաւք զԱտրվշնասայ ասելով, թէ ՚Ես պատգամ ունիմ առ քեզ զՀայոց, զորս լուեալ քո եւ որք ընդ քեզ են՝ հաստատ հաճոյ համարիք եւ աւգուտ զայնպիսի լուր ե՛ւ Արեաց տեսոն ե՛ւ Հայոց աշխարհիս: 18 Եւ Ատրվշնասայ լուեալ, թէպէտ եւ գաղտ ի միտս ուրախանայր, կարծեցեալ, թէ հաստատ նուաճումն գան՝ այլ սակայն առ նա խստագոյնս յղեալ ասէր, թէ ՚Աշխարհ մի ապստամբ առ իս զի՛նչ պատգամ յղենէ:

19 Եւ քաջի սեպիին Մամիկոնէից Վասակայ գիտացեալ զիւրոյ այրուծիոյն զերծեալք անվնասք, եւ թէ չիք ինչ կասկած այնուհետեւ՝ պատասխանի արարեալ եկելոցն յԱտրվշնասայ՝ ասաց, թէ ՚Մեր ցայժմ ոչ վատ ինչ գործեալ է եւ արքունի իրաց վնաս արարեալ. բայց դու ինձ հրամայեա՛ ասել զպատգամն, եւ ձեր լուեալ՝ ապա հայեցարո՛ւք յարժանն, եւ ծաներո՛ւք գոր ինչ պարտ է առնել: 20 Եւ արձակեալ զպատգամաւորսն, եւ ինքն հեծեալ յերիվարն՝ ասաց ցայլ Պարսիկսն որ կային անդ, թէ ՚Ես ծաղր առնելով ընդ ձեզ խաւսեցայ զբանսն առ պատգամաւորսն. այլ զիս ուրուք առ ձեզ պատգամ չէ յղեալ. բայց ես տեսանել զձեզ եկի, թէ ո՛րպիսի ինչ էք. այլ դուք էք մարդիկ վատք եւ անպիտան, եւ եկեալ էք ի վատի խնդիր, եւ պատահէք չարի եւ կորնչիք: 21 Ասացեալ այսպէս քաջի առն՝ գնաց ինքն ի բաց անհոգութեամբ եւ յաներկիւղս: 22 Եւ եկեալ քաջն ի գունդն Հայոց՝ պատմեաց նոցա, թէ գունդ բագում է, բայց յոլովք ի նոսա անպիտանք են եւ քերթաքաղ իշավարեան:

23 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս ի քաջ Մամիկոնէան սեպուհէն միաբանութեամբ արք զաւրուն Հայոց՝ խորհուրդ ի մէջ առեալ ասաց, թէ պարտ է զի ի դաշտէն ի լեռնակողմն փոխել. խորհելով միաբան զայս. ՚Չի եթէ հարեալք, ասէ, ի դիմի, աւգնականութեամբն Աստուծոյ զաւրեմք՝ այն աջող իսկ է եւ բարի. եւ եթէ այլազգ ինչ դիպի՝ պահպանութիւն է մեր ամրութիւն լեռնակողմանն եւ աւգուտ մեզ: 24 Եւ եկեալ չուեալք բանակեցան ի գեաւղն Մասեաց, որում անուն էր Ակոռի:

ԿԹ. Եւ լուեալ, թէ առ վաղիւ գունդն Պարսից գայ ի վերայ նոցա ի պատերազմ՝ կանխեցին ըստ սովորութեան աւուրցն ի պաշտան գիշերոյն. եւ կատարեալ զաղաթս առաւաւտուն՝ կազմէին եւ նոքա որ անդ էին՝ ընդդէմ նոցա ի պատերազմ: 2 Եւ բաժանեալ զչորեք հարիւրսն ի չորս առաջս՝ միջին վայրին կարգէին զաւրագլուխս ի ժամուն զիշխանն Սիւնեաց Բարգէն եւ զքաջ սեպուհն Մամիկոնէից Վասակ, եւ ահեակ կողմանն զԳարջոյն Մաղխազ, եւ կողմանն աջոյ զԳնունիսն երկոսին, զիշխանն Գնունեաց Ատոմ եւ զնորուն զեղբայրն զԱռաստոմ. եւ ընդ մէջ

երկոցունց մասանցն զքաջն եւ զընտիրն զիշխանն Շիրակայ գՆերսեհն Կամսարական եւ զնորուն եղբայրն զՀրահատն պատրաստական յաւրինէին: 3 Չի ո՛ր կողմն տկարացի՝ ասեն, նոցա հասեալ փութով զաւրացուցեալ աւգնեսցեն, եւ յամենայն կողմանց ոյժ լինիցին. քանզի ամենեքեան վստահ էին ի յարսն՝ որպէս ի լաւս եւ յարդարս եւ յուխտապահս:

4 Եւ այսպէս յաւրինեալ զչորեք հարիւր արսն, եւ տուեալ փառս Աստուծոյ՝ աղաղակէին միաբան ասելով. *Աւգնեա՛ մեզ, Աստուած փրկիչ մեր, փասն փառաց սնունան քո. մի՛ երբեք ասասցեն ի հեթանոսս, թէ ո՛ր է Աստուած նոցա:* 5 Եւ ելեալ կային ճակատեալք ի վերայ բարձրավանդակի լանջակողմանցն յայտնաւորին: 6 Չորոց այնքան զսակաւութիւնն Հայոց տեսեալ զաւրացն Պարսից՝ ոչ ինչ այլ կարծեցին, բայց եթէ կամաւ խելացնորեալ ի խնդիր մահու եւ եկեալք: 7 Եւ քաջ ի հեռաստանէ այրընտիր ի զաւրացն Պարսից յարձակեալք ի վերայ զաւրացն Հայոց՝ բազումք յետեին վատաձիոցն Պարսից, եւ քաջաձիքն յառաջեալ հասանէին ի տեղի պատերազմին: 8 Յորս եւ ի ժամուն Մաղխազն Գարջոյ, առեալ զհրեւ զհարիւրսն, նենգեալ ուխտի Աւետարանին՝ ի գունդն Պարսից անկանէր. եւ մնային ջոկք ըստ հրամանին Աստուծոյ երեք հարիւրն Հայոց, ըստ ընտրութեան երեք հարիւրոցն ընդ Գեղեղովի: 9 Որք դիմեալք ի վերայ զաւրացն Պարսից, աւգնականութեամբ Բարձրելոյն յառաջեալ զընտիր ընտիր արս պատերազմին անդէն եւ անդ ի տեղուոցն դիաթաւս յերկիր կործանէին. եւ զայլ բազմութիւն գնդին Պարսից ձորոց եւ առապար տեղեացն ցրուեալ վատնէին: 10 Անդ ի կողմանն քաջին Վասակայ սեպիին Մամիկոնէից եւ Միւնւոյն Բարգենայ անկեալ սատակեր Ատրվշնասպն մարգպանն եւ այլ արք աւագ եւ նախարարք յուրացողացն Հայոց եւ այլ բազում Պարսիկք. նոյնպէս եւ ի կողմանն Ատոմայ եւ Առաստոմայ բազումք մեռանէին ի քաջ արանց: 11 Որ եւ գտէրն Միւնեաց զԳդիհոն պահելով միւսում եւս չար ժամու՝ զերծեալ ապրեցուցանէր թշնամին արդարութեան մագապուր ի ձեռացն Ատոմայ եւ Առաստոմայ: 12 Բայց նախ զյառաջեալ այր ի գնդէն Պարսից՝ Հրահատ որդի երանելոյ Կամսարականին Արշաւրայ հարեալ նիգակաւ սատակեր:

13 Եւ մինչդեռ նոքա այսպէս քաջալերեալք աջով հզարին գործամխեալք էին՝ առեալ Գարջուլայն Մախազու զգունդն Կատշաց հանդերձ եւ այլ ապստամբաւք Հայ որերով եւ այնու եւս զնդաւ որ ընդ իւրն էին, եւ յայլ կողմն կարթեալ ըստ աներեւոյթ ձորոցն խորութեան՝ հասեալ կայր զկնի ուխտապահ զաւրացն Հայոց ի կողմանէ. կարծեցեալ անմտաղիւր գնոսա յայնմ պարապութենէ կոտորելոյ զթշնամիսն Աստուծոյ, կամէր ի թիկանց կուսէ անկանել ի վերայ զաւրացելոցն ի Քրիստոս, եւ տանել զյաղթութիւնն խաբէութեամբ եւ անուն մեծ ժառանգել: 14 Իսկ ուրումն յանկարծակի զձայն խողխողման զՀայ սպանանելոյ ի Կատշացն լուեալ՝ բողոք արկանէր առ արսն Կամսարականս. որոց ցատուցեալ առնն՝ կամէին սպանանել զնա, թէ գունդ մեր է, եւ դու խաբէութեամբ զմեծ իրս կորուսանես: 15 Եւ ապա հաստատեալ Ներսեհի ի լրտեսելն եղբարն իւրոյ Հրահատայ, եթէ գունդն՝ թշնամեաց է՝ դիմեալ յարձակէին ի վերայ անչափ բազմութեան երկոքին եղբարքն սակաւ արամբք: 16 Անդ հասեալ հայրանման Կամսարականն Ներսեհ՝ զզաւրագլուխն Կատշաց, զայր հզար եւ զմարտիկ, հարեալ նիգակաւ անդէն ի տեղուոցն սատակեր, եւ զայլ ամենայն գունդն արկեալ առաջի՝ բազում արանց դիակունս, առաւել քան զայլ մեռեալս պատերազմին՝ կործան յերկիր վարէին: 17 Եւ լինէր արն այն ար նշանաւոր ուրախութեան հաւատացելոցն ի Քրիստոս, եւ ար ամաւթոյ եւ կորանաց ամենայն ուրացելոցն ի Քրիստոս, եւ ճշմարտապէս կատարեալ հաստատէր բան մարգարէին որ ասէ, թէ *Որոց Աստուած աւգնէ՝ մի զհազարս հարածէ, եւ երկուս զքիւրս շարժէ:*

18 Եւ տեսեալ այնպիսի փառաւորապէս վճարումն գործոյ թշնամւոյն արդարութեան սատանայի, եւ ի կոր կործանեալ, խորհեալ, թէ կարի անհնարին ամենայն ինչ ընդդէմ իմոց կամացս գործեցան, եւ արդ՝ յայլ ինչ չեղէ ձեռնհաս եւ նկուն գտայ՝ զոնէ առ վայր մի տրամեցուցանեն զսիրտս քաջացն, որք դեռ եւս ոչ գիտեն զանցս աղետիցս իմոց եւ զկործանման: 19 Եւ գտեալ իւր արս երկուս արբանեկեալս, զմին ի տոհմէն Գնթունեաց, որում անուն էր Վառզոշ, եւ զմիւսն ի տոհմէն Սահառունեաց, որում անուն էր Վասակ. եւ եկեալ արքն երկոքեան ի վաղիւն ճեպով ընդ ծագել առաւաւտուն՝ գոյժ աղաղակի լսելի առնէին յականջս հայրապետին սրբոյ Յոհաննու եւ երկոցունց աւագ իշխանացն Հայոց, մարգպանին Սահակայ եւ Վահանայ Մամիկոնէի: 20 Խառնեցան, ասեն, սաստկապէս կողմանքն երկոքեան ի պատերազմ, - որոց բնաւ

եւ տեսեալ չէր զգործ պատերազմին,- եւ զաւրացաւ կողմն Պարսից, եւ ի պարտութիւն մատնեցաւ գունդն Հայոց, ի փախուստ դարձան. եւ անկեալ զաւրաւորքն ի սուր թշնամեացն՝ մեռաւ քաջն Մամիկոնեան Վասակ եւ լաւ Սիւնին Բարգէն եւ երկորքեան արքն անուանիք, տէրն Շիրակայ Ներսէս, սիրելի եղբարքն իւրով հանդերձ Հրահատաւ: 21 Եւ արքն Գնունիք Ատոմ եւ Առաստոմ եւ այլ ամենայն զաւրքն Հայոց ի լանջակողմանս Ակոռայ տապաստ անկեալ դիակնացան. եւ մեք միայն մնացաք ի գուժկացն Յոբայ, եւ եկեալք պատմել ձեզե:

22 Եւ չեւ եւս սփռեալ տարածանէր համբաւս այս ի Դուին, զի մի՛ շատագոյն ուրախասցի աղմկելով զքաղաքն չար դեւն՝ զայր հասանէր վաղվաղակի հրեշտակ անետաւոր ի տոհմէն Գնունեաց, որում անուն էր Առաստոմ. ձայն բարձեալ գոչելով ասէր. .Յաղթեա՛ց զաւրութիւն սուրբ խաչին, եւ միշտ յաղթէ: 23 Տայր զրոյց եւ զքանչելիան Աստուծոյ, զոր արար սրբոցն բարեխաւսութեամբ առ իւր սիրելիան, եւ զչարաչար բեկումն եւ զամաւթն, զոր գտեալ ժառանգեցին փաղանգ ուրացողացն: 24 Եւ լուեալ զայս ձայն անետեաց հայրապետին Հայոց Յոհաննու եւ աւագ իշխանացն, մարգպանին Սահակայ եւ սպարապետին Հայոց Վահանայ, եւ ամենայն նախարարացն Հայոց եւ ռամկացն՝ դիմեալք միաբանութեամբ ի տունն Աստուծոյ, որոյ հզար է զաւրութիւն իւր՝ զոհանային, երկիր պագանէին միայնոյ ճշմարտին Աստուծոյ եւ անընդդիմակայ հրամանի կամաց իւրոց: 25 Եւ երանելի կաթողիկոսն Հայոց Յոհան տայր սաղմոսել ի սաղմոսէն քսաներորդէ իններորդէ. *Լուա ինձ տէր եւ ողորմեցաւ, եւ տէր եղև ինձ աւզնական:* 26 *Դարձոյց զաւր իմ յուրախութիւն. զերծ յինէն զքործ, եւ ինձ զգեցոյց զուրախութիւն:* 27 *Որպէս սաղմոս սասացնէ քեզ փառք իմ, եւ այլ մի՛ եւս զղջացայց, տէր Աստուած իմ, յախտեան խտատովան եղէց քեզ:* 28 Եւ կատարեալ զպաշտաւանն՝ զատիկ ուրախութեան առնէին. նախ հոգալով զաղքատացն յազումն նկատէին, եւ ապա ինքեանք ուրախանային ցնծալից ուրախութեամբ:

29 Եկեալ հասանէին եւ զաւրքն ի պատերազմէն, պատմելով գնորոց Աստուծոյ զաւրութեանն յաղթութիւն, շնորհեալ նոցա զմեծ յաղթութեանն անուն, եւ զթշնամեացն տալ զխորտակման եւ զամաւթոյ զվիճակն. եւ փառաւորելով զՔրիստոս՝ համբուրէին զմիմեանս ողջունի ուրախութեան, եւ անհոգ խաղաղութեան ի հանգիստ ձմերանոյն մտանէին. հոգային առ զարուն զպատրաստութիւն պատերազմին:

Հ՛. Եւ դեսպան ստիպով առ թագաւորն Վրաց Վախթանգ առնէին, տալ նոցա Հոն ըստ բանի խոստմանցն իւրոց: 2 Եւ նա ժամավաճառ բանիք երկայնէր զասացեալսն իւր. եւ ապա ուստեք ժողովէր Հոնս երեք հարիւր եւ առաքէր ի Հայս. եւ չեւ եւս անցեալ ամիս մի ի ձմերանոյն՝ փոյթ պատճառադրութեամբ անդրէն առ ինքն կոչէր: 3 Եւ մնայր աշխարհիս Հայոց զաւրութիւն աւզնութեան՝ Քրիստոս, յոր ապաւինեալն էին եւ յուսային. այլ ի մարդկանէ ոչ ոք էր որ աւզնէր նոցա:

4 Առաքէր զաւրավարն Հայոց Մամիկոնեանն Վահան յերեւելի եւ յականաւոր ազգն Արծրունեաց, եւ յազգս զաւառին Անձեւացեաց եւ Մոկաց, եւ առ ազատորեարն Ռըշտունեաց. տայր զիտել, եթէ ո՛րպէս յառաջնումն աւզնեաց Աստուած յուսացելոց իւրոց, եւ ասէր, թէ .Չճշմարիտ եւ զարդար արինացս մերոց զհաւատ եւ զքարոզութիւն իւրաքանչիւր ոք ի ձէնջ քաջ զիտէք, եւ ոչ էք կարաւտ յումեքէ ուսանել, այլ եւ գտոչորումն իբրեւ զհնոց մոլորութեան մոգուցն տեսէք, թէ ո՛րպէս վառեալ այրեաց զամենեցուն ոգիս բաց ի սակաւուց: 5 Արդ՝ աւաղիկ եհաս ժամ արդար մշակին Քրիստոսի, որոյ առեալ զհեծանոցն սրբել զկալ իւր, եւ զցորեանն մաքրեալ՝ յերկնից շտեմարանս ժողովէ, եւ զյարդն անշէջ յախտենից հրոյն մատնէ յայրումն: 6 Եւ արդ՝ որ ոք կամի լինել ցորենահատ՝ ընծայեսցէ զինքն Աստուծոյ, եւ կեցցէ. եւ որ ոք յետս ընկրկեալ յարդեսցի՝ յախտենից եւ անանց գեհենին եղեալ լուցկիք այրեսցի եւ մի՛ շիջցի: 7 Եւ ես ոչ գոք բռնաբարելով քարշեմ յաւգուտ իւրաքանչիւր անձին, այլ յորդորելով յիշեցուցանեմ ամենեցուն զփրկութիւն եւ զկորուստ, որ դիպի յայցելութեան աւուրն: 8 Քանզի որ ոք խոստովանի զճշմարտութիւնն՝ փրկի եւ գեհենէն, եւ որ ոք սայթաքեալ մոլորի յուղղորդ ճանապարհէն՝ զանգիւտ կորուստն կորնչի: 9 Արդ՝ որ ոք հոգացեալ խնդրէ զգիւտ անձին եւ տենչի անմահ կենացն լինել ժառանգորդ՝ եկա՛յք խնդրել զվրէժ եկեղեցւոյ թշնամանաց, որով թշնամանեցաւ ի բազում ժամանակաց եւ ամաց յարհամարհող ուրացողացն: 10 Եւ որ ոք խորհիք զմարմնոյ երկիւղ եւ ծառայել ցանկայք մոլորութեանն բարբանջմանցն՝ բնակեցէ՛ք ի խաւարի, չեղեալք

արժանիք հայել յարդարութեան արեգակն Քրիստոս. այլ ինձ հոգոդապէս բողոքոյս հատուցէ վարձս արդար վարձահատոյցն Քրիստոսե:

11 Եւ լուեալ զայս պատգամ չորեցունց գաւառաց նախարարացն, կէսքն փափաքեալք աջոյ կողմանն՝ գրոհ տուեալ ընթանային ի հաւտ ոչխարացն ժամանել. եւ այլք ընդ դասակս այժեաց ճախակողմեան հաղորդեալք՝ գնային անդարձութեամբ ի խաւարն արտաքին: 12 Ոմն յԱնձաւացեաց նախարարացն սեպուհ, որում անուն էր Յոհան, եւ միւս եւս Երուանդունի, Ներսէս անուն, միաբանեալ ի խնդիր բարի ցանկութեան, ընդ որս եւ հաւանեալ եւ այլ արք ճշմարտութեան նուիրիչք՝ գնային խառնել ի գունդն զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի: 13 Եւ մինչդեռ ժողովեալ գնային ի ճանապարհի, մերձեալք ի քաղաքագեաւղն որ կոչի Առեստ, ի ժամանակի քառասնորդացն պահոց, ի մեծի շաքաթու զատկին, յանկարծակի յանգագաստից եկեալ հասանէին ի վերայ նոցա իշխանն Անձեւացեաց Սեւուկ անուն եւ իշխանն Մոկաց Յոհան անուն, բազում այրուձիով, ընդ առաւաւտուն ծագել: 14 Եւ սոցա զգացեալ՝ կէսքն զինեալք եւ կէսքն թէպէտ անպատրաստք էին, այլ աւգնութեամբն Բարձրելոյն քաջալերեալք՝ հարկանէին ի դիմի աներկիւղապէս. եւ նախ Ներսէս Երուանդունի յարձակեր ի վերայ իշխանին Մոկաց Յոհանայ, եւ հարեալ նիզակաւ, աւգնելով նմա եւ Անձեւացւոց սեպիին Յոհանայ՝ յերկիր կործանէին: 15 Որոյ ասացեալ էր երբեմն հպարտաբար պարծելով զԱնձեւացի սեպիէն Յոհանայ, թէ .Նմա, որպէս կովու, բայց թէ անուր եւեթ պիտի արկանել. այլ նա ումպիտոյ է յայլ իրս, յաւգուտ կամ ի վնասե: 16 Եւ լուեալ պատասխանի յազգակցէն Յոհանայ, յիշխանէն Անձեւացեաց Սեւկոյ, թէ .Չանուրն ե՛ս բերեմ, բայց արկջիր դո՛ւ ի պարանոցն: 17 Որ յաղագս ամբարտաւանութեան բանիցն, հարեալ կովուն եղջերբն չարաչար՝ ընկեաց յերկիր յերկվարէն եւ կոխեաց: 18 Եւ զայն տեսեալ զաւրացն բազմութեանն՝ ի փախուստ դառնային. գորոց զհետ եղեալ՝ զոմանս սպանանէին եւ զմնացեալսն փախստականս արարեալ ցրուէին աստ եւ անդր: 19 Եւ անդէն յայտնապէս ճանաչեալ եւ փառաւորեալ զԱստուծոյ զաւրութիւնն, որ անկազմ սակաւութն զայնչափ բազմութիւն զաւրացն ցրուեաց, վեր ի վայր պատմեալ հնչէր լուր անկարծելի գործոյս այսորիկ յամենայն աշխարհիս Հայոց ահ հզաւրին Աստուծոյ:

20 Եկեալ այնուհետեւ սեպուհն Անձեւացւոցն Յոհան եւ Ներսէս Երուանդունի եւ արքն որ ընդ նոսա, յորոց ձեռն արար Աստուած զնշանսն եւ զգաւրութիւնսն, եւ տեսեալ զնոսա սրբոյ կաթողիկոսին Յովհաննու՝ տաւն ուրախութեան եւ պատարագս ընդունելիս մատուցանէին տեսառն Աստուծոյ, որ շնորհեացն զյաղթութիւնն եւ բարձրացոյց զպարծանս եկեղեցւոյ միոյ սրբոյ, եւ ողջունեալ զնոսա ուրախանային ի Քրիստոս:

ՀԱ. Եւ անցուցեալ զաւուրս դառնաշունչ ձմերայնոյ ցրտոյն՝ հասանէին զարնանային ժամանակի աւդոյն բարեխառնութեան. լսէին, թէ զաւր բազում խաղացեալ զայ Պարսից. եկեալ հասեալ են ի սահմանս Հերայ եւ Չարաւանդ գաւառի բազում զաւրագլուխք, որք էին այսոքիկ. Սուրէն պալիաւ, եւ Ատրներսէս, փուշտիպանան սաղար, եւ Վին-ի-Խոռեան, եւ Ատրվշնասպն-ի-Տապեան, եւ Գդիհոն Սիւնեաց տէր. եւ ի սոսա թէպէտ եւ ըստ զահոյ էր ոք ի վեր՝ այլ հրամանատու եւ աւագ զաւրուն՝ փուշտիպանան սաղար էր:

2 Փութացաւ եւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան, առեալ ընդ իւր եւ գտուրք հայրապետն Հայոց զտէր Յոհան, յուսալով յաղաթս առնն, թէ ամենայն ինչ ըստ նորա կամելոյ կատարի յԱստուծոյ. եւ զումարեալ զգաւրսն Հայոց՝ ճեպէր հարկանել նոցա ի դիմի անդէն զայն տեղեալք. .Թերեւս ոչ, ասէր, լիցի անցանել բազմութեանն Պարսից ի միջոց կողմն աշխարհիս Հայոցե: 3 Եւ առեալ ընդ իւր գնախարարսն եւ զազատս եւ զայլ ամենայն ջամիկն, որք կամաւոր խնդութեամբ երթային ի գործ պատերազմին, եւ չուեալք ի Դունայ զաւրքն Հայոց՝ ըստ աւուրս աւթեւանացն երթեալ հասանէին ի գաւառն յԱրտագ, եւ մաւտեալք ի գունդն Պարսից՝ բանակէին ի գիւղ մի, որում անուն էր Ներսէհապատ:

4 Եւ սուրբ կաթողիկոսն Յոհան հրաման տայր ամենայն զնդին Հայոց՝ ջերմեռանդն խնդրով պարապել աղաթից զգիշերն ողջոյն եւ խնդրել ի մարդասէր Փրկչէն՝ բարձր առնել զանուն իւր մեծ ի մէջ բազմութեան ժողովելոցն հեթանոսաց, տալ բաժին պարծանաց ծառայից իւրոց, եւ զմասն ամաւթոյ՝ ուրացողացն դասու: 5 Եւ այնպէս զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի, սքանչելի ասպետաւն Սահակաւ մարգպանաւ եւ ամենայն զաւրաւքն Հայոց, յորդոր սրտի

խնդրելով յԱստուծոյ աւգնութիւն՝ կատարելին զսահմանեալ ժամս զիշերոյն. եւ հասեալք ի յոյս առաւաւտուն՝ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց Յոհան արիւնէր զամենեսեան, քաջալերեցուցանելով ասէր. «Յուսացեալքն յԱստուած ոչ երբէք ամաչեցին. եւ ընտիր անաւթ սուրբ Հոգւոյն Պաւղոս զոչէ համարձակածայն բարբառով եւ ասէ. *Յոյս երբէք ոչ ամաչեցուցանէ, յորոց սիրտս սերն Աստուծոյ սիրեալ է: 6* Չարացարո՛ւք ի տէր եւ ի զարդոյնն բազկի նորս, եւ կարող լինիք զամենայն նետս մոխս չարին շիջուցանել, զերևելիս եւ զաներևոյթս: 7 Եւ մի՛ որ ի բազմութիւն զաւրու անարիւնացն հայեցեալ զարհուրիցի ինչ. վասն զի լինելով ընդ ձեզ Աստուած՝ բազմագոյնս զձեզ ցուցանէ նոցա, եւ շարժեալ իբրեւ զխռիւ ի սաստիկ հողմոյ, ցրուեալ ընդ երեսս դաշտացոյ եւ բլրոց՝ վեր ի վայր կորուսանէ: 8 Արդ՝ արիւնեսցէ զձեզ աջ հզարին եւ զաւրացուցէ զձեզ, առաջնորդեսցէ եւ յաղթող արասցէ. նմա փառք եւ Որդւոյ իւրում եւ սուրբ Հոգւոյն յամենայն յաւիտեանս. ամէնէն:

9 Եւ ասացեալ ամենեցուն զամենն՝ պատրաստեցան ի պատերազմն. եւ զինեալ գունդքն Հայոց ընդդէմ թշնամեացն՝ լինէր եւ երանելին Յոհան յաղաւթս: 10 Սկսանէր այնուհետեւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան յարիւնել ըստ պատշաճի զիւրաքանչիւր կողմն ճակատուն: 11 Չմիջոց կողմնն բազում այրուծիովն տայր ի ձեռն լաւի առն Սահակայ մարզպանին ասպետի. եւ ի կողման աջոյ թեւին կարգէր զԲաշդ Վահեւունի զԲարգէնն Սիւնի եւ զԱտոմն Գնունի եւ զՓայակն Պալունի, իւրաքանչիւր այրուծիով եւ այլ եւս յաւելուածով. եւ յահեկէ կողմանէ հանդերձ ուխտասէր Կամսարականաւքն եւ իւր սիրելի եղբարքքն, Վահանաւ, Ներսէհիւ եւ Հրահատաւ. եւ ընդ աջմէ իւրաքանչիւր այրուծիով գնդացն՝ կազմէր զինքն: 12 Պատրաստէր եւ զայլ արս աւագս ընտիրս այրուծիով հանդերձ եւ Վրենաւ Վանանդացով. առ որս եւ առաքէր զՊապ Արտակունեաց, զայր ոստանիկ, զորդի Բարցոյի, ասել ցիւրաքանչիւր կողմանց աւագս, թէ «Չնշանս հզարագոյն արանց, զոր յառաջագոյն տեղեակ ենք զարանց Պարսկաց եւ զԿատշաց եւ զգնդին Սիւնեաց՝ տեսանեմ զի դէպ ի մեզ դիմեալ գան. արդ՝ դուք մեղմով երթայք, եւ ուշադրեալ հայեցարո՛ւք ի մեզ. թող մեզ նախ լինի յարձակել. եւ եթէ շնորհիւն Քրիստոսի մեք զմեր կողմնն շարժեալ փախուցանենք՝ ապա այլ կողմանքն մեր եւ ձեր առաջի ոչ կարեն կալէ:

13 Եւ Պապայ տարեալ զպատգամն սպարապետին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի առ իւրաքանչիւր աւագս կողմանցն, թէպէտ եւ կամէին ըստ հրամանի զաւրավարին առնել, այլ ստիպով հասեալ գունդն Պարսից յիւրաքանչիւր թեւ կողմանցն՝ ոչ տային պարապել, այլ դորդեալ զկողմն աջոյ, ուր Բաշդն Վահեւունի եր՝ փախուցանէին: 14 Եւ տէր Սահակ ասպետ յարձակեալ նիզակաւ ի վերայ փուշտիպանաց սաղարի՝ վրիպեցին ի միմեանց զնիզական երկոքեան, եւ մաւտեալ առ միմեանս երիվարացն՝ բուռն հարեալ զմիմեանց հերաց եւ կռուէին: 15 Եւ տեսեալ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի, թէ աղմկեցան զաւրքն Հայոց եւ տկարացան առաջի թշնամեաց, ձայն արարեալ առ Վրեն Վանանդացի՝ «Յառաջեա՛, ասէ, ի վերայ թշնամեացն եւ ձեռն ի զործ արա պատերազմելի: 16 Եւ նորա զարհուրեալ՝ ասաց, եթէ «Ոչ եմ կարող. յիս ինչ ապաստան յայսմ ժամու դու մի՛ լինիր: 17 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի զաւրացեալ սրտիւ, եւ նշանաւ խաչին կնքեալ զինքն՝ հանդերձ Կամսարականաւքն երկոքումքք յարձակէին ի վերայ հասելոց սոցա թշնամեացն. եւ ոչ ինչ բնաւ տուեալ կալ առաջի, այլ շարժեալ սաստկապէս զկողմն իւրեանց՝ ի փախուստ դարձուցանէին. եւ առեալ զթեւն զայն՝ արկանէին զմիւս եւս թեւովն զմիջոցի կողմանն. եւ արկեալ առաջի զկողմանցն երկոցունց զգունդսն՝ անթիւ բազմութիւն արանց քաջաց ի փոքր լանջակողմանն դիպաթաւայ յերկիր կործանէին եւ սաստիկ արեանց հանէին ճապաղիս: 18 Բայց միայն Վինն Խոռեան երկուք եւս այլ զաւրաւոր նիզակակցաւք զաւրու դարձեալ ընդդէմ խիզախէր. ուր անդէն առ նմին քաջ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան սատակէր հզարեղապէս. եւ զԱտրվշնասայն Տապեան տէրն Ծիրակայ Ներսէհն Կամսարական, եւ այլքն ամենեքեան իւրաքանչիւր զբազում արս քաջս ընկեցեալ յերկիր կործանէին: 19 Եւ հայեցեալ յայն՝ գունդն Բարշդի եւ այլ փախստէիցն Հայոց, եւ տեսեալ, թէ բեկաւ ոյժ զաւրու գնդին Պարսից, եւ երթան փախստական առաջի գնդին զաւրավարին Հայոց Վահանայ՝ ոգի առեալ զաւրանային. եւ դարձեալք անդրէն եւ զկնի հալածչացն եղեալք՝ զբազումս սպանանէին, եւ զբազումս արկեալ առաջի՝ հալածականս առնէին: 20 Եւ լինէր առաւելագոյն թիւ կոտորելոցն ի գնդէն Պարսից, քան թէ զերծելոցն փախստէիցն. վասն զի շատ եւս լինէր համար

մեռելոցն ի տեղիս տեղիս վիրաւորացն, քան թէ կոտորելոցն ի գնդէն Պարսից անդէն ի տեղուոցն պատերազմի:

21 Եւ դարձեալ գունդն Հայոց բարի անուամբ եւ բազում փառաւք, լաւ աւարաւ եւ սաստիկ ընչիւք առ պատուական կաթողիկոսն Հայոց Յոհան ի բանակն, փառաւորելով եւ արհնելով զտուիչն այնպիսի յաղթութեան գժրիստոս. որոյ ընդ առաջ ելեալ յաղթող գնդին՝ ցնծալից սրտիւ արհնէր գնոսա արհնութեամբ բազմաւ, եւ զուարճացեալ ոգւով զաւրութեան սուրբն, եւ ասէր ցամենեսեան. .Ուրախ եմ յոյժ, եւ բանիւ վճարել զխնդութիւնս սրտի ոչ կարեմ: 22 Բայց եւս առաւել զուարճացեալ բերկրիմ, տեսանելով զԱստուած հաշտ ընդ ձեզ. քանզի յաղթութիւնս խնդացուցանէ զիս, այլ եւս առաւել բերկրիմ՝ գժրիստոս տեսանելով զործակից ձեզ, որ ետ ձեզ՝ յաղթել, եւ ամաչեցոյց զհակառակորդս արդարութեան: 23 Եւ Աստուած որ զաւրացոյցն զձեզ այժմ՝ նա զաւրացուցէ զձեզ հանապազ, եւ եղեալ ընդ ձեզ՝ մի՛ թողցէ զձեզ մինչեւ ի սպառե:

ՀԲ. Եւ մինչդեռ զաւրացեալք ցնծալից սրտիւք դարձեալք գային ի գործոյ պատերազմին, զոր վճարեալ եհան ի գլուխ ազդեցութիւն վերնոյն ըստ կամաց հայրապետին սրբոյն Յոհաննու եւ ամենայն զաւրացն Հայոց՝ երկրորդ ուրախութիւն մեծ եւ լուր անկարծակի աւետեաց տարածեալ քարոզէր ընդ ամենայն բանակն Հայոց: 2 Եւ եկն Վարդ ողջ, զերծեալ ի կապանացն զաւրութեամբն Աստուծոյ, եղբայր զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի. եւ լցեալ այսպիսի աւետաւոր համբաւով ընդհանուր աշխարհս Հայոց՝ գրոհ տուեալ փութայր ամենայն ոք ի մեծ այցելութիւնն, զոր արար Աստուած աշխարհիս Հայոց. յորոց բազումք առ խնդին, իբրեւ տեսանէին զանհաւատալի տեսիլն՝ յերկուացեալք կերպարան եւ ոչ ճշմարտութիւն զիրան կարծէին: 3 Բայց յիշելով զԱստուծոյ զաւրութեանն զանընդդիմակայ սքանչելիս՝ փառս միայն եւ երկրպագութիւն մատուցանէին ամենահնարին, որոյ կամելութեան եւ հրամանի ամենայն դժուարինք եւ անհնարինքն դիւրինք են եւ հնարաւորք. յիշելով զցողադարձութիւն հնոցին ի Բաբելոնի, եւ զսառնաշէն պարիսպն եգիպտական Կարմիր ծովուն, զդառնալն ընդ կրունկն Յորդանանու, եւ զանկմունսն Երիթովի պարսպացն՝ աղաղակաւ: 4 Այս ամենայն յիշմունք հաւատացեալ խորհրդոց դրուատիս միայն զովութեան ընդունելի աղաթիւք մատուցանել յաւժարեցուցանէին ամենահզաւրին. որ առաւելագոյնս քան առ սուրբ առաքեալն Պետրոս արար զզաւրութիւնսն. վասն զի զնա անձամբ միայն հանեալ հրեշտակին՝ արձակեաց զերծանել, յաճումն քարոզութեան կենաց. իսկ գայրն Մամիկոնեան զՎարդ ոչ միայն լոկ անձամբ, այլ եւ ծառայիւք, դրամբ եւ կազմածով, յամուր տեղեաց շահաստանին, ի բարձրաբերձ պարսպացն եւ յասպարափակ բազմութենէ պահապանացն, ընկալեալ իբրեւ զարծուի ի թելս իւր եւ ընդ բազում անցուցեալ աւթեւանս՝ ամեալ հասուցանէր խաղաղութեամբ ի յերկիրս Հայոց:

5 Յայնժամ ծանուցեալ յիշէին ուխտակիցք, արք աստուածասէրք, զերդումն Մամիկոնէին Վահանայ,- զընդունելութիւն Աստուծոյ դարձին նորա եւ վկայութեան եւ հաւատոց,- զոր ասաց յաւուր միաբանութեան առաջի սրբոյ Աւետարանին. .Թէ արդարեւ, ասէ, ծանուցեալ Աստուծոյ զբազմաժամանակեայ զթախանձ եւ զփղձկումն սրտի իմոյ, զոր հառաչէի յոգւոց հանելով ի մոլորութեանն, եւ ընկալաւ զպտուղ շրթանց խոստովանութեան իմոյ, եւ հաճոյ եղեւ ամենագիտին խորհուրդս իմ եւ ուխտ՝ ասպա ըստ իւրում զաւրեղ տէրութեանն արարեալ յիս նշան բարի՝ տացէ ինձ մերձ ընդ մերձ տեսանել ինձ զեղբայրն իմ զՎարդ եւ ուրախանալե: 6 Եւ էր այնուիտեւ լսել յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց աշխարհիս, ի վկայարանս սրբոց, ի տաւնս եւ ի ժողովմունս միաբանութեան, ի բերանոյ քահանայից եւ միաբան ամենայն ժողովրդոց, յարանց եւ ի կանանց առ հասարակ, թէ *Չի՛նչ բարի, կամ զի՛նչ վայելուչ, այլ բնակել եղբարց ի միասին: 7 Եւ առ սաստկապէս բեկումն թշնամեացն եւ բարձրանալ սրբոյ եկեղեցւոյ՝ ասէին սաղմոսելով. Նոքա խափանեցան եւ անկան, մեք յարեաք եւ ուղիղք եղաք. եւ ամենայն եղջիրք մեղաւորաց փշրեցան, եւ բարձր եղեւ եղջիր արդարոյն: 8 Եւ շնորհակալութեամբ զովութիւն ի մէջ առեալ ասէին. Այլ մեք ժողովուրդք եւ խաշն արատի քո, խոստովան եղիցուք առ քեզ յաւիտեան. ազգէ յազգ պատմեացուք զարհնույթիւնս քո:*

ՀԳ. Իսկ յետ աւուրց ինչ բազմաց անցելոց, տեսեալ իմաստախնդիր մարդոց եւ հանճարեղ անձանց զպսակումն քաջ սեպիին Մամիկոնէից գորբոյն Վասակայ, զեղբար զաւրավարին Հայոց Վահանայ՝ անդէն եւ անդ ծանեան, թէ վասն զի մերձ ուրեմն էր կատարումն սրբոյն. որ եւ

խնդրեաց յԱստուծոյ սուրբն Վասակ՝ տեսանել ի մարմնի գեկս անձկայի եղբարն իւրոյ Վարդայ, եւ ապա զար ըղձի խնդրոյ իւրոյ ըմբռնել ցնծալով: 2 Եւ ամենահզաւրն Աստուած եղև փութով կատարիչ խնդրոյ սրբոյն իւրոյ, ոչ ինչ յերկարեալ յապաղեաց զկամս առնն, այլ վաղվադակի եւ ճեպով ընկալեալ զխնդիրն, եւ ածեալ զեղբայրն զՎարդ եւ ցուցեալ նմա եւ ամենեցուն՝ եթող ողջամբ առ մնացեալ կենդանի ծառայսն իւր, եւ գտուրբ վկայն իւր զՎասակ փոխեալ առ ինքն՝ պսակեալ բնակեցոյց յարքայութեան խորանսն, ընդ հրեշտակս յերկինս:

3 Գային հասանէին այնուհետեւ ի Ծաղկէտուն. եւ կամեցեալք առ վայր մի հանգչել ի ջերմկին որ կոչի Վարշակի՝ գայր հասանէր դեսպան ի թագաւորէն Վրաց Վախթանգայ, թէ .Գունդ սաստիկ եհաս յերկիրս Վրաց, եւ իմ տեսեալ, թէ ոչ եմ կարող կալ առաջի՝ խոյս տուեալ ի լերինս Հայոց, մաւտ ի սահմանակցութեանն Վրաց՝ մնամ ձեզե: 4 Եւ նամակ ունէր տուեալ ի լերինս Հայոց, մաւտ ի սահմանակցութեանն Վրաց՝ մնամ ձեզե: 5 Եւ նամակ ունէր գրեալ ի Վախթանգայ խաբէութեամբ, թէ .Հոն գնդի հրաման ետու գալ, եւ չեւ եւս հասին. բայց մինչ դուք գայք՝ հասանեն, եւ այնուհետեւ դուք եւ մեր եւ Հոնք գնոսա կորուսանեմք: 6 Բայց թուի ինձ, թէ յորժամ Հոն հասանէ, մեզ բնաւ եւ աշխատել ինչ ոչ հասանէ. նոքա իսկ վճարեն զգործն. զի անչափ բազմութեան հրաման ետու գալե:

7 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եւ ամենայն աւագ տանուտերացն եւ սեպիացն Հայոց, վասն զի երդումն էր Աւետարանաւ եւ խաչիւ ընդ թագաւորին Վրաց Վախթանգայ՝ յարուցեալ վաղվադակի եւ անյապաղ ամենայն զաւրքն Հայոց առ արքայն Վրաց հասանէին, եւ բանակեալք առ վայր մի ի գաւառին Կանգարաց դադարէին: 8 Ուր պատրողական բանիք խաբէութեան թարթափեցուցանէր թագաւորն Վրաց Վախթանգ զմիտս զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եւ զայլ աւագ տանուտերացն Հայոց. մերթ ասելով, թէ .Միհրանայ զձեր եկդ լուեալ՝ խոյս ետ ի սահմանաց Վրաց, եւ յԱղուանս փախեաւ առ երկիւղի. եւ դարձեալ՝ թէ .Չերկուս աւուրս՝ եւ գունդք Հոնաց հասանեն. եւ անցեալ երկու աւուրք ժամադիր խաբէութեանն՝ ապա յերրորդ եւ ի չորրորդ աւր ձգէր զպատճառադրութիւնն, եւ յետ այնորիկ յայլ ի վեց եւ յեաւթն աւր: 9 Դարձեալ լրտեսս տայր արձակել արս ի գնդէն Վրաց եւ Հայոց. որք իջեալ ի տեղիս ինչ դաշտացն՝ տայր երեւեցուցանել յոյսս կրակաց բազմաց եւ կոճեղս ծառոց զինեալս այրանմանս, ըստ խաբէութեան Մակեդոնացոյ Աղէկսանդրի: 10 Դարձեալ ասէր. .Ոչ գայ գունդն Հոնաց առ մեզ ի լերինսս, այլ ասեն, թէ աստ ի դաշտիս ա՛ժ ցո՛յց մեզ զՀայս, եւ ամենայն բանից քոց հաւատամք, զոր քո խաւսեալ է ընդ մեզ եւ երդուեալ. եւ այնուհետեւ զոր ինչ եւ հրամայես առնուլ մեզ՝ զամենայն կատարեմք. ապա թէ ոչ՝ չհաւատամք, թէ Հայք ընդ քեզ միաբան են. բայց թէ արդարեւ զայս տեսանեմք՝ այնուհետեւ զՊարսիկս ի մեզ թողէք, եւ ձեզ փոյթ մի՛ լիցի: 11 Արդ՝ թէ դուք ի դաշտն չիջանէք, եւ Հոն գունդքն, վասն ինձ չհաւատալոյ, ի վեր ի յաշխարհէն չշարժին ուրեք, եւ Միհրան դառնայ եւ զՎիրս աւերէ՝ ինձ ձեր եկք զի՛նչ աւգուտ էե:

12 Եւ Հայոց գունդն, վասն զի ուխտադիր էր ընդ թագաւորին Վրաց՝ զոր ինչ գամ մի ասէր ստոյգ կամ սուտ՝ ջանային վասն Աւետարանին երկիւղի զամենայն կատարել: 13 Չի թեպէտ եւ տաւթ էր ժամանակն, հարկաւորեցան իջանել ի դաշտն Ճարմանայնու: 14 Եւ յիշխանացն Հայոց ոմանք ոչ յաջող համարէին զէջս գնդին Հայոց ի Վիրս. զոր թեպէտ եւ բազում անգամ ասացին՝ չհաւատացեալ բանի ասողացն՝ լռեցին:

15 Եւ իջեալ գունդն Հայոց ի Վիրս եւ բանակեալք յառաջագրեալ տեղիսն, եւ չեւ եւս անցեալ աւուրք երեք կամ չորք՝ գայր հասանէր Միհրան եւ բանակէր դեմ յանդիման բանակին Հայոց, մաւտ ի բանակն յայնկոյս գետոյն, զոր Կուր գետն անուանեն. եւ բանակն Հայոց չուեալ յայլ տեղի հեռագոյն ի բանակէն Պարսից, եւ առնէին զիւրեանց արթեւանին տեղին: 16 Եւ բազմաց ի գնդէն Հայոց ի գիշերին յայնմիկ, մոռացեալ զերկիւղ ուխտին Աստուծոյ, եւ զահաւոր երդումն Աւետարանին առ ոտն հարեալ՝ պատգամագնացութեամբ գաղտ խաւսեցան ընդ իւրաքանչիւր որ սիրելիս զաւրացն Պարսից, թէ .Մեր ի բռնութենէ զաւրավարիս Հայոց Վահանայ եւ ոչ սրտի կամաւ անկեալ եմք յիրս յայս, արք թուով. բայց միտք մեր եւ խորհուրդք առ ձեզ են. եւ գիտեմք, եթէ ի ձերմէ ծառայութենէ չեմք ելանելոց, այլ վատ անձանց մերոց որսացեալ անեցուցաք ցայժմ զվնասս ի մեզ: 17 Բայց արդ՝ եթէ չիշիցէք զայս բանս մեր երբէք, եւ առնիցէք մեզ թողութիւն՝ դուք իշխեցէք: 18 Այլ մեր վաղիւն, յորժամ ի կոռույն տեղին գամք՝ զմեր անձինս եւ զբազումս եւ այլս

ընդ մեզ փախուցանենք ի գնդէս: 19 Եւ ընկալեալ երդմամբ ուխտի Պարսկացն՝ հաստատեցին զբանն:

20 Եւ հասեալ ի վաղիւն ի տեղի պատերազմին՝ խաւսէր եւ յայն ժամու արքայն Վրաց ընդ զաւրավարին Հայոց Վահանայ եւ ընդ այլ աւագ տանուտեարս եւ ընդ սեպուհս Հայոց եւ ասէ. .Լաւ եղև մեզ կռուելս այսաւր ընդ զաւրս Պարսից. քանզի մեք իսկ բաւական ենք սոցա, եւ չկարեն կալ առաջի. բայց թէ այսաւր եւս հեղգացեալ էր մեր՝ զայոց էին Հոնք եւ զանուն յաղթութեանն եւ զաւգուտ աւարիս նորա տանելոց էին: 21 Եւ մինչեւ ցայն ժամ եւս յերկարեալ խաբէր պատիր բանիւք:

ՀԴ. Ապա սրտմտեալ ընդ սուտ եւ անպիտան խաւսս արքային Վրաց զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան, ծանուցեալ եւ զթուլութիւն գնդին Հայոց, զոր տեսանէր լքեալս եւ մեղկեալս եւ ոչ ինչ բնաւ նմանս այոց ժամանակաց փութոյն եւ յաւժարութեան, սակայն զգունդն զաւրացն կազմէր Մամիկոնեանն Վահան ըստ աւրինի ճակատուն պատրաստութեան. եւ տուեալ զկողմն աջոյ ի ձեռս Բարշղի Վահեւունւոյ եւ Սատոնի Գաբեղինի, եւ զողմնն ահեակ տայր Վախթանգայ արքային Վրաց, եւ զմիջոյ կողմնն կազմէր զինքն երեքումքք արամքքն որդուլք երանելոյն Արշաւրայ, եւ երանելեալ տերամբն Գնունեաց. եւ զերանելին ասպետն Սահակ եւ զՍիւնին Բարգէն ընդ մէջ իւր եւ Բարշղի կացուցանէր:

2 Եւ մինչ չեւ դիմեալք ի կռիւն, այլ կային ճակատեալք երկոքեան կողմանքն դէմ ընդդէմ միմեանց, Պարսից եւ Հայոց, եւ որ գնահատակութեան պսակն ընդունելոց էին յաւուրն՝ եցոյց վերին զաւրութիւնն հայեցող աչաւք մտացն. եւ յառաջ քան զկատարումն՝ յայտնապէս անծածուկ զահագնափոխութիւն երեսացն ի մահկանացու բնական տեսութենէս ի լուսափայլութիւն վերին զաւրութեանցն կերպարանի, եւ մանաւանդ զքաջութիւնն առնն զՎասակայ Մամիկոնէի, զեղբար զաւրավարին Հայոց Վահանայ. որոյ փառաւորեալ երեսքն լուսով փառացն Աստուծոյ, մինչեւ բազումք յընկերակցացն որք նիզակակիցք սրբոյն էին՝ հայել յերեսն փայլակնացայտ, ըստ փառաւորելոյ երեսացն մեծի մարգարէին Մովսէսի, ոչ հանդարտէին: 3 Չոր եւ իւր իսկ եղբարն մեծի զաւրավարին Հայոց Վահանայ տեսեալ եւ մեծապէս զարհուրեալ՝ անդէն եւ անդ գիտաց, թէ սա յինէն եւ ի զագրալի կենցաղոյս այսաւր առաւ եւ փոխեցաւ յայն բանակ զուարթոցն, որոյ բանակի զաւրացն տեսիլ եւ կերպարան այս է:

4 Եւ յարձակեալք ի վերայ միմեանց Հայք եւ Պարսիկք, թէպէտ եւ զաւրավարն Հայոց Վահան երիւք Կամսարական եղբարքք հարեալ ի դիմի իւրոյ թշնամւոյն կողմանն, դիր եւ տար արարեալ դարձուցանէին ի փախուստ, մինչեւ տարեալ անցուցանէին զբազումս ի զաւրացն Պարսից յայնկոյս Կուրն գետոյն, եւ զբազումս ի զաւրացն Պարսից յերեւելի արանց զաւրուն կոտորէին քաջարար: 5 Անդ քաջի սեպիին Մամիկոնէից Վասակայ հարեալ նիզակաւ ուժեղապէս զայր ոմն հզար ի գնդէն Պարսից յերկիր կործանէր. որ եւ բեկանէր նիզակն իւր յանկարծակի. եւ քաջին Մամիկոնենի Վասակայ ելեալ ի խնդիր այլում նիզակի եւ գտեալ՝ դառնայր անդրէն փութանակի ուրախալից: 6 Եւ պատահեալ նմա Կամսարականին Ներսեհի տեսառն Ծիրակայ, որոյ եւ նորա բեկեալ նիզակն՝ ի խնդիր էր այլում նիզակի. եւ քաջի Մամիկոնենին Վասակայ ձայն ի վերայ եղեալ ասէր. .Փութա՛, Ներսեհ, գտանել նիզակ, եւ դարձի՛ր ե՛կ արագ. քանզի ոչ երբէք կարենք գտանել ժամ սքանչելի այսպիսի վաճառու, ուր մահ զանմահութիւն եւ առժամանակեայս զյաւիտենականն եւ ասպականացուս զանապականելի կեանսն. վաղվաղեա՛, քանզի չենք կալոց անմահք. գուցէ վրիպեալ յանուանի եւ ի փառաւորեալ կատարմանէս՝ անանուն եւ անպիտան մահուամբ ելանիցենք ի կենցաղոյս: 7 Եւ զայս լուր ի սրբոյ առնէն Վասակայ Մամիկոնենէ՝ հաւաստի երդմամբ պատմէր մեզ բազում անգամ ինքն տէրն Ծիրակայ Ներսեհ Կամսարականն:

8 Եւ մինչդեռ զաւրավարն Հայոց Մամիկոնեանն Վահան այսպէս մրցէր հանդերձ երանելի եղբարքն Վասակաւ եւ երկոքումքք որդուլքն Կամսարականին Արշաւրայ՝ յանկարծակի փախուցեալք առ հասարակ սրանային գունդքն ամենայն Հայոց եւ Վրաց. որոց բազումք ի նենգաւորացն աղաղակէին առ միմեանս անհանգիստ, թէ .Փախեան Հայք, անձնապուրք լերուքե: 9 Եւ վասն զի ոչ ըստ փութոյն եւ յորդոր խնդրոյ շնորհէր ի ժամուն վիճակ մարտիրոսութեան ի վերին զուզակշռող աջոյ ամենագիտին, ըստ ծածուկ եւ անքնին իւրոյ կանխատեսութեանն՝ քաջի զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եւ այոց ընդ նմա ուխտապահ ընկերացն, որ

ախորժելով տենչելին բաժակի մարտիրոսութեանն, եւ չգտան արժանիք, դարձուցեալ այնուհետեւ զերասականս երիվարացն՝ գնային եւ նոքա զհետ փախստելիցն Հայոց: 10 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եկեալ պատահէր Բարգենայ Միւնոյ, անկելոյ ի զաւրացն Պարսից կարելէր. զոր հեծուցեալ ի վերայ իւրոյ նժուզի եւ հանեալ ի պատերազմէն ապրեցուցանէր: 11 Բայց որք ընտրութեանն ցանկացողք եղեն եւ արժանիք ընդ սրբոյ ասպետի Սահակայ եւ ընդ սրբոյ քաջին Վասակայ Մամիկոնենի, եւ կատարեցան յաւուրն՝ եւ անուանքն են այսոքիկ...

12 Իսկ զաւրքն ամենայն Հայոց, ընդ որս եւ անպիտան զաւրքն Վրաց, հանդերձ թագաւորաւն իւրեանց Վախթանգաւ, վատնեալք ցրուէին. զորոց զկնի հետամուտ եղեալ գունդքն Պարսից՝ զբազումս կոտորէին, եւ բազումք յայլ եւ այլ տեղիս գերծեալ ապրէին:

13 Բայց զՀրահատն Կամսարական, սաստկապէս վազս առեալ երիվարին իւրոյ՝ ընկենոյր, եւ հասեալ Պարսկացն, մինչդեռ էր հետիոտս՝ կալեալ ածելին առ Միհրան. զոր տեսեալ Միհրանայ՝ մեծապէս ուրախացաւ: 14 Պատուհասէր զնա բանիւք խստութեան, եւ կապեալ տայր պահել զգուշութեամբ. եւ ուր երթայր յաշխարհիս Հայոց՝ ընդ իւր շրջեցուցանէր: 15 Ընդ որս կալան եւ սեպուհ մի Սիւնի, որում անուն էր Յազդ, եւ զայս ոմանս ի Վրաց աշխարհէն:

ՀՆ. Իսկ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան երթայր առ վայր մի յամրագոյն տեղիսն Տայոց, ուր եւ սինկորք փախստելիցն Հայոց առ նա ժողովէին եւ այլք յաւագ նախարարացն Հայոց. այլ Կամսարականքն երկոքեան ընդ նմա իսկ էին միշտ, եւ անքակ ի նմանէ եւ միաբան: 2 Չորոց զհետ եկեալ Միհրան գնդաւ իւրով եւ ջանայր կամ սպանանել պատերազմաւ, եւ կամ ունել հնարիւք, եւ կամ հաւանեցուցանել եւ նուանել:

3 Եւ էր բանակ սաստկութեան զաւրուն Արեաց ի գեաւդն որ անուանի Դու, ի սահմանակցութեան Պարսից եւ Հոռոմոց. եւ զաւրավարն Հայոց Մամիկոնեանն Վահան մերձ ի նա իբրեւ երկուք հրասախաւք, ի գեաւդ մի որ կոչի Մկնառիմն, արամքք որպէս թէ հարիւրովք եւ թերեւս սակաւուք եւ կամ յոլովիւք: 4 Եւ Միհրան այնչափ հագարաւքն առ նա բանակեալ էր մաւտ, եւ տեղին ուր զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան էր՝ յիշխանութեանն Պարսից թագաւորին էր: 5 Եւ այնչափ սաստկապէս զեղեալ էր Աստուծոյ զմեծ շնորհ զաւրութեան իւրոյ ի վերայ քաջի առն Վահանայ Մամիկոնէի, զի ի մէջ այնչափ բազմութեան գնդի եւ ի զաւրաւոր քաջորերոյ՝ դողացեալ սարսեալ կայր Միհրան գնդաւն, փակեալ ընդ երկիւղագին ահիւ վերնոյն, եւ չիշխէր դիմել ի վերայ եւ սպանանել զորս կամէր, եւ հալածել եւ կորուսանել զմնացեալ փախստեայսն. այլ բանիւ ողորանաց պատգամաւորէր ընդ նմա հանապազաւր ի խաղաղութիւն, ասելով, թէ Մի՛ կորնչիր, եւ յարքայից արքայի ի ծառայութենէ մի՛ ելանէր, եւ զաշխարհս Հայոց մի՛ տար ի վատնումն. ի հնազանդութիւն եկ թագաւորին, եւ ես միջնորդ լինիմ. քանզի վասն իւրոյ բարերարութեան սիրէ զիս, եւ բանից իմոց լսէ. եւ ես աղաչեմ զթագաւորն, եւ հաշտեցուցանեմ ընդ քեզ, եւ ինչ որ արժան է տալ քեզ՝ ջանամ զի տայե:

6 Եւ սպարապետին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի պատասխանի արարեալ ասէր ցՄիհրան, եթէ Արեաց տէր որ լինի՝ արդար աչաւք պիտի նայել յամենայն մարդ իբրեւ զթագաւոր, եւ արդարապէս տեսանել եւ արդարապէս լսել, ըստ արժանի թագաւորի: 7 Բայց այր թագաւոր, որ ուղիղ աչաւք չհայի ի ծառայս եւ ուղիղ խողութեամբ չլսէ ուրուք զբանս, այլ համակ ըստ իշխանութեան վարի, եւ ոչ ըստ արժանի իրաւանց քննութեան, այլ առաւել եւս որ կարի դժնդակագոյն է եւ աշխարհի կորստեան պատճառ, եւ հանապազ զայն առնէ, եւ կամի տեսանել այլոյ աչաւք եւ լսել այլոյ ականջաւք՝ ծանր է ծառայութիւնն այն եւ դառն, եւ վտանգ՝ որում ոչ որք կարէ կալ առաջի: 8 Վասն զի տէր, որ յիւր ի ծառայից զլաւ եւ զվատթար չգիտէ ընտրել, եւ ըստ արժանի իւրաքանչիւր ումէք մատակարարել զպիտոյսն ոչ կամի՝ այնպիսին լաւ ծառայի տէր դժուարաւ կարէ լինել: 9 Արդ՝ Հայոց աշխարհս ո՛րպիսի մեծ եւ պիտոյի աշխարհ է. եւ արդ ցո՛յց ինձ այր մի յայսպիսի աշխարհի, որ թէ առաւելաւ թագաւորութեամբ արժանաւորապէս հասեալ է ի տանուտէրութիւն. այլ որեար աւագակ եւ անպիտան, հացկատակք եւ վատտոհմիկք, որ զան զայնպիսի մեծ թագաւորութիւն խաբեն, եւ ընդ կրակի փառս գնեն եւ տէրութիւն. եւ ի ձէնջ ըստ կողմն ելեալ սակաւ մի՝ միգեն ի կրակն, եւ յանթեղ գաղբ իւրեանց արկանեն, եւ զվաճառականն եւ զվաճառն ի միասին թշնամանեն: 10 Եւ այլ լաւութիւն եւ քաջութիւն եւ միտք եւ գիտութիւն, որով աշխարհ շինի եւ միջի լինի՝ այն չիւնդրի եւ արհամարհեալ է. այլ անպիտան եւ վատտոհմակ

մարդկան պատրոհությունն ի մէջ անցեալ յարգի, եւ դուք առ ճանաչողս ունիք զձեզ: 11 Լուեալ է քո, որ Միհրանդ ես, եւ ամենայն Պարսից՝ զբանս զայս յԱրեաց տեսանէն ի Պերոզէ առաջի ամենեցունց յատենի, թէ Այր վատ եւ գունդ անպիտան Ասորի է. բայց քան զԱսորի այր՝ Հայ մարդ շատ վատթար է եւ անպիտանէ: 12 Եւ ո՛չ արդեաւք լաւ էր մահ քան զայն լուր յայնպիսի թագաւորէ: 13 Եւ արդ՝ իմ երկուս կռիւս արարեալ է ընդ Արի մարդկան, եւ երրորդն այս է որ ընդ քեզ արարաք. եւ ընդ որս զերկուս կռիւսն արարաք՝ ընդ այնպիսի երեւելի եւ քաջ մարդկան կռուեցաք, զոր ինքն Արեաց տէրն եւ ամենայն Արիք ճանաչէին, թէ ո՛րպիսի որեար էին: 14 Եւ աստար մարդոյ մեզ չէր աւգնեալ, Հոնի կամ Հոռոմի եւ կամ այլ ազգի ուստեք մարդոյ. բայց միայն այս Հայոց, զոր դուք գիտէք, սոցա վճարեալ է զայնպիսի մեծ գործ, զոր դուք ամենայն Արիք լուայք եւ տեսէք. եւ ոչ բազում այրուծիոյ, այլ հարիւր արամբ եւ կամ եւս նուագիւ զհագար եւ զերկուս հագարս այր փախուցեալ է սոքաւք: 15 Եւ յայսմ կռուի մի՛ զայս զմտաւ ամեալ պարծիք, թէ աւելի ինչ քաջութեամբ յարթեցէք մեզ. այլ ի մեր երկպառակութենէ եւ ի նենգելոյ եղեւ մեզ վնաս: 16 Չի թէ էր այս հայ գունդ, յորոյ վերայ ահ եւ երկիւղ էր, որպէս Արեաց տեսան յիւր ծառայի վերայ, եւ յիմում ձեռին այնպէս էին, որպէս ընդ իմ նախնեացն ձեռամբ, եւ համարձակապէս իշխէի զվատացեալսն ի կռուի տամբ եւ կենաւք հարցանել եւ գլխով պատիժ առնել, եւ քաջացելոցն կարէի բարի առնել եւ պատիւ տալ՝ ցուցանելի Արեաց տեսան եւ ձեզ ամենեցուն, թէ ո՛ր կարի գունդ յԱրիս անուանի էր եւ լաւ. բայց եթէ լաւագոյնք եւս եւ քաջք չերեւէին՝ այլ ի խոնարհ սակաւ մի եւ նուագ չտայի երեւել: 17 Բայց արդ՝ զոր ձեր ի վատ տոհմէ եւ յանպիտան ի մարդկանէ աշխարհիս Հայոց իշխան կարգեալ էք՝ դոքա ըստ իւրեանց յետնութեան կորուսին յաշխարհէս Հայոց զքաջութիւն եւ զանուն բարի եւ զաւուրթիւն: 18 Չի գնդի, որոյ զաւրագլուխն վատ է՝ գնդին լաւ լինել չէ հնար, եւ աշխարհի, որոյ իշխանքն յետին են՝ աշխարհին այնմ անհնար է յառաջադէմ եւ անուանի լինել:

19 Իսկ յաղագս իմ դուք ամենեքեան գիտէք, զի ի հարցն իմոց ես տղայ մնացի. ոչ զվաստակս նոցա որ առ Արեաց աշխարհն լեալ է՝ գիտեմ, եւ ոչ յանցման նոցա հաղորդ ինչ էի: 20 Բայց մինչ ես յանձինս զգացի, եւ ձեզ Արեաց տեսանն արբանեկութեան արժանի եղէ՝ ի մտի եղի առաջի Աստուծոյ եւ մարդկան՝ արդար մտաւք տեսան եւ ձեզ ծառայութիւն առնել եւ արդար վաստակս վաստակել: 21 Եւ որչափ ես զլաւն հոգայի եւ ի լաւ վաստակսն յաւելուի՝ եւ վատ անարժան իշխանքդ Հայոց զինչպէտ բանսարկութիւնս առնէին, եւ դուք անքնին մտաւք լսէիք եւ ընդ իս չհայէիք ուղիղ. ամի զմտաւ, թէ զի՞նչ արդեաւք այլ հնար գոյր, որով ես կարող լինէի զԱրեաց տեսան եւ զաւագացն զմիտսն ուղղել ընդ իս. եթէ գտանէի ինչ ոչ պարգեւս՝ զոնեա լոկ աչաւք ուղիղ հայէին ընդ իս, եւ շատ էր ինձ: 22 Եւ իբր ի վաստակսն, զոր վաստակելի ըստ իմում գիտելոյ, թերութիւն ինչ ոչ տեսանէի, եւ առաւելս ինչ յաւելուլ եւ վաստակել չգտանէի հնարս, եւ զթշնամեացն բերանս ի բանսարկութենէ խնուլ ոչ կարէի, եւ տեսան եւ ձեր ականջք ի բաց էին ի լսել զստութիւն եւ չխորհել վասն իմ ուղղակի, եւ իբրեւ ոչ ինչ գտի պատճառանս ծանր տրտմութեանն որ կրէր յանձին իմում ի սպառ, եւ փախչել յաշխարհէս չկարէի՝ խորհուրդ չար ի մտի արկի, եւ անձամբ զանձն սպանի. եւ երանի՛ եթէ լոկ զմարմինս էր սպանեալ. այլ ես զհոգիս եւ զմարմինս ի միասին կորուսի: 23 Քանզի ուրացայ զճշմարտութիւնն զոր գիտէի, թէ ստոյգ Աստուած է արարիչ եւ տէր ամենայնի, եւ երկիր պագի ստութեան եւ մոլորութեան. զոր այսաւր առաջի ձեր եւ առաջի ամենայն աշխարհիս խոստովանիմ, թէ ստութիւն է եւ աղտեղի խաբէութիւն: 24 Եւ յետ կործանմանն յորում կործանեցայ՝ մաշէի յերկիւղէ զամենայն ար, թէ զուցէ մեռանիցիմ սովին մեղաւք եւ կորնչիցիմ զյաւիտենական կորուստն. կալեալ ի բռին զոգի իմ՝ ի բաց մերժեցի զերկիւղ թագաւորաց, ընկեցեալ յանձնէ կոխեցի զուրացութեանն խիղճ եւ լուսաւորեցայ: 25 Այսուհետեւ ուրախ եմ եւ պատրաստ հալածանաց, աղքատութեան, վշտի եւ մահուան. զի որում եւ դիպիմ քրիստոնէութեամբ՝ ուրախ եմ եւ անահ:

26 Բայց դու զոր խաւսիտդ՝ եւ արդարեւ կարես առնել, եւ հաւանի թագաւորն նուանել զմեզ՝ եւ նախ քան զամենայն՝ զքրիստոնէութիւն շնորհէ աշխարհիս Հայոց, եւ զաղտեղի վանառդ հատանէ յաշխարհէս մերմէ, զոր անպիտան եւ վատ մարդիկ գնեն ի ձէնջ խաբէութեամբ, եւ ընկալեալ ծաղր առնեն եւ զձեզ եւ զմոխիրն. եւ զմարդ ճանաչէք զլաւն եւ զանպիտան, եւ գործ խնդրէք յիւրաքանչիւր ումեքէ, եւ ոչ կատակաբանութիւն. եւ ի գործ հայիք՝ տալ ըստ վաստակոց

զհատուցումն, եւ ոչ ի լկտեքանութեան խաբէութիւն. եւ կարէք գրել եւ կնքել, թէ ի մերմէ բռնութենէ եղեւ ձեր յանցումնդ, եւ ոչ ի ձեր ստահակելոյ եւ յանդգնութենէ, եւ թողոյք. եւ գտոհմիկն առ տոհմիկս ունիք եւ զվատտոհմակսն առ անտոհմակս. եւ թէ այդպէս նուաճէք զմեզ՝ մեր բնիկ տեսրք էք եւ հարցն մերոց եւ նախնեաց, եւ մեք ծառայութիւն առնենք եւ հպատակ լինիմք: 27 Ապա եթէ նոյնպէս գլխտինսն առ լաւսն ունիք եւ զլաւսն յետս տանիք, եւ աղտեղի մեղաց վաճառէք զիշխանութիւն աշխարհիս, եւ ոչ ըստ իրաւանց հայել յարժանաւորսն եւ ի պիտանիսն տայք՝ մեք որ ապստամբեցաքն՝ ոչ եթէ գիտեաք, եթէ մեք Արեաց առաջի ինչ կարենք կալ, զի եւ զմեր տառապանացս ոյժ գիտենք եւ զԱրեաց այնպիսի մեծ եւ անհամար գնդի եւ ուժոյ զսաստկութիւն. բայց միայն զմեռանելն եղաք առաջի, եւ նմին պատրաստ ենք. եւ առաւել եւս ուրախ ենք, զի զանուանի եւ զլաւ մահ մեռանիմք քրիստոնէութեամբ, քան թէ ուրացութեամբ զնել զանցաւոր փառս, եւ զյաւիտենից կորուստն ժառանգելե:

ՀՁ. Եւ մինչդեռ Միհրան եւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան զայսպիսի բանս ընդ միմեանս խաւսէին՝ յանկարծակի դեսպան հասանէր ի դրանէ եւ սոխպով զՄիհրան ի դուռն կոչէին: 2 Եւ նորա չուեալ ամենայն բազմութեամբն գնայր ճեպով ի դուռն, առեալ ընդ իւր զկապեալն Հրահատ եւ զերանելին Յազդ եւ զայլ կապեալսն: 3 Չորոց զհետ երթայր տրտմութեամբ եւ բազում փութով սիրելի եղբայր նորուն, տէրն Ծիրակայ Ներսէս, արամբք ընտրելովք, որոց տեսեալ զանհնարին անսպառ ողբումնն Ներսէսի, սիրով խանդաղատեալ, զբարիս նոցա յիշելով՝ երթային ընդ նմա: 4 Որոյ յարեւ ունելոյ զՀրահատն Պարսկացն՝ ոչ էր եղբար նորա Ներսէսի տեսնն Ծիրակայ դադարեալ ի լալոյ, եւ ոչ էր հանգուցեալ ի վերայ անկողնոյ, եւ ոչ ճաշակեալ հաց առանց արտասուաց. այլ եւ զոր ճաշակէրն՝ առ չարի դառնացեալ լինէր բերան նորա: 5 Եւ երթայր զհետ զնդին Պարսկաց, ածելով զմտաւ, թէ ո՞ գիտէ, լրտեսեալ ուրեք ի զատագոյն թելի գնդին՝ անկեալ ի վերայ կարասցէ գնա զերծուցանել. եւ կամ թէ ոչ՝ զոնեայ ես դիպեալ մահու՝ հանգեայց յանմխիթար տրտմութենէս: 6 Եւ երթեալ բազում անգամ ալթս զհետ, եւ ոչ ինչ կարացեալ գտանել հնարս, եւ մերձեալք որպէս թէ ալթեւանաւ միով ի սուրբ տեղի տան նահատակին Գրիգորի ի գեաւղն որ անուանեալ կոչի Բագաւան, եւ տեսեալ Կամսարականին Ներսէսի գտեղին նահատակին Գրիգորի, եւ յիշելով զտրտմակցութիւն սրբոց ընդ վշտացեալս, եւ զհամարձակութիւն սրբոյ առն Գրիգորի առ Աստուած՝ ձայն սաստիկ բարբառոյ հանդերձ արտասուաւք արձակեալ առ այրն Աստուծոյ՝ աղաղակեաց ասելով. .Տէ՛ր Գրիգոր, որ զսաստիկ մեզ ամբարշտութեանն մեղաց մերոց մերժեալ փարատեցէր յաշխարհէս Հայոց, փարատեա՛ եւ զիմ սաստիկ մեզս տրտմութեանս ի սրտէս, եւ շնորհեա՛ ինձ զանձկալի զեղբայրն իմ տեսանել առողջ առ իս. քանզի հնարաւոր է Աստուծոյ ամենայն, եւ զքո խնդիր քաջ պիտրժելով կամի լսել եւ կատարէ: 7 Եւ այսպէս մեծաձայն բարբառով եւ ողբալով աղաղակեաց Կամսարականն Ներսէս առ այրն Աստուծոյ Գրիգորիոս. ոչ թէ բերանով բարբառէր, այլ սրտին աղաղակէր: 8 Եւ նորա լուեալ վաղվաղակի սասաց ցՔրիստոս. եւ Փրկչին Աստուծոյ անդ եւ անդ հանեալ զկապեալն Հրահատ ի շրջափակ զգուշութենէ պահապանացն, արձակէր խաղաղութեամբ առ սիրելի եղբայրն իւր եւ յաշխարհ:

9 Յայնժամ տեսեալ զաներկիւղապէս եւ զքաջաբար ելս Կամսարականին Հրահատայ՝ զաւրագլխին Արեաց Միհրանայ եւ այլ աւագանւոյն որ ընդ նմա էին՝ հրաման տային ածել զերանելի սեպուհն Սիւնեաց զՅազդ ի նմին աւուր զառաջեաւ իւրեանց: 10 Եւ սկսան սաստիւ խաւսել ընդ նմա եւ պատուհասել. .Ոչ է, ասեն, հնար կեալ մարդոյ, որ բազում վնասս եւ չարիս առ իւր իսկ նմանի մարդիկ գործեալ իցէ, թող թէ առ տէրն Արեաց, որ աստուածանման է եւ իշխանութիւն ունի ի վերայ ամենայն մարդոյ պապանանել եւ կեցուցանել: 11 Արդ՝ զվնասակարն Հրահատ եւ զարժանին բազում մահուց, զոր ըստ նորա չար գործոցն պաշարեալ մեծ փառացն արքայից արքայի՝ ետ ի ձեռս մեր, զոր եւ մեք թեպէտ եւ խնայել կամեցաք եւ սպրեցուցանել, սակայն իւր մահապարտութեան գործոցն որսացեալ զայրն՝ չետուն լինել նմա արժանի թողութեան, այլ վաղ եւ կամ անագան կորուսանեն զնա. քանզի ի մեծ եւ ի հզաւր իշխանէ որ փախուցեալ՝ հազիւ կարէ զանձն թաքուցանել, թող թէ փախուցեալն յաստուածոցն ո՛ր կարէ թաքչել եւ սպրել: 12 Արդ՝ եւ դու ընկեր նորին չար գործովք մահապարտութեամբ՝ ոչ իւրք կարես գտանել հնարս փրկութեան անձինդ եւ սպրել, բայց թէ ապաւինեալ ի կրակ՝ պագանիցես երկիր

արեգական, եւ նոցա բարեխաւսութեամբ գտանիցես թողութիւն ի թագաւորէն, եւ կեցցես: 13 Եւ մեք խնայելով ի քեզ՝ տամք զայսպիսի խրատ քեզ. վասն զի կամիմք զկեանս քո եւ ո՛չ մեռանել: 14 Ի սոյն միտս յաւժարեցուցեալ գրգռէր բազում անգամ պատգամաւորաւք եւ թղթովք, էր երբէք եւ յորժամ ինքն առ աւագն Պարսից լինէր ի բանակի, անաւրէն իշխանն Սիւնի Գրիիոն, ի վերայ երանելի Սիւնոյն սեպիին Յագոյայ, իբրեւ զչարկամ եւ զնախանձոտ եղբարց, եւ ոչ զի ուրացեալ ապրեցի, այլ զի ուրացութեամբ մեռցի վատանուն:

15 Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս երանելոյն Յագոյայ ի Միհրանայ եւ յայլ ամենայն աւագանոյն Պարսից, ծանուցեալ զկամս եւ զխորհուրդս զանաւրէն զեղբարց նոյն իւրոյ Գրիիոնի՝ պատասխանի տուեալ ասաց, թէ .Չժամանակաւոր զմարմնոյ կեանսս թէ վաճառէր ոք, եւ հասանէր ինձ գնել եւ կեալ, յաղագս ցաւոց մարմնոյ եւ սիրոյ կենցաղոյս՝ տայի արդեաւք զամենայն ինչ ըստ աղքատութեան իմոյ գիւտի եւ գնէի. բայց զյաւիտենից պատուհասն եւ զանշէջ գեհենին սպառնալիսն գնել ընդ կարասոյ՝ յոյժ անմտութիւն է. մանաւանդ զի անյայտ է երեւումն վաճառուն. քանզի ոչ ոք գիտէ զկեալն իւր, զհեռին եւ զմաւտեալն ի դուրս. գուցէ գնեալ խնդայցէ, եւ ի վաղիւն վախճանեալ յուղարկիցի ի խաւարն արտաքին: 16 Այլ զայսպիսի աղտեղի եւ կորստական վաճառ, թէ ուրացեալ էր իմ, ընդէ՛ր այժմ գնէի զդա վասն կելոյ, այլ վաղ իսկ առնուի հանդերձ փառաւք եւ մեծամեծ պատուովք. այլ զայս ընտրեցի յորում եմս, եւ զսոյն համարեալ լաւ եւ պատուական՝ ասէ, ուրախ եմ եւ խնդամ վախճանել քրիստոնէութեամբ, քան թէ զհազար հազարս ամաց կեալ ուրացութեամբ, եւ յաւիտենից անվախճան պատուհասին լինել ժառանգաւորէ:

17 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս անաւրէն դատաւորացն ի սրբոյն Յագոյայ՝ սրով կտրել զգլուխ երանելոյն հրամայեցին, մերձ ի տեղի սուրբ մատրանն առաքելանման նահատակին սրբոյն Գրիգորի, ի գեաւոն որ կոչի Բագաւան, ի նահանգին Բագրեւանդայ, ի լանջակողման լերինն որ անուանի Նպատ. մաւտ ի սուրբ տեղի մատրանն որպէս երկու քարընկեցաւք: 18 Եւ կատարեալ սրբոյ Սիւնի սեպիին Յագոյայ զընթացս նահատակութեան իւրոյ յամսեանն հոռի, որ աւր վեշտասան էր ամսոյն, եւ ամփոփեալ նշխարք նորա եղան անդէն ի սուրբ մատրանն Գրիգորի:

Հ. Եւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան չուեալ զայր հասանէր յԱյրարատ զաւառ, եւ կատարեալ զուխտ պատարագաց ի Վաղարշապատ քաղաքին, հանդերձ ընդ իւր ուխտապահ նախարարաւքն եւ այլ զաւրաւքն Հայոց, ի տանն Աստուծոյ եւ ի վկայարանս նահատակեալ կուսանացն, զուխտս պատարագաց եւ զսովորական նուէրս ընծայիցն Աստուծոյ. եւ նախ հոգացեալ զաղքատաց դարմանս՝ ապա մեծաւ ցնծութեամբ ուրախանային եւ ինքեանք, փառաւորելով զԱստուած: 2 Եւ չուեալք անտի երթեալք հանգչէին ի բնական ոստանին Հայոց ի Դունի, մինչ զաւուրս ցրտաշունչ ձմերայնոյն սառնամանեացն անցուցանէին:

3 Եւ մինչդեռ կամէին հանգչել առ սակաւ մի եւ ոգի առնուլ յաշխատութենէն՝ զային յանկարծակի ի կողմանց Վրաց արք դիւագգեցիկք եւ խելաշուրջք, իսաւելով բանս սուտս եւ տեսիլս խաբէութեան, զոր ոչ էր տեսեալ, ի կործանումն եւ յերկպառակութիւն զաւրաց նորին՝ առ զաւրավարին Հայոց Վահանայ յոստանին. եւ ասէին ցամենեսեան, թէ .Ողջ են եւ կենդանի սքանչելի ասպետն Սահակ եւ քաջ սեպուհն Մամիկոնեան Վասակ. եւ զմեզ յղեցին առ ձեզ, թէ .Ի փախչելն ձեր ի կռուոյն Վրաց՝ մնացաք մեք ի կռուատեղն, խոցեալք կարելվերք. եւ ըստ Աստուծոյ ազդեցութեանն, ի աստկութենէ եւ ի կարեւոր վիրացն, զոր ունէաք ի մարմնի մերում՝ մերթ ի սող եւ մերթ անձնքարշուքեամբ հասաք առ միմեանս, եւ հոյովեալք անկաք ի խիստ թաւուտ թուփս դժնկաց. եւ կացեալ ի վերայ մեր ըստ Աստուծոյ ցուցակութեանն առն միոյ քահանայի հոգեւորի ի Տեղացն անապատէ, եւ ի նմին ժամու բարձեալ ի մէնջ զմի մի ըստ անձին՝ տարաւ հեռի ի տեղեացն որպէս պարսկաւ միով հրասախաչափաւ. չեւ եւս գիտելով, թէ ո՛ք իցեմք եւ կամ յորմէ՛ զաւառէ, այլ ըստ առաքինութեան իւրոյ՝ իբրեւ զարս յաղագս Աստուծոյ վիրաւորեալս՝ ապրեցուցանել զմեզ կամեցեալ, եւ կամ դիպեալս վախճանի՝ ամփոփել զոսկերս մեր յաւգուտ հոգւոյ իւրոյ տենչացեալ. եւ ապա որպէս յանկասկած տեղի հեռացուցեալ զմեզ ի տեղուոջէն առն՝ եւ լինէր անհոգացեալ: 4 Երթեալ այնուհետեւ ի վանկունսն իւր՝ բերէր մեզ կերակուր ինչ դուզնաքեալ եւ ջուր, ածեալ ընդ իւր եւ մանուկ մի միւս եւս այլ, եւ մատուցեալ մեզ աղաչէր ճաշակել. եւ մեր ընկալեալ ըստ կարի զկերակուրն ի ձեռանէ սրբոյն ջամբելով՝ զաւրացաք սակաւ

մի: 5Եւ նորա գիտացեալ, թէ սակաւ մի բերեալ ոգի բացաք զաչս՝ սկսաւ նա այնուհետեւ հարցանել զմեզ, թէ ուստի՞ էք եւ կամ յորմէ՞ զաւառէ. քանզի ձեւդ ձեր եւ կերպարան ազատս կարծեցուցանէ զձեզ: 6Եւ մեր զառաքինութիւն զառնն տեսեալ՝ զատոյգ իսկ ինչ պատմեալ ասացաք նմա զմէնջ յանուանէ. եւ նորա լուեալ՝ ետ փառս Աստուծոյ. եւ թողեալ առ մեզ զմանուկն, զնայր ի մէնջ ի վանկունսն իւր: 7Եւ ի միւսում եւս գիշերին ածեալ գրաստ, միւս եւս այլ մանկամբ՝ հանէին զմեզ ի գրաստն, եւ աւժանդակելով մեզ երեքեան տանէին յանապատն, ուր ինքեանք բնակեալ էին. եւ թագուցեալ զմեզ անդ առ իւր աւուրս բագումս՝ բժշկեալ ողջացաք զաւրութեամբն Աստուծոյ: 8Եւ որպէս սովորութիւն է հակառակորդ դիւին՝ շնչեալ յականջս ոմանց աստուածատեաց մարդոց՝ որսալ զմեզ սկսեալ են անձանձրոյթ եւ կամին սպանանել, եւ անձանց փառս գտանել ի Պարսկաց եւ պատիւս: 9Եւ սուրբ վանականս ընդ բագում անապատ տեղիս եւ ընդ բագում խորածորս քարանձաւաց շրջեցուցանէ զմեզ ի ծածուկ. բայց ածել այդր առ ձեզ երկնչի. գուցէ, ասէ, քննեալ ուրուք զհետս՝ գտանիցէ զմեզ եւ սպանանիցէ: 10Բայց արդ՝ փութացարո՛ւք արձակել այտի գունդ սաստիկ եւ զաւրագլուխ հաւատարիմ, եւ տանել զմեզ առ ձեզ, որպէս զի հասեալք առ ձեզ՝ լիցուք ի միասին վրէժխնդիրք հաւատոցն ճշմարտութեանն:

11Եւ լուեալ զայսպիսի սատանայական խաւսս արանց անմտաց՝ իսկոյն հաւատացեալ ասէին, թէ .Արդ փութալ եւեթ պիտի. զի յորժամ նոքա ողջամբ ի Հայս զան, եւ Պարսիկք զայն լսեն, թէ արդարեւ նոքա ողջ են՝ խորտակին ամենայն զաւրութիւնք նոցա, եւ լքանին: 12Այլ մանաւանդ յորժամ յականջս կանանց եւս եհաս բան արանցն իւրեանց, եւ լուան թէ ողջ են, քանզի եւ զխաւսս անգամ ի գիշերի զառն եւ զկնոջ խաւսէին նշանաւ դիւագգեցիկ արքն եւ հաւատալի առնէին, քանզի այնուհետեւ դուր կանայքն ի տուէ եւ ի գիշերի, ըստ սայթաք եւ անհաստատ բնութեան կանանց, այլ գրգռէին զսիրելիս իւրեանց եւ զագականս, զդայեակս նոցա եւ զծառայս՝ փութալ ճեպել հասանել վաղվաղակի եւ ածել զնոսս:

13Եւ զայս ամենայն բանս դիւագգեցիկ արանցն եկելոյց ի Վրաց, եւ զկամս եւ զհաւանութիւն բագում արանցն ի Հայ մարդկանէ, եւս առաւել զանդրութիւն կանանց եւ զճեպս եւ զանժուժկալութիւն, որ նման բոցոյ տոչորէին ի խորհուրդս նոցա, եւ ոչ որ զաւրէր ցածուցանել, լուեալ ամենիմաստի եւ զգայուն մտաց Մամիկոնեանն Վահանայ զաւրավարին Հայոց՝ ասէր. .Այդ բանք եւ խորհուրդք՝ արանց վատախորհրդաց են եւ որք չարաչար են իմաստիւք: 14Զանզի գիտացեալ զկես պարսիկ գումարտակի զարնանի յերկիրս Հայոց՝ խորհեալ իմացան զայլ, թէ քայքայել կարենք եւ պառակտել զժողովումն զաւրաց Հայոց որ յոստանին էին, եւ այսր եւ անդր ցրուել. ասպա թէ կարի սակաւ գունդ կայ ի Պարսից՝ թէպէտ եւ ձերբակալ արարեալ կորուսանեն զնոսս: 15Այլ թէ ընդդէմ ոմանց բանքս իմ ոչ թուին՝ ես աշխարհակորուստ արանցն ողջ ոչ տայի զնալ յաշխարհէս Հայոց: 16Վասն զի զերանելի զեղբարն իմոյ զնահատակութիւն յաւուր կատարման իւրոյ, եւ յառաջ քան զպսակելն նորա տեսի զպսակն. եւ նախ քան զվախճանն՝ ցուցաւ ինձ զոյնն եւ կերպարան բանակի այնր եւ զաւրու, յոր բանակ նախադնէլոյց եւ վերանալոյց էր. քանզի վաղագոյն քան զյարձակելն մեր եւ հասանելն առ միմեանս՝ լուսաւորեցան երեսք նորա լուսով, զորոյ զմանութիւն լուսոյն ոչ կարեմ ասել. եւ զարմացեալ ընդ նորա տեսիլն՝ կամեցայ միւսանգամ հայել ընդ նա, եւ յեւս առաւել ճառագայթարձակ լուսոյ երեսացն զարհուրեալ՝ ոչ եւս կարացի հայել: 17Որ թուի թէ եւ այլոց երեւեցաւ նոյն տեսիլ սքանչելութեան զունոյ նորա ի ժամուն. եւ ես անդէն եւ անդ գիտացի, թէ նա առաւ յինէն եւ յայլ զաւրս խառնեցաւ, որոյ զաւրաց այն կերպարան է եւ լուսաւորութիւն: 18Եւ ես ասեմ, թէ զնա մի՛ խնդրէք եւ վասն ասպետի մի՛ աշխատիք: 19Ապա թէ որպէս զորդիս մարգարէիցն կամիք թարթափել յընդունայնս, որք զԵղիայն խնդրէին ապշեալք, որոց բողոքէր Եղիշայ՝ չաշխատել, եւ չսէին՝ դառնայք ամալթով նոյնպէս եւ դուք, որպէս եւ նոքա դարձան ամալթալից եւ ունայնք: 20Բայց զի մի՛ երեւեցայց ումեք բարենախանձ՝ առաջի ձեր են արք զաւրուդ Հայոց եւ նախարարքդ. եւ որ որ կամի երթալ՝ չարգելում. բայց յիշեսջիք եւ գիտասջիք, թէ ո՛րքան կորուստ յանաւզուտ երթիցդ յայդոցիկ հասանէ աշխարհիս Հայոցն:

21Յայնժամ հաւանեցուցեալ անխորհուրդ եւ թէթեւամիտ մարդոց, եւ մանաւանդ կանանց նահատակելոցն եւ նոցունց ընտանեաց եւ դայեկաց, զսեպուհն Մամիկոնէից զՄուշեղ՝ բագում այրընտիր զնդաւ արձակէին ընդ արսն շաղաւաշուրթս եւ խաբեբայս յիրս անաւզուտս եւ ի

ճանապարհու գոր ոչ գիտէին: 22 Որոց տարեալ գնոսա ի սահմանս Վրաց՝ յաճեցուցանէին զկնի սատանայի, որոյ եւ ինքեանք արքանեկեալք իսկ էին. եւ բազում պատրողական կարկատելով պատճառս՝ ասէին ցնոսա. «Փախուցեալք ի սպանողացն՝ ի թաքստոց էին, փոփոխելով յայլ եւ այլ խորածորս քարանձաւաց եւ ի ծառախիտ կատարս բարձր լերանց: 23 Եւ այսպէս ի բազում աւուրս խելացնորեցուցեալ յաճեցուցանէին զսեպուհին Մամիկոնէից զՄուշեղ եւ զգունդն որ ընդ նմա, մինչեւ ցվախճանել ցրտաշունչ հողմոց ձմերանոյն սառնամանեաց:

ՀԼ. Եւ եկեալ ժամանակ ծաղկոցաց գարնանոյն աւդոյն շնչմանց, աւետաւոր ջերմութեանց մերկոցն ջքաւորաց՝ եկեալ հասանէր յանկարծակի յերկիրս Հայոց Չառմիիր Հագարաւուխտ, սաստիկ եւ բազում այրընտիր զաւրաւք. դիմեալ անցանէր ստիպով ընդ կամուրջ գետոյն Երասխայ, եւ ի գիւղաքաղաքին որ կոչի Արտաշատ՝ բանակէր այն աւր: 2 Քանզի զգացուցեալ էր նմա քաջ տեղեկութեամբ ուխտանենգացն յաշխարհէս Հայոց՝ գերթն կիսոյ գնդին Հայոց ի Վիրս, եւ թէ սպարապետն Հայոց Վահան Մամիկոնեան լոկ թուով նախարարաւք եւ սակաւ այրուծիով ի յոստանիդ. «Յորոց վերայ հասեալ քո այսչափ ընտիր բազմութեամբ, թէպէտ եւ եղեալ նոցա զանձինս ի մահ, չկարիցես առնել ձերբակալս այդչափ բազմութեամբ այրուծիոյ՝ այլ երեքկնակի եւ չորեքկնակի պատեալ պաշարեալ գնոսա՝ հանես ընդ սուր զամենեսեան. եւ կատարեալ տանիս ի գլուխ գիրս գործոյս աշխատութեան, եւ դու պատուեալ փառաւորիս ի թագաւորէն, եւ մեք հանգչիմք յերերագին աշխատութենէս յայսմանէ: 3 Եւ լուեալ զայսպիսի բանս Հագարաւուխտոյ եւ այլ աւագացն որ ընդ նմայն էին՝ առաւել եւս ուրախանային, եւ ճեպով ի վաղիւն դիմէր ի վերայ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եւ զաւրացն որ ընդ նմայն էին ի ժամուն: 4 Եւ հասեալք մաւտ ի քաղաքն Դուին՝ յարիներ Հագարաւուխտ զնակատն ըստ արիինի գործոյ պատերազմին, եւ կարգեալ զռազմն ի միջոցէ մայրոյն, որում Խոսրովակերտն ասեն՝ անցուցանէր ի վերայ դաստակերտին, մինչեւ ի լեռնակողմնն գոր Ջրվեժն կոչեն:

5 Եւ տեսեալ սպարապետին Հայոց Վահանայ զայսչափ բազմութիւն զաւրացն Պարսից, եւ այլ նախարարացն Հայոց որ ընդ նմա էին, եւ այլ ռամիկ այրուծիոյն Հայոց, թէպէտ եւ զանընդդիմակալ չափաւորութիւն իւրեանց գիտէին, տեսանելով ծովացեալ գնդաւն Պարսից զամենայն դաշտն առհասարակ՝ այլ սակայն եւ ոչ կարի զարհուրեալք փախչել փութային. այլ ըստ բաւականի զաւրուն իւրեանց բաժանեալ ի մի մի եւ յերկուս նախարարս՝ յարձակէին ի վերայ: 6 Եւ առեալ քաջարտաբար մասն ի գնդէն Պարսից՝ բազում արս ընտիրս դիպթաւալ յերկիր կործանէին, եւ իւրեանց դարձուցեալ զերասանակս երիվարացն՝ գնացին ի բաց քաջաբար: 7 Վասն զի եւ քաջաբար փախուստ առն հզարի՝ սաստիկ ահ երկիւղի գուշակէ առ միւսանգամ գործ թշնամեացն գնդի. որ եղեալ առ յսպա երեւեցաւ բազմաց, եւ ճաշակեալ առին զհամ եւ զարմացան. մանաւանդ առաւել էր քան զայլսն. գոր եւ գիտաց քաջագոյն սնապարծ իշխանն Սիւնեաց Գդիհոն:

8 Բայց անդէն ի տեղուոցն որք ընտրեցին կամաւոր յաւժարութեամբ զմահ անձանց եւ նահատակեցան՝ երկուք արք ի նախարարացն Հայոց կռուեալք յաւաբար, եւ զքաջութիւն գործոյ ցուցեալ՝ երանելին Որդի ի տոհմէն Դիմաքսենից, եւ երանելին Քաջաջ ի տոհմէն Սահառունեաց, եղեալ զանձինս ի վերայ ուխտին սրբոյ՝ պսակեցան: 9 Անդ չարաչար խոցոտին եւ փախչին զաւրքն Պարսից: 10 Եւ զուրբ հայրապետն Հայոց տէր Յոհան ընկեցեալ ի ձիոյն՝ թողին կիսամահ: 11 Վասն զի այնպէս ճեպով հասուցին սադրիչքն անաւրէնութեանն զՀագարաւուխտ ի վերայ Հայոց, զի եւ ոչ աւուրբ միով յառաջ ժամանեցին խոյս տալ ի քաղաքէն եւ անձին հոգալ, եւ ոչ ինքն կաթողիկոսն Յոհան: 12 Այլ ամենագաւր զթութիւն Փրկչին Քրիստոսի ողորմեալ ինայեաց յուխտասէր հաւտն իւր, եւ աճեալ ողջ զհայրն սուրբ՝ եցոյց խաղաղութեամբ ժողովրդեան իւրում եւ ուրախացոյց:

13 Եւ ի նմին աւուր, յետ վճարելոյ գործոյ պատերազմին, զայր հասանէր սեպուհն Մամիկոնէից Մուշեղ հանդերձ այրուծիովն որ էին ընդ նմա. եւ իբրեւ ոչ ինչ ժամանեալ յանբաւկ գործոյ պատերազմին պիտոյից՝ դարձեալ ընդ այլ փախստեիցն գնային ի բաց:

ՀԹ. Եւ այսպէս ցրուեալ այսր եւ անդր զաւրքն Հայոց իւրաքանչիւր սփռէին: 2 Եւ գնայր զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան ինքն եւ նախարարքն Հայոց որք ընդ նմա էին, հանդերձ իւրաքանչիւր ուրուք դայեկաւք եւ սիրելի ծառայիւք, ուշ եղեալ երթալ դադարել առ վայր

մի յամուր տեղիս սահմանացն Խաղտեաց, ոգի առնուլ եւ հանգչել առ վայր մի, եւ մնալ յուսով եւ սպասել փրկութեան Տեառն: 3 Չորոց զկնի հետամտեալ ճեպով անհանգիստն Հազարաւուխտ՝ երթայր դիմեալ ամենայն գաւրաւքն հանդերձ. եւ զբազում տեղիս ամրոցացն Հայոց ընդ երթայն առեալ հարկանէր, քակէր աւերէր եւ անցանէր. եւ զբազումս կոտորեալ՝ հանէր արեանց ճապաղիս. խնդրէր հնարս, փքալով մեծամեծս, կա՛մ առնել ձերբակալս զքաջ Մամիկոնեանն Վահան եւ կամ սպանանել պատերազմաւ, եւ ապա հանգչել:

4 Եւ երթեալ յՈքաղն՝ բանակէր մաւտ ի գեաւղն, որում անուն էր միումն Գիւղիկ եւ միւսումն Վարդաշէն. եւ բանակեալ անդ գաւրն զայն՝ լսէր ի վաղիւն, թէ Մամիկոնեանն Վահան մաւտ է ի նա ի Վարայրվարոյն ի Հոռոմ տան, ի գաւառին որ կոչի Շաղագոմ: 5 Եւ կարծեցեալ անդ լինել զիմաստախորհուրդ Մամիկոնեանն յանհոգս, որպէս ի Հոռոմ տուն անկեալ՝ պնդեալ յանկասկածս զցայց ի տեղին՝ տեղեակ առաջնորդաւք հասանէր ընդ առաւաւտուն ծագել: 6 Եւ գտեալ անդ բազմութիւն այլ մարդկան, ընդ որս դիպեցան եւ կանայք երկուց Կամսարականացն, տեառնն Շիրակայ Ներսեհի եւ Հրահատայ, յորոց վերայ անկեալ յանգգաստս գաւրացն Պարսից՝ զբազումս ի ռամիկ մարդկանէն Հայոց սպանանէին. եւ զկանայս երկուց Կամսարականացն եղբարց, զՆերսեհի եւ զՀրահատայ, ըմբռնեալ տանէին ի բանակն Պարսից:

7 Բայց գաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի եւ այլ ումէք ի նախարարացն որք ընդ նմայն էին, ոչ պատահեալ՝ դառնայր ոչ եւս քաջ դիւրասրտութեամբ, յաղագս ոչ կատարելոյ խնդրոյն՝ որում հասանելն ցանկայր, եւ վրիպեցաւ: 8 Ստուգեալ վասն կանանցն Կամսարականաց, թէ արդարեւ նոցա կանայքն են՝ զուարճացեալ ուրախանայր ընդ միտս իւր. խորհելով այսպէս, թէ արդ նոքաւք հաստատ կարեմ որսալ եւ ըմբռնեմ զՎահան. քանզի նոքա են նորա սիրտ եւ հաւաստապէս միանձնապէս միութիւն. եւ թէ քակտեալ նոքա ի նմանէ լինին գամ մի, եւ նա միայն մնայ առանց այն արանց՝ կա՛մ նուաճեալ հնազանդի մեզ, որպէս եւ կամիմք, եւ կամ փախուցեալ յաւտար երկիր՝ կորնչի միայն առանձինն: 9 Բայց զկանայս նոցա, երկուց Կամսարականացն, հրամայէր ըստ աւրինացն քրիստոնէիցն, որպէս լուեալ էր հաստատապէս, պահել սրբութեամբ եւ ամենայն զգուշութեամբ: 10 Եւ ինքն չուեալ յՈքաղայ՝ իջանէր ի գաւառն Բասեան եւ բանակէր մաւտ ի գեաւղն որ անուանի Դու, ի դաշտին աղբերականց, զոր Արծաթաղբերսն կոչեն: 11 Եւ կացեալ անդ աւր մի՝ դեսպան ի դրանէ հասանէր առ նա հրովարտակաւ. յորում գրեալ էր թագաւորին Պերոզի՝ տալ գիտել նոցա զիւր ամենայն Արեաց ուժով ի վերայ Հեփթաղին զդիմեցումն. եւ նմա հրամայէր երթալ ի Վիրս, եւ զթագաւորն Վրաց զՎախթանգ կամ ունել եւ կամ սպանանել եւ կամ ի բաց փախուցանել յաշխարհէն, եւ զՇապուհն ի Միհրան տոհմէն անդէն յաշխարհին Հայոց թողուլ գնդաւ մարզպան:

2. Եւ Հազարաւուխտոյ ընկալեալ զհրովարտակն, եւ լուեալ զհրաման թագաւորին՝ թողոյր աստէն զՇապուհն պարսիկ այրուձիով, այրընտիր գնդաւ, զտէրն Սիւնեաց զԳդիհոն առ նմա ամենայն գաւառին Սիւնեաց գնդաւ, եւ ինքն փութով գնայր ի Վիրս: 2 Եւ երթեալ անդ՝ ժողովէր առ ինքն զուխտանենգաց դասս, որոց նենգեալ թագաւորին Վախթանգայ եւ երդման Աւետարանին ստեալ՝ առ Հազարաւուխտ զային. ժողովէին առ նա եւ այնք եւս որք ընդ արքայից արքայի միաբանութեամբ էին: 3 Եւ նա ումեմն թագաւորութիւն խոստանայր, եւ ումեմն գահ եւ պատիւ եւ պարգեւ բազում, եւ այլոց բազմաց զպէտս իւրաքանչիւր, եւ միաբանեցուցեալ զշատս յաշխարհէն Վրաց՝ զունդ կազմէր: 4 Եւ զայն տեսեալ թագաւորին Վախթանգայ, թէ իւրոցն ստեալ՝ թողին զնա եւ զնացին առ Հազարաւուխտ, եւ Հայք դեռ եւս ինքեանք անձեռնհաս են եւ վտանգեալք՝ խոյս տուեալ յաշխարհէն Վրաց՝ ի կողմանս Եգեր աշխարհին հասանէր առ վայր մի:

5 Իսկ Շապիոյ տարեալ զկանայս Կամսարականացն յամուր բերդն Բասենոյ, զոր Բողբերդն կոչեն՝ անդ թողոյր. եւ յանձն արարեալ Յրզատ-Վշնասայայ բերդակալի զկանայս Կամսարականաց՝ պատուիրէր նմա բազում զգուշութեամբ պահել ըստ աւրինացն քրիստոնէից գնոսս, սրբութեամբ: 6 Քանզի կանայքն իսկ Կամսարականացն զնոյն ասէին բազում անգամ համարձակապէս բողոքով. .Թէ զարսն մեր արդարեւ կամիք նուաճել՝ զայդ եւ եթ տուք լսել նոցա, թէ մեք խաղաղութեամբ ենք, ապա զոր ինչ հրամայէք նոցա՝ լսեն եւ կատարեն: 7 Քանզի ամենայն Հայոց գիտելով ասենք զայս, եւ վկայեն որ աստ առ ձեզ հայ մարդիկ են, զի քան զմեզ

գայլ կին նոքա ոչ գիտեն. ապա թէ այլ ինչ լսեն վասն մեր՝ ի նախատանաց իսկ եւ յամալթոց, թո՛ղ ի մեղաց եւ ի գարշութենէ՝ ըստ մերոց արինացն, առաւել դնեն զանձինս ի մահ, կորնչինէ: 8-Բանգի եւ ինքն իսկ Շապուհ ոչ միայն ի լոյ եւեթ գիտէր զնոցա պնդութիւն յաղագս քրիստոնէութեան, այլ ինքն իսկ որպէս իսկ ձեռնասուն որդւոյ՝ տեղեակ էր նոցա ամենայն իրաց, եւ քրիստոնէութեան պնդութեան, եւ յայս ամենայն հրահանգս եւ ի միտս: 9-Որ վասն առաւել սուրբ պահելոյ զկանայսն՝ բազում անգամ յանձն առնէր բերդակալին, եւ զնոյն համբաւ եւ պատուէր ստեպ տայր լսել Կամսարականացն. առ որս յէր հանապագ, թէ Մի՛ կորնչիք, եւ արքայից արքայի ի ծառայութենէ մի՛ ելանէք. այլ եկա՛յք նուաճեցարո՛ւք, եւ զկանայս ձեր առ ձեզ առէք, եւ իմով միջնորդութեամբ զվնասող թողուլ տամ արքայից արքայի. գոր ինչ արժանն է՝ շնորհել տամ ձեզ, եւ զքրիստոնէութիւնդ գոր սիրէքդ, որպէս ցայժմ կալեալ էք հաստատութեամբ՝ եւս առաւել յայսմ հետէ կալարուք, եւ մի՛ երկնչիք. եւ ես վասն զի սիրեմ զձեզ իբրեւ գորդիս՝ զաւակաբար խրատ տամ ձեզ, որով կեալ կարէք եւ ի միջի լինել: 10-Ապա թէ խորհել կամիք, եւ կարէք ինչ լաւ սպաս ցուցանել արքայից արքայի, եւ հնարէք զՎահան սպանանել՝ գտանիցէք ի թագաւորէն պարգեւս եւ պատիւս, գոր ոչ է գտեալ ձեր ուրուք ի նախնեաց ի թագաւորաց. յորում վայելեալ ուրախանայք խաղաղութեամբ, դուք եւ ձեր որդիքն մինչեւ յաւիտեանէ:

11-Եւ լուեալ զայսպիսի պատգամս երկոցունց Կամսարականացն ի Չաւրագլխէն Պարսից Շապիոյ, թեպէտ այլ եւ այլ պատասխանիս առնէին բանիցն, խաբելով զՇապուհ ի բազում աւուրս, ապա զլուիս հաստատապէս պատգամին Շապիոյ, երկոքեան անշարժ հաստատեալք ի հաւատս, տէրն Շիրակայ Ներսէս եւ Հրահատ, զայս յղէին, թէ Մեր գործ եւ աշխատութիւն չէ վասն երկրաւոր ինչ վայելից, եւ ոչ վասն կնոջ եւ որդւոյ, որ ձեզ ծանր թուի եւ կարեւոր. բայց խորհուրդ է հաւատոյս մերոյ մեծ եւ պատուական: 12-Մեզ, առ ահաւոր այնպիսի խորհրդոյն սիրով՝ ամենայն ինչ կենցաղոյս վայելչութիւնք փոքր թուին եւ ոչինչ, աշխարհ եւ կին եւ ստացուածք եւ մեծութիւն: 13-Չի եթէ ոչ հաւաստեաւ տեսանէաք, եթէ երկինք եւ երկիր եւ ամենայն որ ի նոսա է, չէ համեմատ այնմ պատուականութեան, որում մեք ցանկամք՝ չէաք այնքան անզգայք, թէ ոչ կարէաք խաբել զձեզ, որպէս եւ այլ հացկատակեանդ որ առ ձեզ են, եւ առնուլ կապիճ մի մոխիր եւ տալ ցաղախին մի մեր, որպէս նա զայն կամէր՝ պղծել. եւ մեք սնտոի փառաւք ի ձե՛նջ առ վայր մի վայելեալք եւ պայծառք երեւեալք, եւ ապա զյաւիտենից կորուստն կորնչեալք չարաչար: 14-Այլ վասն կանանցդ մերոց տամք ձեզ նշան ինչ, եւ ձեր փորձեալ քաջ քննեցէք. զի եթէ արդարեւ մեք յաղագս հաւատոյն, գոր սիրեմք եւ ունիմք հաստատապէս, եւ վասն այնր տենչալի յուսոյն եւ փառացն կրեմք զայս վիշտս, եւ հաճոյ է գործս մեր ճշմարտին Աստուծոյ եւ ընդունելի՝ զմեզ փրկել ի նեղութենէս, եւ զկանայսդ մեր պահէ ամենայն սրբութեամբ եւ տայ ցմեզ. ապա թէ ոչ այդպէս լինի՝ մերում թերահաւատութեան մեղադրեսցուք, եւ մի՛ ինչ ձերում բռնութեանդ եւ սաստիցե:

15-Եւ զայս բանս այսպէս յղեալ երկոցուն Կամսարական եղբարցն առ Հազարաւուխտ՝ ինքեանք եւս առաւել քան զառաջինն, անձամբ եւ զայս յորդորելով, փոյթք եւ պատրաստք էին արբանեկութեան զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի՝ զամենայն գործ, գոր եւ հրամայէր նոցա:

20. Եւ զհետ զնացիցն Հազարաւուխտոյ ի Վիրս՝ մնայր Շապուհ յՈքսաղս, եւ ջանայր կատարել զհրամանն Հազարաւուխտոյ, եւ որսայր զՄամիկոնեանն Վահան՝ գտանել զնա ի զեղծի եւ սպանանել. եւ ոչ ինչ լինէր ձեռնհաս. քանզի ամբոթիւն վերնոյն շուրջ զնովաւ պարսպեալ պահէր զնա: 2-Բայց Մամիկոնեանն Վահան զամենայն աւր ոչ տայր դուլ առնուլ զաւրաւք իւրովք Պարսկաց ի դակշին. այլ զցայգ ամենայն նետաձիգ լինելով ի ներքս՝ էր գոր ինքեանց Հայոց խոցոտեալ նետիւ սպանանէին, եւ էր գոր ինքեանք Պարսիկքն զինքեանս ի վերայ միմեանց կուտակելով հեղձամաղձուկս առնէին: 3-Եւ երթեալ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեանն հանդերձ արամբքն որ ընդ նմա էին՝ բանակէր ի գիւղ մի մերձ, որ էր ընդ իշխանութեամբն Մամիկոնէից, որում անուն էր Շաղիկ. կամեցեալ անցանել ի կողմն սահմանակցութեանն Հաշտենից, յաղագս գտանելոյ ի նոցանէ աւզնութիւն:

4-Ազդ եղեւ Շապիոյ զաւրավարին Պարսից, եթէ ահաւասիկ Մամիկոնեանն Վահան բանակեալ է ի գիւղ մի, եւ արք են ընդ նմա թուով յոյժ սակաւք: 5-Եւ կանխեալ վաղագոյն ընդ

առաւաւտն գաւրագլուխն Պարսից Շապուհ, ամենայն բազմութեամբն որ ընդ նմա՝ յանկարծակի ի վերայ ելանէր գնդին Հայոց: 6 Եւ գունդն Հայոց իբրեւ հանապազագոյշս, վասն ցանգ անծոյս յաւրինելոյ զնոսա գաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի, լինելով պատրաստք՝ գնային ի տեղւոյն անվնասք. սակայն գունդք գաւրացն Պարսից ոչ ինչ փոյթ առնէին այլոցն, զկնի գաւրավարին Հայոց Վահանայ անցանէին. քանզի ասէին. «Թէ նմա միայն գտանեմք հնարս՝ ամենայն իրք մեր վճարեալ են եւ յանգե: 7 Եւ գաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան երթայր ընդ կողմն արեւելից ծովուն Կարնոյ, եւ գունդք գաւրաւորացն Պարսից զկնի նորա երթային անհասութեամբ: 8 Եւ Մուշեղ ի տոհմէն Մամիկոնէից եւ Ներսեհ Կամսարական տէրն Շիրակայ, ընդ կողմանն հիւսիսոյ ծովուն, վրիպեալք առ փոյթ ժամուն ի գաւրավարէն Հայոց Վահանայ Մամիկոնենէ, սակաւ արամբք երթային խռովեալք. եւ մերձեալք ի գիւղ մի Կարնոյ, որում անուն էր Արծաթի, եւ հասեալք ի հեղեղատ մի որ մերձ էր ի գիւղ մի, եւ կամեցեալք յեզեր հեղեղատին առ վայր մի հանգչել, ուր եւ հնձողքն արտորայոցն շուրջ գտեղաւքն գործէին: 9 Եւ իբրեւ գիտացին Պարսիկքն, թէ ոչ եղեն նոցա հասու՝ կամեցան մշակացն տեղեացն վնասել, թէ .Ընդէ՛ր բնաւ ծառայից արքայից արքայի տայք շրջել յաշխարհի ձերումն:

10 Եւ տեսեալ Խուրսայ, որ էր ի գաւառէն Արշամունեաց, ի գեղջէն Շիրմաց, դայեակորդի տեսանն Շիրակայ Կամսարականին, զոմն ի Պարսից գաւրացն, զի կամեր սպանանել զայր մի կարնացի ի մշակացն. եւ մշակն շուրջ գալով զբարդիւ միով՝ խուսափէր ի սպանողէն. եւ տեսեալ զայն Խուրսայ դայեակորդւոյն Կամսարականին Ներսեհի, զայրացեալ ընդ սեպիին Մամիկոնէից Մուշեղի եւ ընդ Կամսարականին Ներսեհի՝ ասէ աներկիւղապէս. «Ո՛չ ապաքէն մահ այլ աշխարհաց առնն, թէ մեռանի ի Պարսկէն՝ ի մէնջ պահանջէ վրէժխնդիրն Աստուածն: 11 Եւ յարձակեալ նիգակաւ Խուրսն ի վերայ Պարսկին՝ անդէն ի տեղւոջն սատակէր, եւ զերծուցեալ ապրեցուցանէր զկարնացին ի սպանողէն: 12 Եւ գրգռեալք ընդ բանսն Խուրսայ սեպուին Մամիկոնէից Մուշեղ եւ Կամսարականն տէրն Շիրակայ Ներսեհ, եւ ընդ գործն հայեցեալ ընդ Խուրսայ, զոր գործեաց քաջաբար, տեսեալ եւ զհետամուտսն զկնի նոցա, թէ չեն կարի բազումք՝ յարձակեցան ի վերայ Պարսկացն սակաւ արամբք որ ընդ նոսա էին, եւ գաւրացեալ աւգնականութեամբն Աստուծոյ՝ բազում արեանց ճապաղիս ի տեղւոջն հանէին, եւ զայսն փախստականս արարեալ՝ դարձուցանէին ընդ կրունկն ամաւթով: 13 Եւ եղև թիւ մեռելոց ի տեղւոջն եաւթանասուն եւ երկուց արանց: 14 Եւ լուեալ զայսպիսի յաջողութեան գործ գաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի՝ ետ փառս Աստուծոյ, որ եւ առանց նորա կորացուցեալ խորտակէր Աստուած զգաւրութիւն թշնամւոյն: 15 Եւ ինքն գնայր ի սահմանս Հաշտենից, ըստ յառաջադրեալ խորհրդոյն իւրոյ, եւ հասեալ բանակէր ի գաւառին Արշամունեաց, ի գիւղն որ կոչի Երեզ. կամեցեալ հանգչել աւուրս երկուս:

ՁԲ. Եւ գաւրավարն Միւնեաց Գդիհովն փութացուցանէր ստիպով զգաւրագլուխն Պարսից գնդին զՇապուհն ասելով, թէ .Առնն Վահանայ Մամիկոնէից փորձ քաջութեանն եւ դո՛ւ առեր եւ ամենայն աշխարհն Արեաց. եւ ես իրաց եւ գործոց առնն իմանալ ինչ ես ոչ կարեմ. զի թերեւս գունդն ամենայն ի Դունի առ նմա միաբանեալ էր՝ նա մեզ անդէն զիւր քաջութեանն գործ ցուցանէր. բայց արքայից արքայի թագն եւ Արեաց փառքն մեզ այնպէս յաջողեցին, զի նորա իրք այնպէս դիպեցան, որպէս տեսաքն, եւ մեզ բարի վճարումն եղև: 2 Եւ արդ՝ տեսէք, այդչափ սակաւ արամբք զի՛նչ գործ գործէ այրն, եւ աւր քան գաւր նուազեցուցեալ զգունդս մեր եւ վատնէ: 3 Արդ՝ թէ ուստեք եւս այլուստ կարէ գտանել աւգնական՝ տեսջիք, զի նա ամաւթով զմեզ դարձուցէ եւ սակաւաւորս. այլ եւ դառնալոյ իսկ մեզ անդէն անվստահ եմ շատ: 4 Բայց փութա՛ եւ մի՛ տար առն հանգիստ առնուլ. գուցէ թէ մեք ծուլանամք, եւ նա առնիցէ զմեզ աշխատ, եւ ամաչիցեմք: 5 Եւ եթէ յիս միայն թողուք զնա՝ ցուցանեմ ձեզ յաւուրս հինգ իմով իսկ զնդաւս, թէ ո՛րպիսի մատնեալ վատի կորուսանեմ զնա եւ որք ընդ նմայն ենն:

6 Եւ վասն զի ոչ էին գործք առնն Գդիհոնի մաքուր հոգւոյ արժանի, այլ այսն պիղծ որ էր ի նմա՝ գուշակէր նմին զանձնէ իւրմէ, թէ յետ հինգ աւուր չար մահուամբ սատակելոց եւ ի յարանցն, որք են ընդ Մամիկոնենին Վահանայ. քանզի թափուր գտեալ ամենեւիմք դիւին յԱստուծոյ խնամոցն զայրն՝ այնուհետեւ նման Մաւուղայ ո՛ւր կամեր սպանանէր զնա: 7 Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս գաւրագլուխն Պարսից Շապիոյ՝ ոչ տայր դուլ անձինն եւ ոչ գաւրացն որ ընդ նմայն

էին, այլ փութով զհետ առնն երթայր սրտմտեալ, եւ հասեալ ի տեղիս բանակէր. կարծէր ի տեղիսն ուրեք անյայտս գետառուին թաքչել:

8 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի եւ իւր եւս զաւրուն որ ընդ նմա, գոնեայ զայն գիշեր հանգստիւ յագեալ քնով, եւ հաւանեցուցեալ զարսն ի գեղջ Երիզայ. քանզի ամենայն անձն երկիւղիւ եւ կամաւ լսէր հրամանի նորա, իբրեւ թագաւորի, որ կարգեալ իցէ յԱստուծոյ ի վերայ երկրի. եւ ինքն Աստուած ընդ նմա էր յամենայն ի գործ՝ ուր եւ ուղղէր զկամս իւր: 9 Եւ առեալ ընդ իւր զարս զաւրուն իւրոյ եւ զշինականսն զԵրիզացիսն՝ զայր հասանէր ի վերայ դակշին ի գիշերի. եւ սպարափակ արարեալ Երիզացաւքն գտեղի կոռոյն իւրեանց, եւ ինքեանք ըստ նմանութեան տեղատարափ շառաչման՝ նետաձիգ սաստկութեամբ զգունդս Պարսկացն ահաբեկէին: 10 Եւ խառնեալ ընդ միմեանս զամբոխն զաւրացն որ ի դակշին էին՝ այլ եւս առաւել ինքեանք զինքեանս Պարսիկք առաթուր հարեալ կոտորէին. եւ լինէր ձայն լալոյ եւ ձայն գուժի ի բանակէ անաւրիինացն: 11 Բայց ի Հայոց գնդէն Գաբաղ միայն, սեպուհն Գաբեղեան, կամաւորութեամբ կռուեալ եւ մեծ արութիւն ցուցեալ՝ խոցեցաւ. յորոյ վիրաց եւ կատարելութեան պսակի յետ սակաւ ինչ աւուրց արժանի եղեւ ընդունել յԱստուծոյ:

29. Եւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան դարձեալ ի կոտորածէ թշնամեացն՝ երթեալ հանգչէր զմնացեալ մասն ի գիշերոյն յՈղին գեղջն, զոր Շտեայ անուանեն, ի գոմս տեղեացն, մինչեւ յառաւարտուն ծագել. եւ ի ծագել լուսոյն՝ երթեալ բանակէր ի գիւղն Շտեայ: 2 Եւ մինչ կամեցեալ հանգչել առ վայր մի զաւրացն Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի ի ծանրութենէ գիշերոյն աշխատութեանց՝ զաչս ի վեր առեալ տեսանէին, եւ ահա հասեալ կայր ի վերայ նոցա զաւրագլուխն Պարսից Շապուհ. զայրագնեալ սրտիւ մոմձայր իբրեւ զգագան: 3 Վասն զի առաւել քան զամենայն աւուրց՝ ա՛յն գիշերոյն վնասք չարութեան առաւել թուէր նմա եւ կարեւոր. որ եղևն իսկ արդարեւ այնպէս, այլ ոչ ինչ նման առաջիկայ մեծ բեկմանն, զոր առժամայն էր տեսանելոց եւ ի սպառ բեկանելոց: 4 Եւ տեսեալ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի զյանկարծահաս դիմեցմունս զաւրագլխին Պարսկաց Շապիոյ ամենայն բազմութեամբ զաւրուն ի վերայ նոցա, թէպէտ եւ անպատրաստ տեսանէր զիւր գունդն ի ժամուն եւ կամ ի նուագս, ըստ սաստկութեան թշնամեաց զաւրուն՝ սակայն զանգիտէր եւ բնաւ իսկ ոչ. այլ հրաման տուեալ՝ փութանակի կազմէր որքան իսկ էին. ի ձայն բարձր գոչէր առիւծաբար, ասելով, թէ .Մարդոյ հաւատացելոյ միում յերկուց վրիպել անհնար է, եւ դիպմունք երկոքեան մեծարգոյ են եւ պատուական. այլ սակայն մինն յերկոսեան առաւել եւս մեծ ի վեր է եւ բաղձալի քան զմիւսն. եւ ոչ անյաւժարք եւ անխորհուրդ դիպմունք, որում եւ պատահեմք յերկոցունց. եւ որ ցանկացայք կեալ ժուժկալութեամբ եւ մեռանել յուսով, այլ կեալն եւ մեռանելն մասն է պարծանաց. եւ մեռանել ի վերայ ուխտի սրբոյ՝ վիճակ է մարտիրոսութեան: 5 Արդ՝ յաղթութեան մասամբն բազում անգամ պայծառացոյց զմեզ Աստուած, եւ գոհ եմք. իսկ որ առաւել մեծն է եւ քան զամենայն ի վեր՝ զայն եւս պարգեւեալ շնորհեսցէ մեզ հզաւրն եւ պսակեսցէ: 6 Բայց եւ այժմ մի՛ զանգիտեալ որ զարհուրեսցի թերահաւատութեամբ. վասն զի սուրբ Հոգին որ ասաց, թէ *Չորս տէր Աստուած հարկանէ եւ ի ձեռս իւրոց սիրելեացն ցուցանէ՝ մին զհազարս հարածէ, եւ երկուս զքիւրս շարժէ*, արդ՝ եւ մեք Աստուծոյ, եւ Աստուած հայի ի մեզ աւգնել: 7 Եմք մեք թուով սակաւ, բազում հարիւր առաւել, թէ եւս յոյովք եւ կամ նուագք. եւ եթէ խոստմունս ասացելոցն կատարել ի մեզ կամի հզաւրն՝ ապա նոցա յերեք հարիւր հազարս զաւրուցն շատ մարդկան բազմութիւնք պիտին. քանզի ոչ գոյ ի նոսա, ըստ կշեղոյ ական, աւելի քան զչորս հազար արանց: 8 Բայց մեք Աստուծով պարծեսցուք զարհանապագ, եւ անուան նորա խոստովան եղիցուք յաւիտեան:

9 Եւ ասացեալ զայս ամենայն բանս զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի, բաժանեալ որքան իսկ էին արք զաւրուն ընդ նմա՝ տայ իւրաքանչիւր զաւրագլխացն, զորոց կարծէր եթէ ի դէպ է եւ պատշաճս: 10 Եւ մինչ դեռ եւս նա կազմէր յարձակմանն, եւ զաւրքն Պարսից ճակատեալք կարգմամբ զային սաստկապէս ի պատերազմ՝ հայեցեալ տեսանէ, զի գունդն ամենայն Հայոց, դարձուցեալ զերեսս յուխտէն երդմանն Աւետարանին եւ ի խրատուէ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի՝ երթային փախստեայք ամենեքեան: 11 Եւ մնաց ինքն եւ յուխտապահացն Մուշեղ ի տոհմէն Մամիկոնէից եւ երեքեան Կամսարականքն, որդիք երանելոյ Արշաւրայ, ինքեանց երկուք կամ երեք դայեկաւք, եւ այլ թուով արք, որք ի յագատաց

եւ որ իւր իսկ ի Մամիկոնէից տանէն, ընդ բնաւ որպէս թէ քառասնիւք կամ նուագիւք եւս: 12 Որոց եւս տեսեալ զփախուստն ամենայն գնդին Հայոց առհասարակ եւ զարհուրեալք՝ ասէր ոմն ցգաւրավարն Հայոց ցՎահան Մամիկոնեան, թէ .Յո՛ւշ, տէր, յո՛ւշէ. այսինքն թէ հնար ինչ է ի ժամուս տեղի տալ եւ անձին զգուշանալ: 13 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի տեսնագրեալ զինքն՝ բարձր ձայնիւ ասէր, թէ .Յիս արդ որ յուշ մի՛ ասէք. զի ինձ յուսալ ի մարդ եւ կամ պարծել մարդով՝ քա՛ւ լիցի, բայց միայն ի խաչն տեսառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

14 Եւ քաջաբար ի մէջ ամենայն զաւրացն Պարսից յարձակէր հանդերձ լաւ ուխտապահ արամբքն սակաւութիւն, որ մնային առ նմա: 15 Եւ ապշեալ ընդ ահաւոր աներկիւղ ուժին զաւրավարին Հայոց Վահանայ եւ ընդ այլ սակաւ այնքան արանցն որ ընդ նմա, զաւրագլխին Պարսից Շապիոյ՝ ճեպով ցիշխանն Սիւնեաց առ Գդիհոն յղէր, ասէ. .Ձե՛ռն տուր յիս կողմն, վասն զի իրս անպատումն իմն եւ նորոգս ցուցաւ. զի թէ արդարեւ զաւրութիւն իմն աներեւոյթ այլ է, որ աւզնէ նոցա եւ մեզ չերեւի՝ զայն ես ոչ գիտեմ. բայց եթէ անմտութեամբ ցանկան անձնամահք լինել՝ ապա ի մէջ արարեալ զամենեսեան գնոսա այսաւր ձերբակալս առնեմք: 16 Եւ իշխանն Սիւնեաց Գդիհոնն խնդալից եղեալ ընդ կոչն Շապիոյ՝ նշկահելով փութանակի ի տեղին արշաւէր: 17 Եւ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան, հանդերձ ընդ իւր միասիրտ սակաւ արամբք, աւզնութեամբ աջոյ հզաւրին յարձակեալ՝ հերձանէր զբովանդակ գունդն Պարսից, որպէս յորդահոսանք բազմութիւնք ջրոց, որ հեղեղատեն զերկիր եւ անցանեն: 18 Եւ ինքն հզաւրաբար քաջ ուխտակցաւքն նման առիւծու ընդ մէջ ամենեցուն յայնկոյս ելանէր. եւ սպանեալ իւր եւ արանցն որ ընդ նմա բազում արս հզաւրս պատերազմողս ի զաւրացն Պարսից՝ հարեալ խոցէին նիզակաւ ընդ անութ կարէվէր եւ զհպարտ իշխանն Սիւնեաց զԳդիհոն, եւ զահաւորալուր ամրութիւնն զինուն, յոր պանծացեալ յուսայր անաւրէնն՝ ցելեալ վեր ի վայր թափ ընդ լեարդն զնիզակատէզն հասուցանէին: 19 Որոյ դառնակոռոչ չարալուկ հեծմամբ յաւուրս սակաւս վճարեալ զոգին՝ սատակէր անխոստովան. որ պարծէրն ամբարտաւանութեամբ եւ ասէր, թէ .Ես ընդ Վահանայ եւ ընդ այլ Հայերդ ոչ եթէ նետիւ կռուիմ, այլ զոգրկով պուղեալ զբոլորս ցնդեմ, աւ՛ն եւ անդր ցիր եւ ցան արկից ձորոցդ եւ դաշտացդ: 20 Եւ եղև բան հպարտութեան նորա բեկումն նմին. զոր մատնեալ Աստուծոյ ի ձեռս արանց զաւրուն Վահանայ Մամիկոնէի մի անգամ եւ երկիցս զիշխանն Սիւնեաց զԳդիհոն, եւ դարձեալ երկայնամտեալ ի նա Աստուծոյ իբրեւ զմարդասէր՝ ներէր խնայելով, զի թերեւս զոջացեալ գոցէ ժամ դարձի եւ ապաշխարութեան, եւ կեցցէ: 21 Եւ իբրեւ ոչ զգաստացաւ, այլ բնաւ ամենեւիմբ արհամարհեաց զճշմարտութիւն եւ եղեալ անպատասխանի յաստուածային հարցմանն՝ ընկալաւ զաստակումն ամաւթոյ իւրոյ զաստիս եւ զհանդերձելոցն: 22 Եւ զաւրքն Պարսից զկնի փախստէիցն Հայոց անցեալ երթային, յորոց եւ արս բազումս սպանին ի թուլացեալ մեղկացելոցն:

23 Բայց զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի հանդերձ իւրովք գործակցաւքն զգործ քաջութեանն վճարեալ Աստուծոյ զաւրութեամբն՝ երթայր այնուհետեւ յանհոգս, որպէս թեւակից զաւրուն Պարսից. եւ գունդք ամենայն զաւրացն Շապիոյ եւ հայել ի նոսա լոկ ոչ իշխէին: 24 Քանզի այնպէս արկեալ էր Աստուծոյ զահ եւ զերկիւղ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնէի ի վերայ զաւրացն Պարսից, զի կարծէին, թէ ի հայեցուածէ լոկ առն Մամիկոնէնի եւ յարանցն որ ընդ նմայն էին՝ չզերձանիցին առանց վտանգի: 25 Բայց ուխտապահ զաւրացելոց արանցն, որք ընդ զաւրավարին Հայոց Վահանայ յարձակեալք նահատակեցան ի ժամուն՝ երանելին Քոնթ Առաւելեան, եւ երանելին Ներս Յովսեպեան, եւ երանելին Ատգէն սեպուհն Վանանդացի, եւ երանելին Ղերպարգոս որ էր ազգաւ յոյն:

ՁԴ. Իսկ Սիւնեաց զաւրուն թափեալ զփորոտի իշխանին իւրեանց յերկիր, վասն կարի զազրապէս հոտելոյն, եւ պատեալ եղեգամբ՝ առեալ գնացին ազգականք իւր եւ ծառայք յաշխարհն Սիւնեաց: 2 Եւ զայն տեսեալ Սիւնեաց այրուձիոյն բովանդակի, քամակակոտոր խորտակմամբ ցրուեալք եւ քայքայեալք՝ ընդ այլ եւ այլ ճանապարհս գնացին յիւրաքանչիւր տեղիս:

3 Եւ Շապուհ պարսիկ գնդին զաւրագլուխն իբրեւ տեսանէր զքակտումն Սիւնի գնդին եւ զահաւոր զաւրութիւն հակառակորդին Վահանայ Մամիկոնէնի՝ զմտաւ ածեալ յիշէր զանընդդիմակայ զաւրութիւնն, սրտմեռեալ զարհուրէր, եւ թէ զի՞նչ առնիցէ՝ չիմանայր. զի ասէր.

.Թէ ի կենդանութեանն այնպիսոյ առն, որպէս Գրիգորն էր, եւ այրընտիր գնդաւ յաղթեալ գտաւ նա եւ որ ընդ նմայն էին, յաւելուածով եւ այսոցիկ եւս որ աստ են առ իս, եւ համարեալ առ ոչինչ Վահանայ, երեսուն միայն արամբք ի վերայ երից եւ չորից հազարաց յարձակեալ՝ խորտակեաց զամենեցունց զպիրոս, եւ պատառեալ վեր եւ ի վայր զայնչափ զաւրաց բազմութիւն՝ զայնպիսի մեծամեծ գործեաց վնասս. իսկ այժմ ո՛րպիսի վատահութեամբ կարասցուք զայնպիսի քաջորերոյ ունել զդէմ սակաւացեալքս: 4 Այլ եւ զայս զմտաւ ածեալ երկնչիմ, մի՛ գուցէ ըստ բազմահնար իւրոյ իմաստութեանն, առաքեալ ի մերձակայ սահմանակից տեղեացս առ հայ մարդիկդ գաւառին Անձտայ եւ կամ Ծոփաց եւ Հաշտենից, եւ առեալ ի նոցանէ աւգնականս, որպէս յիւրոց ազգականաց՝ չկարիցեմք եւ զապրումն անձանց, որ մնացեալքս ենք՝ գտանել այնուհետեւ: 5 Այլ եկա՛յք փութացո՛ւք երթալ յոստանին Հայոց ի տեղիս, եւ ճեպաւ դեսպանաւք զգացուցո՛ւք արքայից արքայի: 6 Վասն զի եւ նորա, թէ աստուածոց աւգնութեամբն վճարեալ է զիւր գործն՝ ժամ է յոստանն դառնալոյ: 7 Եւ այնուհետեւ թէ բուռն գնդաւ, եւ կամ իւր իսկ զլիով՝ նա իշխէ որպէս եւ գտանէ առնել զլուխ Հայոց գործոյս: 8 Այլ եւ զեռանդի գործոյն տեսչութիւնն իբրեւ զմտաւ ածեալ յիշեմ՝ ոչ զաւրեմ բնաւ խորհել ինչ եւ կամ իմանալ. զի թէպէտ եւ ոչ ինչ աւագ եմ ժամանակաւ, սակայն եւ ոչ երբէք յԱրեաց լուայ ի զաւրագիսաց, եւ կամ ես այժմու ժամանակաւս եւ կամ յանցեալ դարս նախ ի պատերազմողաց, եթէ տասն արամբ որ ի վերայ երից հազարաց այրընտիր արանց յարձակեալ եւ զայնպիսի գործեալ գործ՝ զնաց ինքն գերծեալ անվնասե:

2Ե. Եւ զայս ամենայն զմտաւ ածեալ այսպէս Շապիոյ՝ չուէր վաղիւն ի գաւառն Բասենոյ, եւ եկեալ ի գիւղն, զոր Ալուարն կոչեն: 2 Եւ մինչդեռ տարակուսեալ տանջէին խորհուրդք զնա յերկիւղէ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի՝ եկեալ հասանէր յանկարծակի դեսպան ի Պարսից, ունելով զոյժ չարաչար եւ նամականի բազում անողջոյն, զոր գրէր առ Շապուհ ի Պարսից աւագորերոյ, եւ յայլ իւրաքանչիւր ազգականաց եւ սիրելեաց, որք յանթիւ սաստիկ կոտորածէ Հեփթաղին գերծեալք էին: 3 Եւ ընկալեալ Շապիոյ զնամականին, եւ հասեալ ի վերայ ծանր եւ կարեւոր չարեաց, եւ զայնպիսի սհաւոր զբեկումն զաշխարհին Արեաց ծանուցեալ ի զրելոցն՝ ի մեծ տրտմութիւն սաշուրեան ընկղմեալ զարհուրէր: 4 Եւ կացեալ ժամանակս ինչ անխաւսս, իբրեւ թալկացեալ՝ ոչ ինչ բան կարէր հարցանել զայրն թղթաբեր, եւ ոչ անձին զգալ: 5 Եւ զգացեալ յետ բազում ժամուց, որպէս յսաշուրենէ եւ ի թմրութեանց, եւ կոչեցեալ զայրն՝ առանձինն հարցանէր, թէ ո՛րպէս եւ կամ զիա՛րդ սպառսպում եհաս այնպիսի վախճան եւ կործանումն Արեաց աշխարհին. եւ կամ ո՞ կարացեալ գերծանել երեր զհամբաւ կոտորածին զայնչափ անթիւ բազմութեան զաւրացն բովանդակի, եւ կամ թէ զիա՛րդ արդեաւք մեռաւ աստուածաման տէրն Պերոզ, եւ կամ ո՛րպիսի մահու:

6 Եւ դեսպանին պատասխանի արարեալ ասէր, թէ .Քո հարցանելդ պատշաճ եւ ի դէպ է, որպէս ամենայն մարդ, որ կամի լսել ի պատգամաւորացն զիրս պիտոյիցն եւ զտեղեկութիւնն. բայց ինձ կարի ծանր է իսաւսել զվատ բանս, եւ տալ զրոյց զայնպիսի չար աղէտից ի գերծելոց փախստելիցն. եւ մանաւանդ որում որ այնչափ վնասուց եւ բեկման չէ պատճառ՝ բայց ինքն աստուածաման տէրն Արեաց Պերոզ. եւ իբրեւ ոչինչ առն ծառայի զաստուածոց ասել վատ ինչ՝ մահ է եւ կորուստ: 7 Բայց վասն զի ի ժամուս յաստուածոցն ցասմանէ վատ պատահումն եղեւ տեսուն Արեաց եւ բնաւի աշխարհին, եւ պատճառ ոչ որ եղեւ այլ, բայց ինքն տէրն իւրում անձինն եւ Արեաց՝ ասել զտեսեալսն եւ զլուեալսն հարկ է, եւ չվճարի առանց ասելոյ: 8 Նախ մինչդեռ այդրէն իսկ էր ի Վրկանի Պերոզ, եւ զաւրածողով արարեալ յամենայն կողմանց, կամէր իսողալ ի վերայ Հեփթաղին, խորհեալ առանձին միայն, եւ ոչ զոր հարցանէր ի մարդկանէ զարժանն եւ զանարժանն. բայց զայս եւեթ գիտէր ամենայն գնդին մարդ, եթէ ընդ Հեփթաղին կամի կռուել: 9 Լքեալ եւ սրտաբեկեալ ամենայն մարդ՝ տեսանել լոկ սիրով չկարէր զայրն Հեփթաղ եւ կամ զանունն լոկ լսել, թող թէ կռուով ընդդէմ Հեփթաղի երթալ եւ կամ յայտնի ելանել, յիշելով զահ եւ զպաշարումն, զոր անցին ընդ տէրն Արեաց եւ ընդ Պարսիկս: 10 Եւ յայտնի աղաղակէր ամենայն բերան. .Եթէ մահապարտ ենք, եւ արքայից արքայ զմեզ սպանանել կամի՝ ինքն իսկ աստէն սուր ի վերայ եղեալ հրամայեսցէ սպանանել, քան եթէ սրով Հեփթաղին տայ կորուսանել զԱրիս, որ զործ մինչեւ ցլախտեանս զանձն եւ զԱրեաց աշխարհ վատանուն առնէ: 11 Չտոյն բանս եւ ամենայն աւագանի դրանն իսաւսէին առ միմեանս հանապազ, եւ մանաւանդ սպարապետն

Արեաց առաւել Վահրամ. գոր եւ համարձակապէս յականջս Պերոզի բազում անգամ հասուցեալ՝ եւ հրապարակաւ բողոքէր. եւ նա ոչ լսէր ումեք, եւ ոչ զգայր եւ ոչ յիշէր բնաւ զառաջին թշնամանս խայտառականաց իւրոց, գոր եզիտ անձամբ եւ ամենայն Արեաւք ի Հեփթաղէն: 12 Դիմեալ ի վերայ այնչափ բազմութեամբ Արեաւք եւ անարեաւք՝ գնաց. որք իբրեւ զմահապարտ ի մահ, եւ ոչ իբրեւ զպատերազմողս ի կռուել երթային: 13 Տային զրոյց ապրեալքն անտի եւ զայս եւս, թէ յորժամ մաւտն հասաք անդր՝ առաքեաց առ Պերոզ Հեփթաղն, թէ .Բո ընդ իս ուխտ է երդմամբ, զորով եւ կնքով, թէ չկռուիմ ընդ քեզ. եւ սահմանս կարգեցաք, զորովք չիշխեսցուք թշնամութեամբ անցանել առ միմեանս. արդ՝ յիշեա՛ զուխտն եւ զնեղութեան պաշարումնն, յորմանէ ողորմեալ իմ արձակեցի զքեզ, եւ ոչ սպանի, եւ ի բաց դարձիր խաղաղութեամբ, եւ մի՛ մեռանիր. ապա թէ ոչ լսես բանից իմոց՝ գիտա՛, զի կորուսանեմ զքեզ եւ զամենայն զանախտան բազմութիւնդ, յոր դու յուսացեալ ես: 14 Բանգի եւ եւ արդարութիւն ուխտապահութեան ի միասին կռուիմք, եւ դու եւ ուխտագանցութեանն ստութիւն ի միասին էք. եւ արդ՝ դու ինձ զիարճ կարես յաղթել: 15 Եւ լուեալ Արեաց զբանսն Հեփթաղին՝ ասէին ցՊերոզ, թէ .Նա արդար է, եւ մեք սուտ կռուիմք: 16 Եւ Պերոզի սաստկապէս զայրացեալ Արեաց աւագանուոյն՝ պատասխանի արար հպարտութեամբ Հեփթաղին եւ ասէ, թէ .Չայս բազմութիւն գնդին, գոր դուք տեսանէք՝ կիսովս ընդ ձեզ կռուիմ եւ կորուսանեմ, եւ կիսովս զհող տեղեացդ, ուր դու լինիս՝ կրել տամ, ո՛ր ի ծովն եւ որ ի փոսն, գոր հատին՝ լնում: 17 Եւ առ անզգայութեան սրտին ոչ իմանայր, թէ դիակամբ ծառայից իւրոց լնոց է զփոսն, գոր փորեաց ի կորուստ անձին իւրոյ եւ ամենայն Արեաց աշխարհին: 18 Եւ հասեալք առ միմեանս եւ հարեալք ի դիմի՝ կորեաւ ինքն ամենայն որդուովք իւրովք եւ աշխարհաւ: 19 Եւ զերծեալք ի կործանմանէն արք սակաւ, եւ հասեալք ի Վրկան՝ պատմեցին ամենեցուն զամենայն անցս չարեացս այսոցիկ, եւ զամենայն արս աւագս եւ զայլ մարդիկն որ ի Վրկանին էին՝ փախուցին յԱտրեստան: 20 Դեսպան արարին ի Վիրս առ Հագարաւուխտ, եւ զիս այսր առ ձեզ արձակեցին, փութալ ժողովել զձեզ առ միմեանս, եւ գտանել զհնարս, որով լինիցին ի միջի եւ ձեր անձինք եւ Արեաց աշխարհին:

22. Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս Շապիոյ ի դեսպանէն՝ պատասխանի տուեալ ասաց, թէ .Իմ եւ զգունդս գոր այժմ դու ընդ իս տեսանես, թեպէտ եւ այդ լուր չարեաց չէր հասեալ, խնդրեաք պատճառս զերծանելոյ ի գործոյս յորում եմքս: 2 Վասն զի այնպէս զարհուրեցուցեալ ապշեցոյց եւ վատնեղեալ աշխատեաց զմեզ ապստամբն Վահան, որոյ իւր իրք եւ արարածք՝ չեն որպէս զայսր ժամանակի մարդկան, գոր մեր տեսեալ եւ գիտեմք, այլ իբրեւ զառաջին քաջացն, գոր ի վէպսն պատմեն եւ լսեմք: 3 Բանգի թո՛ղ զայլ ժամանակաց գնորա եւ զարանցն որ ընդ նմա են յիշել զգործս եւ զաներկիւղութիւն, գոր իմ եւ կամ այլ աւագորերոյ որ տեսեալ է, այլ յառաջ քան զաւուրս տասն՝ թուով երեսուն արամբ ոչ միայն ի վերայ այսր բազմութեան, որ այժմ աստ են եւ տեսանես, յարձակեալ կռուեցաւ, այլ աւելի եւս գնդաւ իշխանն Միւնեաց Գդիհովն իւր զաւառին այրընտիր ձիով աստ էր. եւ Վահան դէմ յանդիման այն երեսուն արամբ յարձակեալ ի վերայ, եւ նման արծուոյ, յորում ժամու ի կաքաւուց երամ սլանայցէ, իցէ գոր սպանանիցէ եւ զայլ զամենեսեան ընդ ծերպս եւ ընդ սորս վիմաց տեղեաց ցրուիցէ՝ ըստ նմին արինակի այսր անդր զայնչափ բազմութիւն զաւրացն արկեալ վեր ի վայր ցրուեցին. սպանին եւ զսկայանման զայրն զԳդիհովնն, եւ այլ բազումս կոտորեալ ի գնդէն՝ գնային ինքեանք անվնասք, չերկուցեալք բնաւ յումեք: 4 Եւ արդ՝ ո՞չ անճանաչող եւ արհամարհոտ հպարտութեան Պերոզի հանեալ զայնպիսի որեար եւ զայսպիսի մեծ եւ զաւգտակար զաշխարհ յԱրեաց ի ծառայութենէ. գոր թէ այժմ զայնպիսի զայր, որպէս եւ յառաջագոյն զՎահանն գիտէի եւ այժմ քաջագոյն եւս գիտացի, եւ զնորուն զընկերսն որ առ նմա են, եւ մանաւանդ զերիս եղբարսն որ ի Կամսարականն տոհմէն են, եւ հնարէի նուաճել եւ մեր առնել՝ որպէս մեծ մասն միախթարութեան համարէի հասելոյ ծանր բեկմանն ի վերայ Արեաց աշխարհին:

5 Եւ խաւսեցեալ զայս Միհրանեանն Շապիոյ եւ դեսպանին ընդ միմեանս՝ հրաման տային զաւրուն, եւ ըստ կարի աւր ըստ աւրէ չուոցն ճեպեալք՝ հասանէին յաշխարհն Պարսից: 6 Բայց զկանայս Կամսարականացն թողեալ Շապիոյ անդէն ի Բողբերդի՝ յանձն առնէր բերդակալին, ստեպ պատուիրելով՝ բազում զգուշութեամբ պահել եւ առաւելապէս սրբութեամբ, ըստ արինի քրիստոնէից կարգի: 7 Եւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնենի լուեալ զայս ամենայն

բանս եւ գհամբաւս՝ յԱստուծոյ այցելութիւն ընկենոյր եւ զիրս համբաւոյն եւ զիր զաշխարհիս Հայոց զպէտս եւ զհոգողութիւն, որ զիտէն զիրաքանչիւր ուրուք զպատշաճ եւ զաւգուտ, եւ մատակարարէ ողորմութեամբ իւրով ըստ ողջախոհութեան խնդրողացն: 8Եւ եկեալ հասանէր այնուհետեւ ի Վաղարշապատ քաղաք հանդերձ ողջախորհուրդ եւ աննենգ ուխտապահ նախարարաւքն Հայոց. կատարէր գտվորական ուխտ եւ զպատարագս ի սուրբ եկեղեցւոջն կաթողիկէի, զոր հիմնարկեալ նորոգեաց մեծապայծառ շքեղութեամբ զհնացեալ գործ նախնեացն իւրոց, քաջ զաւրավարն Հայոց Մամիկոնեանն Վահան: 9Եւ ի տեղիս վկայարանացն նախ հատուցանելով զաղքատացն զպէտս՝ եւ սպա ինքեանք ուրախացեալք զուարճանային խնդութեամբ: 10Եւ անտի չուեալ՝ յոտանն ի Դուին մտանէին, եւ դադարեալ անդ աւուրս՝ սպասէին եւ ակն ունէին հրամանի առաջնորդութեանն Քրիստոսի:

2Է. Եւ լուեալ Հազարաւուխտոյ յաշխարհին Վրաց զսպանումն Պերոզի եւ զանթիւ կոտորած բազմութեանն Պարսից՝ զարհուրեալ տարակուսէր յանձն իւր, գնալ վաղվադակի երթալ հասանել յերկիրն Պարսից: 2Եւ հասեալ ի դուռն՝ ժողովէին առ նմա մնացորդք Արեաց աւագանւոյն, ուրումն որդի եւ այլոյ եղբայր, ըստ զիւտից սպրելոց ի ժամուն: 3Խորհուրդ ի մէջ առեալ, թէ զո՞ւ արժանի թագաւորութեան նմանեցուցանել կարացեն. եւ խորհեալ զայս ի բազում աւուրս՝ հաստատէին միաբանութեամբ զիրսն ի վերայ Վաղարշու, որ էր եղբայր թագաւորին Պերոզի, որպէս ի վերայ առն բարերարի եւ հեզոյ: 4Եւ ժողովեալք ամենեքեան առ Վաղարշ՝ սկսանէր խաւսել Հազարաւուխտ եւ յայտնել նմա զխորհեալսն ամենեցուն, յիշեցուցանելով նմա զանձնահաճութիւն եւ կամակորութիւն զթագաւորին Պերոզի: 5.Որ բռնութեամբ միայն, ասէր, ըստ կամի, եւ թէ բնաւ համարելով ինչ զոք եւ կամ խորհելով ընդ ումեք՝ առնէր՝ զոր ինչ եւ կամէր առնէր, եւ բռնաւոր կամաւորութեամբ գործէր զինչ եւ կամէր: 6Որոց ելք անհարց զոք նորա իմաստիցն՝ ոչ միայն նորա անձինն, այլ ընդհանուր աշխարհիս Արեաց բերին զկործանումն եւ զբեկումն: 7Եւ արդ՝ կամաւ յաւժարեալ ամենեքեան մեր ընտրեցաք զքեզ, որպէս զայր քաղցր եւ աշխարհաշէն, կանգնել քեւ եւ հաստատել զգահ թագաւորութեան աշխարհիս Արեաց, ունել քեւ շէն զմասն մնացեալ Արեաց աշխարհիս, եւ զայլ եւս աշխարհս, որ ընդ թագաւորութեամբս այսուիկ հնազանդեալ են. քաղցրաբանութեամբ եւ սիրով ածել ի հաւան զագգս, որ ընդդէմ եւ սպստամբ. ճանաչել զիրաքանչիւր ոք յԱրեաց եւ յանարեաց ըստ իւրում արժանաւորութեան. զիտել ընտրել զպիտանին եւ զանպիտանն. խորհել ընդ իմաստունս, սիրել զընկերաւերս, ասել եւ կորուսանել զնախանձոտս եւ զբանսարկուս. հայել յամենեսեան, ճանաչել զբարեգործս, հատուցանել վաստակաւորաց զարժանի հատուցումն վաստակոց իւրեանցե: 8Չայս ամենայն եւ զոցին նման խրատս խաւսեցեալ ընդ նմա եւ եղեալ վկայութիւնս՝ բազմացուցանէին զնա ի զահու թագաւորութեանն Պարսից:

2Ը. Խորհուրդ ի մէջ առեալ այնուհետեւ Հազարաւուխտոյ միաբանութեամբ աւագանւոյն յերկրորդումն աւուր թագաւորութեանն Վաղարշու՝ խաւսէր առաջի թագաւորին Վաղարշու եւ ասէր. Պերոզ արքայից արքայ ձեր եղբայր, որպէս եւ դուք իսկ զիտէք, զի բուռն եւ անձնակամ եւ անհաւան, եւ բազումք յարհամարհոտ նորա կամակորութենէն փախուցեալք են յԱրեաց թագաւորութենէ, որք շատ եւ ոչ սակաւ մասամբ վնասեցին Արեաց աշխարհին: 2Եւ նախ առաջին, որպէս մեծ աշխարհս Հայոց, որ եւ այսաւր ի ձեր ծառայութենէ ի բաց կացեալ են. եւ այրն որ զաշխարհն ի բաց ունի ի ձէնջ՝ ի չճանաչելոյ զայր եւ զպիտանութիւն նորա, Պերոզ կորուսեալ եհան յԱրեաց ծառայութենէ զայր լաւ եւ զայնպիսի աշխարհ. եւ թէ ո՞րքան ինչ յայնմ առնէ վնասք եւ հարումն Արեաց աշխարհիս եղեւ՝ զիտեն ամենեքեան. բայց թուի թէ եւ ձեր լուեալ է զամենայն եւ տեղեակ էք: 3Բայց աւելի Շապուհ-Միհրան, զոր դուք կարգեցէք՝ առ զնորա քաջութեան փորձ եւ զխրատու. եւ թէ հարցանէք եւ լսել կամիք՝ դոյն ինքն ասէ ձեզե:

4Եւ թագաւորին Վաղարշու հարցեալ զՄիհրան-Շապուհ զգործոյն Հայոց, թէ .Չի՞նչ կարացեր զործել զործ յաշխարհին Հայոց, եւ Վահանայ զի՞նչ միտք են եւ ոյժ, եւ ո՞րպէս կարաց այսքան ամս զդէմ ունել Արեացս: 5Աստուծոյ զաւրութեամբն: 6Եւ Միհրանայ պատասխանի տուեալ ասաց, թէ .Արանց քաջ, զկոխն զոր Հազարաւուխտ մեաւք հանդերձ ընդ Վահանայ արար, եւ թէ Վահանայ իւր զաւրքն բովանդակ անդ եղեալ էին՝ թուի թէ տանէր զյաղթութիւնն. այլ թէպէտ եւ յաղթեաք մե՞ք՝ զայս զիտեմ, զի անթիւ բազմութեան ի մէնջ կոտորած առնէին: 7Այլ

ձեր թագ այնպես արարին, զի գնդին Հայոց կես, այրընտիր որեարն այլուր դիպեցան ի գործ: 8 Մակայն սակաւ արամբք ո՛րպիսի ինչ վնաս արար՝ զիտէ ինքն Հագարաւուխտ եւ այլ պարսիկ որեար որ անդ էին աւագք: 9 Իսկ յորժամ Հագարաւուխտ ի Վիրս գնաց եւ զիս անդէն զաւրագուխտ եղող գնդին, եւ յայնմ հետէ զի՛նչ Վահան գմեզ աշխատ կալաւ կարի սակաւ արամբք,- զոր երբեմն թէ հարիւրաւք ասեմ՝ չստեմ, եւ վկայեն ինձ գնդիս մերոյ աւագորեար որ անդ էին եւ այժմ աստ են,- կարի ծանր է ասել եւ անհաւատալի բանք, թէ այնքան սակաւութիւն դեմ յանդիման կռուել աներկիւղութեամբ, եւ զաւր ամենայն ի դակշի վերայ գալ եւ մեծամեծ վնաս առնել: 10 Բայց զմիոյ աւուր գործն եւ իսկ յիշեմ որ անդ էի. սակայն նոր համարիմ եւ ի վեր քան զմարդկան իրս, թո՛ղ թէ որ լսէ՝ զիա՛րոյ կարէ հաւատալ: 11 Քանզի թուով երեսուն արամբք ի վերայ երկից հագարաց առն յաներկիւղս յարձակեալ, եւ զայնպիսի գործ վճարեալ, զոր ամենայն որ անդէն էին տեսողքն այսաւր յիշեն. թուի թէ երկիւղ գործոյն չկանէ ի մտաց: 12 Չի եւ ոչ ինչ այլ իմիք նման չէին այն նորոգ իրք, բայց եթէ յորժամ ժիր մշակք քաջ սուր մանգաղաւ եւ գերանդեաւ զխոտ հարկանիցեն, եւ բագում որայս մաւտ ի մաւտ առ ի միմեանս կուտեալ թողուցուն, եւ ինքեանք ուրախալից ցնծութեամբ անհոգ յիւրաքանչիւր տունս գնայցեն. ստոյգ ըստ այնմ աւրինակի յարձակեալք ի վերայ Միհրանայ այնքան արամբք՝ հերձին վեր ի վայր զբովանդակ գունդն, եւ շատ լաւ որեար կոտորեցին: 13 Եւ զահաւոր այրն զԳդիհոն զՄիւնեաց տէրն սպանին. զոր յիմ միտս այսպէս ասէի, թէ լոկ Գդիհոն միայն ինքն տասն արամբ յիւր գնդէն պատահէր այնչափ առն՝ այն միայն առնէր. եւ զայնպիսի այր եւ զայլ ականաւոր եւ քաջ արս ի պարսիկ մարդկանէ հանին ընդ սուր. եւ ինքեանք ոչ ինչ խոյս տուեալ ի բաց վարեցին զձիանս իւրեանց, այլ մաւտ ի մեզ թեւակից երթային յանհոգս ի բագում ժամս: 14 Եւ ի մեր գնդէն ոչ ուրութիւն իշխեցեալ հայել ի նոսա. վասն զի աստուածք, եւ ո՛չ մարդիկ կարծեցեալ ամենեցուն թուէին մեզ: 15 Վասն որոյ թեպէտ եւ առաջի ձեր յանդգնութիւն թուին բանքս իմ՝ սակայն յաղագս կարծեաց ժամուս համարձակիմ ասել, զի զաշխարհին Հայոց զմեծութիւն եւ զաւգուտն զայն դուք իսկ քաջ զիտէք. բայց այրն Վահան եւ այլ որեարն որ ընդ նմա են, եւ այսաւր խաղաղութեամբ ի ձեր ծառայութեան էին՝ մեծ մասն բարւոյ եւ միխթարութեան կարելոր հասելոյ տրտմութեանս մերոյ համարէի զիրսն զայն: 16 Չի յորժամ Հայք այնպիսի որերով մեր էին՝ Վիրք եւ Աղուանք չիշխէին բնաւ թիւրել զանձինս եւ այլագագոյնս ինչ խորհելէ:

17 Եւ լուեալ զայսպիսի կարգեալ բանս թագաւորին Վաղարշու ի Միհրանայ եւ Հագարաւուխտոյ, եւ այլ ամենայն Արեաց աւագանւոյն՝ միաբան ամենեքեան զասացեալսն ի Միհրանայ գովէին, թէ արդարեւ որպէս են իսկ՝ նոյնպէս ասացեր լաւաբար իմաստութեամբ զարդարն: 18 Եւ վաղվաղակի եւ փութով զՆիխոր զՎշնասպդատ, զայր հեզ եւ զմտացի եւ աշխարհաշէն, բագում այրընտիր արամբք ի Հայս արձակէին: 19 Պատուիրէր նմա ինքն իսկ թագաւորն, այլ եւս առաւել հոգաբարձութեամբ Հագարաւուխտ եւ այլ դրանն աւագանին, թէ .Ե՛րթ ի Հայս, եւ որ ինչ աւրինակաւ եւ է՝ ամենայն քաղցրութեամբ եւ սիրով ըստ կամացն Վահանայ եւ նորուն ընկերակցացն՝ նուաճեալ զորեարն եւ յԱրեաց ի ծառայութիւն ա՛ծ: 20 Բայց զգոյշ լեր նախ ժողովել առ քեզ զայրուձին Ատրպատականի որ մաւտ ի Հայս իցեն, եւ զայրուձին Հեր եւ Չարաւանդ գաւառի. մի՛ գուցէ յղեալ քո առ Վահան, եւ նա պատճառաւաւք քաղցր խաւսելով ընդ քեզ՝ խաբիցէ զքեզ եւ վնաս ինչ առնիցէ: 21 Վասն զի այրն ինքն քաջ է եւ բագմամիտ է. քանզի եւ ցայժմ ոչ այնքան զայնպիսի գործեան վճարեաց նա եւ որք ընդ նմա էին՝ լոկ քաջութեամբ. այլ դու քաջ պատրաստեսցիր: 22 Բայց թուի թէ արդ Վահան չխորհի զայդպիսի ինչ. զի զայդ գործ, զոր համարձակեցաւ Վահան գործել եւ որք ընդ նմայն էին՝ յանճանաչողութենէ Պերոզի զմարդկութիւնն, ըստ հպարտ եւ անճանակամ բարուցն իւրոց, եւ չկարացեալ Վահանայ եւ մարդկանն որ միաբանեցան ընդ նմա, տանել արհամարհանաց, դնելով զանձինս ի մահ՝ դիմեցին առնել զայսպիսի իրս առ հարկի: 23 Եւ խաւսեալ զայս ամենայն բանս տեսառն Արեաց Վաղարշու եւ ամենայն աւագանւոյն ընդ Վշնասպդատայ Նիխորոյ, եւ հրաժարեալ զնա արձակեցին ի Հայս:

ՉԹ. Եւ եկեալ Նիխոր յաշխարհն Հայոց՝ ոչ իշխեաց միջամիտել ի Հայոց տեղիսս, այլ դադարեալ ի գաւառին որ կոչէր Հեր, ի գեաւդն որում անուն էր Նուարսակ, առաքեաց նա պատգամաւորս առ Մամիկոնեանն Վահան զԾապուհ խորհրդեան դպիր եւ զՄիհր-Վշնասպ

Ճուարշացի, որովք տայր գիտել նմա զիրս գալոյն իւրոյ ի Հայս, եւ թէ Հրովարտակ ունիմ առ ձեզ ի թագաւորէն Վաղարշու՝ նուաճել զձեզ խաղաղութեամբ, եւ զամենայն աւագորերոյ որ յԱրիս են՝ պատգամ ունիմ առ ձեզ. արդ՝ արի՛ք եկա՛յք եւ լուարո՛ւք. եւ որպէս է ձեզ հաճոյ եւ խորհիք՝ ընտրեցէ՛ք որ բարին է:

2 Եւ տեսեալ Վահանայ Մամիկոնէի զպատգամաւորսն Նիխորոյ, եւ լուեալ զայս ամենայն բանս պատգամին ի նոցանէն՝ ժողովէր առ ինքն զամենայն հաւատարիմ ուխտապահացն զունդ, զնախարարս եւ զազատս եւ զամենայն այրեւծիոյ. եւ հրամայէր Մամիկոնեանն Վահան եկելոցն ի Նիխորոյ՝ ասել առաջի ամենեցուն զբանս թագաւորին Վաղարշու եւ զբանս ամենայն Արեաց աւագանւոյն: 3 Եւ տուեալ լսել Մամիկոնեանին Վահանայ ամենայն Հայորերոյն միահամուռ զպատգամն Նիխորոյ՝ ասէր ցպատգամաւորսն Պարսից՝ առ վաղիւն առնել նոցա պատասխանի:

4 Եւ ժողովեալ ի վաղիւն ամենայն Հայորերոյն առ Մամիկոնեանն Վահան, եւ խորհեալ նախ ընդ միմեանս զվաղնջուց զպէտս եւ զխնդիր իրացն, եկեալ եւ պատգամաւորացն Նիխորոյ յատեանն՝ սկսաւ խաւսել Մամիկոնեանն եւ առնել պատասխանի բանիցն Նիխորոյ. Եւ մեր ապստամբութեան իրացն, եւ յայսպիսի կարեւոր եւ մահաբեր գործ տալ զանձինս՝ բազում են բանք եւ կարեւոր. եւ չէ հնար գրով վճարել եւ կամ պատգամաւ, բայց եթէ յանդիման խաւսել ընդ նմա՝ որ Արեաց տէրն է, եւ ընդ ձեզ՝ որ դրանն աւագանի էք: 5 Բայց երիս բանս ասեմ ձեզ, որ թէ այս երից բանիցս պատասխանի առնէ ինձ, որպէս ես կամիմ եւ ամենեքեան սորա որ աստէն իսկ են, եւ կարէ զայս երիս խնդիրս տալ մեզ գրով եւ կնքով թագաւորին՝ զամենայն զոր ինչ ասէք, զպատեհն եւ զարժանն՝ առնեմք, եւ բանի ձերոյ լսեմք՝ որպէս եւ նախնիքն մեր լուան: 6 Բանզի ոչ ի՛մ բանքս, զոր խաւսիմս ես ընդ ձեզ այժմս, այլ նոցա ամենեցուն, աւագի եւ կրտսերոյ, որ այժմ ձեր առաջի են. եւ ոչ եթէ այսաւր ինչ խորհեալ եւ կամ իմացեալ է մեր զբանս զայս, այլ յաւուր, յորում տուաք զանձինս ի մահ՝ նախ զայս երիս ընտրութիւնս խորհեալ եղաք այր ամենայն առաջի: 7 Եթէ յանձն առցեն Պարսիկք թողացուցանել մեզ զայս երիս իրս՝ ծառայեցուք նոցա որպէս զբնիկ եւ զհաւատարիմ ծառայս. եւ եթէ ոչ հաւանին յանձն առնուլ, եւ խստանան՝ ելցուք ըստ աշխարհ եւ կորիցուք եւ խնդութեամբ մեռցուք, այլ Պարսկի առն երկիր ոչ պագուք:

8 Եւ է մին յերիցն՝ նախ եւ առաջին խնդիրս այս կարեւոր եւ պիտանի. եթէ զհայրենի եւ զբնիկ արեւնս մեր ի մեզ թողուք, եւ զՀայ այր զոք մի՝ մոգ ոչ առնէք, եւ ումեք յաղագս մոգութեան գահ եւ պատիւ չտայք, եւ զկրակարանն յաշխարհէս Հայոց ի բաց տանիք, եւ զեկեղեցւոյ թշնամանս յաղտեղի եւ յանպիտան մարդկանէ, որ ցայժմ լինէր, յայսմ հետէ մեզ չտայք տեսանել. եւ քրիստոնէայ մարդկան եւ քահանայից զկարգ եւ զպաշտաւնն քրիստոնէութեան համարձակութեամբ եւ աներկիւղ տայք պաշտել՝ ուր եւ կամին. ապա բարի է, եւ առաջին խնդիրն մեր այդ է:

9 Եւ երկրորդ խնդիրն այս է, թէ զմարդ ոչ իշխանաբար ճանաչէք, այլ իրաւաբար գիտել զլաւն եւ զվատթարն, ընտրել զպիտանին եւ զանպիտանն, իմանալ զտոհմիկն եւ զանտոհմիկն, ունել առ լաւսն եւ պատուականս՝ զքաջն եւ զաւգտակարն, արհամարհել եւ առ ոչինչ համարել զվատն եւ զանպիտանն. սիրել զվաստակաւորսն եւ ատել զանվաստակն, ունել ի մաւտ զիմաստունս եւ խորհուրդս առնել, եւ զանմիտն ոչ մաւտեցուցանել, այլ եւ ի հրապարակէ եւս հալածել: 10 Եւ յորժամ այս ամենայն այսպէս լինի՝ ամենայն իրք Արեաց աշխարհիս աջող լինի եւ անսխալ. ապա եթէ զընդդէմն սիրէք, որպէս եւ ցայժմ, եւ ոչ զղէպսն՝ եւ գործքն այդպէս ընդդէմ լինին, որպէս եւ եղենդ իսկ, եւ տեսէք:

11 Եւ երրորդ խնդիր մեր այս է. որ տէրն է Արեաց եւ աշխարհի թագաւոր՝ կամիմք, զի ինքն տեսցէ իւրովք աչաւք, եւ ինքն լուիցէ իւրովք ականջաւք, եւ ինքն գիտասցէ եւ ինքն խաւսեսցի իւրով բերանով. եւ մի՛ այլոյ աչաւք տեսցէ եւ այլոյ ականջաւք լուիցէ եւ այլովք հանապազ գիտասցէ զմարդ լաւ եւ զանլաւ, եւ այլոյ բերանով խաւսեսցի զպէտսն: 12 Յաղագս որոյ չլինի ուղիղ հայեցուածն, եւ ոչ արդար լսողութիւնն. այլ յովով սուտ խաւսքն ճանաչին եւ հրամանքն ընդունայնք, եւ բնաւ այլ ընդ այլոց լինի իմաստն ամենայն: 13 Եւ յորժամ այս ամենայն այսպէս լինի՝ կործանեալ ամենայն վաստակք՝ ծառայիւք կորնչին, եւ ոչ կարէ կալ աշխարհ եւ ի նմա բնակեալք անշարժ եւ հաստատուն: 14 Բայց թագաւոր, որ իւրովք առողջ աչաւքն հայի եւ աննախանձ լսողութեամբ լսէ եւ արդար բանիւ խաւսի ընդ իւր ծառայս՝ կենդանացեալ ծառայքն՝

չագին վաստակով, այլ յաւելեալ ի վաստակն՝ աւր քան զաւր անեցուցանել ջանան զբարին: 15 Այսպէս աշխարհի շինի, եւ տէրն շքեղացեալ պայծառանայ հանապազ:

16 Արդ՝ եթէ զայդ այդպէս կարէք խոստանալ, զխոստացեալսն գրով եւ կնքով հաստատեալ տայք ցմեզ՝ ապա կոչեա՛, եւ գամք կամաւ եւ յետք բանից ձերոց, եւ հրամանի թագաւորին հաւանիմք զոր ինչ ասէ: 17 Ապա եթէ զայս երիս խնդիրս ոչ կարէք տալ մեզ, եւ զիտք թէ չէ հնար՝ որպէս եղեալ մեզ մահ առաջի՝ պատրաստ եմք մեռանել, այլ ծառայութիւն առնել Արեաց տեառն չկարենք: 18 Եւ այլ բանք, որ ինչ են, թէ ինձ լինի գալ՝ ինձէն իսկ խաւսիմ ընդ նմա, ապա թէ ոչ լինի դէպ գալ՝ մնասցէ բանն եւ իրքնէ:

Ղ. Եւ խաւսեցեալ զայս ամենայն բանս Մամիկոնենին Վահանայ ընդ Շապիոյ խորհրդեան դպրի եւ ընդ Միհր-Վշնասպայ Ճուարշացոյ՝ յուղարկեաց զնոսա. առաքեաց եւ Մամիկոնեանն Վահան ընդ պատգամաւորսն Նիխորոյ եւ յիւր ուխտակցացն զՅաշկուր Արծրունի եւ զՍահակ Կամսարականն, զերանելոյ զԱրշաւրայ զորդի, եւ զՎասաւուրտ Կարքային, եւ զԱռաւան Աղբերկացի եւ զՊաճոկ ի Մարդպետական գնդէն: 2 Եւ հրաժարեալ զամենեսեան զնոսա Մամիկոնենին Վահանայ՝ արձակէր խաղաղութեամբ առ Նիխոր:

3 Եւ երթեալ նոցա առ Նիխոր ի գաւառն ի Հեր, եւ տեսեալ Նիխորոյ զՀայերն, որ չորսն առ նա ի Մամիկոնենէն Վահանայ՝ ամենայաւժար սրտիւ խնդութեամբ ուրախացաւ: 4 Եւ հրաման տուեալ ընթրեացն՝ ընկալաւ զնոսա բազում գոհութեամբ եւ յոյժ սիրով, յիշելով հանապազ ըստ ամենայն բաժակի զքաջ Մամիկոնեանն Վահան. եւ կատարեալ զուրախայից ընթրիսն՝ գնային յիւրաքանչիւր վանս: 5 Եւ ընդ առաւաւտն ժողովեցան ամենայն ատեանն Պարսկաց առաջի Նիխորոյ, եւ աստուածուրաց մարդիկն որ անդ էին. եկեալ եւ պատգամաւորքն որ ի Նիխորոյ առ Մամիկոնեանն Վահան երթեալ էին, Շապուհ եւ Միհր-Վշնասպն, եւ հայ նախարարքն եւ այլ արքն ի Մամիկոնենէն Վահանայ որ ընդ նոսա էին: 6 Եւ տուեալ զպատգամն Մամիկոնեանն Վահանայ՝ Շապիոյ եւ Միհր-Վշնասպայ առաջի ամենայն ատենին յայտնապէս: 7 Եւ լուեալ Նիխորոյ զամենայն զբանսն եւ զխաւսս Մամիկոնենին Վահանայ, եւ խնդայից եղեալ՝ ասաց առաջի ամենեցուն, թէ Ամենայն բանքդ այդ եւ պատգամդ զոր յղեալ է Վահանայ՝ արդարեւ աստուածոց արժանի. քանզի որպէս անմեղ են մարդիկն այն, զորս բռնի տարաւ Պերոզն եւ Հեփթաղին կոտորեալ ետ, եւ զամենայն զարիւնն զայն աստուածքն ի Պերոզի գլխոյն խնդրելոց են՝ նոյնպէս անվնաս է Վահանն յամենայն իւր իրքս, զոր խորհեցաւ եւ զործեաց. զի ի բռնութենէ չարութեանն Պերոզի զործեաց, եւ ոչ իւրով կամաւ: 8 Եւ ես մինչեւ ցայսաւր չէի մխիթարեալ ի մեծ բեկմանէն որ եհաս Արեաց աշխարհին. բայց այդ լուր ուրախացուցեալ մխիթարեաց զիս այսաւր: 9 Բայց տացեն աստուածքն եւ զաւրն տեսանել, որ Վահան յիմ ձեռն նուաճեալ՝ Արեաց ի ծառայութիւն հնազանդիէ:

10 Եւ խաւսեցեալ զայս այսպէս Նիխորոյ առաջի ամենայն ատենին, եւ լուեալ զայս ուխտապահ նախարարացն Հայոց եւ այլ արանց, որ եկեալ էին ի Վահանայ Մամիկոնենէ՝ տային փառս Աստուծոյ, յորոյ ձեռս են սիրտք իշխանաց, եւ որպէս ինքն կամի՝ տայ բարբառել նոցա: 11 Կոչէր այնուհետեւ վաղվաղակի Նիխոր գնոյն պատգամաւորս, զՇապուհ խորհրդեան դպիր եւ զՄիհր-Վշնասպ Ճուարշացի, եւ գրէր նամակ առ Մամիկոնեանն Վահան արիւնակ զայս.

Առաւ, ասէ, զամենայն զխաւսեցեալսն քո ի պատգամաւորացն, զոր ես առաքեցի առ քեզ. եւ զրեցի բովանդակ գնոյն բանս քո ի նամակիդ, ծանուցանել քեզ, թէ արդարեւ խաւսեցան ընդ իս զամենայն, եւ լուայ: 12 Արդ՝ արի՛ ե՛կ առ իս վստահութեամբ, եւ զամենայն խնդիրս քո, զոր ի ձեռն դոցա յղեցեր առ իս, եւ այլ ինչ զոր դու ասես՝ ուխտեալ է Արեաց տեառնն եւ ամենայն Արեաց աւագանոյ՝ տալ լիով եւ կատարել. եւ զքեզ եւ որ ընդ քեզ են, որպէս քո կամք են՝ Արեաց տէրն շքեղ առնէ եւ արձակէ ի Հայսէ:

13 Եւ զնախարարսն որ եկեալ էին ի Մամիկոնենէն Վահանայ՝ սիրով ընկալեալ Նիխորայ եւ պատուեալ՝ արձակէր ընդ պատգամաւորս իւր առ Մամիկոնեանն Վահան. մեծաւ պատուիրելով յանձնէր նոցա՝ վաղվաղակի եւ անյապաղ ածել զՄամիկոնեանն Վահան. եւ հրաժարեալ զնոսա Նիխորոյ՝ արձակէր սիրով: 14 Եւ տեսեալ զայն աստուածուրաց խաբէբայիցն, որք ի միաբանութեան Պարսկացն էին, թէ ո՛րպէս յապստամբացն եկեալ Հայք ի Նիխորոյ պատուեալք եւ մեծարեցան ի Պարսկացն, եւ ինքեանք արհամարհեալք են իրրեւ զանայիտանս՝ դարձեալք լի

ամալթով յերկիր կործանէին: 15 Եւ տեսալ զայն ուխտապահ նախարարացն Հայոց եւ այլոցն որ ընդ նոսա էին՝ ակն արկեալ ցուցանէին միմեանց զկորանս նոցա: 16 Իսկ մի ոմն ի յուխտապահացն ասէ ցնոսա. «Չի եթէ լոկ ի բանիցն խաւսելոյ ընդ մեզ սիրով Նիխորոյ զձեալք այդպէս ամալ մթագին եւ շափառուկ անկաւ, եւ չերելիք ի գետնոյդ, իսկ յորժամ շնորհեսցէ Քրիստոս, եւ տեսանիցէք փառաւորեալ զՄամիկոնեանն Վահան եւ զայլ ուխտապահսն որ ընդ նմա են փառաւքն, զոր տալոց է Քրիստոս՝ խորտակիցիք իսկ արդեալք եւ հեղձանիցիք. այլ ի մեծի աւուր յանշէջ գեհեհնին զի՞նչ արդեալք գործիցէք հէքքդ եւ թշուառականքդ»:

17 Եւ զայս ասացեալ առն՝ գնային ընդ պատգամաւորսն Նիխորոյ առ Մամիկոնեանն Վահան: 18 Եւ հասեալ պատգամաւորացն Նիխորոյ առ Մամիկոնեանն Վահան եւ մատուցեալ զնամակն Նիխորոյ, եւ յայնմանէ զիտաց ի գրելոցն, թէ լուեալ տեղեկացաւ Նիխոր ի պատգամաւորացն զամենայն յղեալսն իւր առ նա, եւ ոչ էր բան յամենայն խաւսիցն Մամիկոնեանին Վահանայ՝ զոր թէ չէր թուեալ Նիխորոյ: 19 Ի պատգամաւորացն տեղեկացեալ ծանեալ եւ զայն, թէ ո՛րպէս խնդութեամբ եւ սիրով ընկալեալ զնախարարսն մեծարեաց Նիխոր. պատմեցին եւ զչարաչար կորանս ուրացողացն ջոկոյ, եւ թէ ո՛րպէս կարի եւ փութով զերթս քո խնդրէ փափաքելով. զոր եւ պատգամաւորացն Նիխորոյ ստիպով հաւանեցուցանէին զնա երթալ:

ՂԱ. Եւ չուեալ այնուհետեւ զաւրավարին Հայոց Վահանայ Մամիկոնեանի ամենայն ուխտապահ նախարարաւք հանդերձ եւ այլ բազում եւ կազմ գնդաւ. որոց լուեալ զուխտիք զխնդիրն ի Նիխորոյ Մամիկոնեանն Վահանայ՝ կամաւ եւ ցնծալից սրտիւ երթային առ նմա: 2 Եւ եկեալ Մամիկոնեանն Վահան ի գաւառն որ կոչի Արտագ, ի գեաւղն որ անուանեն Եղինդ՝ դադարէր անդ ինքն եւ ամենայն զունդքն որ էին ընդ նմա. եւ առաքէր առ Նիխոր եւ զիւր եկն տայր զիտել նմա: 3 Եւ ասէր ցՆիխոր Մամիկոնեանն Վահան. «Արդ՝ եթէ թուի քեզ գալ իմ եւ տեսանել զքեզ՝ տո՛ւր ամել առ իս արս աւագս Արիս եւ յականաւոր տոհմաց, որ եկեալ կացցեն աստ առ իմ որեար, մինչեւ եկեալ ես տեսից քեզ, եւ խաւսեցեալ իմ եւ քո ընդ միմեանս՝ լուիցուք ի միմեանց՝ զոր ինչ ի դէպն թուի մեզ առնելե: 4 Եւ Նիխորոյ լուեալ զեկն եւ զկամս խնդրոյն Մամիկոնեանին Վահանայ՝ վաղվաղակի տայր տանել ցԿամսարականն տէրն Շիրակայ Ներսեհն զԲագէ զԱտրպայական շահապ եւ զՎեհ-Վեհնամ զՀայոց հազարապետ, եւ զՆերսէապուհ զՄիհրանայ զեղբայր, եւ հինգ եւս այր այլ աւագ Պարսիկս: 5 Եւ Մամիկոնեանին Վահանայ տեսեալ զաւագորեարն զոր առաքեալ էր Նիխորոյ՝ ընդունէր զնոսա խնդութեամբ. եւ ի միասին ուրախացեալք այն ար՝ ի վաղիւն թողոյր զուրթեսեան զնոսա առ իւր հաւատարիմ արս. որոց հրաման տայր՝ պատուել զնոսա արժանաւորապէս եւ զգուշանալ. եւ ինքն չուեալ գնդաւ եւ կազմութեամբ զնայր առ Նիխոր: 6 Մերձեալք ի զիւղն ուր Նիխոր էր՝ հրամայէր զաւրուն որ ընդ նմա էին՝ վառել ըստ արիւնի պատրաստութեան պատերազմի. որք ընդ լսել ի Մամիկոնեանն Վահանայ զհրամանն՝ պատրաստեալք յամենայնի կազմ ցուցանէին նմա զանձինս: 7 Տայր հրամանն Մամիկոնեանն Վահան հնչեցուցանել զփողսն պատերազմականս. եւ ի սաստկութենէ փողոցն ձայնից հնչեալ երկիրն թնդէր. յորմանէ զարհուրեալք արք զաւրուն Նիխորոյ՝ կարծեցին, թէ խաբէութեամբ ի վնասել զնոսա եկն Մամիկոնեանն Վահան, եւ ոչ սիրով ի նուաճումն իսաղաղութեան:

8 Եւ Նիխոր առաքեալ ընդ առաջ նորա արս աւագս՝ տայր ասել ցՄամիկոնեանն Վահան, եթէ .Ոչ ըստ կարգի Արեաց առնես դու զայդ, այլ նորոգ իրաւք այլ իմն ձեւանաս. յորում յայսմ հետէ քեզ կարի զԱրեաց զկարգն պարտ է ունել եւ հաւանել. քանզի ի չուի՝ փողով յԱրեաց բանակ սպարապետն միայն Արեաց իշխէ մտանել, եւ այլ ոք զայդ համարձակութիւն ի Պարսիկս ոչ ոք իշխէ առնելե: 9 Եւ Մամիկոնեանին Վահանայ պատասխանի տուեալ Նիխորոյ՝ ասէր. «Նախ արա՛ զիս Արեաց տեսոն ծառայ, ապա եւ առանց ի քէն իսկ ուսանելոյ՝ թուի թէ եւ ես իսկ զիտեմ զԱրեաց աշխարհի զկարգ եւ զարժանն. մի՛ թուեսցի քեզ հաշուել զիս կարի մոռացկոտ. քանզի եւ ոչ բազում ինչ ամալք գնացեալ եմ ի ձէնջե»:

10 Եւ զայս բանս այսպէս ի ձեռն պատգամաւորի խաւսեցեալ Մամիկոնեանին Վահանայ ընդ Նիխորոյ՝ ապա ինքն իսկ եկեալ տեսանէր զնա յատենի ժամու. վասն զի ընդ ծագել արեւուն եկն Մամիկոնեանն առ Նիխոր: 11 Եւ Նիխորոյ տեսեալ զՄամիկոնեանն Վահան եւ զայլ նախարարսն զուխտակիցսն ընդ նմա՝ ցնծալից ուրախութեամբ բազում ժամս ընկալեալ ի զիրկս իւր՝ ողջունէր

զնա. տայր եւ գողջոյն զԱրեաց տեսունն Վաղարշու եւ զամենայն աւագանւոյն. մի ըստ միոջէ յանուանէ ողջունէր եւ զեկեալ նախարարսն Մամիկոնենին Վահանայ՝ յոյժ սիրով, նոյնպէս զամենայն արս գնդին, զաւագս եւ զկրտերս: 12 Եւ լուեալ Մամիկոնենին Վահանայ գողջոյն Արեաց տեսունն եւ գողջոյն ամենեցունց զբանն աւագանւոյն՝ շնորհակալութեամբ գոհանայր երկրպագելով եւ խնդալից ուրախութեամբ ընդունէր: 13 Եւ հրաման տուեալ Նիխորոյ՝ զամենայն արս զաւրուն Վահանայ Մամիկոնենի ի ներքս թողուլ, նոյնպէս եւ աւագ Պարսիկ որերոյ ի ներքս կալ յատենին հրամայէր: 14 Եւ կատարեալ զամենայն ասացեալք Նիխորոյ, եւ լցեալ ամենայն ատեանն արամբք որ ընդ Մամիկոնենին Վահանայ էին, եւ այլ Պարսիկ որերով՝ սկսանէր խաւսել Նիխոր ընդ Մամիկոնենին Վահանայ եւ ասէր.

15. Թէպէտ եւ աշխարհակցութեան բնութեամբ չես կեցեալ ընդ իս, այլ ըստ բազում անգամ տեսանելոյ զքեզ ի դրան եւ լսելոյ յաշխարհի մարդկանէ, ի Հայոյ եւ ի Պարսկէ, ոչ յանճանաչող եւ յանպիտան մարդկանէ, այլ ի լաւ եւ ի հայեցող եւ յիմաստուն որերոյ, զոր այժմ յայտնապէս փորձիւ ի միտ առեալ գիտացաք ամենեքեան. զի գործ պատերազմի որպէս քաջութեամբ՝ նոյնպէս եւս առաւել խոհականութեամբ եւ իմաստիւք վճարի. որպէս եւ դու զերկուսեանն զայդ ի քում անձին լիով ետուր տեսանել ամենայն Արեաց աշխարհի եւ ճանաչել: 16. Զանզի զքաջութիւն ցուցեր սակաւ արամբք. քանզի ցանկ կաս կռուելով սակաւուք ընդ բազումս, եւ մեծամեծ զայդպիսի վնասանի առնելով եւ աշխատ ունելով: 17. Եւ զիմաստութիւն յայտ արարէր՝ գիտելով զժամ կռուոյն եւ զտեղի տալոյ, եւ անվնաս զգունդն ի միջի ունելոյ, եւ միւսում եւս ժամու գործոյ պատրաստ լինել եւ չերկնչել: 18. Չի եթէ ոչ երկու այդ իրք ի քեզ լի եղեալ էին՝ զիա՛րդ հնար լինէր քեզ այդչափ կարի սակաւ եւ թուով արամբք կալ ընդդէմ այնչափ անթիւ բազմութեան պատերազմող որերոյ, եւ երբեմն մեծապէս յաղթել, եւ երբեմն զարհուրեցուցանել եւ աշխատել: 19. Յաղագս որոյ զմտաւ ածեալ իմ զքո այդպիսի արարուած եւ զմտաւորութիւն՝ կարի քաջ ճանաչեմ զամենայն պատասխանիս, զոր առնելոց ես դու մեզ ամենայն բանի, զոր լսես ի մէնջ: 20. Վասն զի թէ զապստամբութենէդ քումմէ հարցանեմք, թէ զիա՛րդ իշխեցեր խորհել, թող թէ եւ առնել՝ պատասխանի տուեալ ասես, թէ չճանաչողութիւնն Պերոզի եւ ի յետսահարութիւն բռնադատեաց զիս մեռանել. որ զժառայութիւնն եւ զվաստակ որպէս զաստուած խնդրէր, եւ զվաստակոյն զհատուցումն առնել՝ եւ ոչ իրբեւ զմի յանմիտ մարդկանէ խորհէր հատուցանել: 21. Չի քաջի առն քան զբազում ժամս հարանաւք կեցեալ՝ շատ լաւ է մի աւր ծանուցանել զլաւութիւն անձին եւ մեռանել: 22. Եւ ոչ որ յԱրեաց կարէ քեզ մեղադիր լինել՝ խորհել քեզ այդպէս խորհուրդ եւ առնել, ո՛չ որ այժմ Արեաց տէրն է, եւ ոչ աւագանի դրանն, որ զամ մի ի միջի են, եւ դու գիտես: 23. Վասն զի Պերոզ արքայից արքայ իրբեւ իւրում անձինն եւ որդւոց չմարթաց հոգ տանել՝ բարի ծառայի առ նա լաւ ինչ զիա՛րդ կարէր խորհել եւ առնել: 24. Չի զայդ գործ, զոր դու գործեցեր՝ բայց զի չկարէր որ եւ զի չիշխէր գործել յայնժամ. այլ ամենայն ծառայ այր, տեսանելով զնորա ստամբակութեանն զանչափութիւն՝ զամենայն աւր առնել խորհէր, եւ չկարացեալ մեռանել՝ կասէրէ:

25. Բայց քո եւ արանց որ ընդ քեզ եղեն միաբան, առ ոչինչ համարեալ զմահ անձին՝ դիմեցին յիրսդ քաջաբար. եւ որ մեռան ի ձէնջ՝ ի Պերոզի յամբարտաւանութենէն խնդրեն աստուածք զարիւնն զայն, եւ որք ասրելոյ կարացայք եւ ի միջի լինել՝ անպարտ էք եւ անվնաս էք: 26. Վասն զի որ այժմ Արեաց տէրն է եւ ամենայն աւագանին՝ զայդ եւեթ խաւսին հանապազ, եւ անմխիթար ողբան եւ տրտմին, յիշելով զՊերոզի զանհաւան եւ զանբարհաւան զբարսն, զոր ոչ ունէր նման մարդոյ, այլ նման չար եւ վայրենի գազանի: 27. Որ կորոյս զինքն եւ զամենայն Արեաց աշխարհի զոյժ եւ զզաւրութիւն, եւ զթագաւորութիւն մի մեծ եւ զազատ ի ծառայութիւն ետ Հեփթաղին. յորմէ ի դառն ծառայութենէ, մինչ կենդանի է Արեաց աշխարհն՝ զերծանել ոչ կարէ: 28. Բայց դու թէ հաւանեալ նուանիս, եւ բնիկ քո նախնեացն տեսուն ծառայութիւն առնես, եւ որ ինչ վատթարն եղել ի մէնջ եւ ի ձէնջ՝ մոռանաս եւ ի բաց թողուս, զայս առնես իմով միջնորդութեամբ՝ դու աստէն ի Հայս կաս, մինչեւ թագաւորն կնքէ եւ տայ բերել առ քեզ. եւ եկեալ բարեաւ առ տէրն Արեաց, զամենայն որ ինչ բարի եւ արժան է, ե՛ւ քում անձինդ եւ որում դու կամիս՝ տայ սիրով եւ կամաւ եւ կատարէ:

ՂԲ. Եւ խաւսեցեալ զայս ամենայն բանս Նիխորոյ յատենին ընդ Մամիկոնենին Վահանայ եւ ընդ ուխտակից նախարարսն Հայոց որ ընդ նմա էին, եւ լուեալ Մամիկոնենին Վահանայ՝ տայր պատասխանի բանիցն Նիխորոյ եւ ասէր. Մատուծոյ հաշտութիւն յորժամ է ընդ աշխարհի՝ յառաջահայեաց եւ իմացող մտաց դիւրին է անաշխատ ճանաչել: 2 Յորժամ զիշխանս բարեւերս տայ եւ լաւածանաւթս եւ աշխարհաշէնս՝ անդէն եւ անդ արժան է նուազամտին գիտել զբարերարութեանն Մատուծոյ այցելութիւն, զոր սփռելոց է յաշխարհ եւ նորոգելոց, որպէս եւ այժմս ինձ երեւի եւ ամենեցուն: 3 Չի գտերն Արեաց իմ չեւ եւս է տեսեալ. բայց կամիմ տեսանել, եթէ տայ ինձ Մատուած միջնորդութեամբ քո, տեսանել այնպէս՝ որպէս եւ ամենայն քրիստոնեայ անձն կամի եւ ախորժայ: 4 Մակայն զքեզ տեսանելով, զոր նոր խաղաղարար եւ առիթ բարւոյ այնպիսւոյ աշխարհի միոյ առաքեալ է, որպիսի Հայքն, եւ մեզ որ աշխարհին մարդիկ ենք՝ կարի հայեցող ակամբ տեսանել, եւ ամենեցուն զխնամսն եւ զբարիսն, զոր տալոց է աշխարհին եւ մարդկան որ յաշխարհին են. քանզի տեսանենք զքեզ կամաւոր բարւոյ եւ սիրիչ, անձին համարելով զբարի գիւտն եւ զաշխարհին: 5 Իսկ վասն Պերոգի արքայից արքայի բարուցն եւ անձնահաճութեանն զոր ասացեր, անընտրող մտաւք ունելով զժառայս, չընտրել զլաւն ի վատթարէն, զբաջն ի վատէն, զիմաստունն յանմտէն, զվաստակաւորն յանվաստակէն՝ շատ իսկ եւ բաւական լիցի քո տեսոն բանն եւ լիով ասացածն: 6 Եւ ես գոհանամ զՄատուծոյ, զի զիս անաշխատ պահեցէք յառնելոյ զըստ հարցման քո զպատասխանիսն: 7 Բայց իմ թէպէտ էր այդ ամենայն տրտունջ զՊերոգէ, որպէս հանապազ խաբէին գնա եւ զամենայն Արիս արք անպիտանք, ատեցեալք յամենայն սրբասէր մարդկանէ, փախստականք յաշխարհէն ըստ աղտեղի գործոց իւրեանց, լեառնախոյսք, աւազակապետք, արիւնապարտք, հացկատակք, բանորսողք, խաբերայք, շաղակրատք, անյարուչք, վատատոհմակք, ճանաչելով զանձինս թէ ոչինչ են, եւ կալ իւրք չկարեն, կասեալք յիրէ, լքեալք յորսոյ՝ գային անկանէին ի մոխիրն. եւ ձեր տուեալ զխնդիրն՝ խնդարով յուղարկէիք, պարգեւելով զահ եւ պատիւ եւ զայլոց գոռունս եւ զկեանս եւ զմեծութիւնս. եւ նոցա սակաւ մի խոյս եղեալ ի ձեռն, լռեցից զայլ մեծամեծ թշնամանսն, որով թշնամանէին զկրակն յիւրաքանչիւր ի տունս՝ այլ դատուս եւ նախատինս աւելորդ աղտոյ իւրեանց զկրակն առնէին: 8 Եւ վասն զի զայս գիտէ ամենայն ոք, եւ յայտնի է, զի ամենայն արուեստաւոր, որ զիւր արուեստն ինքն գիտէ եւ աւգտեալ է յարուեստէն՝ գնոյն եւ որդւոց իւրոց կամի ուսուցանել, զի կեցցեն. եւ այնպիսի խաբերայ մարդկան ծանուցեալ, թէ ոչ իմաստիւ եւ քաջութեամբ կեցեալ եւ մեծացեալ, այլ սուտ վաճառականութեանն մոխրով՝ գնոյն փութային եւ որդւոցն իւրեանց ուսուցանել: 9 Վասն որոյ բարձեալ էր յաշխարհէն Հայոց եւ կորուսեալ վաստակք, միտք, քաջութիւն, տոհմակութիւն եւ արդարութիւն. եւ ի մէջ անցեալ փերեւերտին դէմքն այդր ամենայնի. եւ ձեր Արեաց տեսանելով զայն ամենայն, եւ չճանուցեալ, թէ մե՛ր զայն հրահանգ եղեալ նոցա, եւ թէ չեն ուսեալ ինչ եւ չգիտեն՝ չեն մեղադրելի, այլ եւ յատենի եւս այպանելով՝ ամենայն վատաց եւ ի կռուոյ յետնելոյ զՀայս ածէիք աւրինակ, նախ Ասորոց, ապա լքելոց, ապա լուծելոց, ապա անդամալուծաց: 10 Եւ բայց թէ ապա եւ որ նոցա իսկ նման մարդ էր, որ ձեր խարող հացկատակաց ջոկն էր՝ եւ ոչ կորացեալ մտանէր ընդ գետին. վասն նոցա եւ խնդութիւն եւս թուէր այնպիսի լուրն: 11 Այլ որ մարդ էր, եւ ամաւթ կայր ի սրտի, եւ զայնպիսի բանս յԱրեաց տեսանէն լսէր՝ ոչ միայն միանգամ եւ երկիցս եւեթ ի դէպ էր մեռանել, այլ թէ եւ տասն անգամ կեայր, եւ հանապազ գնոյն լսէր՝ տասն անգամ արժանի էր մեռանել:

12 Վասն որոյ եւ մեք իբրեւ զխորհուրդս զայս ի միտ արկեալ իշխեցաք խորհել, եւ զայդպիսի ճաղանաց բանս, որ ի վերայ աշխարհիս եղեալ էր Արեաց տեսանն եւ կայր ի նմին հաստատեալ. եւ թէպէտ ածաք զմտաւ երթալ ըստ աշխարհ ելանել եւ կորնչել, ճանաչելով զԱրեաց ոյժ եւ զբազմութիւն,- քանզի չէաք այնքան յիմարք եւ խելացնորք, թէ մեք Արեաց առաջի, թուով տառապեալ մարդիկ, այնչափ անթիւ բազմութեան զաւրաց, ոչ կարենք կալ ընդդէմ եւ կորնչիմք, քաջ տեղեկութեամբ գիտեալք.- բայց ապա զայս ածաք զմտաւ, թէ գաղտ բնաւ յանգագաստուց զարհուրեալ գնամք՝ առաւել եւս ստուգապէս հաստատեալ ժառանգենք զանուն վատութեանն որ կայր ի վերայ մեր, թէ մարդիկ, որ այնպէս յետին եւ անպիտան էին՝ յիրաւի կորեան, եւ անհետ եղեալ չերեւին ուրեք. արդ նոցա լինել ի միջի, ասէիք, եւ չլինել՝ գնոյն վճարէ: 13 Ապա ընտրեցաք՝ նախ ծանուցանել զանձինս, եւ ապա կամ մեռանել եւ կամ կորնչել: 14 Եւ եթէ էաք կացեալ միաբանք, եւ չէաք պառակտեալք եւ քայքայեալք՝ ծանուցանեալք եկելոցն ի վերայ մեր, թէ

արդարեւ որպէս զԱրի՛ այր եմք, եւ կամ թէ որպէս զԱսորի: 15 Բայց զայս նշան մի տամ ձեզ, եւ փորձեցէք. զի գորեարն զայն, որ զամ մի Պերոզի յիւրում թագաւորութեանն մոգութեամբ տէր է արարեալ, եւ այժմ գահ ունին եւ պատիւ, եւ յիւրաքանչիւր գաւառի իշխան են, եւ ձիոյ տէր են եւ զինու եւ զնդի՝ հրաման տուք, զի ժողովեսցին միաբան ամենայն իւրեանց այրուծիով. եւ մեք այս սոյն արք թուով, զոր դուք գիտէք, որոց ոչ գոյ ո՛չ տուն եւ ոչ ծառայ, ո՛չ գունդ եւ ոչ տանուտէրութիւն. եւ դուք որ Արիք էք՝ զձեր աւգնութիւն վայր մի ի բաց կալայք, եւ զաշխարհս Հայոց ի մեզ եւ ի նոսա թողէք. եւ որ որ կարասցէ ի միւսմէն հանել՝ նմա տաջիք, եւ ձեզ ծառայութիւն արասցէ:

16. Եւ արդ՝ զի մի բազմաբանութեամբ գերագալուր ձեր միտս ձանձրացուցից, այլ լռել զաւգուտն բազմաց եւ չասել անհնար է. քանզի յաղագս մեծի աշխարհի են բանքս իմ՝ զիւտի եւ կամ կորստեան, եւ հարկ է լիով ասել: 17 Չի մեք, որ զանձինս ի մահ եղաք եւ յԱրեաց տեսունէն ի բաց կացաք՝ զայդ երիս ինչ ի ձեռն պատգամաւորացն գրեցի առ քեզ, եւ դու նոյնպէս գրով երկրորդեալ ի թագաւորէն. մեզ այդ խնդիրք միայն պիտին, եւ շնորհեցէ՛ք մեզ գրով եւ կնքով ի թագաւորէն: 18 Չայլ ինչ պարգեւ, զշքեղութիւն, որ որ վաստակել մարթասցէ, եւ տեսանիցէք՝ հայեսցի՛ք եւ ըստ իւրաքանչիւր արժանաւորութեան հատուցի՛ք. եւ մեր բնիկ տեարք էք, եւ մեք ձեր բնիկ ծառայք եմք. ընկալա՛յք զմեզ սիրով, եւ ծառայեցուցէ՛ք խնայելով. եւ զյանցումն, զոր ի բռնութենէ յանցանել ետուք՝ թողութիւն արարեալ շնորհեցէ՛ք մեզ:

19. Եւ Նիխորոյ լուեալ զայսպիսի կարգումն բանիցն ի Մամիկոնենէն Վահանայ՝ մեծապէս խնդալից սրտիւ ուրախացեալ ասաց առաջի ատենին, թէ .Չտրտմութիւն մեծ բեկման Արեաց աշխարհին որ եհաս, եւ զթանձրամած խաւարն որ եհաս եւ մածեալ նստէր ի վերայ սրտիս իմոյ՝ համարձակապէս եւ արդար իսաւք Վահանայ եւ նուանմանս աւետիք փարատեալ զամենայն՝ միխթարեալ ուրախացուցին զիս: 2 Հրամայէր արձակել զատեանն: 3. Եւ որ ինչ, ասէ, պէտք են ինձ եւ Վահանայ այլ եւս բանից՝ իսաւսիմք աւր ըստ արեւ, եւ աւուրս քանի մի ուրախանամք առ միմեանս: 4 Եւ այն աւր հրամայէր Նիխոր Վահանայ՝ առ նմա ուրախանալ ամենայն նախարարաւքն ուխտակցաւքն եւ բովանդակ գնդաւն որ ընդ նմա էին. բայց զուխտանենգսն ի Հայոց եւ զուրացողսն հանին արտաքոյ ընթրեացն ամաթայիցս: 5 Եւ ուրախացեալք այն աւր ըստ արիինի մեծապէս ընթրեաց, եւ հրաժարեալք ի Նիխորոյ՝ գնացին հանգչել ի վանս իւրաքանչիւր:

6 Եւ ի վաղիւն ժողովեալ ամենայն բազմութիւն մարդկան ի հրապարակն՝ հրաման տայր Նիխոր, մինչդեռ ինքն առանձինն էր, զՄամիկոնեանն Վահան տանել ի ներքս ի սենեակ: 7 Եւ իսաւսեցեալ ըստ ժամուն ընդ նմա միայն ընդ միայն զբազում ժամս զպէտս կարեւոր իրաց աշխարհի, ըստ իշխանաց հոգողութեան՝ զային երկոքեան ի միասին ի տուն ատենին: 8 Հրաման տայր Նիխոր ամենայն եկելոցն ընդ Մամիկոնենին Վահանայ, նախարարաց եւ ջամկաց, մտանել յատեանն առ նոսա, եւ արանց Պարսիկ աւագաց զալ առ նոսա յատեանն: 9 Բայց զարսն, որ զինքեանս հաւատարիմս Պարսկացն կացուցանէին, հրաման առեալ նուիրակացն՝ եւ ոչ ի դուրսն մաւտել տային, ասելով, թէ .Գործոյ ինչ դուք չէք իմաստուն բանից, եւ լսել իսկ չգիտէք. արդ՝ զտեղի ատենին յարժանաւոր առնէ ընդէ՛ր իսափանէք. զի թող նստի անդ մարդ այն՝ որ զիսաւսս աւագացն եւ զբանս իմաստնոցն լսել գիտէ եւ աւգտելի:

10 Եւ էր այնուհետեւ տեսանել յայտնի Աստուծոյ արդարաքնին հատուցումն, սիրելի ուխտակատարացն իւրոց տալ զպարծանս եւ զհամարձակութիւն, եւ իսաքերայ ուրացողացն դասու զգեցուցանել զամալք եւ զանարգանս. եւ զայր ի յատկութիւն բան Գրոյն ճշմարտապէս, թէ *Աստուած յոյս է*: 11 Վասն որոյ ըստ նմին լուսաւորեալ ծագէին եւ երեսք աստուածասէր պաշտանէիցն իւրոց ըստ նմանութեան լուսոյն, զոր ընտրեցին ինքեանք եւ լուսաւորեցան: 12 Իսկ ի վերայ երեսաց մոխրապաշտացն նոյն կերպարան մոխրոյն իջեալ՝ նստէր ի վերայ ամբարշտացն, որով մերկացեալ դիմաւք՝ պատրողական հացկատակացն երեւեցան կերպարանք, ցուցակ ստոյգ լի ամաթայից ձաղանաւք: 13 Եւ էին գոյնք ամենեցուն արդարեւ, ըստ ասացածի եկելեցական հռետորին, ծիւրեալք, ծնկեալք, երիթացեալք, պատկերի նմանեալք. զորս արդարեւ յայտ յանդիման առաջի երբեմն գերչացն իսայտառակեալ նշաւակեաց իսաչելութիւնն Քրիստոսի: 14 Եւ կատարեալ առ նոսա ելանէր ի գլուխ բան սաղմոսերգին. *Ոչ*

այսպես են անբարիչոք եւ ոչ այնպես, որպէս էին թշուառացեալք եւ ողորմելի մարդիկն այն, որոց ատրուշանն շնորհ չունէր, եւ յեկեղեցւոյ սրբոյ անձամբ մերժեալ արտաքս ընկեցան: 15 Ժողովեալ նստէին առ միմեանս ապշեալք, քամակաբեկք, զարթուցեալք որպէս յերագոյ ցնորից գիշերոյ: 16 Եւ ընդ Աստուծոյ զաւրութեան գործ զարհուրեալ ապշէին՝ փութանակի եւ յանկարծ առնել զնոսա այնպէս դժմիտս եւ ճաղադէմս առաջի սիրելեացն իւրեանց. ցանկային բազում գնոց առնուլ, թէ գոյր հնար, զապստամբութեանն անուն, եւ ոչ որ տայր նոցա: 17 Վասն զի որ որ յայնպիսի անձանաւթիցն կամէր երբէք մտանել յատեանն՝ ի բազմութեան ասեր ցնուիրակսն, թէ Յապստամբացն գնդէն եմե, եւ վաղվադակի թողուին ի ներքս. այլ ոչ որ տայր մաւտել ի դուրս ատենին, եւ ոչ լսել զխաւսս իշխանացն որ զինչ խաւսէին: 18 Յայնժամ յայտնի տեսանէր յստակ ակն խորհրդոյ ճշմարտասիրացն զպայծառաբար յաջողութեան ճախրումն գարբոյն Գրիգորի, ամենայն ճգնազգեցիկ ընկերովքն իւրովք, ի վերայ յերկարահամբեր ուխտապահացն բանակին, որ զամենայն երեսս Պարսիկ մարդկանն եւ զայլսն՝ ահիւ եւ խնդութեամբ հայեցուցանէր ի Մամիկոնեանն Վահան. որում տայր Քրիստոս իմաստ շնորհալից պատրաստաբան, աջողակ ի զիւտ խոհականութեան, ճայնարձակութիւն պատուեալ խաւսիւք. եւ կատարեալ ելանէր ի զլուխ բան Փրկչին Քրիստոսի, գրեալն յԱւետարանն. *Ոչ էթէ դուք իցէք որ խաւսիցիք, ասէ, այլ Հոգին Հար ձերոյ, որ խաւսիցի ի ձեզ:*

19 Եւ երկրորդեալ յատենին գնոյն բանս Մամիկոնենին Վահանայ՝ սկսանէր միւսանգամ խաւսել ընդ Նիխորոյ եւ ասէր. Յաղագս իւրաքանչիւր ուրուք խնդրոյ եւ աւգտի, որ այժմ աստ են առաջի ձեր նախարարք եւ ազատք եւ այլք յոստանիկ մարդկանէ եւ յայրուծիոյ որերոյ՝ ճանաչող էք եւ կարող, եւ զիտէք հատուցանել զարժանն. բայց ես եւ որ ընդ իս ուխտապահ նախարարքն են, գոր ինչ խնդրեցաք ի քէն պատգամաւորաւք եւ գրելովքն, գոր եւ երէկ եւ այսաւր դէմ յանդիման խաւսեցայ ընդ քեզ, եւ դու հրամանաւ Արեաց տեսոնն եւ հրամանաւ ամենայն աւագանւոյ դրանն գրով եւ կնքով խոստացար տալ մեզ, առանց որոյ անհնար է կեալ մեզ եւ ծառայութիւն առնել ձեզ.- հաւատոյ քրիստոնէութեան հաստատութիւն, մոգութեան եւ ատրուշանաց յաշխարհէս Հայոց բարձումն, զեկեղեցւոյ ըստ մեր կամաց զպայծառութիւն եւ զպաշտան,- այդ որ կարելոր է մեզ եւ հարկաւորապէս պիտոյի՝ կնքով թագաւորին հաստատեա՛ մեզ. եւ այլ գոր ինչ գրեալ է ի նամակին՝ զիտես զամենայն, եւ ոչ ինչ է պիտոյ բազմաբանել առաջի քո: 20 Բայց յաղագս գահու եւ պատուոյ եւ շքեղութեան, հայելով յիւրաքանչիւր ուրուք վաստակս՝ տաչի՛ք անհոգութեամբ եւ մի՛ գրկիցէք:

21 Եւ զայս ամենայն խաւսեցեալ Մամիկոնենին Վահանայ՝ սիրով լսէր զամենայն Նիխոր, եւ ախորժելով յանձն առնոյր: 2 Խնդրէր Նիխոր ի Վահանայ զքնիկ Հայոց զայրուծին. Վագմեա՛, ասէ, փութով եւ արձակեա՛ ի դուռն. քանզի Չարեհ որդի Պերոզի, ընդդիմացեալ Արեաց արարուածի՝ գունդ դեռ կազմէր ի կորուստ անձին իւրոյ եւ հաւանելոցն ընդ իւր. եւ դու փութա՛ արձակել զՀայ այրեւծի, որ նախ քան զքո երթալն ի դուռն՝ եւ սպաս մի քո մեծ ծանուցանի արարուածքդ առաջի թագաւորին եւ ամենայն Արեաց: 3 Վասն զի եւ ինձ հրաման ետ թագաւորն՝ վաղվադակի մտանել ի դուռն. վասն զի աստուածք զայս իրս յաջող եւ բարերարութեամբ վճարեցին, զի եւս առաւել վաղագոյն երթամ անդր, ի դէպ է եւ պատշաճե: 4 Եւ ուրախացեալ Նիխորոյ եւ Մամիկոնեանն Վահանայ առ միմեանս ոչ բազում ինչ աւուրս՝ կազմէր ստիպով գործոյն պիտոյից: 5 Հրաժարեալք ի միմեանց՝ չուէին խաղաղութեամբ, Նիխոր առ թագաւորն ի դուռն, եւ զաւրավարն Հայոց Մամիկոնեանն Վահան ի Դուռն:

6 Եւ հասեալք յեզր գետոյն սաստկապէս ըստ ժամանակի իւրոյ պղտորութեանն, եւ զկամուրջն Արտաշատու գտին աւերեալ. եւ էր ինչ որ ի տեղեացն բնակչացն, եւ էր ինչ որ ի սաստկութենէն ջուրցն դիմեցմանց. եւ տարակուսեալ զաւրքն՝ խնդրէին տեղիս անցի, եւ ոչ գտանէին. եւ փորձելով ոմանց զբազում տեղիս՝ ընկղմեալք ի ջուրսն, եւ հազիւ գտեալ անդրէն ելս ասրէին: 7 Իսկ քաջ զաւրավարն Հայոց Վահան Մամիկոնեան մերձեալ ի տեղի մի յեզր գետոյն, եւ տեսոնագրեալ զինքն նշանաւ խաչին սրբոյ կենսատուի՝ իջանէր ի գետն, եւ որպէս ընդ յոյժ տեղի ծանձաղ՝ անցանէր խաղաղութեամբ ընդ ջուրսն, որ եւ տեղին ամենայն գնդին լինէր ճանապարհ անցից անհոգութեամբ: 8 Եւ լինէր այս նշան մեծ յայտնի, որ եւ առ ոյժ կացաձի արանց լինէր անցանել դիւրաւ ըստ կամի եւ ամենայն այրեւծիոյն. ի ճշմարիտ հիմնացեալ

հաւատոյն քաջ զաւրավարին Հայոց Վահանայ՝ լինէր նշան որպէս Իսրայէլեան ժողովրդոցն՝ յանցանելն իւրեանց ընդ Յորդանան: 9 Եւ ապա մտեալ յոստանն ի Դուին, եւ զշնորհակալութեան զպատարագն մատուցեալ Աստուծոյ արժանաւորապէս, եւ նախ զաղքատացն ողորմածութեամբ ըստ սովորութեան կատարեալ գտուրս՝ ուրախանային եւ ինքեանք ըստ Աստուծոյ հաճոյիցն խնդայից սրտիւ:

10 Եւ կազմեալ Մամիկոնենին Վահանայ զայրեւծին Հայոց՝ արձակէր ի դուռն, կարգեալ զգունդն ի ձեռն Վրենայ Վանանդացոյ. ընդ որս կազմեալ արձակէր եւ զիւր եղբարորդի մի, զորդին նահատակին Վասակայ զԳրիգոր: 11 Որոց հասեալ ի դուռն ժամանք՝ երթային պատրաստութեան գործոյ պատերազմին, եւ հարեալք ի դիմի միմեանց գունդքն երկոքեան, եւ մատնեալ ի պարտութիւն գունդն Չարեհի՝ փախստական լինէին, եւ բազում վիրաւորք անկեալ յերկիր կործանէին: 12 Անդ քաջացեալ հայրանման սեպուհն Մամիկոնէից Գրիգոր, ցուցեալ մեծ քաջութիւն՝ յայտնի լինէր զաւրավարին եւ զաւրացն ամենեցուն, եւ հռչակեալ նորա լաւութեան անուն՝ հասանէր մինչ ի թագաւորն Վաղարշ: 13 Լաւացեալ եւ սեպուհն Վանանդացի Վրէն, գործ երեւեցուցեալ քաջանայր: 14 Իսկ Չարեհն փախուցեալ ի լեռնակողմն տեղիս ամրանայր. զոր ձերբակալ արարին եւ ածին ի հրապարակն արքունի, եւ անդ նման անասնոյ փողոտէին յանինայ:

ՂԵ. Եւ յետ սակաւ աւուրց ստիպով ժողովեալ Մամիկոնենին Վահանայ զայրեւծին Հայոց, եւ ինքն եւ ամենայն ուխտակից նախարարքն ընդ նմա՝ չուեալ գնայր առ թագաւորն Վաղարշ. եւ գնացեալք ըստ պատեհի աւուրց աւթեւանաց ճանապարհին՝ երթեալ հասանէր ի դուռն: 2 Եւ լուեալ թագաւորին եւ ամենայն Արեաց աւագանոյն զերթսն Վահանայ ի դուռն, վաղվաղակի եւ ճեպով ժամ արարեալ՝ յանդիման լինէր թագաւորին եւ ամենայն Արեաց աւագանոյն: 3 Եւ ածեալ զմտաւ զճանապարհորդութեանն աշխատութիւն թագաւորին Վաղարշու զՄամիկոնենին Վահանայ՝ միայն ստեպ սիրով հարցեալ զողջոյն ուրախանայր, այլ ոչ ինչ աւելի քան զայն հարցանէր զնա այն աւր: 4 Եւ ի վաղիւն ժողովեալ ամենայն աւագանի դրանն արքունի եւ այլ ամենայն բազմութիւն Արեացն՝ եւ լինէր խորան մեծ, լցեալ սաստիկ որերով:

5 Սկսանէր խաւսել թագաւորն Վաղարշ ընդ Մամիկոնենին Վահանայ. .Լուաք, ասէ, լիով զամենայն խաւսեցեալսն ընդ Նիխորոյ, զոր ինչ պատգամաւորաւք էիր ասացեալ, եւ զոր ինչ նամակաւ, եւ զոր ինչ դէմ յանդիման քո եւ նորա խաւսեցեալ էր ընդ միմեանս՝ պատմեաց մեզ. եւ ոչ էր քո ստեպ ի բանիցն զոր խաւսեցեալ էր՝ եւ ոչ բան մի: 6 Վասն զի Պերոզի իմ եղբարն անձնահաճութիւն կամացն եւ անհաւանութիւն խորհրդոյն եւ անյտղութիւն ումեք եւ ամբարտաւանութիւն եթէ զքեզ միայն էր կորուսեալ յԱրեաց՝ թերթեւ ինչ էր վնասն. ծառայ մի կորնչէիր, որում թերեւս փոխանակ գտանէր. բայց նա իւրով հպարտութեամբն այնչափ անթիւ բազմութիւն լաւ որերոյ կորոյս, որոց այսաւր փոխանակ չիք. յետոյ ապա եւ զինքն կորոյս եւ զորդիս իւր եւ զկանայս: 7 Արդ՝ եթէ դո՛ւ եղեալ ես պատճառ քո կորստեանդ եւ այնչափ բազմութեանն որ կորեան ընդ քո ձեռն՝ դու այսաւր հարցման արժանի էիր, եւ պատուհասի եւ չարաչար մահու. բայց իբրեւ ա՛յլ է պատճառ ամենայն գործոյդ այդմ եւ կորստեան, զոր դու գործեցեր՝ զքեզ ընդ այլոց բռնութեան եւ վնասու պատուհասել կարի ծանր է, եւ աւրէնք մեր չիրամայեն: 8 Քանզի այդ գործ, զոր դուդ կարացեր գործել՝ առ Պերոզի արհամարհոտ եւ կամակոր բարուցն՝ բազումք խորհէին յԱրիս գործել, բայց չեղեն ձեռնհաս. զի չկարացին զանձինս ի մահ տալ այդպէս աներկիւղ՝ որպէս դուքդ ետուք, քաղցր համարելով զկենցաղոյս տեսիլ. բայց դուք բնաւ առ ոչինչ համարելով զայս աշխարհ՝ քաջաբար մեռան որք մեռանն, եւ եւս առաւել քաջաբար կեցայք, որ ապրեցայքդ եւ ի միջի էք: 9 Այլ երանի՛ թէ եւ այլ որերոյն, զորս ի գուրն տարաւ կորոյս Պերոզ՝ կարացեալ էր առնել զայդպիսի քաջասրտութիւն, զոր դուքդ արարէք, եւ թերեւս այսաւր կենդանի էին իբրեւ զձեզդ եւ ի միջի եւ առ մեզե:

10 Եւ պատասխանի տուեալ Մամիկոնենին Վահանայ թագաւորին Վաղարշու, առաջի ամենայն բազմութեանն՝ ասէ. .Խաւսել առաջի Աստուծոյ եւ առաջի ձեր թագաւորաց երկայն բանիւք՝ չէ արժան: 11 Քանզի ես զամենայն զխաւսս մեր եւ զինդիր եւ զհամարձակութիւն գործոյն, դնել զանձինս ի մահ, ցուցի ձեզ եւ ամենայն դրանն աւագանոյ ի ձեռն Նիխորոյ գրով եւ կնքով. զնոյն բազում անգամ ասել՝ յերկարումն է խաւսից եւ ձանձրութիւն: 12 Վասն զի զկամս

եւ զանհաւան բնութիւն, զոր ասացէք դուք զեղբարէն ձերմէ՝ զՊերոզէ՝ շատ էր եւ առն թագաւորի անպատշաճ: 13 Բայց ի յայլ ոք արդեալք, յոր լինէր ի նմանէ բռնութիւն՝ տամբ էր արդեալք եւ կամ կենալք եւ կամ պատուհասիւ ինչ այլով. իսկ զմեզ՝ հոգւովք հարկանէիք. որում կարեաց եւ վտանգի ո՛չ մեր նախնիքն եւ ոչ մեր առաջի չկարացաք կալ: 14 Եւ հանապազ բողոքեալք եւ բողոքեմք, եթէ սուտ թուին մեզ արեւնքդ ձեր, եւ մարդոց անմտաց բարբանջմունք են. եւ մի՛ բռնադատէք զմեզ թշնամանել՝ զոր կամաւ եւ խորհրդով պատուել ոչ կարեմք եւ ոչ սիրել, զի ծաղր թուին մեզ եւ չհաւատամք. եւ իշխանաբար եւ ըստ բռնութեան չլսեալ բողոքոյն մերոյ՝ եւ կամէիք կորուսանել զմեզ, եւ կորուսաք: 15 Բանգի արեւնք մեր զարթոյթիւն խնդրեն, եւ զամենայն աղտեղոյթիւն, որով հոգիք մարդոյ կորնչին՝ չստնուն յանձն եւ չկամին. եւ տերանց հրամայեն ծառայել եւ հնազանդ լինել, որպէս Աստուծոյ: 16 Եւ արդ ա՛ղէ ցուցէք այլ մի որ ի Պերոզէ արքայից արքայէ, որ զձեր արեւնս կատարեալ է եւ պատուեալ են, թէ վասն պիտոյութեան եւ կամ ի կռուի վաստակ եւ գործ ցուցանելոյ գտեալ է: 17 Վասն զի ձեր Արեաց զաւրագլուխք բագում եղեալ ի տեղիս տեղիս, ասացեն զմիոյ ուրուք ի դոցանէ զերեւելի գործ ինչ, զոր նոցա արարեալ է եւ ձեր զաւրագլխաց տեսեալ, եւ վասն այնպիսի վաստակոյ նոցա՝ ձեր հատուցումն արարեալ է: 18 Իսկ զաղտեղի գործս նոցա եւ զմահապարտութիւն յայտնապէս գիտեն զաւառակիցք նոցա եւ այլ մարդիկ աշխարհին Հայոց, թէ ո՛րպիսի մարդիկ են, լի ամենայն աղտեղութեամբք, սուտք, անպիտանք, աղտեղագործք, զաղտաշուրջք, գողք, լեամնախոյսք, զերեզմանակրկիտք, խաբէբայք. եւ ընդ որս կրսեր շինականք մարդիկ աշխարհին Հայոց հաց գարշէին ուտել ընդ նոսա, եւ կամ բնաւ ի մաւտ իսկ երթալ առ նոսա, զի մի՛ պղծիցին գուցէ ըստ հրամանի արինաց մերոց՝ գային ի ձենջ խաբէութեամբ զձեր արեւնս ունէին, եւ ըստ կամի աղտեղեալ զկրակն՝ զձեզ առ անմիտս ունէին:

19 Յաղագս որոյ համարձակապէս ձայնիւ բարբառով առաջի ձեր ասեմ այսաւր. ի բա՛ց բարձէք զխաբէութեան զվանառդ գայդ յաշխարհէն Հայոց, զոր չունիմք առ արդարս, եւ չպատուէ ոք իբրեւ Աստուած: 20 Այլ յետինն զառաջինն, վատքն զլան, եւ անպիտանն զպիտանին, եւ որդի ստամբակ գհայր, եւ ծառայ չարագործ գտեր իւր, յորժամ ի յետս տանել (կամի) կամ կորուսանել՝ զձեր սուտ արեւնսդ ի ձեռն առեալ՝ զամենայն չարիս զոր եւ կամի գործել՝ դովաւ վճարէ: 21 Բայց ա՛ղէ, դուք ի մենջ որպէս ի ծառայից զձեր տերանց զպատիւն խնդրեցէ՛ք, զգործ եւ զվաստակ եւ զհպատակութիւն, զաւգուտ, զարդարմտութիւն, եւ աստուածաբար անգրկող մտալք զիւրաքանչիւր մարդոյ ըստ իւրաքանչիւր վաստակոյ զարժանն հատուցէ՛ք: 22 Մեր ամենեցուն այդ բանք են եւ այդ խնդիր. եթէ շնորհեալ հաստատէք զխնդիրդ գայդ մեզ, եւ ի ծառայութենէ ձերմէ զմեզ ի բաց չկամիք հանել՝ որպէս արեւնքն են թագաւորաց՝ գրով եւ կնքով գայդ մեզ հաստատուն արարէք, եւ ի մենջ որպէս ի ծառայ որերոյ գործ խնդրեցէք եւ հպատակութիւն. եւ ձեր մտացի եւ ամենահայեաց ակամբ հայեցարո՛ւք յայր եւ ի գործ նորուն եւ հատուցէ՛ք զարժաննէ:

23 Եւ խաւսեցեալ գայս ամենայն բանս Մամիկոնենին Վահանայ առաջի թագաւորին Վաղարշու եւ առաջի ամենայն աւագանոյ դրանն՝ եւ բարձր ձայնիւ գովեցին ամենեքեան եւ առ լաւս կալան, զարմացեալ ամենեքեան ընդ իմաստութիւնն Մամիկոնենին եւ ընդ շնորհ աջողութեանն բանիցն որ ելանէին ի բերանոյ նորա: 24 Բանգի ոչ միայն հաւատացելոցն, այլ եւ անհաւատիցն երեւէր բղիտումնն պարգեւեալ յԱստուծոյ բանիցն առն Մամիկոնենի, որ ախորժակ քաղցրութեամբ լսելի լինէր յականջս ամենեցուն:

25 Որում պատասխանի տուեալ թագաւորին Վաղարշու՝ ասէր ցՄամիկոնեանն Վահան եւ ցամենայն հայ նախարարսն ուխտակիցս Մամիկոնենին. .Եւ զամենայն զոր ինչ խորհեալ է ձեր եւ իմացեալ, եւ խաւսեցաւ առաջի մեր ձեր Վահանն՝ տուեալ եղիցի ձեզ մեր գրով եւ կնքով զամենայն խնդիրդ ձեր այսաւր մինչեւ ցյաւիտեանս: 26 Եւ զգործս ապստամբութեանդ, զոր ի բռնութենէն Պերոզի, եւ ոչ ի ձեր կամաց գործեցէ՛ք՝ թողեալ լիցի ձեզ այսաւր, եւ մի՛ ոք իշխեսցէ ի թագաւորաց որ գայս գահ ունին, եւ կամ Արի այր՝ յիշել գայդ կա՛մ առանձինն յիւրեանց խաւսս եւ կամ առաջի առն Հայոց յայսմ հետէ մինչեւ յաւիտեան: 27 Բայց դուք հպատակութիւն, զոր արժան է ծառայից առ տեարս առնել՝ հատուցէ՛ք առ մեզ լիով եւ կատարեցէ՛ք: 28 Եւ գայս ասացեալ արձակեցին զատեանն:

ՂԶ. Իսկ ի վաղիւն խորհեալ աւագանւոյ դրանն թագաւորին Վաղարշու, զոր գիտէին թէ եւ նա ինքն կարի սիրով ախորժէ եւ կամի լսել եւ առնել, տալ Մամիկոնենին Վահանայ զտէրութիւն Մամիկոնենից եւ զսպարապետութիւնն Հայոց՝ եւ թագաւորն կամաւ եւ սիրով յանձն առեալ՝ ծանուցանէին Մամիկոնենին Վահանայ զկամս թագաւորին Վաղարշու, միաբանութեամբ դրանն աւագանւոյ: 2Եւ Մամիկոնենին Վահանայ պատասխանի արարեալ ասէր. «Ընդդիմանալ կամացն ձերոց եւ հրամանին՝ չունիմ իշխանութիւն, եւ յիս կողմն կամք ձեր եւ արարուած կարի մեծ է եւ առաւել: 3Բայց կամէի այսպէս, թէ սակաւ մի գործ ցուցանէի եւ սպասս, որով ձեզ ըստ արժանի հաճոյ եղեալ՝ հայէիք ի վերայ, եւ ապա որ ինչ թուէր ձեզ եւ կամէիք առնել՝ առնէիք. բայց առ այս նուագ՝ կամէի թէ ներէիք ինձե:»

4Եւ թագաւորին եւ ամենայն Արեաց աւագանւոյն լռեցուցեալ զբանս Մամիկոնենին Վահանայ՝ բազմեցուցանէին զնա ի գահու տէրութեանն Մամիկոնէից, տուեալ ցնա, ըստ աւրինի նախնեաց իւրոց, եւ զսպարապետութիւն Հայոց աշխարհին: 5Ծնորիւն եւ այլոց ուխտապահ նախարարացն Հայոց, որք ի միաբանութեանն էին ընդ տեսոն Մամիկոնենից եւ սպարապետին Հայոց Վահանայ, իւրաքանչիւր ումեք ի ժամուն՝ որ ինչ պետք էին պատշաճ ըստ անձին արժանաւորութեան: 6Եւ ընկալեալ զամենեսին թագաւորին Վաղարշու եւ ամենայն աւագանւոյն լի սիրով եւ կամաւոր պատուով ի հրաժեշտի կացուցանէին երթալ խաղաղութեամբ յաշխարհն Հայոց:

7Եւ եկեալ տէրն Մամիկոնենից եւ սպարապետն Հայոց Վահան հրաժարել ի թագաւորէն Արեաց Վաղարշու եւ յամենայն դրանն աւագանւոյն՝ հարցանէր թագաւորն Վաղարշ զնա եւ ասէր. «Վահան սպարապետ Հայոց, զո՞հ ես զմէնչ, քա՞ջ կալաք, թէ պիտի եւ այլ եւս ինչ. ասա՛ն: 8Եւ զաւրավարին Հայոց տեսոն Մամիկոնենից Վահանայ պատասխանի տուեալ՝ ասէր ցթագաւորն Վաղարշ. «Չոր ինչ ձեր բարերարութիւնդ առ մեզ արար՝ բայց Աստուածն, որ ամենեցուն արարիչն է եւ զամենայն մարդոյ կամի զբարի եւ զաւգուտ, նմա միայն հնար եւ վայելուչ էր առնել զայդ առ մարդ, զոր եւ դուք առ մեզ անարժան ծառայիցս արարէք. այլ մարդոյ մահկանացուի անհնար էր: 9Քանզի զվնասն թողէք, գահ եւ պատիւ տուեալ մեծարեցէք, մեռելութեան յարուցիչ եղայք, զգորեալ եւ զկորուսեալ աշխարհ մի գտեալ կանգնեցէք: 10Բայց որովհետեւ հարցէք եւ համարձակեցուցէք զարդարն ասել՝ որպէս եղէք աստուածաբար կենդանացուցիչ մեռելութեանս իմոյ, եւ յարուցեալ ի միջի արարէք՝ կամէի, թէ զբովանդակ անձնս յարուցեալ էր, եւ ոչ զկէսս. վասն զի զկէսս մեռեալ տեսանեմ դեռե: 11Եւ թագաւորին Վաղարշու հարցեալ ասէր. «Աղէ, յայտնապէս ծանո՛ մեզ զպէտս բանիդ, զի զիտասցուք: 12Եւ սպարապետին Հայոց տեսոն Վահանայ Մամիկոնէից ասացեալ. «Չի թէ էր եւ հնար էր շնորհել ձեզ զտանուտէրութիւնն Կամսարականին՝ ապա բովանդակապէս շնորհեալ ի ձէնչ՝ տեսանէի զմեռելութիւն ամենայն անդամոցս կենդանացեալ:»

13Եւ թագաւորին Վաղարշու պատասխանի արարեալ սպարապետին Հայոց տեսոն Մամիկոնենից Վահանայ՝ ասէր. «Յաղագս ոչ կարի տրտմեցուցանելոյ զքեզ ի ժամուս, եւ դարձեալ՝ վասն զի նախ եւ առաջին զայդ պարգեւ խնդրեցեր ի մէնչ՝ եղիցի վասն քո տուեալ զտէրութիւն Կամսարականին: 14Իսկ յաղագս տէրութեանն Արծրունւոյն թո՛ղ վայր մի, զի զիտասցեն մարդիկն թէ որ ի տոհմէն են, սպաս ինչ արժանաւորապէս ցուցանել առ մեզ եւ վաստակս ինչ յաւգուտ Արեաց աշխարհիս վաստակել. հայեցուք ապա եւ մեք յարժանն: 15Բայց դու այժմու ի մէնչ պարգեւիդ գոհ լեր, եւ ջանա՛ ամենայն ուժով տիրասեր լինել յայսմ հետէ եւ արդարամիտ եւ աշխարհաշէն. եւ ե՛րթ բարեաւ ի քո ընտանիս եւ յաշխարհն. եւ հասելոյ երբէք ի մէնչ հրամանի կազմ կաց եւ պատրաստե:»

ՂԷ. Եւ հրաժարեալ թագաւորին Վաղարշու զսպարապետն Հայոց զտէրն Մամիկոնէից զՎահան եւ զամենայն նախարարս Հայոց՝ արձակել խաղաղութեամբ: 2Եւ եկեալ զաւրավարն Հայոց տէրն Մամիկոնենից Վահան յաշխարհս Հայոց, ամենայն ուխտապահ նախարարաւքն Հայոց. որում ընդ առաջ ելանէր սուրբ այրն Աստուծոյ կաթողիկոսն Հայոց Յոհան, պատուական նշանաւ խաչին եւ սուրբ նշխարաւք ճգնազգեաց նահատակին Գրիգորի, որովք եւ յուղարկեացն իսկ ի դուռն զամենեսեան: 3Եւ պատահեալ սրբոյն Յոհանու կաթողիկոսին զաւրավարին Հայոց տեսոն Մամիկոնենից Վահանայ եւ այլ նախարարացն Հայոց որ ընդ նմա եւ ամենայն զաւրուն

բազմութեանն՝ ողջունէր զնոսա արհնութեան համբուրիւ, եւ ասէր ուրախալից սրտիւ. *Յնձասցէ անձն իմ ի Տէր, զի զճգնեալ որդւոց եկեղեցւոյ իւրոյ ջնջեաց զքիրտն, որ վասն անուանն Քրիստոսի քրտնեցան. հանգոյց զաշխատութիւնն, մաքրեաց զաղտ զինուզն, լուաց զոգիսն հաւատարմացոյ ուխտապահութեան ջրովն, եւ զգեցոյց ամենեցուն հանդերձ փրկութեան եւ պատմունան ուրախութեան. եւ որպէս փեռայից եղ պասկս, եւ որպէս հարսն արքայութեան իւրոյ զարդարեաց զձեզ զարդոյ: 4 Շնորհեացէ՛ բարեխաւսութեամբ սրբոց իւրոց՝ զարդարեալ զձեզ եւ այնու զարդոյ, որով զարդարին առաքեալն եւ մարգարէքն յաւուրն Քրիստոսի. զորոյ զարդոյ պայծառութեան տեսչութիւն, զոր ակն ոչ ետես, եւ ունկն ոչ լուա, եւ ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ, զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց:*

5 Եւ ասացեալ զայս ամենայն սրբոյ կաթողիկոսին, եւ արհնեալ զամենեսեան՝ նախ զային ի քաղաքն Վաղարշապատ որ այժմ անուանի Նոր քաղաք: 6 Եւ ըստ սովորութեան իւրում սպարապետն Հայոց Վահան, ուխտակից նախարարաւքն Հայոց որ ընդ նմա էին՝ կային անդ աւուրս, եւ կատարէին զուխտս եւ զնուէրս ի սուրբ եկեղեցւոջն Կաթողիկէի, եւ ասպա յիւրաքանչիւր տեղիս նահատակելոց կուսանաց, եւ հոգացեալ նախ զպետս դարմանոյ աղքատացն՝ լցեալք կատարէին: 7 Գային միաբան ամենայն նախարարքն Հայոց եւ այլ բազմութիւն՝ զամենայն ար մեծապէս ցնծութեամբ, սաղմոսիւք եւ ճաշիւք հոգեւոր վարդապետաց եկեղեցւոյ սրբոյ. ուրախ լինէին զուարճացեալք առ զարավարին Հայոց տեառնն Մամիկոնէից Վահանայ եւ առ միմեանս: 8 Եւ կացեալ անդ աւուրս՝ ասպա չուեալ զարավարին Հայոց տեառն Մամիկոնէից Վահանայ՝ զայր մտանէր ամենայն Հայոց բազմութեամբն ի բուն ոստանն Հայոց ի Դուին, արհնելով եւ փառաւորելով զսուրբ Երրորդութեանն զարութիւնն:

9 Ը. Յայնժամ զայ յերկիրս Հայոց մարգպան, որում անուն էր Անդեկան, այր խելացի, մտադիր, իմաստահայեաց, որ գիտէր ճանաչողութեամբ որոշել զիմաստունն յանմտէն եւ զլաւն ի վատթարէն: 2 Որոյ տեսեալ ար ըստ արե՛ զարավարին Հայոց զտեառնն Մամիկոնէնից Վահանայ զիմաստից զառաջատեսութիւն, զարդարախոհութիւն, զաշխարհահոգութիւն, զքաջութիւն սրտի, զդիպողութիւն պատշաճ յամենայն իրս, ի բնաւի զառաջադիմութիւն, տեսանէր եւ զայն, թէ յո՛ր գործ եւ յաւժարեցուցանէր զինքն, թէպէտ եւ կարի ի դժուարինսն՝ Տէր յաջողէր ի ձեռս նորա, եւ ամենայն դիւրաւ վճարի եւ անաշխատութեամբ: 3 Եւ ընդ այսչափ աստուածատուր իմաստուն աջողութիւնս, որ բնակեալ էին ի զարավարին Հայոց տեառնն Մամիկոնէնից Վահանայ, զամենայն ար ըստ արե՛ տեսանելով Անդեկանն եւ զմտաւ ածելով՝ զարմանայր ի միտս իւր ի ծածուկ եւ ըստ բարեսէր մտաց իւրոց ուրախանայր:

4 Սիրէր զնոյն Անդեկանն, եւ ի դուռն ամենայն աւագանւոյն դրանն ստէպ եւ իւրոց սիրելեաց զիմաստալից միտսն առնն ծանուցանէր, տայր գիտել եւ թագաւորին Վաղարշու լիով զամենայն: 5 Ծանապարհորդեալ յաշխարհէս Հայոց եւ ինքն Անդեկանն ի դուռնն՝ զամենայն աջողութիւնս զարավարին Հայոց զտեառնն Մամիկոնէից Վահանայ (խաւսէր) ընդ թագաւորին Վաղարշու, առաջի ամենայն դրանն աւագանւոյն, յոյժ զարմանալով, թէ Եւ յամենայն այդպիսի լաւ իմաստունս, զոր իմ առ ձեզ բազում անգամ գրեալ էր եւ այժմ ինձէն ասացի, առաւելապէս եւ արքան զար լինէր տեսանել անեցեալ, եւ ոչ փոքր ինչ երբէք նուագեալ ի նմանէ զնոյն յառաջադիմութիւն: 6 Յաղագս որոյ համարձակիմ առաջի ձեր ասել յայտնապէս, թէ աւելի՛ ձեզ եւ անդէպ՝ ա՛յլ մարգպան կացուցանել: 7 Զանգի այլ մարգպան որ երթայ յաշխարհն Հայոց՝ նախ եւ առաջին զայն խրատ չունի՝ զոր այրն այն ունի. զի յո՛ւմ անձին այնչափ շնորհ եւ աջողակ խորհրդականութիւն բնակեալ, բայց ի ձեռք, որ աստուածանմանքդ էք եւ քան զմարդկային բնութիւնս ի վեր. այլ ոք ի մարդկանէ, համարձակապէս ասեմ, թէ սակաւ ոք է որ համեմատ է նմա:

8 Եւ դարձեալ՝ աւտար մարգպանն որ երթայ յաշխարհն Հայոց՝ աշխարհն մեծ է, յամս երկուս եւ երիս հագիւ կարէ ճանաչել նախ զիրս աշխարհին, զդիւրն եւ զդժուարն, ասպա զմարդիկ աշխարհին, զլաւսն եւ զվատթարսն, զայիրատսն եւ զպիտանիսն, եւ վարելով ըստ անգիտութեան իստն ի խուռն՝ ոգւոց շատ ծանր լինի: 9 Իսկ նա, զի բնիկ ի յաշխարհէն է՝ զամենեսեան ի յակնն ճանաչէ, եւ զլաւսն առ լաւս ունի եւ զանպիտանս առ յետինս: 10 Առաւել եւս որ լինի յիրացն, զոր ես ասեմ ձեզ. մարգպանն պարսիկ որ երթայ յաշխարհն՝ կնաւ երթայ եւ որդւովք, դրամք եւ սիրելովք, ծառայիւք եւ աղախնեալք. եւ այնք ամենեքեան թէ զԱրեւաց տեառն զոռնիկ ուտեն՝ չէ սակաւ ծախսն, եւ թէ զաշխարհին ուտեն՝ շատ վտանգ հասանէ աշխարհին

մարդկան: 11 Իսկ նա թե լինի՝ զիւր տանն համբար ուտէ, եւ այն ամենայն յարքունի գանձ համարի, եւ արքունի իրաց աւգուտ լինի: 12 Ես յառն Վահանայ ի լաւութիւն հայելով եւ յաջողակութիւն, ի բազում ժամուց խորհելով ի միտս իմ եւ լաւ համարելով աշխարհին իրաց եւ արքունի՝ համարձակեցայ ասել: 13 Խորհել զարժանն եւ առնել՝ դուք զհտէք, եղբարքե:

14 Եւ լուեալ զայս ամենայն բանս յԱնդեկանայ թագաւորն Վաղարշ եւ ամենայն դրանն աւագանւոյն՝ հաճեալ ընդ բանսն ամենայն Անդեկանայ՝ զարմացան ամենեքեան որք լուանն, եւ մեծաւ գովութեամբ առ լաւսն կալան զԱնդեկան, որպէս զայր տիրասէր եւ աշխարհաշէն:

ՂԹ. Վաղվաղակի հրամայէր թագաւորն Վաղարշ, միաբանութեամբ ամենայն աւագանոյ դրանն եւ Արեաց՝ հրովարտակ առնել ի Հայս, եւ զտէրն մամիկոնենից եւ զգաւրավարն Հայոց Վահան՝ մարգպան ի վերայ աշխարհին Հայոց կարգել: 2 Եւ բերեալ զհրովարտակ մարգպանութեանն՝ տային զգաւրավարն Հայոց ցտէրն Մամիկոնենից Վահան, եւ աջով հգաւրին Աստուծոյ մարգպան զնա ի վերայ աշխարհին Հայոց կարգեալ հաստատէին:

3 Իսկ տէրն Մամիկոնենից Վահան, զաւրավարն Հայոց եւ մարգպան, ընկալեալ զհրովարտակն մարգպանութեանն ի ձեռաց դեսպանին, թէպէտ եւ զխանտաժութիւն Հայ մարդկան ճանաչելով ծանրանայր ընդ իրս՝ այլ սակայն եւ ոչ ընդդիմանալ հրամանի թագաւորին իշխէր եւ անհնազանդ լինել: 4 Առեալ զհրովարտակն՝ խնդրէր վաղվաղակի անդրուվար՝ երթալ ի տունն Աստուծոյ: 5 Եւ լուեալ զայս մարդկանն որ ի քաղաքին էին, գրոհ տուեալ առ հասարակ ամենայն մարդոյ, նախարարաց եւ ազատաց, ոստանկաց եւ ռամկաց, արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց, այլ եւ հարսուներ անգամ յառագաստաց, մոռացեալ առ վայր մի առ խնդին զամալթ հարսնութեան՝ դիմեալ ընթանային յեկեղեցին: 6 Եւ ոչ բաւեալ ընդունել զամենեսեան տանն Աստուծոյ՝ լնուին արտաքոյ սրահք եկեղեցւոյն եւ փողոցք եւ ամենայն տեղիք հրապարակացն շուրջանակի: 7 Եւ էր այն ար անյագ խնդութիւն եւ անսպառ ուրախութիւն աստուածասէր բարեպիտանսն եւ ողջախորհուրդ մտաց լաւահայեցաց, եւ սուգ թախանձալից եւ տրտմութիւն անմխիթար՝ խաւթամտացն եւ խարդախաց:

8 Եւ սրբոյ կաթողիկոսին Հայոց Յովհաննու տեսեալ զանկարծելի աւետաւորութիւնն, շնորհեալ յԱստուծոյ ի ժամանակս երանելոյն, բերկրեալ ցնծալից սրտիւ՝ տայր սաղմոսել ի ժամուն. *Յեկեղեցիս արինեցէք զԱստուած, եւ զՏէր յարբերացն Իսրայէլի.* եւ կարդացմունս հրամայէր՝ զտեղի ելիցն Իսրայէլի ի ծառայութենէն Փարաւովնի, եւ ի Թագաւորութենէն՝ զընթերցուածն՝ ուր թագաւորեցոյց Դաւիթ զորդին իւր զՍողոմոն: 9 Եւ եկեալ ինքն ի տեղի յտողութեանն աստիճանին, եւ տուեալ զխաղաղութեան ողջոյնն՝ ասէ.

Ծ. Բազում կերպարանաւք եւ ազգի ազգի ցուցակութեամբք Փրկիչն մեր եւ տէր Յիսուս Քրիստոս զիւրոյ զալստեանն եւ մարդանալոյն ի սուրբ եւ յաստուածածին կուսէն ծրագրեալ՝ յայտաբերէր մեզ զաւրինակն ի սկզբանէ. մորենեան՝ զերանելի կոյսն, եգիպտական նշանագործութեամբքն՝ զանագատութիւն հրէական արինացն, զենմամբ գառինն՝ զազատաբերութիւնն Իսրայէլի, որոյ ճշմարիտ գառինն զենմամբ փրկելոց էին ամենայն արարածք. ծովուն ճանապարհորդութեամբն՝ զաւագանին զնորածնութիւն. հեղձմունս Եգիպտացւոցն՝ զհնոյ մարդոյն մեռելութիւն. ի Յորդանան ճանապարհորդելոյ ժողովրդեանն պատահումն, ըստ գրելոյ ի կարգին, երկոտասան բղխեցելոցն աղբերցն, եւ եւաթանասուն արմաւենեաց ծառոցն, *Ընտրեաց, ասէ, Փրկիչն այլ եւս եւաթանասունս, զորս եւ առաքեաց ի բժշկույթիւն հիւանդաց.* որոց թէպէտ եւ պտղոցն ճաշակմունք զհամս քաղցրութեան ունէին յինքեանս, այլ անդէն տնկագործեալ ի տեղուոջն՝ ցուցան աղբերս: 2 Իսկ ելք երկոտասան աղբերացն յորդաբուղիս ականց ի բացարձակ տեղիս ծաւալեալ՝ զբազումս ծաւալեալ անդաստանս ցուցանեն ծաղկալիցս եւ պտղալիցս եւ պտղաբերս. որք զերանելի երկոտասանից առաքելոցն ունէին զկերպարանս. զորոց եւ այսաւր սաղմոսերգն յայտնեաց զճշմարտութիւն, ըստ ասելոյն. *Յեկեղեցիս արինեցէք զԱստուած, եւ զՏէր յարբերացն Իսրայէլի:* 3 Այս յորդաբուղիս աղբերաց շնորհ, նման Եղեմեան դրախտին աղբեր, զորմանէ ասէ, *Ելանէր յերկրէ եւ ոռոգանէր զամենայն երեսս երկրի,* ծծեալ սուրբ առաքելոցն ի կուսածին աղբերէ Բանին՝ լցեալ յուրեցին զամենայն երեսս երկրի: 4 Ի սոցա քարոզութեան ծովուս՝ մեղք մեռանին, արարածք կենդանանան. Փարաւոն ընկղմի, Իսրայէլ սարի. ծառայութիւնն սպառի, ազատութիւնն հաստատի. գառն բաշխի, ազինք անմահանան.

ճաշակողը գառինն երկնաճանապարհորդը լինին, անճաշակողը ծովասոյգը կորնչին. հեթանոսք իսրայելյանան, սատանայ փարաւոնակերպ ի Յորդանանու յորձանսն սուզեալ կիզու:

5.Ո՛ նոր եւ անպատումն սքանչելեաց գործ: 6Երեք անարատ մանկունքն՝ զբոց հնոցին ցաղացուցին, եւ վտակք երկոտասան աղբերցս քարոզութեան՝ զշուրսն մկրտութեան աւագանին հրացուցին: 7Այլ մի եւ նոյն բարեձեւ Բարեկոնի հնոցն եւ բարելացի անաւրինացն բոցանայր. եւ աստ զոմանց աւագանին ջուրք լուացեալ զաղտ զոգւոց մկրտելոցն՝ լուսազարդեալ նորոզեն, եւ զարդարութեան թշնամին հանդերձ գործովք հին մարդոյն՝ յայրիչ հուր անանցական փոխեալ կիզու:

8 Եկեղեցոյ սիրիչք, առաքելոցն որդիք, Քրիստոսի արեան զինք. մի՛ ծառայեցուցանէք զոգիս ձեր երկխոյի մարդկան. տո՛ւք զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն Աստուծոյն. յեկեղեցիս արհնեցէք զԱստուած, եւ զՏէր յաղբերացն Իսրայելի: 9 Ահա սիրեցէք զեկեղեցի, եւ սիրեցայք յեկեղեցւոյ. զթագաւորս քաղցրացոյց եկեղեցի. զգագանս ընդելացոյց, զգայս գառինս արար. զձեզ պայծառացոյց, զթշնամին ճշմարտութեան ամաչեցոյց:

10. Այլ եւ այսար առ ցնձալ սրտիս եւ ուրախանալ մտացս, համբարձեալ զձեռս ի յերկինս՝ ընդ ծերոյն Դաւթայ աղաղակեմ առ Աստուած՝ զոր ինչ դրուատեաց գոհութեամբ նա յաղագս որդւոյն իւրոյ Սողոմոնի մատուցանէր Աստուծոյ բարձրելոյ. Արհնեալ է տէր Աստուած Իսրայելի, որ ետ ինձ ի զաւակէ իմնէ՛ նստել յայտո իմ, եւ այք իմ տեսանեն: 11 Ձայնակցելով ընդ մարգարէին՝ ասեմ զնոյն եւ ես. Արհնեալ տէր Աստուած Իսրայելի, որ ետ ինձ տեսանել զորդիս եկեղեցւոյս որ ինձ հաւատացաւ՝ պատուով շքեղութեամբ պայծառացեալ ի Քրիստոս: 12 Հրեայքն պապանձեցին, ուրացողք ամաչեցեն: 13 Փախեաւ Ադոնիա, որ առանց Աստուծոյ կարծէր թագաւորել. աւգնականացն զգեցեալ զամաւթ՝ սալարեալք ընդ սեղանովն թագչին: 14 Թագաւորեցին, ասէ, եւ ոչ ինեւ, դաշինս կռեցին՝ եւ ոչ իմով կամաւ: 15 Ո՛ւր են առանց Աստուծոյ գոռոզացեալքն. ո՛ւր են առանց Աստուծոյ իշխանացեալքն. ո՛ւր են արիւնահեղքն. ո՛ւր են պոռնկասէրքն. Տո՛ւր ինձ, ասէ, զԱրիսակ Սոմնացի, եւ զԱստուած ոչ ինդրեցին, եւ զՏէր զարդութեանց ոչ նանաչէին. ո՛ւր են եկեղեցւոյ թշնամանիչքն, առտոնհարուք արիւնացն, սրբութեանն պոծիչք, շինիչք մոխրատանցն, մոռացողք ճշմարտութեանն, հայհոյողք արդարութեան.- փախեա՛ն, կորացա՛ն, ամաչեցի՛ն:

16 Ո՛ տայր զգլուխս իմ ի ջուր, եւ զաւս՝ յաղբերս արոտասուաց, եւ նստեալ լայի զհիգացելոցն կորուստ: 17 Ահա տեսէք, ահա մեռանի իգատենչն. այլ մի՛ տայք մեռանել: 18 Սատակի առաջի սեղանոյն արիւնահեղն. այլ աւգնել փութացարուք: 19 Գլխատի Սիմէի, այլ ձեռն տուք զթալով. չէ՛ աստե, ասացէք Սողոմոնի. եւ ոչ ի քարեղէն սալս գրեալ անթողութիւնք արիւնացն: 20 Քրիստոս է աստ, Ծախս հարէք, ամենայն հեթանոսք, որ ասէ, թէ Եկա՛յք առ իս, ամենայն աշխատեալք եւ ոյք ունիք բեռինս ծանունս, եւ ես հանգուցանեմ զձեզ, եւ դարձեալ՝ թէ Ոչ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարտութիւն:

21 Այլ եւ ձեզ պատուիրեաց, հզարագունիցոյ եւ կարողացոյ, թէ Դուք որ կարողդ էք՝ զտկարութիւն տկարացն բարձէ՛ք. կոչեցեալք դուք ի Քրիստոս եւ բազմեալք, պատրաստեալք ուտել զհացն երկնաւոր՝ կոչեցէ՛ք եւ ընդ ձեզ զկաղսն եւ զկոյրսն եւ զհիւանդս. եւ մի՛ տայք թոյլ նոցա ընդ Ադոնեայ եւ ընդ Յովարայ՝ զեղջերաց սեղանոյն բուռն հարկանել, որ է անդամ մարմին, անբեղուն ըստ բուսոյ եւ անհամ ըստ ճաշակոյ, յուներէն: 22 Դիել կաթն յաւժարեցուցէք զտգէտսն ի սննդականութիւն, եւ յուրախարար բաժակէն ըմպել ուսուցէք, յանուշարար ուրախութիւն ոգւոցն փրկութեանն. յայնմ կաթնէ եւ ի զինւոյ, զոր յառաջաձայնեալ իմաստնարանն Սողոմոն շնորհաւք սուրբ Հոգւոյն յԵրգս երգոցն ասաց. Բանգի զեղեցկացան ստինք քո, քոյր իմ հարսն, քանզի զեղեցկացան ստինք քո ի զինւոյ: 23 Բայց ի թմբրական զինւոյն հրաժարեցուցէ՛ք զտխեղձսն եւ զհիւանդացեալսն ոգւով զընկերսն, զոր ի հրեական ժողովրդոցն արբեալ անառակութեամբ՝ Արարած գիրք մեծ մարգարէին յանդիմանեալ յիշատակէ այժմ եւ մինչ ի վախճանն. Նստաւ, ասէ, ժողովուրդն յուտել եւ յըմպել, եւ յարեան ի խաղայ: 24 Եւ մի՛ դարձեալ ի զինւոյն յայնմանէ, զոր Դովտ եւ Նոյ արբին: 25 Եւ մի՛ ընդ Սիմէի ելանել տայք արտաքս քան զԵրուսաղէմ, եւ մանաւանդ յաձել ի ինդիրս որդւոց Հազարու: 26 ՉԻսահակայ տուք սերել զգաւակ, եւ ի նորա ինդրել ի գաւակէ զմարդացեալսն Աստուած: 27 Բանգի զհարճորդէգիրն ի քարեղէն գրեալ սալսն՝ համակ իստութիւն քարոզէ քարասրտացն եւ չարաց. զոր եւ Պաւղոս ըստ այլարանութեանն առակախաւսեալ ասաց. Բանգի Հազար, ասէ, յեռն Սիմեա է յԱրարիս, հաւասար է այսմ Երուսաղէմի, եւ ծառայէ որդւովքն իւրովք հանդերձ. այլ վերին Երուսաղէմ ազատ է. եւ

թողութեան Քրիստոսի վարդապետութիւնն *գրեալ յընդունողացն եւ միացեալ ոչ ի քարեղէն սալան, այլ ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս:*

28 Բագում են եկեղեցւոյ սրբոյ բժիշկք. *եկայք այսր ամենայն աշխատեալք եւ ոյք ունիք, ըստ յառաջագոյն ասացելոցն, բռնինս ծանունս, եւ աստ ի բաց ընկեցեալ հանգերո՛ւք:* 29 Իսկ դուք որ այժմդ ի ներքսդ էք, լերո՛ւք կոչնականք եւ հրաւիրակք արտաքոյ անցաւորացն. ելէ՛ք ի հրապարակս եւ ի փողոցս. ժողովեալ զամենայն ախտացեալս ոգւովք եւ զբեկեալս մեղաւք՝ ածէ՛ք այսր, եւ բժշկին ամենեքեան, բերելով ընդ ինքեան զխոստովանութիւն եւ զարտասուս պահանջէ: 30 Եւ ըստ իւրաքանչիւր ախտից՝ բժիշկքն յայտնի են եւ պատրաստ: 31 Չմաքսաւորն առ Մատթէոս աւետարանիչ ածէք եւ Չաքէոս. զպոռնիկս առ կինն պոռնիկ, որ այսաւր դուստր է Քրիստոսի. զաւագակս՝ առ աւագակն դրախտաբաց. զուրացողս՝ առ արքայութեան դոնապանն եւ փակակալ Պետրոս: 32 Եւ գին աւելի ինչ ոք քան զաղաթս եւ զարտասուս ոչ պահանջէ. բայց միայն ի գոյաւորացն հայցի ողորմածութիւնն առ դատաստանաւն:

33 Եւ արդ՝ ո՛վ ոք քան զայնպիսին կայցէ հէք եւ թշուառական, որ վասն խուն արտասուաց՝ յերկնից արքայութենէն վրիպեալ գտանիցին. եւ կամ քան զմիւսն եւս հրաշալի եւ երջանիկ, որ ընդ սակաւ աւր ըստ աւրէ արտասուաց՝ զյաւիտենից բարութիւնսն ժառանգիցէ: 34 Քանզի եթէ զկին սիրելի եւ կամ զորդի եւ կամ զայլ ոք ի կարելոր բարեկամաց տեսանէիր մեռեալ, ո՛չ ապաքէն լայիր չարաչար, եւ լեղ երբէք եւ ոգի առնուլ ոչ կամէիր: 35 Եւ արդ՝ զքոյին իսկ զհոգիդ տեսանես հանապազ մեռեալ առաջիդ. եւ անշէջ հրոյն երկիւղ եւ գեհեմին սպառնալեացն յիշումն միշտ զխորհուրդսդ խոցոտէ, եւ դու յորսայս անկեալ հեղգաս. զհա՛րդ հանդարտել իսկ եւ կամ առ վայր մի կարիցես լեղ եւ ոգի առնուլ:

36 Հաւատացէ՛ք, զի ես ընդ բանսս իսկ զարհուրեալ դողամ: 37 Վասն որոյ զձեզ աղաչեմ, զջոկս հաստատնոցդ դեռ եւս եւ անզայթիցդ. մի՛ նմանեցուցանէք զաղաթս ձեր փարիսեցւոյն, թեպէտ եւ բիւր բարեաց զանձինս գտանիցէք եղեալ պատճառ, այլ ասացէք, եթէ *Ճառայք անպիտանք եմք.* եւ մի՛ առանց իւղ բառնալոյ ընդ անմիտ կուսանսն ճանապարհորդիցէք ի հարսանիսն. զուցէ փակիցի դուռնն, եւ մնայցէք ամալթալից արտաքոյ: 38 Եւ մանաւանդ դուք, որ զամենայն ցերեկութեանն աշխատութիւն, զտաւթոյ, զքրտան, զվաստակոյ եւ զտեւողութեան յաստուածային այգեգործութեան տնկելոյ յոգւոջ ուրուք՝ յամենայնէ վրիպիցիք, եւ զբնաւն կորուսանիցէք:

39 Արդ՝ եղիցի ձեզ ընդ այդպիսի զարդու՝ եւ զերկնից փափաքելի զգենուլ զգարդն, եւ ընդ այսպիսի ուրախարար պսակի, որ թուով աւուրս պայծառացուցանէ զստացողս իւր՝ զլուսատեսիկ եւ զերկնաւոր պսակն, զանապականն եւ զմշտնջենաւոր ընդունել յաջոյ Փրկչէն մերոյ եւ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի, լսել զփառաւորեալ եւ զերանելի բարբառն, թէ *Եկայք առհնեալք Հաղ իմոյ, ժառանգեցէ՛ք զպատրաստեալ ձեզ արքայութիւնն ի սկզբանէ աշխարհի:*

40 .Որում լիցի մեզ արժանի լինել եւ ամենեցուն, շնորհաւք եւ մարդասիրութեամբ Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, ընդ որում Հաւր միանգամայն եւ Հոգւոյն սրբոյ վայելէ փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ. այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէնէ: